॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥
लालाशिब्बामल्लाधिकारेभाद्रपदमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्
संवत् १९४१ कार्त्तिक प्र. २९

क्तितः उमामहेश्वरौदेवः प्रीयतामेनमोनमः ततः कुर्यात्स्वयंदेवि बंधुभिः सहभोजनं सर्वान्कामा
नवाप्नोतिसौभाग्यंलभतेध्रुवं मृतवत्सातुयानारीपुत्रंप्राप्याचिरायुषं नपुनर्गर्भमायातिसागौर्यासहलीयते॥ इति
स्कंदपुराणेउमामहेश्वरसंवादेसोद्यापनहरितालिकाव्रतकथासंपूर्णा॥ अथोद्यापनं पार्वत्युवाच उद्यापनविधिं
ब्रूहितृतीयायाः सुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्तिहेतवे ईश्वरउवाच ॥ उद्यापनविधिंवक्ष्येव्रतराजस्यशो
भनं यस्यानुष्ठानमात्रेणसंपूर्णंहिव्रतंभवेत् चतुःस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमंडितं घंटिकाचामरयुतंकमलैरु
पशोभितं चंदनागुरुकर्पूरैर्लेपितंधूपितंशुभं मध्येवितानंवध्नीयात्पंचवर्णैरलंकृतं तन्मध्येकारयेत्पद्मंपं
चवर्णैः सुशोभनैः तस्योपरिन्यसेद्व्रीहीन्द्रोणेनपरिसंमितान् सौवर्णंराजतंताम्रंकलशंविन्यसेद्बुधः पंचर
त्नानिनिक्षिप्यसर्वौषधिसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंराजतंहिवा वृषारूढंमहादेवंरजतेनविनिर्मितं
सर्वावयवसंयुक्तांगौरींहेम्नाविनिर्मितां पूजयेत्तत्रगंधाद्यैः पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः रात्रौजागरणंकुर्यात्कथा
वाचनपूर्वकं ततः प्रभातेविमलेकृत्वास्नानादिकर्मच पूर्ववच्चार्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधा
नेनकृत्वाग्निंस्थापयेत्ततः प्रारभेच्चततोहोमंनवग्रहपुरःसरं तिलांश्चयवसंमिश्रानाज्येनचपरिप्लुतान् जु
हुयादघोरमंत्रेणगौरीमंत्रेणमंत्रवित् अष्टोत्तरशतंवापिअष्टाविंशतिरेववा एवंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्यंप्रपूजयेत्
सुवर्णरत्नवासोभिर्गांचदद्याद्यथाविधि शय्यांसोपस्करांदद्यादाचार्यायप्रयत्नतः षोडशद्विजयुग्मांश्चपक्वान्नाद्यै
श्चभोजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्यो
विप्रवर्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींपरयाभक्त्याप्रदद्याच्छिवतुष्टये उद्दिश्यपार्वतीशंचसर्वंकुर्यादतंद्रितः बं
धुभिः सहभुंजीतनियतश्चपरेऽहनि एवंयाकुरुतेनारीव्रतराजंसुमध्यमे सौभाग्यमतुलंतस्याः सप्तजन्मनसंशयः

ऋषयः सप्तभोदेवि वदर्थंप्रेषितामया दृष्टास्तेनगराजेनप्रपच्छमुदिताननान् कुतआगमनंजातंभवतांज्ञानच
क्षुषां अन्यथामहतांप्राप्तिर्जडानांवैकथंभवेत् ऋषयऊचुः नगराजवयंतावच्छंकराज्ञाविधायिनः त्वत्समी
पेतुकन्यार्थंदीयतांयदिरोचते ॥ गिरिरुवाच ॥ महादेवोयदामत्तः कन्यांप्रार्थयतेतदा कन्ययाच
कृतंसम्यक्यदर्थंदुश्चरंतपः अतस्तेनप्रसादोऽस्याः कर्त्तव्यः शूलपाणिना ऋषिभिर्गीयतेनित्यंसदेवोभ
क्तवत्सलः इतिश्रुत्वागताविप्रामहादेवस्यसन्निधौ तद्वृत्तांतंसमाकर्ण्यत्र्यजगाममहेश्वरः आजग्मुस्तत्रवै
सर्वेदेवाइंद्रपुरोगमाः पातालादागतः शेषः क्षीराब्धिशयनाद्विभुः यत्रतत्रस्थितादेवा गंधर्वाः सि
द्धचारणाः तेतत्स्थानात्समाजग्मुस्तन्महोत्सवसंभ्रमाः विष्णुनाचधृतंछत्रंश्वेतंशतशलाकजं इंद्रोवैचा
मरेदिव्येकुवेरः कोशधारकः स्वफणामणिभिः शेषोदीपमालांविभर्तिसः सहस्रयोजनायामंतेनाक
रिसुमंडपं एकस्तंभमयंप्रोक्तंयोजनानांशताधिकं ब्रह्माद्यादेवताःसर्वेमंत्राशिषमचीकरन् जयशब्दकृतोदेवाऋष
यश्चतपोधनाः नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रगंधर्वाललितंजगुः वाद्यानांस्वनितंमेघोमंदंमंदंचगर्जति विकिरंश्चचतुर्दिक्षुतु
षारकुसुमानिसः देवकन्यानागकन्यालाजैस्तुकृतमंगलाः सरस्वतीरमादेवीशच्याद्यादेवतास्त्रियः स्वर्णपात्रेनि
धायाशुपुष्पचंदनमक्षतान् दधिदूर्वाचसिद्धार्थाहरिद्रारत्नदीपिकां नीराजनंप्रकुर्वंतिगिरिजायाः शिवस्यच पुष्प
वृष्टिंप्रकुर्वंतिदेवाःसव्यापसव्यतः महोत्सवः प्रवृत्तोभूद्धिमालयगिरौतथा गिरिणाचतदातस्मैदत्तंजामातृतोषकं
गजानांदशसाहस्रमश्वानांनियुतंतथा अनर्घ्यान्यपिरत्नानिददौतस्मैगिरीश्वरः मुक्तानांदशकोटयश्चदशकोटय
श्चविद्रुमाःहीरकंदशकोटयस्तुपारिवर्हंददौगिरिः असंख्याताश्चवैदास्योमनःसंतुष्टिकारिकाः मैनाकस्तत्प्रिया
र्थंवैगिरिणाप्रेषितःस्वयं एवंगिरिजयासार्द्धंकैलासमहमागतः आगत्यदैवतान्सर्वान्स्वेस्वेस्थानेसमादिशम्

शिवउवाच ॥ तेनव्रतप्रभावेणसौभाग्यमतुलंत्वया प्राप्तमर्द्धासनंदेविसाधितंसुमहत्तरं अद्यारभ्यव्रतंदेविनक
स्यापिनिवेदितं यद्गोप्यंपरमंदेवियन्नोक्तंकस्यचिन्मया तदुक्तंत्वत्समीपंतुत्वत्सौभाग्यविमोहनात् व्रतराज
स्यनामापिशृणुदेवियथाऽभवत् आलिभिर्हरितायस्मात्तस्मात्साहरितालिका पार्वत्युवाच केनपूर्वंकृतंनाथ
विधिंचास्यवदप्रभो किंपुण्यंकिंफलंचास्यकैश्चवैक्रियतेनरैः ॥ महादेवउवाच ॥ शृणुदेविविधिं
वक्ष्येनारीणांव्रतमुत्तमं कर्त्तव्यंतुप्रयत्नेनयदिसौभाग्यमिच्छति तोरणादिचकर्तव्यंकदलीस्तंभमंडितं
आच्छाद्यपट्टवस्त्रैर्वानानावर्णविचित्रकैः चंदनानिसुगंधीनिलेपयेद्गृहमंडपे शंखभेरीमृदंगैश्चवादित्रैर्बहुनिः
स्वनैः नानामंगलचारस्तुकर्त्तव्योममसद्मनि स्थापयेत्प्रतिमांतत्रपार्वत्यासहितांमम पूजयेद्बहुभिः पुष्पैर्गं
धधूपैर्मनोहरैः नानाकारैश्चनैवेद्यैर्नानाभक्ष्योपचारकैः नानोपहारतांबूलैरुपवासप्रजागरैः नारिकेलैः पू
गफलैर्दाडिमैः कनकादिभिः वीजपूरैः सनारंगैरन्यैर्ऋतुभवैस्तथा कालदेशोद्भवैः सर्वैः फलैश्चविविधैः
शुभैः गंधपुष्पैस्तथादीपैर्मंत्रेणानेनपूजयेत् नमः शिवायशांतायपंचवक्त्रायशूलिने नंदिभृंगिमहाकाल
गणयुक्तायशंभवे शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे शिवायैसर्वमंगल्येशिवरूपेजगन्मये शिवकल्याण
देनित्यंशिवरूपेनमोनमः शिवरूपेनमस्तुभ्यंशिवायैसततंनमःनमस्तेब्रह्मरूपिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः संसारभ
यसंतापात्त्राहिमांसिंहवाहिनि येनकामेनदेवित्वंपूजितासिमयेश्वरि राज्यंसौभाग्यसंपत्तिंदेहिमामंवपार्वति पूर्वो
क्तेनविधानेनपूजयेदुमयासह कथांश्रुत्वैकचित्तेनदद्यादन्नानिभूरिशः आचार्यायप्रदातव्यंवस्त्रधेनुहिरण्यकं अ
न्येषांदीयतेदानंस्त्रीणांवाभूषणादिकं ततोवाद्येनगीतेनतांनिशांकौतुकादिना नयेदतंद्रितादेवियादिसौभाग्यमिच्छ
ति तस्मिन्नहनियानारीभोजनंकुरुतेयदि सप्तजन्मभवेद्वंध्यावैधव्यंचपुनः पुनः दारिद्र्यंपुत्रशोकंचकर्कश-

दुःखभोगिनी पतेत्सानरकेघोरेनोपदासंकरोतिया कांचनंराजतंताम्रंवैणुजंवापिमृन्मयं संपुटीकृत्यतन्मध्येफ
लानिविविधानिच हरिद्राकुंकुमंचैवअंजनादिप्रकल्पयेत् वस्त्राण्याभरणादीनितांबूलंसहिरण्यकं कृत्वासं
छाद्यवस्त्रेणप्रदद्याद्ब्राह्मणस्त्रियै प्रीत्यर्थंतवदेवेशिदानंदेयंस्वशक्तितः दत्वानेनविधानेनपारणंतदनंतरं एवं
विधियाकुरुतेचनारीभर्त्रासमंसारमतेसुखेन विनाशकालेममतुल्यरूपंसायुज्यमुक्तिंलभतेसुखेन अश्वमेधसहस्रा
णिवाजपेयशतानिच कथाश्रवणमात्रेणतत्पुण्यंलभतेनरः एतत्तेकथितंदेविविधानंसरहस्यकं कोटियज्ञकृ
तंपुण्यमस्यानुष्ठानमात्रतः इतिभविष्योत्तरपुराणेहरितालिकाव्रतं अथोद्यापनं ॥ पार्वत्युवाच उद्याप
नविधिंब्रूहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितः श्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ महादेवउवाच ॥ उद्याप
नविधिंवक्ष्येयेनसांगंफलंलभेत् प्राप्तेभाद्रपदेमासितृतीयाहस्तसोमयुक् तस्यांरात्रौप्रयत्नेनयथोक्तंसर्वमा
चरेत् सर्वतोभद्रसंज्ञंवालिंगतोभद्रमेवच कारयेद्विधिवद्देविमंडलस्यप्रपूजनं तस्याग्रेस्थापयेत्कुंभंव्रणच्छिद्र
विवर्जितं तस्योपरिन्यसेद्धैमंपार्वत्यासहितंशिवं वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यपूर्ववत्पूजनंचरेत् ततः प्रभातसमये
युग्मान्यष्टौनिमंत्रयेत् क्वचित्तु षोडशद्विजयुग्मांश्चपक्वान्नाद्यैश्चपूजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणि
षोडशेत्युक्तं तच्छक्तपरतयाज्ञेयं आचार्यंवरयेत्तत्रचतुर्भिर्ब्राह्मणैः सह स्थंडिलंतुप्रकर्त्तव्यंहस्तमात्रंसुशोभन
ततोहोमंप्रकुर्वीतघृतदूर्वासमित्तिलैः पृथक्पृथक्शतंकृत्वामंत्रेणजातवेदसे पातयित्वावसोर्धारांपुनःपूजन
माचरेत् नमः प्रणतपालायनमः कैलासवासिने नमोवेदांतवेद्यायउमादेहार्द्धधारिणे उत्पत्तिस्थितिसं
हारकर्त्रेनेत्रेनमोऽस्तुते येनकामेनमेदेवपूजितश्चोमयासह व्रतंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाज्जगद्गुरो इतिस्तु
त्वामहादेवंप्रणिपत्यपुनः पुनः गोभूहिरण्यदानानिवस्त्रदानान्यनेकशः सहिरण्यंसवस्त्रंचतेभ्योदद्याद्विभ

क्तितः उमामहेश्वरौदेवः प्रीयतामेनमोनमः ततः कुर्यात्स्वयंदेविबंधुभिः सहभोजनं सर्वान्कामा
नवाप्नोतिसौभाग्यंलभतेध्रुवं मृतवत्सातुयानारीपुत्रंप्राप्याचिरायुषं नपुनर्गर्भमायातिसागौर्यासहलीयते॥ इति
स्कंदपुराणेउमामहेश्वरसंवादेसोद्यापनहरितालिकाव्रतकथासंपूर्णा॥ अथोद्यापनं पार्वत्युवाच उद्यापनविधिं
ब्रूहितृतीयायाः सुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्तिहेतवे ईश्वरउवाच ॥ उद्यापनविधिंवक्ष्येव्रतराजस्यशो
भनं यस्यानुष्ठानमात्रेणसंपूर्णंहिव्रतंभवेत् चतुःस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमंडितं घंटिकाचामरयुतंकमलैरु
पशोभितं चंदनागुरुकर्पूरैर्लेपितंधूपितंशुभं मध्येवितानंवध्नीयात्पंचवर्णैरलंकृतं तन्मध्येकारयेत्पद्मंपं
चवर्णैः सुशोभनैः तस्योपरिन्यसेद्व्रीहीन्नूद्रोणेनपरिसंमितान् सौवर्णंराजतंताम्रंकलशंविन्यसेद्बुधः पंचर
त्नानिनिक्षिप्यसर्वौषधिसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंराजतंहिवा वृषारूढंमहादेवंरजतेनविनिर्मितं
सर्वावयवसंयुक्तांगौरींहेम्नाविनिर्मितां पूजयेत्तत्रगंधाद्यैः पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः रात्रौजागरणंकुर्यात्कथा
वाचनपूर्वकं ततः प्रभातेविमलेकृत्वास्नानादिकर्मच पूर्ववच्चार्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधा
नेनकृत्वाग्निंस्थापयेत्ततः प्रारभेच्चततोहोमंनवग्रहपुरः सरं तिलांश्चयवसंमिश्रानाज्येनचपरिप्लुतान् जु
हुयादघोरमंत्रेणगौरीमंत्रेणमंत्रवित् अष्टोरशतंवापिअष्टाविंशतिरेववा एवंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्यंप्रपूजयेत्
सुवर्णरत्नवासोभिर्गांचदद्याद्यथाविधि शय्यांसोपस्करांदद्यादाचार्यायप्रयत्नतः षोडशद्विजयुग्मांश्चपक्वान्नाद्यै
श्चभोजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्यो
विप्रवर्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींपरयाभक्त्याप्रदद्याच्छिवतुष्टये उद्दिश्यपार्वतीशंचसर्वंकुर्यादतंद्रितः बं
धुभिः सहभुंजीतनियतश्चपरेऽहनि एवंयाकुरुतेनारीव्रतराजंसुमध्यमे सौभाग्यमतुलंतस्याः सप्तजन्मनसंशयः

इतिश्रीभविष्योत्तरेहरितालिकाव्रतोद्यापनम् ॥ अस्यामेवतृतीयायांकोटीश्वरीव्रतं ॥ मदनरत्ने रंभोवाच
देवलोकेमहादेविगणिकाःसौख्यसंयुताः मर्त्यलोकेतथासर्वाःस्त्रियः सौभाग्यगर्विताः कथंभाग्यंचभो
गांश्चलभंतेपरमेश्वरि ॥ पार्वत्युवाच ॥ शृणुभद्रेपरंगुह्यंसर्वकामफलप्रदं दुर्भगाणांचनारीणांसौ
भाग्यकरणंपरं लक्षेश्वरीतिविख्यातंततः कोटीश्वरीव्रतं तृतीयाशुक्लपक्षेतुमासिभाद्रपदेभवेत् तस्या
व्रतंतुसंग्राह्यंयावद्वर्षचतुष्टयं उपवासेनकर्तव्यंवर्षेवर्षेतुसुंदरं अखंडानांतंडुलानांवाँतिलानांसुलोचने लक्षमेकंविवि
च्याथक्षिपेत्पयासिशोभने क्षीरसंमिश्रितैः कार्य्यादेव्यामूर्त्तिः सुलोचना कृत्वातुपुष्पप्राकारंफलपुष्प
सुमंडितं संस्थाप्यपार्वतींदेवींपूजयेद्भक्तिसंयुतः पूजयेद्विविधैः पुष्पैः कुंकुमागुरुचंदनैः गंधैः पु
ष्पैश्चधूपैश्चनैवेद्यैर्विविधैस्तथा वस्त्रेणचैवरक्तेनपूजयेत्परमेश्वरीं उमादेविनमस्तुभ्यंकात्यायनिनमोस्तुते न
मः शर्वाणिरुद्राणिअपर्णेशंकरप्रिये सर्वभूतहितेदेवित्राहिसंसारसागरात् ॥ अत्रपूजामंत्रः ॥ न
मोलक्षेश्वरीदेविकोटीश्वरिनमोस्तुते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशंकरेणसमंमम इत्यर्घमंत्रः ॥ पुराव्रतमिदंभ
द्रेइंद्राण्याथकृतंशुभम् विंध्यावल्याचसावित्र्याअरुंधत्याकृतंपुरा दमयंत्याचरोहिण्याकृतंव्रतवरंशुभं गौरि
णीर्भोजयेच्छक्त्याइंद्राण्येवंसुदीक्षिता गौरिणीसुवासिनी एवंविधिविधानेनकरोतिनियतंव्रतं नतस्याः
स्याच्चदारिद्र्यंनचैवेष्टवियोजनं अष्टपुत्राभवेन्नारीभर्तारंचगुणाधिकं सुरूपंगुणिनंकांतंपंडितंप्रियदर्शनं ई
श्वरंचैवराजानंलभेद्दीर्घायुषंप्रियं दातारंचैवभोक्तारंसमस्तजनवल्लभं सुशीलंधार्मिकंशूरंचंद्रवत्प्रियदर्शनं सु
रूपासुभगाचैवसदापत्युः प्रियाभवेत् सदपत्यावरारोहाकुरुतेराज्यमुत्तमं ॥ अंतकालेसमंतेनरमतेत्रिदिवे
तथा षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिबा इदंकृत्वापुरेंद्राणीइंद्रंलेभपतिंप्रियं रोहिणीपतिमालेभेचंद्रंव्रत

निषेवणात् संज्ञादेवीस्वभर्त्तारमादित्यंप्राप्यसत्पतिं इदंतेकथितंभद्रे व्रतंकोटीश्वरीभवं लक्षेश्वरीतिवि
ख्यातंकुरुरंभेयथोदितं ॥ इतिकोटीश्वरीलक्षेश्वरीव्रतम् ॥ ॥ ॥ अथास्यास्तृतीयायाः संक्षि
प्तमुद्यापनमुच्यते तिथ्याद्युल्लिख्यममसकलपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मसौभाग्यवृद्धिभर्तृवियोगराहित्यादिभोग
प्राप्तिद्वाराउमामहेश्वरप्रीत्यर्थंयथाकालाचरितहरितालिकाव्रतोद्यापनंकरिष्ये आचार्यंवृत्वा उक्तविधिनालिंग
तोभद्रेद्रोणपरिमितव्रीहिस्थकलशेराजतंशिवंहैमींगौरींपुरतोराजतंवृषभमुक्तमंत्रैः प्रतिष्ठाप्य संपूजयेत् तत्र
मंत्रः मंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमः शिवायैचनमः
शिवाय इत्यावाहनादिषोडशोपचारैः पूर्ववत्संपूज्य प्रार्थयेत् नमः शिवायसोमायपंचवक्त्रायशूलिने नं
दिभृंगीमहाकालगणयुक्तायशंभवे शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे नमस्तेरुद्ररूपिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः
येनकामेनदेवित्वंपूजितासिहरप्रिये संपूर्णंकुरुमेकामंसौभाग्यंचप्रयच्छमे ततः सुवासिनीःपूज्यरात्रौतांनि
यतान्नयेत् प्रातः अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् प्रधानं उमामहेश्वरंचगौरीमिमायेतिमंत्रः गौरीमि
मायसलिलानितक्षत्येकपदी द्विपदीसाचतुष्पदी अष्टापदीनवपदीबभूवासहस्राक्षरापरमेव्योमन् त्र्यंबकंयजा
महइतिमंत्रः त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्द्धनं ऊर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् मंत्राभ्यांप्रतिमां
च प्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरशतसंख्याकाभिस्तिलयवसाज्याहुतिभिर्यक्ष्ये ब्रह्मादिदेवताः परिवारदेवताश्च एकैकया
ज्याहुत्यायक्ष्येएवंहोमंसमाप्य ततः संपूजितायाचार्यायगांदत्वा षोडशाष्टौवायुग्मा निसंपूज्य सौभाग्यद्र
व्यवस्त्रदक्षिणायुतानिसशूर्पाणिवायनानिदद्यात् तत्रमंत्रः सौभाग्यारोग्यकामानांसर्वसंपत्समृद्धये गौ
रीगौरीशतुष्ट्यर्थंवायनंतुददाम्यहं इतिसंक्षिप्तहरितालिकाव्रतोद्यापनम् ॥ अथात्रैवहस्तगौरीव्रतं ॥ सूतउवाच

कुंत्यांसुखोपविष्टायांहस्तिनापुरमुत्तमं मानितायांनरेंद्रैश्चतनयैः पंचभिः सह तस्याःकुशलमन्विच्छन्ना
जगामाथमाधवः अभिनंद्यसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनं उवाचकुंतीसानंदाह्यप्रगल्भमिदंवचः ॥ कुंत्युवाच धन्या
स्मिकृतकृत्यास्मिसनाथास्मिपरंतप साहंसंभावितास्मित्वयासर्वजगद्गुरो यदिमेसुप्रसन्नोसितदाचक्ष्वव्रतंवि
भो यद्विधायसुखंराज्यंप्राप्नुयांतनयैःसह कृष्णउवाच कुंतितेकथयिष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुखसंता
नंधनधान्यसमान्वितं विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राशर्ममाप्स्यसि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकुरुष्वशुचिमानसा कुं
त्युवाच यच्चोक्तंतुव्रतंनाथविधानंतस्यकीदृशं केनपूर्वंकृतंदेवतन्मेब्रूहिजनार्दन ॥ कृष्णउवाच कैलासशि
खरेदेवीहस्तस्थेचदिवाकरे दिवाप्रसुप्तासागौरीहरसान्निधिमानसा सासुप्तादेवदेवेशंस्वप्नेशंभुंददर्शह अर्द्धदेहं
वृषार्द्धस्थमर्धचंद्रकलाधरं उत्थायसहसागौरीप्रोवाचशंकरंप्रति किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसंमम ॥ ई
श्वरउवाच देविपूर्वंनिषिद्धासिहस्तऋक्षगतेरवौ नस्वप्तव्यंदिवातत्रतस्येदंविहितंफलं शृणुदेवित्वयायेन
खंडितोहंविलोकितः त्वयारब्धंव्रतंदेविमदाराधनकाम्यया अपूर्णेस्मिन्नसन्नोस्मिनत्वयाचसमुज्झितं
अपूर्णव्रतचारेणदृष्टोऽहंतादृशस्त्वया तत्कुरुष्वाधुनादेविहस्तगौरीव्रतंशुभम् पार्वत्युवाच ॥ आदिश्यतांव्रतंना
थविधानेनमहेश्वर आरंभोस्यकदाकार्यः कोविधिः कस्यपूजनम् ॥ ईश्वरउवाच मंडपेस्थापनंकुर्यात्सर्वा
लंकारभूषिते अन्वहंकांचनैः पुष्पैः फलमुक्तान्वितैः शुभैः नैवेद्यैः पंचखाद्यैश्चशृणुयात्त्वमहं
कथां दिनेचतुर्दशेप्राप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां पूजयेच्चसुवर्णस्यपुष्पैश्चान्यैः सुगंधिभिः चंदनैर्धूपदीपै
श्चतांबूलैश्चफलादिभिः ध्यायेच्चहृदयेगौरींहरदेहेरवसंयुतां दक्षिणांचततोदत्वानत्वादेवींविसर्जयेत् व्रतंस
माचरेद्देवियावद्वर्षत्रयोदशं स्वर्णभाजनगौर्यादिप्रातिवर्षंविसर्जयेत् ततश्चतुर्दशेवर्षेतदुद्यापनमाचरेत् सं

स्थाप्यगणपंगौरींकांचनींकांचनेगजे पूर्वोक्तविधिनापूज्यवासराणित्रयोदश चतुर्दशेथदिवसेसंजातेप्रातरु
त्थिता कृतोपवासानियमागजंगौरींप्रपूजयेत् पक्वान्नंस्वर्णपात्रेषुत्रयोदशसुनिक्षिपेत् स्त्रीभ्यश्चकंचुकीर्द
त्वाभोजयित्वाविसर्जयेत् एवंदेविव्रतंकृत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् अशक्तौतुसदाकार्याप्रतिमामृत्तिकामयी
पात्राणिवैणवान्यत्रपीतपुष्पाणिवैग्रहि ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ततश्चकेव्रतंगौरीप्राप्तासावांछितंफलं त्वम
प्येतद्व्रतंकुंतिकुरुश्रद्धासमन्विता अथभक्त्याव्रतंकुंतीसविधानंतदाऽकरोत् गौरीचापितच्छ्रुत्वाव्रतंचक्रेयथावि
धि तुष्टाचभक्तिभावेनपुष्टागौरीततोऽब्रवीत् ॥ पार्वत्युवाच ॥ कुंतितेपरितुष्टास्मिवरंवरयसुव्रते ॥ कुंत्युवाच
देहिमेसर्वसंपत्तिंसर्वसौख्यंसदोदयं प्रयच्छममपुत्राणांमहद्राज्यमनामयम् व्रतेनेतनतुयःकुर्यात्तत्रलोकनशा
पश्यति नदारिद्र्यंनवैधव्यंनशोकोनापिदुष्कृतं कृच्छ्रेनोपहतंदेविकदाचित्संभवेदिह तथेत्युक्त्वाततोदेवीतत्रै
वांतरधीयत एतद्व्रतंसकलदुःखविनाशहेतुः सौभाग्यराज्यफलभावनयाचरंति यायोषितः सुखमन
तमिहापिपूज्यागौरीपतिंपातिरतास्तुततंलभंते ॥इतिभविष्योत्तरोक्तभाद्रपदशुक्लतृतीयायांहस्तगौरीव्रतसमाप्तम्
अस्योद्यापनंहरितालिकाव्रतोद्यापनवद्ज्ञेयं विशेषश्चात्र गौरीहरगणेशपूजा ॥ त्रयोदशविधवायनदानम् ॥
तिथ्यादिसंकीर्त्य सकलदुःखदुःस्वप्ननाशसौभाग्यसुखावाप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंत्रयोदशवर्षाचरित
हस्तगौरीव्रतपूर्णतासिद्धयेतदुद्यापनंकरिष्यइति तत्राचार्यंवृत्वा लिंगतोभद्रेउक्तप्रकारेणकलशेकांचनगजेगौरींह
रंगणेशंच सुवर्णपुष्पादिनातत्तन्मंत्रैः संपूज्य सुवासिनीः पूज्यरात्रिंनिनयेत् प्रातराचार्यश्चाग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वा
दध्यात् गौरींहरंगणेशंचगौरीमिमायेतिगौरीं तत्पुरुषायविद्महेइतिहरं गणानांत्वेतिगणपतिं प्रत्येक
मष्टोत्तरशततिलाज्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमंसमाप्य वायनं

त्रयोदशविधत्रयोदशसंख्याकपक्वान्नपूरितं सौवर्णे वेणवे वा पात्रे कृत्वा त्रयोदश दंपतीः सुवासिनीर्वा संपू
ज्य दद्यात् तत्र मंत्रः पक्वान्नपूरितं विप्र व्रतसंपूर्त्तिहेतवे वायनं ते प्रयच्छामि गौरी गौरीश तुष्टये तत्र आचार्याय गां शय्या
दिकं च दद्यादिति हस्तगौरीव्रतोद्यापनम् ॥ ॥ ॥
अस्यामेव भाद्र शुक्ल तृतीयायां भविष्योत्तरोक्तं हरिकालीव्रतम् ॥ ॥ युधिष्ठिर उवाच भगवन् हरिकालीति का दे
वी प्रोच्यते भुवि आर्द्रधान्ये स्थिता कस्मात्पूज्यते स्त्रीजनेन सा पूजिता किं ददाति ह सर्वं मे ब्रूहि केशव ॥ श्रीकृ
ष्ण उवाच पार्थ पौराणिकीं दिव्यां मत्तः शृणु कथामिमां आसीद्दक्षस्य दुहिता काली नाम्नी तु कन्यका वर्णे
नापि च सा कृष्णा नवनीलोत्पलप्रभा त्र्यंबकाय च सा दत्ता महादेवाय शूलिने विवाहिता विधानेन शंखतूर्यनिना
दिना यज्ञयात्रागतैर्देवैर्ब्राह्मणानां च निःस्वनैः निर्वर्तिते विवाहे तु कालया सार्धं त्रिलोचनः क्रीडते विविधैः कामै
र्मनसः प्रीतिवर्धनैः अथ देवसमाजे तु कदाचिद्वृषभध्वजः आस्थानमंडपे रम्ये आस्ते विष्णुसहायवान् त
त्रस्थश्चाह्वयामास नर्मणा त्रिपुरांतकः कालीं नीलोत्पलश्यामां गणमातृगणान्वितां एह्येहि त्वमितः कालि भिन्नकृ
ष्णांजनप्रभे कालमप्यति सौन्दर्यात्तव रूपं मम प्रियं इत्येवमुक्ता स देवी व्रीडिता क्रुद्धमानसा निःश्वासोच्छ्वा
सताम्राक्षी वाष्पगद्गदया गिरा रुरोद सस्वरं बाला प्रोवाच स्फुरिताधरा किं देव नाम्नायागौरी सा गौरीत्यभिधी
यते यस्मान्ममोपमा दत्ता भिन्नकृष्णांजनप्रभो समाजे देवसंघानां वासुदेवस्य सन्निधौ तस्माद्देहमिमं कृष्णं
जुहोमि ज्वालितेऽनले इत्युक्त्वा वार्यमाणापि हरिकाली रुषान्विता मुमोच हरितां छायां कांतिं हरितशाद्वले चिक्षे
प देहं रोषेण ज्वालिते हव्यवाहने पुनः पर्वतराजस्य गृहे गौरी बभूव सा महादेवस्य देहार्धे स्थिता संपूज्य
ते सुरैः या मुक्ता शाद्वले देव्या कालकांतिः स्वदेहजा सा बभूव महावीर्या देवी कात्यायनी पुनः तया कृतानि

भूरीणिदेवकार्याणिपांडव तुष्टैर्देवगणैर्दत्तोवरस्तस्यैशृणुष्वमे येत्वांशाद्वलसंस्थांवैकालीतिवरदायिनीं पूज
यिष्यंतिपुरुषानार्योवापिविशेषतः सर्वपापविनिर्मुक्ताः सुखसौभाग्यगर्विताः चिरायुषोभविष्यंतिभर्तृपु
त्रसमन्विताः एवंसाहरिकालीतिगौरीसाम्येव्यवस्थिता ॥ श्रीकृष्णउवाच शुक्लभाद्रपदस्यैवंतृतीयायां
समाचरेत् सप्तधान्यैस्तुवैरूढैः कृत्वाहरितशाद्वलीं खर्जूरैर्नारिकेलैश्चफलैश्चमधुरैस्तथा मातुलुंगकुसुं
भैश्चधान्यकैर्जीरकैस्तथा गंधैः पुष्पैः फलैर्धूपैर्नैवेद्यैर्मोदकादिभिः प्रीणयित्वासमाच्छाद्यपद्मरागेणभास्वता
घंटावाद्यादिभिर्गीतैः शुभैर्दिव्यकथानकैः पूजनीयामहाराजमंत्रेणानेनभक्तितः हरिनाम्निसमुत्पन्नेहरि
कालिहरिप्रिये सर्वदाशस्यमूर्तिस्थेप्रणतार्त्तिहरेनमः इत्थंसंपूज्यतांदेवींदद्याद्विप्रायदक्षिणां कृत्वाजागर
णंरात्रौप्रभातेकिंचिदुद्गते रवौसुवासिनीभिश्चसानेयातुजलाशये ततोजलाशयेरम्येमंत्रेणैवविस
र्जयेत् अर्चितासिमयाभक्त्यागच्छदेविसुरालयं ममदौर्भाग्यनाशायपुनरागमनायच एवंयः पांडवश्रे
ष्ठहरिकालीव्रतंचरेत् प्रतिवर्षंविधानेननारीवाभक्तितत्परा चीर्त्वायत्फलमाप्नोतितदन्येननचाप्यते मर्त्य
लोकेचिरंजीवेत्सर्वकामैः सुपूजिता पुत्रपौत्रसुहृन्मित्रनप्तृदौहित्रसंकुले साग्रंवर्षशतंजीवेद्भोगान्भुक्त्वा
महीतले ततोऽवसानेदेहस्यशिवलोकेमहीयते वीरभद्रमहाकालनंदीश्वरविनायकाः सर्वेप्रसादसुमुखाभ
वंतिव्रतयोगतः संपूज्यसूर्पगतसुप्तविरूढसस्यांदेवींहिमाद्रितनयांहरिकालिकाख्यां नैवेद्यजागरसमुद्धत
गीतवाद्यैः संप्राप्नुवंतिमनुजाः सुचिरंसुखानि ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंहरिकालीव्रतम् ॥ ॥ अथ
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ हेमाद्रौस्कांदे तच्च मध्याह्नव्यापिन्यांकार्यं प्रातः शुक्ल
तिलैः स्नातोमध्याह्नेपूजयेन्नृपेतिगणपतिकल्पे तत्रैव पूजाविधानात् दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवा पूर्वा अ
न्यथापरा चतुर्थीगणनाथस्यमातृविद्धाप्रशस्यते मध्याह्नव्यापिनीसाचपरतश्चेत्परेऽहनीतिवृद्धहस्पत्युक्तेः इयंच

रविभौमयोरतिप्रशस्ता भाद्रशुक्लचतुर्थीयाभौमेनार्केणवायुता महतीत्यत्राविघ्नेशमर्चयित्वेष्टमाप्नुयादितिवारा
र्कः अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यजयपुत्रादिकामः स्त्रीसुतसौभाग्यादिकामःसिद्धिविनायकव्रतेतत्पू
जनमहंकरिष्ये इतिसंकल्पः ॥ षोडशोपचारैः पूजांकुर्यात् ॥ तत्रध्यानं ॥ एकदंतंशूर्पकर्णंगजवक्त्रंचतुर्भुजं
पाशांकुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकंध्यायेद्गजाननंदेवंतप्तकांचनसन्निभं चतुर्भुजंमहाकायंसर्वाभरणभूषितंदंताक्ष
मालापरशुपूर्णमोदकधारिणं मोदकासक्तशुंडाग्रमेकदंतंविनायकम् इतिध्यानं आवाहयामिविघ्नेशसुरराजार्चि
तेश्वर अनाथनाथसर्वज्ञपूजार्थंगणनायक सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तमंत्रैः सर्वोपचारपूजा सहस्रशीर्षेत्या
वाहनं विचित्ररत्नखचितंदिव्यास्तरणसंयुतं स्वर्णसिंहासनंचारुगृह्णीष्वसुरपूजितइत्यासनं ॥ गणाध्य
क्षनमस्तेऽस्तुगृहाणकरुणाकर अर्घ्यंचफलसंयुक्तंगंधमाल्याक्षतैर्युतं इत्यर्घ्यं सर्वतीर्थसमुद्भूतंपाद्यंगंधादि
भिर्युतं विघ्नराजगृहाणेदंभगवन्भक्तवत्सल इतिपाद्यं दध्याज्यमधुसंयुक्तंमधुपर्कंमयाहृतं गृहाणसर्वलोकेश
गणनाथनमोऽस्तुते मधुपर्कं विनायकनमस्तुभ्यंत्रिदशैरभिवंदित गंगोदकेनदेवेशकुरुष्वाचमनंप्रभो इत्याच
मनं ॥ स्नानंपंचामृतंदिव्यंसर्वतीर्थाहृतंमया गंधतोयैरुमापुत्रगृह्णीष्वाभीष्टदायक स्नानं रक्तवस्त्रद्वयंदेवदे
वांगसदृशंप्रभो सर्वप्रदंगृहाणेदंलंबोदरहरात्मज वस्त्रं राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणचारुसर्व
ज्ञभक्तानाभक्तवत्सल यज्ञोपवीतम् नानाविधानिदिव्यानिनानारत्नोज्ज्वलानिच भूषणानिगृहाणेशापार्वतीप्रि
यनंदन आभरणं गंधगृहाणभगवन्सर्वगंधसमन्वितं गणाध्यक्षनमस्तेऽस्तुभक्ताभीष्टफलप्रद गंधं अक्षतान्ध
वलान्देवगृहाणद्विरदानन अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणासुरपूजित अक्षताः सुगंधीनिचपुष्पाणिजातीकुंदमुखा
न्यपि विविधानिचपत्राणिगृहाणगणनायक पुष्पाणि अथांगपूजा गणेशायनमः पादौपूजयामि १ विघ्नराजाय

नमः जानुनीपू- २ आखुवाहनायनमः ऊरूपू. ३ हेरंबाय- कटिंपू- ४ कामारिसूनवे- नाभिं- पू- ५ लंबोदराय- उदरंपू. ६ गौरीसुताय- स्तनौपू· ७ गणनायकाय- हृदयंपू- ८ स्थूलकंठाय- कंठंपू- ९ स्कंदाग्रजाय- स्कंधौपू- १० पाशहस्ताय· हस्तौपू· ११ गजवक्राय· मुखंपू· १२ विघ्नहर्त्रेन· ललाटं-पू- १३ सर्वेश्वराय· शिरः.पू, १४ गणाधिपायनमः सर्वांगंपूजयामि १५ अथपत्रिकापूजा सुमुखायकाकमाचीपत्रंसमर्पयामि- १ गणाधिपायभृंगराजंस. २ उमापुत्रायविल्वपत्रंस. ३ गजाननायदूर्वापत्रंस. ४ लंवोदरायवदरीपत्रंस- ५ हरसूनवेधत्तूरपत्रंस ६ गजकर्णायतुलसीदलंस- ७ वक्रतुंडायशमीपत्रंस. ८ गुहाग्रजायअपामार्गपत्रंस. ९ एकदंतायवृहतीपत्रंस. १० विकटायमधुपत्रंस. ११ विनायकायअश्मंतपत्रंस· १२ कपिलाय. अर्कपत्रंस- १३गजदंतायअर्जुनपत्रंस- १४ विघ्नराजायविष्णुक्रांतपत्रंस- १५ वटवेदाडिमीपत्रंस- १६ सुराग्रगण्यायदेवदारुपत्रंस- १७ भालचंद्रायमरुपत्रंस १८ हेरंवायासिंदूरपत्रंस. १९ चतुर्भुजायजातीपत्रंस. २० सर्वेश्वरायअगस्तिपत्रंस- २१ इत्येकाविंशतिनामभिरेकाविंशतिपात्रिकापूजा ॥ ॥ कुमारगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः दूर्वायुग्मंगृहीत्वातुगंधपुष्पाक्षतैर्युतं एकैकेनतुनाम्नातुदत्त्वैकंसर्वनामभिः अथैकविंशतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान् स्थापयित्वागणाध्यक्षसमीपेकुरुनंदन दशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्तथादश एकंगणाधिपेदद्यात्सनैवेद्यं नृपोत्तम जातरूपमयंदेवंब्राह्मणायनिवेदयेत कृत्वानैमित्तिकंकर्मपूजयेदिष्टदेवतां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्भुंजीयात्तैलवर्जितं विनायकस्यप्रतिमांवस्त्रयुग्मसमन्वितां दद्याद्विप्रायविदुषेसर्वविघ्नोपशांतये एवंकृतेधर्मराजविघ्ननाथस्यपूजने विजयस्तेभवेन्नूनंसत्यंसत्यंमयोदितं वैष्णवाद्यासुदीक्षासुआदौपूज्योगणाधिपः

तस्मिन्संपूजिते विष्णुरीशो माचतथा रमा हव्यवाहमुखादेवाः पूजिताःस्युर्नसंशयः चंडिकाद्यामातृग
णाः परितुष्टाभवंतिच तस्मिन्संपूजितेविप्राभक्त्यासिद्धिविनायके यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः
सिद्ध्यंतिसर्वकार्याणिसिद्धिदस्यप्रसादतः ॥ इतिसिद्धिविनायकव्रतपूजा ॥ ॥ एवमेवोक्तंनारदीयेऽ
पि ॥ ॥ अथशुक्लचतुर्थ्यांतुसिद्धिवैनायकंव्रतं आवाहनादिभिःसर्वैरुपचारैःसमर्चयेत् एकाग्रमानसोभूत्वा
ध्यायेत्सिद्धिविनायकं पाशांकुशधरंदेवंतप्तकांचनसन्निभं एकविंशतिपत्राणिचैकविंशतिनामभिः समर्पयेद्भ
क्तियुतस्तानिनामानिमेशृणु सुमुखायकाकमाचीं गणाधीशायभृंगजं उमापुत्रायबिल्वस्यदूर्वांगजमुखाय
तु लंबोदरायबदरींधत्तूरंहरसूनवे सूर्पकर्णायतुलसींवक्रतुंडायवैशमीं गुहाग्रजायापामार्गमेकदंतायवार्हतं वि
कटायाश्मंतपत्रंकपिलायार्कपत्रकं गजदंतायार्जुनंचविष्णुक्रांतंविघ्नराजके वटवेदाडिमीपत्रंसुराग्रण्येसुरद्रुजं
मरुपत्रंभालचंद्रेप्रदद्याद्भक्तिभावतः हेरंबायचसिंदूरंजातीपत्रंचतुर्भुजे सर्वेश्वरेऽगस्तिपत्रंदद्यात्प्रीतिविवर्धनं
विंशतिरेवभवंतिनामानि विनायकेतिनामपूर्वोक्तंज्ञेयं दूर्वायुग्मंततोगृह्यगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पूजांनिवेदयेद्भक्ति
युतोमोदकपंचकं आचम्यनमस्कृत्यसंप्रार्थ्यचविसर्जयेत् विनायकस्यप्रतिमांहैमींसोपस्करांमुने निवेदये
च्चगुरवेद्विजेभ्योदक्षिणांददेत् एवंकृत्वाऽर्चनंभक्त्यापंचवर्षाणिनारद उद्याप्यलभतेकामानैहिकामुष्मिकान्
शुभान् इतिहेमाद्रौ ॥ भविष्योत्तरेच मासिभाद्रपदेयान्याशिवलोकेप्रपूजिता तस्यांस्नानंतथादानमुपवा
सोर्चनंतथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादाद्दंतिनोनृप चतुर्थ्यनुषंगः ॥ अत्रैवरात्रौचंद्रंनपश्येत् तस्यदर्शनेनमि
थ्याभिशापप्राप्तिर्भवति तदाहापरार्के मार्कंडेयः भाद्रेमासिसितेपक्षेचतुर्थीस्वातियोगिनी मिथ्याभिशापंकुरुतेदृष्ट
चंद्रानसंशयः पराशरोऽपि कन्यादित्येचतुर्थ्यांतुशुक्लेचंद्रस्यदर्शनं मिथ्याभिदूषणंकुर्याद्रात्रौपश्येन्नतंसदा

पंचाननगतेभानौपक्षयोरुभयोरपि चतुर्थ्यामुदितःसोमोनेक्षितव्यःकदाचनेति तेनचतुर्थीनपश्येदित्यर्थः प्रधान
क्रियान्वयलाभात् तेनचतुर्थ्यामुदितस्यपंचम्यांनानिषेधः अत्ररात्रिशब्दग्रहणाद्दिवाचंद्रदर्शनेननिषेधइति यत्तुके
नाचित्तुक्तंरात्रिशब्दोऽहोरात्रपरइतितन्मृग्यंएतादृशार्थप्रतिपादकवचनस्यमहानिबंधेष्वदृष्टत्वात् कदाचित्प्रमादा
द्दृष्ट्वाविष्णुपुराणोक्तंश्लोकंपठेत् तथाचपुराणांतरेततश्चतुर्थ्यांरात्र्यांयःप्रमादाद्वीक्ष्यमानवःपठेत्पौराणिकंवाक्यं
प्राङ्मुखोवाप्युदङ्मुख इतिनिर्णयामृते ब्रह्मपुराणेतु चंद्रदर्शनेविशेषउक्तः वासुदेवोभिशप्तस्तुनिशाकरम
रीचिषु स्थितश्चतुर्थ्यामाद्यायांमनुष्याणांपतिश्चसः ततश्चतुर्थ्यांचंद्रंतुप्रयत्नाद्वीक्ष्यमानवः पठेत्पौराणि
कंवाक्यंप्राङ्मुखोवाप्युदङ्मुखः तद्दोषशांतयेसिंहः प्रसेनइतिवैपठेत् सिंहः प्रसेनमवधीत्सिंहोजांबव
ताहतः सुकुमारकमारोदीस्तवह्येषस्यमंतकइति सिंहः प्रसेनमितिमंत्रेणाभिमंत्रितं जलंपेयं स्य
मंतकोपाख्यानंचश्रोतव्यमाचारादितिस्मार्त्ता इतिकृत्यरत्नावल्यां ॥ ॥ अथस्यमंतकोपाख्यानम् ॥ नंदि
केश्वरउवाच ॥ शृणुष्वैकाग्रचित्तः सन्व्रतंगाणेश्वरंशुभं चतुर्थ्यांशुक्लपक्षस्यसदाकार्यंप्रयत्नतः सन
त्कुमारयोगींद्रयदीच्छेच्छुभमात्मनः नारीवापुरुषोवापियः कुर्याद्व्रतमुत्तमं मोचयित्वाशुसंकष्टाद्द्विरंद्रव्रति
नंनरं अपवादहरंचैवसर्वविघ्ननिवारणं कांतारेविषमेचैवात्रिपुलोकेषुविश्रुतं अतोनविद्यतेचान्यत्सर्वसंकष्ट
नाशनम् ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ केनचादौपुराचीर्णंमर्त्यलोकेकथंगतं एतत्समस्तंविस्तार्य्यब्रूहिगाणेश्वरंव्र
तं ॥ नांदिकेश्वरउवाच ॥ चक्रेव्रतंजगन्नाथोवासुदेवः प्रतापवान् आदिष्टंनारदेनैवदृथालांछनशांतये ॥ स
नत्कुमारउवाच ॥ षड्गुणैश्वर्यसंपन्नः सृष्टिसंहारकारकः वासुदेवोजगद्व्यापीप्राप्तवान्लांछनंकथं एतदा
श्चर्यमाख्यानंब्रूहित्वंनंदिकेश्वर नांदिकेश्वरउवाच ॥ भुवोभारावतारार्थंवसुदेवसुतावुभौ रामकृष्णौसमुत्ती

णौपद्मनाभहलायुधौ जरासंधभयात्कृष्णोद्वारिकांसमकल्पयत् विश्वकर्माणमाहूयपुरींहाटकनिर्मितां तत्र षोडशसाहस्रंस्त्रीणांचैवशताधिकं भुक्त्वानिमनोज्ञानितेषांमध्येप्यकल्पयत् यादवानांगृहास्तत्रषट्पंचाशच्च कोटयः अन्येचवहवोलोकावसंतिविगतज्वराः यत्किंचित्त्रिपुलोकेषुसौंदर्यंतत्रदृश्यते सत्राजितप्रसेनाख्यौ पुत्राउग्रस्यविश्रुतौ अंभोधेस्तीरमासाद्यतन्मनस्कतयाचसः सत्राजितस्तपस्तेपेसूर्यमुद्दिश्यवुद्धिमान् व्रतं निरशनंगृह्यसूर्यसंवद्धलोचनः ततः प्रसन्नोभगवान्सत्राजितपुरःस्थितः सत्राजितोपितुष्टावदृष्ट्वादेवंदिवाकरम् तेजोराशेनमस्तुभ्यंनमस्तेसर्वतोमुख विश्वव्यापिन्नमस्तेऽस्तुनमस्तेविश्वरूपिणे काश्यपेयनमस्तेस्तुहरिद श्वनमोस्तुते ग्रहराजनमस्तेऽस्तुनमस्तेचंडरोचिषे वेदत्रयनमस्तेऽस्तुसर्वदेवनमोनमः प्रसीदपाहिदेवेशसं तुष्ट्यामांदिवाकर इत्थंसंस्तूयमानोऽसौदेवदेवोदिवाकरः स्निग्धगंभीरमधुरंसत्राजितमुवाचह ॥ सूर्यउवाच वरंब्रूहिप्रसन्नोस्मियत्तेमनसिवर्तते सत्राजितमहाभागतुष्टोहंतवनिश्चयात् ॥ सत्राजितउवाच ॥ स्यमंतकम णिंदेहियदितुष्टोसिभास्कर ददौतस्यचतद्रत्नंस्वकंठादवतार्यसः ॥ सूर्यउवाच ॥ भाराष्टकंशातकुंभस्रवते सौमहामणिः शुचिष्मतासदाधार्यंरत्नमेतन्महोत्तमं सत्राजितक्षणेनैतदशुचिंहंतिमानवं इत्युक्त्वांतर्दधेदे वस्तेजोराशिर्दिवाकरः तत्कंठरत्नज्वलमानरूपः पुरींसकृष्णस्यविवेशसत्वरं दृष्ट्वातुलोकामनसादिवाक रंसंचिंतयंतस्तिमिरास्तदृष्टयः समागतोयंहरिदश्वदीधितिर्जनार्दनंद्रष्टुमसंशयेन नायंसहस्रांशुरितीहलोकाः सत्राजितोयंमणिकंठभास्वान् ॥ स्यमंतकंमहारत्नंदृष्ट्वातत्कंठमंडले स्पृहांचक्रेजगन्नाथोनजहारमणिंतदा स त्राजितोजातभयोयाचयिष्यतिमांहरिः प्रसेनायददौभ्रात्रेधर्यायंशुचिनात्वया एकदाकंठदेशेसौक्षिप्त्वातंम णिमुत्तमं मृगयाक्रीडनार्थायगतः कृष्णेनसंयुतः अश्वारूढोऽशुचिश्चासौहतः सिंहेनतत्क्षणात् रत्नमादा

ब्र०१० यसिंहोपिगच्छन्जांबवताहतः नीत्वास्वविवरेरत्नंददौपुत्रायजांबवान् पुरींविवेशकृष्णोपिस्वकैः सर्वैः समावृत
भद्रप० प्रसेनोप्यापिनायातिहतः कृष्णेनानिश्चितं मणिलोभेनहाकष्टंबांधवः पापिनाहतः द्वारिकावासिनः स
५२ जनाऊचुः परस्परं वृथापवादसंतप्तः कृष्णोपिनगराच्छनैः सहैवतैर्गतोरण्यंदृष्ट्वासिंहनिपातितं प्रसेनंवाहनयु
तंतत्पदानुसरन्गतः ऋक्षेणनिहतंसिंहंदृष्ट्वाकृष्णश्चताद्बिलं विवेशयोजनशतमंधकारंस्वतेजसा निवारयन्ददर्श
श्चप्रासादंवद्भूमिकं कुमारंजांबवंतंतस्यदोलायामभितद्युतिं मणिमालंवमाणंचददर्शभगवान्हरिः रूपयौव
नसंपन्नांकन्यांजांववतींपुनः दोलांदोलायमानांचददर्शकमलेक्षणः समहाविस्मयंचक्रेदृष्ट्वातांचारुहासिनीं सिंहः
प्रसेनमवधीत्सिंहोजांबवताहतः सुकुमारकमारोदीस्तवह्येषस्यमंतकः मदनज्वरदाहार्त्तं दृष्ट्वातंकमलेक्षणं उ
वाचललितंवाक्यंगम्यतांगम्यतामिति रत्नंगृहीत्वावेगेनयावच्छेतेतुजांबवान् इत्याकर्ण्यहसन्शौरिः शंखंदध्मौ
प्रतापवान् आकर्ण्यसहसोत्थायऋक्षः संयुयुधेततः तयोर्युद्धमभूद्घोरंहरिजांबवतोस्तदा द्वारिकावासिनः सर्वे
गतास्तेसप्तमेदिने मृतः कृष्णोभक्षितोवानिःसंदिग्धाविचार्यच परलोकक्रियांचक्रुः परेतस्यचतेतदा ऊनवि
शंदिनंयावद्बाहुप्रहरणोविभुः युयुधेतेनऋक्षेणयुद्धकर्णितोषितः जांबवान्प्राक्तनंस्मृत्वादृष्ट्वादेवबलंमहत् जां
बवानुवाच अजेयोऽहंसुरैः सर्वैर्यक्षराक्षसदानवैः त्वयाजितोऽहंदेवे शदेवस्त्वमसिनिश्चितं जानेत्वांवैष्णवंतेजो
नान्यथाबलमीदृशं इतिप्रसाद्यदेवेशंददौमाणिक्यमुत्तमं सुतांजांबवतींचाथभार्यार्थंवरवर्णिनीं पाणिचग्राहय
ामासवासुदेवंचजांबवान् मणिमादायदेवोऽपिजांबवत्याचसंयुतः तद्वृत्तांतंसमाचष्टेद्वारिकावासिनांततःसत्राजितस्य
माणिक्यंदत्तवान्सदसिस्थितः मिथ्याभिशापसंशुद्धिप्राप्तवान्मधुसूदनः सत्राजितोऽपिसंत्रस्तःकृष्णायप्रददौ
सुतां सत्यभामांमहाबुद्धिर्ददौसर्वगुणान्वितां शतधन्वाक्रूरमुख्यायादवादुष्टमानसाः सत्राजितेनतेवैरंचक्रु

रत्नाभिलाषिणः दुरात्मा शतधन्वापि गते कृष्णेऽपि कुत्रचित सत्राजितं निहत्याशु मणिजग्राह पापधीः कृष्णस्य पुर
तः सत्यासमाचष्ट विचेष्टी अतहं ठोवहिः कोपि कृष्णः कपटनायकः बलदेवपुरे वाकथमुत्र चक्रधरणीधरः हत्वास
त्राजितं हत्वा मणिमादाय गच्छति निहत्य शतधन्वानं गृहीत्वा रत्नमावयोः ममयोग्यं च तद्रत्नं भविष्यति न संशयः
एतच्छ्रुत्वा भयत्रस्तः शतधन्वापि यादवः आहूयाक्रूरनामानं माणिक्यं प्रददौ च सः आरुह्य वडवां वेगान्निर्गतो
दक्षिणां दिशं रथस्थावनुगच्छेतां तदा रामजनार्दनौ शतये जनमात्रेण नारवडवा तदा पलायमानो निहतः पदाति
स्तु पदातिना अदृष्ट्वा तत्र तद्रत्नं बलदेवं पुरो वदत् तदाकर्ण्य महारुष्ट उवाच वचनं बलः कपटी त्वं सदा कृष्ण गापी
लोभी सुनिश्चितं अथ स्वजनं हिंसकस्त्वां बंधुः समाश्रयेत् अनेकशपथैः कृष्णो बलदेवं प्रसादयन् सोपि धि
क् कृष्णमित्युक्त्वा ययौ वैदर्भमंडलं कृष्णोपि रथमारुह्य द्वारिकां प्रययौ पुनः तथैवोचुर्जनाः सर्वे नसाधीयान् यदुहरिः नि
ष्कासितो रत्नलोभाज्ज्येष्ठ भ्राता बलो बली तच्छ्रुत्वा दीनवदनः संतप्तो नवभाति च वृथाभिशापसंतप्ते बभूव स जग
त्पतिः अक्रूरोपि विनिर्गम्य तीर्थयात्रानिपाततः काशीं गत्वा सुखेनासावसत्प्रभुमीश्वरं तोषमुत्पादयंस्तेन द्रव्ये
ण सौचबुद्धिमान् सुरालयगृहैः शिवचैत्रैर्नगरं समकल्पयत् नदुर्भिक्षं न वै रोगाः ईतयो न च वंचनं शुचिना धार्येति तत्र म
णिः सूर्यस्य निश्चितं जानन्नपि स सर्वज्ञो मानुषं भावमाश्रितः लोकाचारं तथा मायामज्ञानं च समाश्रितः बंधुवैरमुत्प
न्नं लांछनसमुपस्थितं वृथापवादबहुलं जायमानं कथं सहे इति चिंतातुरं कृष्णं नारदः समुपस्थितः गृहीत्वा त
त्कृतां पूजां सुखासीनस्ततोऽब्रवीत् नारद उवाच किमर्थं खिद्यसे देव किं गतः शोककारणं यथावृत्तं समाचष्ट नारदा
य तु केशवः जानामि कारणं देव यदर्थं लांछनं तव त्वया भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्यां चंद्रदर्शनं कृतं तेन समुत्पन्नं लांछनं
तुदृयैवहि श्रीकृष्ण उवाच वद नारद मे शीघ्रं को दोषश्चंद्रदर्शने किमर्थं तु द्वितीयायां कुर्वंति तस्य दर्शनं नारद

उवाच गणनाथेनशप्तश्चचंद्रमारूपदर्पितः त्वद्दर्शनेननराणांहिवृथानिंदाभविष्यति श्रीकृष्णउवाच किमर्थं
गणनाथेनशप्तश्चंद्रः सुधामयः इदमाख्यानकश्रेष्ठंयथावद्वक्तुमर्हसि नारदउवाच गणानामाधिपत्येनरुद्रे
णब्रह्मणापुरा अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा प्राकाम्येशित्ववशित्वेवअर्थकामावसापिताभार्यार्थप्रददौदेवो
गणेशस्यप्रजापतिः पूजयित्वागणाध्यक्षंस्तुतिंकर्तुंप्रचक्रमे ब्रह्मोवाच गजवक्त्रगणाध्यक्षलंबोदरवरप्रद विद्या
धीश्वरदेवेशसृष्टिसंहारकारक पूजयेयुर्गणाध्यक्षंमोदकाद्यैःप्रयत्नतः तेषांवैजायतेसिद्धिर्निर्विघ्नेननसंशयः असं
पूज्यगणाध्यक्षंयेवांछंतिनराःसुखं नतेषांजायतेसिद्धिःकल्पकोटिशतैरपि त्वद्भक्त्यातुगणाध्यक्षविष्णुःपालय
तेसदा रुद्रोपिसंहरत्याशुत्वच्छक्त्यैवसृजाम्यहं इत्थंसंस्तूयमानोसौदेवदेवोगजाननः उवाचपरमप्रीतोब्र
ह्माणंजगतांपतिम् गणेशउवाच वरंब्रूहिप्रदास्यामियत्तेमनसिवर्तते ब्रह्मोवाच क्रियमाणातुमेसृष्टिर्निर्वि
घ्नंजायतांप्रभो एवमस्त्वितिदेवेशोगृहीत्वामोदकान्करे सत्यलोकात्समागच्छन्स्वेच्छयागगनेशनैः चंद्रलोकं
समासाद्यस्खलितोगणनायकः अथहास्यंमहच्चक्रेसोमोरूपमदान्वितः तंदृष्ट्वाकोपताम्राक्षोगणनाथःशशापह
दर्शनीयःसुरूपोहंसुंदरश्चाहमित्यथ गर्वितोसिशशांकत्वंफलंप्राप्स्यसिसत्वरं अद्यप्रभृतिलोकास्त्वांनहि
पश्यंतिपापिनं येपश्यंतिप्रमादेनत्वांनरामृगलांछनं मिथ्याभिशापसंयुक्ताभविष्यंतिहिनेध्रुवं हाहाकारोम
हानूजातःश्रुत्वाशापंसुदारुणं अत्यंतम्लानवदनोजलेचंद्रःसमाविशत् कुमुदेकौमुदीनाथःस्थितस्तत्रकृतालयः
तत्रदेवर्षिगंधर्वानिराशादीनमानसाः सुरासाहंपुरोधायजग्मुस्तेप्रपितामहं दृष्ट्वापितामहंदेवंशशंसुश्चंद्रचे
ष्टितं दत्तशापोगणेशेनकथयामासुरादरात् विचार्यभगवान्ब्रह्मातान्सुरानिदमब्रवीत् गणेशशापोदेवेंद्राःश
क्यतेकेनचान्यथा कर्तुंमिंद्रेणनमयाविष्णुनापिविनिश्चितं तमेवदेवदेवेशंव्रजध्वंशरणंसुराः सएवशाप

मोक्षंचकरिष्यतिनसंशयः देवाऊचुः केनोपायेनवरदोगजवक्त्रोगणेश्वरः पितामहमहाप्राज्ञतदस्माकंवदप्रभो
पितामहउवाच चतुर्थ्यांदेवदेवोऽसौपूजनीयःप्रयत्नतः कृष्णपक्षेविशेषेणनक्तंकुर्याच्चतत्प्रियं अपूपैर्घृतसंयुक्तै
र्मोदकैःपरितोषयेत् मधुरान्नंहविष्यंचस्वयंभुंजीतवाग्यतः स्वर्णरूपंगणेशस्यदातव्यंद्विजसत्तमं शक्त्याचदक्षिणा
दत्त्वावित्तशाठ्यंनकारयेत् गीष्पतिंप्रेषयामासुःसमेत्यत्रिदशेश्वराः सगत्वाकथयामासवचोब्रह्मोदितंतुतत् व्रतं
चक्रेततश्चंद्रोयथोक्तंब्रह्मणापुरा आविर्बभूवभगवान्गणेशोव्रततोषितः संक्रीडमानंगणनायकंचतुष्टावदृष्ट्वातु
कलानिधानः चंद्रउवाच त्वंकारणंकारणकारणानांवेत्तासिवेद्यंचविभोप्रसीद प्रसीददेवेशजगन्निवासगणे
शलंबोदरवक्रतुंड ॥ १ ॥ विरिंचिनारायणपूज्यमानक्षमस्वमेगर्वकृतंचहास्यं येत्वामसंपूज्यगणेशनूनंवा
छंतिमूढाविहितार्थसिद्धिम् ॥ २ ॥ तेदेवनष्टानिभृतंचलोकेज्ञातोमयातेसकलःप्रभावः येचाप्युदासीनतरास्तु
पापास्तेयांतिपापंनरकंसदेव ३ एवंसंस्तूयमानोसौचंद्रेणाथगजाननः उवाचप्रहसन्वाक्यंमेघगंभीरया
गिरा तुष्टोहंतवदास्यामिवरंब्रूहिनिशाकर ४ चंद्रउवाच लोकानांदर्शनीयोऽहंभवामिपुनरेवहि विपापोऽहंवि
शापोहंत्वत्प्रसादाद्गणेश्वर गणेशउवाच वरमन्यंप्रदास्यामिनैतद्देयंमयातव विघ्नेशवचनंश्रुत्वाब्रह्माद्यास्तुभय
कुलाः देवंविज्ञापयांचक्रुर्गणेशंभक्तवत्सलं देवाऊचुः विशापंकुरुदेवेशप्रार्थयामोवयंतव ततोनुनीतोब्र
ह्माद्यैःप्रसन्नोभूद्गजाननः विशापमकरोच्चंद्रंकमलासनगौरवात् शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुयेपश्यंतिसदैवहि मिथ्याभि
वादमायासंतेप्राप्स्यंतिनसंशयः मासादौपूर्वमेवत्वांयेपश्यंतिसदाजनाः भद्रायांशुक्लपक्षस्यतेषांदोषानजायते
तदाप्रभृतिलोकोयंद्वितीयायांकृतादरः चंद्रस्यदर्शनार्थायगणनाथस्यभारत भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुयस्त्वांपश्यति
पापधीःमिथ्याभिशापमालिन्यमावर्षंतस्यजायते पुनरेवतुपप्रच्छकलावान्गणनायकं केनोपायेनदेवेशतुष्टोभ

ब्र०र० वसितद्वद गणेउवाच सदाकृष्णचतुर्थ्यांतुमोदकाद्यैःप्रपूजयेत् रोहिणीसहितंस्वांचसमभ्यर्च्यविधानतः य
भद्र०र० थाशक्त्यातुमद्रूपंस्वर्णेनपरिकल्पितं दत्त्वाद्विजायभक्तायकथांश्रुत्वाविधानतः सदातस्यकरिष्यामिसंकष्ट
५४ स्यविनाशनं भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुमृण्मयीप्रतिमाशुभा हेमाभावेतुकर्तव्यानानापुष्पैःप्रपूजिता ब्राह्मणान्भोजये
त्पश्चाज्जाम्प्रयाचविशेषतः स्थापयेदव्रणंकुंभंधान्यस्योपरिशोभितं यथाशक्त्यातुमद्रूपंशातकुंभेननिर्मितं वस्त्र
द्वयसमाच्छन्नंमोदकाद्यैःप्रपूज्यमां रक्तांबरधरोमर्त्योब्रह्मचर्यरतःसुधीः रोहिणीसहितंचांचपूजप्राप्यचमत्पर
रजतस्यतुतेरूपंयथाशक्त्याविनिर्मितं वस्त्रंशिवप्रियायेतिगणाधिपनमोऽस्तुते गंधलंबोदरायेतिपुष्पंसिद्धिप्रदा
यच धूपंगजमुखायेतिदीपंमूषकवाहिने विघ्ननाथायनैवेद्यंफलंसर्वार्थसिद्धिदे तांबूलंकामरूपायदक्षिणांधन
दायच इक्षुदंडैस्सदापूज्यंनाम्नाशोभाकरंशुभं विसर्जनसमारंभैःसर्वसिद्धिप्रदायकं एवंसंपूज्यविघ्नेशंकथां
श्रुत्वाविधानतः मंत्रेणानेनतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् दानेनानेनदेवेशप्रीतोभवगणेश्वर सर्वत्रसर्वदादेवनि
र्विघ्नंकुरुसर्वदा मानोन्नतिंचराज्यंचपुत्रान्पौत्रान्प्रदेहिमे गाश्चधान्यंचवासांसिदद्यात्सर्वस्वशक्तितः दत्त्वातु
ब्राह्मणेसर्वंस्वयंभुंजीतकामतः मोदकापूपमधुरंलवणक्षारवर्जितं एवंकरोतियश्चव्रतस्याहंसर्वदाजयं सिद्धिंच
धनधान्यंचददामिविपुलांप्रजां इत्युक्त्वांतर्दधेदेवोगणनाथोविनायकः तद्व्रतंकुरुकृष्णत्वंततःशुद्धिमवाप्स्यसि नं
दिकेश्वरउवाच नारदेनैवमुक्तश्चव्रतंचक्रेहरिःस्वयं मिथ्यापवादसंशुद्धिंप्रापदेवोजनार्दनः येशृण्वंतितत्रा
ख्यानंस्यमंतकमणीयकं चंद्रस्यचरितंसर्वंतेषांदोषोनजायते भाद्रेशुक्लचतुर्थ्यांतुचंद्रस्यदर्शनंक्वचित् जातं
तत्परिहारार्थंश्रोतव्यंसर्वमेवतु यदायदामनःकष्टसंदेहमुपजायते तदातदाचश्रोतव्यमाख्यानंकष्टनाशनं ए
वमुक्त्वाततोदेवोगणेशःकृष्णतोषितः यदायदापश्यतिकार्यमुच्चतंनरानरश्चापिकरोतिसद्व्रतं सिद्ध्यंतिकार्याणि

समीप्सितं निकिंदुर्लभंविघ्नहरेप्रसन्ने श्रावणस्यासितेपक्षेचतुर्थ्यामेकभुग्व्रती व्रतंकुर्याद्गणेशस्ययावन्मा
सचतुष्टयम् इतिस्कंदपुराणेस्यमंतकोपाख्यानम् ॥ ॥ ॥ अथान्यप्रकारोक्तंसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ तत्रप्रा
तःकृत्यादिकृत्वा ॥ सूर्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्य आचम्योदङ्मुखोवारिपूर्णताम्रपात्रंगृहीत्वा मासपक्षाद्युल्लि
ख्यममसर्वकर्मनिर्विघ्नसिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसुखसिद्ध्यर्थंसिद्धिविनायकगणपतिप्रीत्यर्थंचसिद्धिविनायकपूजा
महंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ध्यानम् एकदंतंशूर्पकर्णमिति आगच्छजगदाधारसुरासुरवरार्चित अनाथनाथ
सर्वज्ञगीर्वाणवरिपूजित ॥ आवाहनम् १ स्वर्णसिंहासनंदिव्यंसर्वमंगलसंयुतं त्वामहंस्थापयिष्यामिग
णाध्यक्षनमोऽस्तुते आसनम् २ गौरीसुतनमस्तेस्तुशंकरप्रियसूनवे पाद्यंगृहाणदेवेशगंधपुष्पाक्षतैःसह
पाद्यम् ३ अर्घ्यंगंधोदकंदिव्यंसर्वमंगलसंयुतं गृहाणदेवदेवेशभक्तानांवरदायक इत्यर्घ्यम् ४ गंगाजलं
समानीतंसुवर्णकलशेस्थितं आचम्यतांगणाध्यक्षसर्वविघ्नहरोभव आचमनम् ५ दधिक्षीरंघृतंचैवमधुखं
डविमिश्रितं तृप्त्यर्थंदेवदेवेशमधुपर्कंददामिते मधुपर्कं ६ स्नानंपंचामृतंदेवगृहाणवरदायक अनाथनाथसर्वज्ञस
र्वसिद्धिप्रदोभव पंचामृतस्नानं ७ सर्वतीर्थात्समुद्धृत्यगंधतोयैःकुशोदकैः फलतोयैर्जलैर्गांगैःस्नपयामिगणेश्वर शुद्ध
स्नानं ८ रक्तवस्त्रद्वयंदेवदेवांगसदृशंप्रभो गणेश्वरगृहाणत्वंभक्तानांवरदायक वस्त्रं ९ राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचो
त्तरीयकं गृहाणदेवदेवेशगणाध्यक्षनमोऽस्तुते यज्ञोपवीतं १० श्रीखंडचंदनंदिव्यंकर्पूरेणचसंयुतं गंधंदास्यामिदे
वेशगणाध्यक्षनमोनमः गंधं ११ अक्षतान्धवलान्देवगृहाणद्विरदानन सर्वदेवोत्तमस्त्वंहिचाक्षयंकुरुमेफलम् अक्षताः
१२ सुगंधीनिचपुष्पाणिगृहाणद्विरदानन विनायकनमस्तेऽस्तुसुरासुरसुपूजित पुष्पं १३ अथांगपूजा गणेशायनमः
पादौपूजयामि १ विघ्नराजाय जानुनी- २ आखुवाहनाय ऊरू ॥ ३ ॥ हेरंबाय कटिंपू-
॥ ४ ॥ गणाधिपाय नाभिं ५ लंबोदराय उदरं ॥ ६ ॥ गणनाथायहृदयं ॥ ७ ॥ गुहाग्रजाय

व्र०र० स्कंधौपू॰ ८ स्थूलकंठायकंठंपू- ९ परशुहस्तायहस्तान्॰ १० गजवक्त्रायवक्त्रं. ११ विघ्नराजाय नेत्राणि.१२ स
भद्रप० र्वेश्वरायशिरः पूजयामि १३ अथपत्रिकापूजा सुमुखायनमः साचीपत्रंसमर्पयामि १ गणाधिपायभृंगराज
५५ पत्रं-२उमापुत्राय. विल्वपत्रं. ३ गजाननाय.दूर्वापत्रं. ४ लंबोदराय वदरीपत्रं॰ ५ हरसूनवे धत्तूरपत्रं॰ ६ गज
कर्णाय तुलसीपत्रं॰ ७ गुहाग्रजाय अपामार्गपत्रं- ८ एकदंताय कंटकारिपत्रं- ९ वक्रतुंडाय शमीपत्रं-१०
विकटाय करवीरपत्रं-११ इभतुंडाय अश्मंतकपत्रं- ॥ १२ ॥ कपिलाय अर्जुनपत्रं-॥१३॥ भिन्नदंताय- विष्णु
क्रांताय॰ ॥१४ पत्नीहीनाय दाडिमीपत्रं- १५ वटवेदेवदारुपत्रं॰ ॥ १६॥ भालचंद्राय मरुवकपत्रं॰ ॥ १७॥सूर्प
कर्णाय जातीपत्रं॰ ॥ १८ ॥सुराग्रजाय गांधारीपत्रंस॰ ॥ १९ ॥ सिद्धिविनाय काय केतकीपत्रंसम
र्पयामिनमः ॥ २० ॥ इत्येकविंशतिपत्राणिसमर्पयामि ॥ २१ ॥ अथदूर्वापूजा दूर्वायुग्मंगृही
त्वातुगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पूजयेत्सिद्धिविघ्नेशं प्रत्येकंसर्वनामभिः एकंसमर्पयामीतिशेषः गणाधि
पायनमः दूर्वायुग्मं ॥ १ ॥ उमापुत्रायनमः २ अघनाशिनेनमः३ विनायकायनमः ४ ईशपुत्रा
यनमः ५ सर्वसिद्धिप्रदायकायनमः ६ एकदंतायनमः ॥ ७ ॥ इभवक्त्रायनमः ॥ ८ ॥ मूषकवाहना
यनमः ॥ ९ ॥ कुमारगुरवेनमः १० सर्वनामभिरेकंदूर्वादलंसमर्पयामिनमः २१ दशांगगुग्गुलो
धूपंसुगंधिचमनोहरं गृहाणेश्वरसर्वज्ञउमापुत्रनमोऽस्तुते धूपं सर्वज्ञसर्वलोकेशसर्वेषांतिमिरापहं गृहाणमंगलं
दीपंरुद्रप्रियनमोस्तुते दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचपरांगतिं नै
वेद्यं १६ तांबूलंगृह्यतांदेवनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरेणचसंयुक्तंदेवतानांपरंप्रियम् तांबूलं १७इदंफलमिति १८
हिरण्यगर्भस्थमितिदक्षिणा ॥ १९ ॥ विघ्नेश्वरविशालाक्षसर्वाभीष्टफलप्रद प्रदक्षिणंकरोमित्वांसर्वान्का

मान्प्रयच्छमे प्रदक्षिणा २० नमस्कृतोसिदेवेशसर्वविघ्नहरोभव ईप्सितंमेवरंदेहिनमस्तेभक्तवत्सल दे
वदेवजगन्नाथभक्तानांवरदायक अविघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्य्येषुसर्वदा नमस्कारः विनायकनमस्तेस्तुविघ्नेशसु
रपूजित इप्सितंमेवरंदेहिनमस्तेकरुणाकर प्रार्थनामंत्रः मल्लिकामालतीपुष्पनानाचंपकसंयुतं पुष्पांज
लिंगृहाणेमंपादांबुजयुगार्पितम्॥ गणानांत्वेतिमंत्रेणवा॥गणाधिपनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय अविघ्नंकुरुमेदेवसर्व
कार्येषुसर्वदा दाताविघ्नेश्वरोदेवोग्रहीताचसाविघ्नराट् तस्मादिदंमयादत्तंसंपूर्णंव्रतमस्तुमे गणेशःप्रतिगृह्णाति
गणेशोवैददातिच दीयतेगणनाथायप्रीयतांमेगणाधिपः सौख्यंसौमनसंनित्यंकरोतुगणनायकः इतिमंत्रंस
मुच्चार्य्यदशदद्याद्द्विजातये इतिनैवेद्यदानम् ॥ विनायकस्यप्रतिमावस्त्रयुग्मसमन्विता ब्राह्मणायप्रदास्यामि
सर्वविघ्नोपशांतये इतिप्रतिमादानम् ॥ प्रार्थना विघ्नानिनाशमायांतुसर्वाणिसुरनायक कार्याणिसिद्धिमा
यांतुपूजितेत्वयिधातरि न्यूनातिरिक्तानिपरिस्फुटानियानीहकर्माणिमयाकृतानि क्षमस्वानिसर्वाणिशुभप्रदायप्र
याहितुष्टिंपुनरागमाय अथसंकष्टहरणचतुर्थ्युक्तप्रकारेणरोहिणीसहितचंद्रपूजांकुर्य्यात् अथकथा ऋषय
ऊचुः ॥ निर्विघ्नेनतुकार्य्याणिकथंसिद्ध्यंतिसूतज अर्थसिद्धिकरंन्दृणांपुत्रसौभाग्यसंपदंदंपत्योःकलहेचैक्यं
बंधुभेदेतथानृणां उदासीनेषुलोकेषुकथंसंमुखताभवेत् विद्यारंभेतथान्दृणांवाणिज्यार्थेकृषौत्तथा नृपतेः पर
चक्रस्यजयसिद्धिकरीनृणां सूतउवाच सन्नद्वयोः पुराविप्राः कुरुपांडवसेनयोः पृष्ठवान्देवकीपुत्रंधर्मपुत्रो
युधिष्ठिरः ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच निर्विघ्नेनजयोह्येषांवददेवकथंभवेत् कांदेवतांनमस्कृत्यसम्यक्राज्यंल
भेमहि श्रीकृष्णउवाच पूजयस्वगणाध्यक्षंविघ्नेशंसिद्धिदायकं तस्मिन्संपूजितेराजन्सर्वान्कामानवाप्स्य
सि युधिष्ठिरउवाच देवकेनविधानेनपूजनीयोगणाधिपः पूजितस्तुतिथौकस्यांसिद्धिदोगणपोभवेत् श्रीकृष्णउवाच

गजवक्त्रश्चतुर्थ्यांतुसदापूज्योनराधिप यदाचोत्पद्यतेभक्तिस्तदापूज्योगणेश्वरः शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुमासि भाद्रपदेतथा प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजयेन्नृप निष्कमात्रसुवर्णेन तदर्द्धार्द्धेनवापुनः स्वशक्त्या गणनाथस्यस्वर्णरौप्यमयाकृतिं अथव मृण्मयींकुर्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः कृत्वापूजांप्रयत्नेनस्नाप्यपंचामृतैःशुभैः वस्त्रंसर्वप्रदेरक्तंयुग्मंदद्यात्सुभावितं गणाध्यक्षेतिनाम्नावैगंधंदद्याच्चभक्तितः विनायकेतिपुष्पाणिधूपंचोमासुतेतिच दीपंरुद्रप्रियायेतिनैवेद्यंविघ्ननाशिने ततोदूर्वांकुरान्गृह्य विंशतिंचैकमेवहि पूजयेत्तुप्रयत्नेन एभिर्नामपदैः पृथक् गणाधिपनमस्तेस्तु उमापुत्राघनाशन विनायकहरपुत्रेति सर्वसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्त्रेतितथामूषकवाहन कुमारगुरवेतुभ्यं पूजनीयः प्रयत्नतः दूर्वायुग्मंगृहीत्वातु गंधयुक्तंप्रपूजयेत् एकैकेनतुनाम्नावैपूजाचैकेनसर्वतः एकेनदूर्वांकुरेणसर्वनामभिःपूजाकार्या दत्वैकंसर्वनामभिरितिवीरमित्रोदये तथैकविंशतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान् स्थापयित्वागणाध्यक्षसमीपेकुरुनंदन दशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्तथा दशएकंगणाधिपेदत्वानैवेद्यंचनृपोत्तम गणेशःप्रतिगृह्णातिगणेशोवैददातिच दीयतेगणनाथायप्रीयतांमेगणाधिपः सौख्यंसौमनसंनित्यंकरोतुगणनायक इतिमंत्रसमुच्चार्यदशदद्याद्द्विजातये गुरुंव्रतोपदेष्टारमलंकृत्यप्रयत्नतः दद्याच्चदक्षिणांसम्यक्यथाविभवविस्तरं जातरूपमयंदेवंब्राह्मणायानिवेदयेत् कृत्वानैमित्तिकंकर्मपूजयेदिष्टदेवतां ततःप्रार्थना विघ्नानिनाशमयांतुसर्वाणिसुरनायक कार्यंमेसिद्धिमायातुपूजितेत्वयिधातरिविप्रायभोजनंदद्याद्भुंजीयात्तैलवर्जितं एवंकृतेधर्मराजगणनाथस्यपूजने विजयस्तेभवेन्नित्यंसत्यंसत्यंमयोदितं त्रिपुरंदग्धुकामेनपूजितःशूलपाणिना शक्रेणपूजितःपूर्वंतथावृत्रवधेनृप रामेणाराधितःपूर्वंसीतामन्वेषतापुरा दृष्टासीतामहाभागवानरेणहनूमता भगीरथेनतद्वच्चगंगामानायतापुनरमृतोत्पादनार्थायतथादेवासुरैरपि अमृता

हरणात्पूर्वंवैनतेयेनपत्रिणा आराधितोगणाध्यक्षोह्यमृतंतुहृतंबलात् यदापूर्वंतुदैत्येनहृतोरुक्मिणीनंदनः आरा
धितोमयातद्वत्रुक्मिण्यासहितेनचकुष्ठव्याधियुतेनाथसांबेनाराधितःपुरा जयकामस्तथात्वंहितमाराधयशांकरिं
प्राप्स्यसित्वंनिजंराज्यंजित्वाशत्रुगणान्रणे सिध्यंतिसर्वकार्याणिनात्रकार्य्याविचारणा सूतउवाच एवमुक्त
स्तुकृष्णेनसानुजःपांडुनंदनः पूजयामासदेवेशंपुत्रंत्रिपुरघातिनः शत्रुसंघान्निहत्याशुप्राप्तवान्राज्यमोजसा
सिद्ध्यंतिसर्वकार्य्याणिमनसाचिंतितान्यपि विद्यारंभपूजनीयोविद्यालाभोभवेन्नृणां विवाहेक्रियमाणेतुपूज्यश्चा
सौविनायकः सिद्ध्यंतिसर्वकर्माणिअर्थसिद्धिर्भवेन्नृणां कृषिप्रारंभसमयेकार्षिकेणविनायकः पूजनीयःप्रय
त्नेनधान्यंतस्याक्षयंभवेत् व्युष्टिकामैस्तथाशूद्रैःपूजनीयोगणाधिपः विद्याकामोलभेद्विद्यांधनकामोलभेद्धनं
जयंचजयकामश्चपुत्रार्थीलभतेसुतं पतिकामाचभर्त्तारंसौभाग्यंतुसुवासिनी विधवापूजयित्वातुवैधव्यंनाप्नुया
त्पुनः यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिलीलया वैष्णवादिषुदीक्षासुआदौपूज्योगणाधिपः यस्मिन्संपूजितेवि
ष्णुरीशोभानुस्तथाह्युमा हव्यवाहमुखादेवाःपूजितास्युर्नसंशयः चंडिकाद्यामातृगणाःपरितुष्टाभवंतिच य
स्मिन्संपूजितेभक्त्याविप्राःसिद्धिविनायके यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिभक्तितः सिद्ध्यंतिसर्वकार्याणिसिद्धि
दस्यप्रसादतः ॥ ॥ इतिस्कंदपुराणेसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ इयमेवचतुर्थीशिवानाम्नी ॥ ॥ सुमंतुरु
वाच ॥ शिवाशांतासुखाराजन्चतुर्थीत्रिविधामता मासिभाद्रपदेशुक्लाशिवालोकेषुपूजिता माघशुक्लास्मृ
ताशांताभौमवारेसुखास्मृता तस्यांस्नानंतथादानमुपवासोजपस्तथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादाद्दंतिनोनृप दं
तिनोविनायकस्येत्यर्थः गुडलवणघृतानांदानंशुभकरंस्मृतं गुडापूपैस्तथावीरपुण्यंब्राह्मणभोजनं चतुर्थ्यां
नरशार्दूलपूजनीयाःसदास्त्रियः गुडैर्लवणपूजाभिः श्वश्रूश्वशुरमातरः ताःसर्वाःसुभगाःसर्वैविघ्नेशस्यानु

मोदनात्कन्यकातुविशेषेणविधिनानेनपूजयेत् ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंशिवाचतुर्थीव्रतम् ॥ ॥ अस्यामेवह
र्षणीनाम्नीपार्वतीपूज्या तत्रस्मृतिः ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुहर्षणीनामयामता पूजयेत्पार्वतींतस्यासौभाग्यं
नविहन्यते ॥ अथभाद्रशुक्लपंचम्यांनागपूजा ॥ अत्रपंचमीपरयुताग्राह्या तदुक्तंचमत्कारचिंतामणौ
पंचमीनागपूजायांग्राह्याषष्ठीसमन्विता तस्यांतुतुषितानागाइतरायचतुर्थिकेतिवचनात्सूर्योदययुतांग्राह्येत्यर्थः प्र
भातखंडे ॥ शिवउवाच ॥ तथाभाद्रपदेमासिपंचम्यांश्रद्धयान्वितः यस्त्वालेख्यनरोनागान्नीलपीतादिवर्णे
कैः कुरुकुल्यातथावीथ्यांस्वगृहेविलिखेद्बुधः कुरुकुल्यामंत्रेण ॥ ॐकुरुकुल्येहुंफट्स्वाहा पूजयेद्गंधपु
ष्पैश्चपयसापायसेनच तस्यसंतुष्टिमायांतिपन्नगास्तक्षकादयः आसप्तमात्कुलात्तस्यनभयंनागतोभवेत् अ
त्रायंप्रोच्यतेमंत्रः सर्वासुखनिषेधकः तस्मिन्प्रजप्तमात्रेतुनविषंक्रमतेतदा इत्येवंकथितंदेविनागव्रतमनुत्तमं
यच्छुत्वाचपठित्वाचमुक्तःस्यात्सर्वपातकैः नागाश्चात्र वासुकि तक्षक कालिय मणिभद्र ऐरावत कर्कोटक
धनंजय धृतराष्ट्रसंज्ञाः इत्यालेख्यापंचमी अत्रैवनागदष्टव्रतमुक्तं सुमंतुरुवाच ॥ नागदष्टोनरोराजन्
प्राप्यमृत्युंव्रजत्यधः अधोगत्वाभवेत्सर्पोनिर्विषोनात्रसंशयः ॥ शतानीकउवाच ॥ नागदष्टःपितायस्य
भ्रातावादुहितातथवा मातापुत्रोथवाभार्याकर्तव्यंतदवदस्वमे मोक्षायतस्यविप्रेंद्रदानंव्रतमुपोषणं ब्रूहिमेद्विज
शार्दूलयेनतत्करोम्यहं सुमंतुरुवाच उपोष्यपंचमीसम्यक्नागानांबलवर्द्धिनी त्वमेकमब्दतावच्च विधानंशृ
णुभारत उपोष्येतिदिवसेभोजनाभावस्यांतेनक्तव्रतामित्यग्रेतथोक्तेः मासिभाद्रपदेचैवशुक्लपक्षेतुपंचमी सर्व
पुण्यतमाप्रोक्ताग्राह्यासौगत्यकाम्यया चतुर्थ्यामेकभक्तंचतस्यांनक्तंप्रकीर्तितं तस्यांपंचम्यामित्यर्थः कृत्वारोप्य
मयंनागमथवाकलधौतजं अथदारुमयंभव्यं मृण्मयंवाथभक्तितः पंचम्यामर्चयेद्भक्त्यानागंपंचफणंतथा

करवीरैस्तथापद्मैर्जातिपुष्पैःसुगंधिभिः गंधपुष्पैः सुनैवेद्यैः स्नापयेक्षीरादिभिर्नृप ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्घृतपायससमोदकैः अनंतंवासुकिंशंखंपद्मंकंबलमेवच धृतराष्ट्रंशंखपालंकालियंतक्षकंतथा पिंगलंचतथानागंमासिमासिप्रपूजयेत् पूजयित्वाप्रयत्नेनपंचम्यांनक्तभुग्भवेत् एवंद्वादशकृत्वावैमासिभाद्रपदेनृप वत्सरांतेयथाशक्त्यामहाभोज्यंतुकारयेत् ब्राह्मणानांयतीनांचनागानुद्दिश्यभक्तितः इतिहासविदंनागं कांचनंरत्नचित्रितंगांचदद्यात्सवत्सांवैसर्वोपस्करसंयुतां दानकालेपठेदेतत्स्मरन्नारायणंविभुं सर्वगंसर्वधातारमनंतमपराजितं येकेचिन्मत्कुलेसर्पैर्दष्टाःप्राप्ताअधोगतिं व्रतेनानेनगोविंदमुक्तिभाजोभवंतुते इत्युच्चार्यार्घ्यंक्षतैर्युक्तंसितचंदनमिश्रितं वासुदेवाग्रतोभूप तोयंतोयेथनिक्षिपेत् अननेविधिनासर्वेयेमरिष्यंतियेमृताः सर्पतस्तेभियास्यंतिस्वर्गतिंनृपसत्तम कृत्वासर्वान्समुद्धृत्यकुलजान्कुलनंदन प्रयांतिविष्णुसान्निध्यंसेव्यमानोप्सरोगणैः वित्तशाठ्यविहीनोयःसर्वमेतत्फलंलभेत् नक्तेनभुक्तिसहिताःकिलपंचमीषु येपूजयंतिसुभगाः कुसुमोपहारैः तेषांगृहेत्वभयदाहिभवंतिसर्पादर्पान्वितामणिमयूखविभासितांगाः इतिदष्टपंचमीव्रतं अस्यामेवभाद्रशुक्लपंचम्यां ऋषिपंचमीव्रतं तत्रमध्यान्हव्यापिनीपंचमीग्राह्या पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिरितिहारीतोक्तेः दिनद्वयेतथात्वेहेमाद्रिमतेपरा पंचमीतुप्रकर्तव्याषष्ठीयुक्तातुनारदेतिवाक्यात् सितापरयुतास्तस्यादसितापूर्वसंयुतेतिदीपिकोक्तेश्चशुक्लपक्षेतिथिग्राह्यायस्यामभ्युदितोरविरितिवचनाच्चऋषिपंचमीषष्ठीयुतेतिदिवोदासीयेपि माधवमदनरत्नादिमतेतुपूर्वासर्वत्रपंचमीपूर्वेत्युक्तेः निर्णयसिंधौकल्परत्नावल्यामप्येवं अत्रऋषिपूजनमुक्तंनारदीये भाद्रस्यशुक्लपंचम्यांवेदिकाकारयेन्मुदा गोमयेनोपलिप्याथकृत्वापुष्पोपशोभितां तत्रास्तीर्यकुशान्विप्रऋषीन्सप्तसमर्चयेत् गंधैश्चविविधैः पुष्पैर्धूपैर्दीपैः सुशोभनैः कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वा

मित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसप्तैतेऋषयः स्मृताः एतेभ्योचैवविधिवत्कल्पयित्वाविधानतः नैवेद्यंकल्पये
द्विद्वान्श्यामाकाद्यैरकृष्टजैः तान्निवेद्यविसृज्यैतान्स्वयंचाद्यात्तदेवहि अनेनविधिनासप्तवर्षाणिप्रतिवत्सरं
कृत्वाताननिवर्त्तयेदाचार्यान्सप्तवैदिकान् प्रतिमासप्तकुर्वीतसुवर्णेनस्वशक्तितः जटिलाःसाक्षसूत्राश्चकमंडलु
समन्विताः संस्थाप्यकलशेष्वेतान्ताम्रेषुमृण्मयेषुवा स्नापयेद्विधिवद्भक्त्यापृथक्पंचामृतैरपि उपचारैः
षोडशभिस्ततःसंपूज्यभक्तितः अर्घ्यंदत्वाततोह्येतांस्तिलव्रीहियवादिभिः सहस्तोमाइतिऋचानाममंत्रै
स्तुवापृथक् पुण्यैर्मंत्रैस्तथैवान्यैर्हुत्वापूर्णाहुतिंचरेत् ततस्तुसप्तगादद्याद्वस्त्रालंकारसंयुताआचार्यंपूजयेच्चैववस्त्रा
लंकारभूषणैः अनुज्ञयागुरोः पश्चान्मूर्तीर्विप्रेषुचार्पयेत् भोजयित्वाचतान्भक्त्याप्रणिपत्याविसर्जयेत् ततः
शिष्टैःसहस्नातःस्वयंब्राह्मणशेषतः एवंकृत्वाव्रतंसांगंभोगान्भुक्त्वात्रवांछितान् सप्तर्षीणांप्रसादेनाविमानवर
गोभवेत् ब्रह्मपुराणेपि नभस्यशुक्लपक्षेतुयावैभवतिपंचमी नद्यादिकेतदास्नात्वाकृत्वानियममेवच ब्राह्मणी
क्षत्रियावैश्याशूद्राचापिवरानने कृत्वानैमित्तिकंकर्मगत्वानिजगृहंपुनः वेदींसम्यक्प्रकुर्वीतगोमयेनोपलेपि
तां रंगवल्लीसमायुक्तांश्वेतपुष्पोपशोभितां तत्रसप्तऋषीन्दिव्यान्भक्तियुक्तःप्रपूजयेत् गंधैश्चविविधैःपुष्पै
र्धूपदीपैः सुशोभनैः ततोनैवेद्यसंपन्नमर्घ्यंदद्याच्छुभैःफलैः तत्रार्घ्यमंत्राः कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथ
गौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चअरुंधत्यासमन्विताः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंतुष्टाभवंतुमेसदेति एवंपूजांविनिर्वर्त्य
ऋषीन्ध्यात्वासमाहितः अकृष्टपृथ्वीसंजातंशाकाहारंप्रकल्पयेत अधीतब्रह्मचर्येणाऋषीन्ध्यात्वासमा
हितः अनेनविधिनासप्तवेदवेदांगपारगा।नित्यादिसर्वत्रपाठः अनुज्ञयागुरोः पश्चाद्ब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत्
प्रीतिभावसमायुक्तोभोजयित्वायथाविधि अनेनविधिनासम्यग्व्रतमेतत्समाचरेत् सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषु

यत्फलं सर्वदानेषुद्त्तेषुतदेतत्फलमाप्नुयात् ॥ ॥ इतिनारदीयेब्रह्मपुराणेचऋषिपंचमीव्रतविधानम्

अथकथा हेमाद्रौ ब्रह्मांडपुराणे सिताश्वउवाच ॥ श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुबहूनिच ॥ सांप्रतंमेसमाचक्ष्वव्रतंपापप्रणाशनम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं ऋषिपंचमीतिविख्यातंसर्वपापहरंपरं येनचीर्णेनराजेंद्रनरकंनैवपश्यति अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं वैदिशेभूद्द्विजवरउत्तंगोनामनामतः तस्यभार्य्यासुशीलेतिपातिव्रतपरायणा अस्यअपत्ययुगलंपुत्रोहिसुविभीषणः अधीतवान्सुतस्तस्यवेदान्सांगपदक्रमान् समानेनकुलीनेनसुताचापिविवाहिता विवाहितैवसादैवाद्वैधव्यंप्रापसत्तमा सशीलंपालयंतीसाआस्तेनिजापितुर्गृहे तस्यादुःखेनसंतप्तः सुतंसंस्थाप्यवेश्मनि गंगातीरेवनंप्राप्तः सकलत्रस्तयासह सतत्रअध्यापयामासशिष्यान्वेदंद्विजोत्तमः सुताचकुरुतेतत्रपितुःशुश्रूषणंपरं पितुःशुश्रूषणंकृत्वापरिश्रांताकदाचन निशीथेकिलसंसुप्ताकृमिराशिरजायत तांतथाविधांदृष्ट्वाविवस्त्रांप्रस्तरस्थितां शिष्यानिवेदयामासुस्तन्मातुःकरुणंस्थिताः नजानीमोवयंकिंचिद्देवीसाध्वीतथाविधा कृमिराशिमयीजातामातः सपदिदृश्यते वज्रपातसदृक्षंतत्श्रुत्वाशिष्यैरुदीरितं संभ्रांतमानसाशीघ्रंतत्समीपमुपागता सुतांतथाविधांदृष्ट्वाविललापसुदुःखिता उरश्चताडयामाससुतरांमोहमापच क्षणेनप्राप्यचैतन्यमुत्थाप्यपरिमृज्यच समालभ्यचबाहुभ्यांनीत्वाताप्पितुरंतिकं स्वामिन्कथयमेसाध्वीकेनदुष्कृतकर्मणा निशीथेसंप्रसुप्तेयंजायतेकृमिसंकुला एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यंमुनिर्ध्यानपरायणः ज्ञात्वानिवेदयामासतस्याःप्राग्जन्मचेष्टितं ॥ ऋषिरुवाच प्रागियंसप्तमेतीतेजन्मनिब्राह्मणीह्यभूत् नोत्ससारस्वभांडेभ्यः संजाताचरजस्वला अस्याःकृतेनपापेनजा

यतेकृमिवद्वपुः रजस्वलायाःपापेन युक्ताभवतिसानघे प्रथमेहनिचंडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी तृतीयेरजकी प्रोक्ताचतुर्थे निशुध्यति तयैतयासखीसंगाद्व्रतंदृष्ट्वावमानितं दृढव्रतप्रभावेणजाताद्विजकुलेमले अवमाना द्व्रतस्यास्यकृमिराशिमयीतुसा एतत्तेकथितंसर्वंकारणंदुष्कृतस्यच सुशीलोवाच ॥ दर्शनादपियस्तस्या विप्राणांनिर्मलेकुले जन्मयुष्मद्विधानांहि जायतेब्रह्मतेजसा अवमानात्प्रजायंतेविग्रहेकृ मिराशयः महाश्चर्यकरंनाथतद्व्रतंकथयस्वमे ॥ ऋषिरुवाच ॥ सुशीलेशृ णुतत्सम्यग्व्र तानामुत्तमंव्रतं येनचीर्णेनसहसापापादस्मात्प्रमुच्यते दुः खत्रयाभिघातश्च जायतेनात्रसं शयः कल्याणानिप्रवर्द्धंतेसंपदश्चनिरापदः नभस्येशुक्लपक्षेतुयदाभवतिपंचमी नद्यादिषुतदास्नानंकृ त्वानियममेवच विधायनित्यकर्माणिगत्वाद्वारवतीमृषीन् द्वारवतींअग्निहोत्रशालां स्नापयेद्विधिवद्भक्तयापंचामृ तरसैः शुभैः चंदनागुरुकर्पूरैर्विलिप्यचसुगंधिभिः पूजयेद्विविधैः पुष्पैर्गंधधूपादिदीपकैः समाच्छाद्यशुभैर्वस्त्रैः सोपवीतैर्यथाविधिः ततोनैवेद्यसंपन्नमर्घ्यंदद्याच्छुभैः फलैः अर्घ्यमंत्रः जमदग्निर्भरद्वाजइतिश्रोतव्यमिदमाख्यानं शाकाहारंप्रकल्पयेत् स्थातव्यंब्रह्मचर्येणऋषिध्यानपरायणैः अनेनविधिनासम्यग्व्रतमेतत्समाचरेत् त स्यापिजायतेपुण्यंतच्छृणुष्वसमाहिता सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतदस्यव्रतमात्रतः कुरुतेयाव्रतंचैतत्सानारीसुखभागिनी रूपलावण्यसंयुक्तापुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकेसदैवस्यात्परत्राप्यक्ष यागतिः व्रतस्यास्यप्रभावेणजातिंस्मरतिपौर्विकीं ॥ इतिहेमाद्रौब्रह्मांडपुराणेऋषिपंचमीव्रतकथा ॥ ॥ अथपूजाविधिः ॥ ॐमासपक्षाद्युल्लिख्यमयाज्ञानतोऽज्ञानतोवारजस्वलावस्थायांभांडादिसंपर्कजनितदोषपरि हारार्थंशास्त्रोक्तसमस्तफलप्राप्त्यर्थंऋषिपंचमीव्रतपूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य पीठेकलशेवादर्भमयानरुंधती

सहितान्सप्तऋषीन्पूजयेत् तत्रमंत्रः मूर्त्तंब्रह्मण्यदेवस्यब्राह्मणोनिजमुत्तमं सूर्यकोटिप्रतीकाशंऋषिवृंदं
विचिंतयेत् इतिध्यानं आगच्छंतुमहाभागाश्चतुर्वेदस्वरूपिणः यावद्व्रतमहंकुर्वेकृपयाभवतांप्रभो आवाहनम् ऋग्य
जुः सामवेदानांस्वरूपेभ्योनमोनमः पुराणपुरुषेभ्योहिदेवर्षिभ्योनमोनमः आसनं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तं
पाद्यंगृह्णंतुभोद्विजाः प्रसादंकुरुतप्रीत्या तुष्टाःसंतुसदामम पाद्यम् नभस्येशुक्लपंचम्यामर्चिता ऋषि
सत्तमाः ददंतुपापंमेसर्वमर्घ्यंगृह्णंतुवोनमः अर्घ्यं लोकानांसृष्टिकर्तारोयूयंसर्वेतपोधनाः नमोवोधर्मविज्ञे
भ्योमहर्षिभ्योनमोनमः आचमनं मंदाकिनीगौतमीचयमुनाचसरस्वती गोमतीनर्मदातापी ताभ्यः स्ना
नीयमाहृतं स्नानं सर्वेनित्यंतपोनिष्ठाब्रह्मज्ञाः सत्यवादिनः वस्त्राणिप्रतिगृह्णंतुमुक्तिंयच्छंतुसर्वदा वस्त्रं यज्ञो
पवीतंपरमंपवित्रमितियज्ञोपवीतं कुंकुमागुरुकर्पूरसुगंधैर्मिश्रितंशुभं गंधाढ्यंचंदनंदिव्यंगृह्णंतुऋषिसत्तमाः चंद
नं रंजिताःकुंकुमाद्येनअक्षताश्चसुशोभनाः गृह्णंतुममसंतुष्टाःप्रसन्नाऋषिसत्तमाः अक्षताः माल्यानिवकुला
दीनिमालत्यादीनिवैद्विजाःमयाहृतानि पुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां पुष्पाणि वनस्पतिरसोधूपोगंधाढ्यःसुमनो
हरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपः आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवन्हिनायोजितंमया दीपंगृह्णंतुमुनयस्त्रैलोक्य
तिमिरापहं दीपं नानापक्वान्नसंयुक्तंरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यमृषयःसर्वेगृह्णंतुवसुदायकाः नैवेद्यं लोका
नांसृष्टिकर्तारोयूयंसर्वेतपोधनाः नमोवोधर्मविज्ञेभ्योमहर्षिभ्योनमोःनम आचमनं पूगीफलंमहादिव्यंनागवल्लीद
लैर्युतं कर्पूरादिसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भस्थमितिदक्षिणा यानि
कानिचपापानीतिप्रदक्षिणा वायनंफलसंयुक्तंव्रतसंपूर्तिहेतवे भवंतःप्रतिगृह्णंतुज्योतीरूपास्तपोधनाः वायनं
न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच क्षमध्वंतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधना इतिप्रार्थना इतिपूजा ॥ ॥

श्रथकथा युधिष्ठिरउवाच श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुबहूनिच सांप्रतंमेसमाचक्ष्व व्रतंपापप्रणाशनं श्री
कृष्णउवाच अथान्यच्चापिराजेंद्रऋषिपंचमिसंज्ञिता कथयिष्यामियांकृत्वानारीपापात्प्रमुच्यते युधिष्ठिरउवाच
कीदृशीपंचमीकृष्णकथंचऋषिसंज्ञिता पातकान्मुच्यतेकस्मान्नारीयदुकुलोद्भव श्रीकृष्णउवाच श्रज्ञानाज्ज्ञानतो
वापियास्त्रीजातारजस्वला दुष्टास्पृशतिभांडानिगृहकर्माणिसंस्थताप्राप्नोतिसमहापापंसर्ववर्णसमुद्भवा शृणुष्व
कारणंयस्माद्वर्जनीयारजस्वला प्रोत्सार्य्यागृहतश्चापिचातुर्वर्ण्येनभारत ब्रह्महत्यांपुराशक्रोवृत्रंहत्वाह्यवा
तवान् तयावैपीडितोराजन् पीडितोवृत्रहापुनः ब्रह्माणंसमुपागच्छदात्मनःशुद्धिकारणात् शुद्धिंशक्रस्य
राजेंद्रप्रहृष्टेनांतरात्मना विभज्यब्रह्महत्यांतुचतुर्द्धाचचतुर्मुखः प्राक्षिपत्राजशार्दूलचतुःस्थानेषुवैतदा वह्नौप्रथ
मजातासुज्वालासुचनदीषुच पर्वतेषुचराजेंद्रनारीरजसिचैवहि अतोरजस्वलानारीप्रोत्सार्य्याचप्रयत्नतः
ब्रह्मणःशासनात्पार्थचातुर्वर्ण्यैनसर्वदा प्रथमेहनिचंडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेह
निशुद्ध्यति श्रज्ञानादृज्ञानतोवापिजातसंपर्कपातकं तत्पापसंक्षयार्थंहिकार्य्यैयमृषिपंचमी सर्वपापप्रशम
नीसर्वोपद्रवनाशिनी ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रैःस्त्रीभिःकार्य्याविशेषतः ॥ श्रीकृष्णउवाच॥ श्रथान्यदपिवक्ष्या
मितवराजन्कथानकं पुराकृतयुगेराजन्विदर्भायांबभूवह श्येनजिन्नामराजेंद्रश्चतुर्वर्णानुपालकः तस्यदेशे
चसद्विप्रोवेदवेदांगपारगः सुमित्रोनामराजेंद्रसर्वभूतहितेरतः कृषिवृत्त्यासमासीनःकुटुंबपरिपालकः तस्यभा
र्यासुसाध्वीचपतिशुश्रूषणेरता जयश्रीर्नामविख्याताबहुभृत्यसुहृज्जना क्षेत्रादिषुरतासाध्वीव्याकुलीकृतमान
सा एकदास्वात्मनिप्राप्तमृतुकालंव्यलोकयत् रजस्वलापिसानारीगृहकर्मचकारह भांडानिसास्पृशद्राजन्नृ
तौप्राप्तेपिभामिनी कालेनबहुनासाध्वीपंचत्वमगमत्तदा भार्यातस्यजयश्रीःसाऋतुसंपर्कदोषतः शुनीयोनि

मनुप्राप्तासुमित्रोपिनरेश्वर तस्याःसंपर्कदोषेणवलीवर्दोविभूरह तद्दोषेणमहाराजदुर्गतिंतौगतौतदा सुमित्रस्य
चपुत्रोभूत्पितृशुश्रूषणेरतः सुमतिर्नामधर्मज्ञोदेवतातिथिपूजकः नस्यतौपितरौपार्थऋतुसंपर्कदोषतः तिर्यग्यो
निमनुप्राप्तावुभौजातिस्मरौनृप उच्छिष्टभोजिनीसाभूत्स्मरंतीपूर्वपातकं सुमित्रोपिपितातस्यवलीवर्दोविभूरह
अथक्षयाहेसंप्राप्तेपितृशुश्रूषणेरतः भार्यांचंद्रवतींप्राहसुमतिःश्रद्धयान्वितां तयाकृतापाकशुद्धिःसुमतेर्भर्तुराज्ञ
या मुक्तपायसभांडेस्याःसर्पेणगरलंततः दृष्ट्वाब्रह्मवधाद्भीताशुनीभांडान्स्पृशन्मुहुः द्विजभार्याचतांदृष्ट्वाउल्मु
केनजघानतां भोजिताब्राह्मणास्तत्रश्राद्धंकृत्वाप्रयत्नतः ततोभुक्तेषुविप्रेषुनोच्छिष्टंप्रददौवहिः द्वारस्थायास्त
दाशुन्याउपवासस्तथाभवत् ततोरात्र्यांप्रवृत्तायांसाशुनीक्षुधितानृप वलीवर्दमुपागत्यभर्त्तारमिदमब्रवीत् बु
भुक्षिताद्यनाथाहंनदत्तंभोजनंतुमे ग्रासादिकंवानलभेक्षुधामांवाधतेवलात् अन्यस्मिन्दिवसेपुत्रोममलेह्यंदद
त्यसौ अद्यमह्यंकिमप्येवउच्छिष्टमपिनोददौ पायसान्नेपपाताथगरलंसर्पसंभवं मयाविचिंत्यमनसामरिष्यंति
द्विजोत्तमाः संस्पृष्टंपायसंरोषाद्दृष्ट्वाहंताडिताभृशं दुःखितंतेनगात्रंमेकटिर्भग्नाकरोमिकिं ततःप्रहस्यवैभर्त्ता
भद्रेतेपायसंग्रहात् कथंहराम्यशक्तश्चभारवाहत्वमागतः अद्याहमात्मजैः क्षेत्रेवाहितःसकलंदिनं मारितश्चा
त्मजेनाहंमुखंवद्ध्वाबुभुक्षितः वृथाश्राद्धकृतंतेनजाताद्यममकष्टता श्रीकृष्णउवाच॥ तयोःसंवदतोरेवंमातापि
त्रोश्चभारत श्रुत्वावाक्यंतदापुत्रोयदुक्तंचतदोभयोः ततोरजन्यांतत्कालंददौतस्यैसुभोजनं पि
तरौतौविदित्वातुदत्तवान्सुमतिस्तदा तदासौदुखितःपुत्रःश्रुत्वावस्थांतदातयोः मातापित्रोश्चराजेंद्रतदासौप्रस्थि
तोवनं ज्ञातुमिच्छामिकष्टंवैमातापित्रोश्चभारत तत्रगत्वाज्ञानवृद्धान्ऋषीन्सप्तवनाश्रितान् प्रणिपत्याब्रवीद्दा
क्यंहितंवैवतदातयोः सुमतिरुवाच कथयध्वंब्रह्मर्षयःप्रश्नमेतत्समाहिताः केनकर्मविपाकेनपितरौमेतपोधनाः

इमामवस्थांसंप्राप्तौमोक्ष्यंतेपातकात्कथं ऋषयऊचुः तवमातापुराविप्रस्वगृहेबालभावतः ऋतुंप्राप्तांविदित्वातुसं
पर्कमकरोद्द्विज तेनकर्मविपाकेनशुनीयोनिमुपागता पिताचस्पर्शदोषेणवलीवर्दोबभूवह एतयोर्मुक्तिकामार्थं
कुरुत्वमृषिपंचमीं भार्ययासहविप्रेंद्रऋषीन्संपूज्ययत्नतः आचरस्वव्रतंतत्रसप्तवर्षद्विजोत्तमअंतेचोद्या
पनंकुर्य्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः शाकाहारस्तुकर्तव्यः श्यामाकाहारएवच नीवारैर्वापिकर्तव्यः कृष्टपच्यंनभक्षये
त् प्राप्यभाद्रपदेमासिशुक्लपक्षस्यपंचमीं तस्यांमध्यान्हसमयेनद्यादौविमलेजलेकृत्वापामार्गकाष्ठेनदंतधावन
मादितः आयुर्वलंयशोवर्चः प्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते संप्रार्थ्यानेनमंत्रेणकुर्य्याद्वैदं
तधावनं मुखदौर्गंध्यनाशायदंतानांचविशुद्धयेष्ठीवनायमलानांचकुर्वेहंदंतधावनं अनेनदतान्संशोध्यस्नायात्मृत्स्ना
नुपूर्वकं तिलामलककल्केनकेशान्संशोधययत्नतः परिधायनवेशुद्धेवाससीसुसमाहितः पूजयस्वऋषीनूदिव्या
नरुंधत्यासमन्वितान् कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसाध्वीचैवाप्यरुंधती मंत्रेणाने
नसप्तर्षीन्पूजयेत्सुसमाहितः व्रतेनऋषिपंचम्यांकृतेनैवंद्विजोत्तम ऋतुसंपर्कजोदोषः क्षयंयातिनसंशयः
श्रीकृष्णउवाच श्रुत्वातत्सुमतिर्वाक्यंपरमंऋषिभाषितं गृहमेत्यव्रतंचक्रेसभार्य्यः श्रद्धयान्वितः व्रतंतु
ऋषिपंचम्याः सर्वपापविनाशनं कृत्वासर्वंयथोक्तंचमातापित्रोः फलंददौ व्रतपुण्यप्रभावेणमातातस्यश्वयोनि
तःमुक्तातुनृपशार्दूलाविमानवरमास्थिता दिव्यांवरधराभूत्वागतास्वर्गेचभारत पितापिसोमृतोगच्छत्सुमतेःपशुयो
नितःस्वर्गंप्राप्तोमहाराजव्रतस्यास्यप्रभावतः कायिकंवाचिकंवापिमानसंयच्च दुष्कृतं तत्सर्वंविलयंयातिव्रतस्यास्य
प्रभावतः अस्ययज्जायतेपुण्यंतच्छृणुष्वनृपोत्तम सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतदेतद्व्रतधारणा
त् कुरुतेयाव्रतंनारीसाभवेत्सुखभागिनी रूपलावण्ययुक्ताचपुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकेसदैवस्यात्परत्रचपरांगतिं

एतत्तेकथितंराजन् व्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वसंपत्प्रदंचैवनारीणांपापनाशनं धनंयशश्चस्वर्गश्चपुत्रानपिचभारत पठ
तांशृण्वतांवापिनारीणांपापनाशनम् ॥ ॥ इतिभविष्योत्तरेऋषिपंचमीव्रतकथा ॥ ॥
अथोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच किमस्योद्यापनंप्रोक्तंव्रतपूर्णफलप्रदं सुमतिःकेनविधिनाचकारवदतत्त्वतः श्रीकृष्णउ
वाच पूर्वस्मिन्दिवसेकुर्य्यादेकभक्तंसमाहितः शुचौदेशेसमालिख्यसर्वतोभद्रमंडलं अव्रणंसजलंकुंभंताम्रंमृण्म
यमेववा संस्थाप्यव्रह्मसंवीतंकंठदेशेसुशोभने पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधाक्षतैर्युतं सहिरण्यंसमाछाद्यताम्रेणपत्र
जेनवा वंशमृण्मयपात्रेणयवपूर्णेनचैवहि आछादयेच्चचैलेनलिखेदष्टदलंततः सौवर्णीःप्रतिमाः कार्य्याःऋषीणां
भावितात्मनां पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः वितानंपंचवर्णंचफलपु
ष्पसमन्वितं वध्नीयादुपरिश्रीमान्संविधायात्रवेदिकां मध्यान्हेपूजयेद्भक्त्याऋषीन्श्रद्धासमन्वितःकश्यपोत्रिर्भर
द्वाजोविश्वामित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसाध्वीचैवाप्यरुंधती मंत्रस्नानेननराजेंद्रकृत्वापूजांसमाहितःरात्रौ
जागरणंकुर्य्यात्पुराणश्रवणादिभिः कृतनित्यक्रियःप्रातर्जुहुयात्तिलसर्पिषा वैदिकोवापिपौराणोअधिकारान्म
नुस्मृतात् अत्रवैदिकोमंत्रः सहस्तोमाःसहछंदसइति ॥ सप्तऋषयइतिवा अष्टोत्तरसहस्त्रंवाशतमष्टोत्तरंतु
वा पुनःपूजांततःकृत्वागुरुंसंपूजयेद्व्रती स्वर्णांगुलीयवासोभिः कुंडलामृतभोजनैः दद्यादेकांसवत्सांतुगुरवे
गांपयस्विनीं पूजयेद्दृत्विजःसप्तवासोभिर्दक्षिणादिभिः कलशांश्चपवित्रांश्चदद्यात्तेभ्यःसुभक्तितः आचार्य्यंच
सपत्नीकंप्रणिपत्यक्षमापयेत् लब्धानुज्ञोनुभुंजीतहृष्टैर्वंधुजनैर्वृतः उद्यापनविधिःप्रोक्तसर्वत्रायंफलार्थिनां एवंयः
कुरुतेभूपउद्यापनविधिंपरं सर्वपापविनिर्मुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते इहलोकेचिरंकालंभर्त्रासहशुचिस्मितापुत्रपौ
त्रैःपरिवृताभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् निष्पापासुभगानित्यंलभतेचाक्षयांगतिम् ॥ इतिभविष्योत्तरेसोद्यापनमृ

षिपंचमीव्रतम् ॥ ॥ ॥ अथप्रयोगाः नद्यादौसमंत्रकदंतधावनपूर्वकंस्नात्वा नित्यपूजांकृत्वा ॐमद्यम
मज्ञानतोऽज्ञानतोवारजस्वलावस्थायांकृतसंपर्कजातदुर्योनित्वदोषपरिहारार्थंशुभप्राप्त्यर्थंयथाशक्त्याचरितऋ
षिपंचमीव्रतपूजोद्यापनंकरिष्ये आचार्यवरणंविधाय सर्वतोभद्रेसप्तकलशेषुएकस्मिन्वा अरुंधतीसहि
ताःसप्तर्षिप्रतिमाःसंपूजयेत् सग्रहाःसर्वतोभद्रादिमंडलदेवताश्चग्रहयज्ञविधिना संपूज्य कश्यपोत्रिर्भर
द्वाजइतिमंत्रेणवैदिकमंत्रैर्वाऋषिपूजनंकार्य्यं पूजांते वायनंदद्यात् न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच
क्षमध्वंतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधनाः ततःकथाश्रवणादिनारात्रिंनयेत् प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्याऽन्वादध्यात् अत्र
प्रधानं अरुंधतीसहितकश्यपादिऋषीन्पूजामंत्रेण तिलव्रीहियवसर्पिर्द्रव्यैःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतमष्टाविंशति
संख्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमितिहोमंसमाप्यपुनःपूजांकृत्वा सपत्नीका
न्सप्तब्राह्मणान्संपूज्यतेभ्यः क्रमेणदक्षिणाप्रतिमायुतान् कलशान्दद्यात् तत्रमंत्रः प्रतिगृह्य द्विजश्रेष्ठाःप्रतिमादिस
मन्वितान् कलशानृषिसंप्रीत्यैव्रतसंपूर्तिहेतवे यदेककुंभप्रतिमापूजनंतदासर्वप्रतिमायुतंकलशमाचार्य्याय अ
न्येभ्यःपक्वान्नवस्त्रदक्षिणायुतान् दद्यात् ततःसप्तभ्यःसप्तगाः आचार्य्यायएकांगांदत्त्वाप्रार्थयेत् सप्तर्षिभ्यःशु
भाःश्रेष्ठाःसर्वपापंचफलप्रदाः सर्वपापंचमेघ्नंतुज्ञानतोऽज्ञानतः कृतं एतेसप्तर्षयः सर्वेभक्त्यासंपूजितामया। यथोक्तफल
दाःसंतुव्रतस्यफलदायकाइति ततआशिषोगृहीत्वा ब्राह्मणान्संतर्प्यस्वयंभुंजीत ॥ ॥ इतिऋषिपंचमीव्रतोद्या
पनम् ॥ ॥ ॥ ॥ भाद्रशुक्लषष्ठीसूर्य्यषष्ठी ॥ सासप्तमीयुतेतिदिवोदासः शुक्लेभाद्रपदेषष्ठ्यांस्नानंभास्कर
पूजनं प्राशनंपंचगव्यस्यचाश्वमेधकजंफलमितिवचनात् अत्रस्नानादिकृतमक्षय्यंभवति तदुक्तंभविष्योत्तरे येयंभाद्र
पदेमासिषष्ठीस्याद्भरतर्षभ इयंपापहरापुण्याशिवाशांताशुभानृप स्नानदानादिकंसर्वमस्यामक्षयमुच्यते योस्यां

पश्यतिगांगेयंदक्षिणापथवासिनं ब्रह्महत्यादिपापैस्तुमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ इयमेवललिताषष्ठी ॥ तथाचोक्तं नारदीये ॥ भाद्रेमासिशुक्लषष्ठ्यांललिताव्रतमुच्यते प्रातः स्नात्वाविधानेननारीशुक्लांबरावृता शुक्लमाल्यधराचापिनद्योः संगमवालुकां गृहीत्वावंशपात्रेतुकृत्वापिंडाकृतिंचतां पंचधाललितांतत्रध्यायेद्वनविलासिनीं पंकजंकरवीरंचनैपालींमालिनींतथा नीलोत्पलंकेतकींचसंगृह्यतगरंतथा एकैकाष्टशतंग्राह्यंताभ्योदेवींप्रपूज्यच प्रार्थयेदग्रतःस्थित्वादेवींतांगिरिशप्रियां गंगाद्वारेकुशावर्तेविल्वकेनीलपर्वते स्नात्वाकनखलेतीर्थेहरंलब्धवतीपतिं ललितेसुभगेदेविसुखसौभाग्यदायिनी अनंतंदेहिसौभाग्यंमह्यंतुभ्यंनमोनमः मंत्रेणाऽनेनकुसुमैश्चंपकस्यसुशोभनैः अभ्यर्च्यविधिवत्तस्यानैवेद्यंपुरतोन्यसेत् क्रमुकैरपिकूष्मांडैर्नारिकेलैश्चदाडिमैः वीजपूरैःस्तुजंवीरैःकारवेल्लैःसुनिर्भरैः फलैस्तत्कालसंभूतैःकृत्वाशोभांतदग्रतः विरूढधान्यांकुरकैः सदीपावलिभिस्तथा सार्धसुगुणकैर्धूपैःसोहालिककरंजकैः गुडपुष्पैः कर्णवेष्टैः मोदकैरुपमोदकैः वहुप्रकारैर्नैवेद्यैर्यथाविभवमानता एवमभ्यर्च्यविधिवद्रात्रौजागरणोत्सवं गीतवाद्ययुतंनृत्यैः प्रेक्षणीयैरनेकशः सखीभिःसहितासाध्वीतांरात्रिंप्रयतानयेत् एवंजागरणंकृत्वासप्तम्यांसरितंनयेत् गंधपुष्पैरथाभ्यर्च्यगीतवाद्यपुरःसरं तच्चदद्याद्द्विजेंद्रायनैवेद्यादिद्विजोत्तम स्नात्वागृहसमागत्यहुत्वावैश्वानरंततःदेवान्पितॄंश्चसंतर्प्यपूजयित्वासुवासिनीः कन्यकाश्चैवसंभोज्याब्राह्मणादशपंचचभक्ष्यैर्भोज्यैर्वहुविधैर्दत्वादानान्यनेकशःललितामेस्तुसुप्रीताइत्युक्त्वातांविसर्जयेत् यःकश्चिदाचरेदेतद्व्रतंसौभाग्यदंपरंनरोवायदिवानारीतस्यपुण्यफलंशृणु यद्व्रतैश्चतपोभिश्चदानैर्वानियमैरपि व्रतेनानेनलभ्येतकिंवहूक्तेननारद मृतेरनंतरंप्राप्यशिवलोकंसनातनं मोदतेललितादेव्यासहैवसाखिवाचिरम् ॥ इतिनारदीयेललिताषष्ठीव्रतम् ॥ अस्यामेवचंपाषष्ठीव्रतमुक्तंस्कांदे ॥ षष्ठीभाद्रपदेशुक्लावैधृतेनसमान्विता विशाखाभौमयोगेनचंपाषष्ठीतिवि

अ०९० श्रुता रविवारेणाप्युक्ता रविवारेणसंयुक्तासाचंपेतीहकीर्तितातिमदनरत्ने देवासुरमनुष्याणांदुर्लभाषष्टिहा
भाद्रप० यनी कृतेत्रेतायांपंचाशद्वायनीद्वापरेपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिशद्वायनीसफलामता अत्ररम्येसूर्य्यपूजा ॥
६३ द्वादशदलेनाममंत्रैः षष्ठ्यांकार्य्या अत्रनाममंत्राः आदित्यस्तपनः पूषाभानुमान्भानुरर्यमा विष्णुःशक्रोंश
मान्देवःसहस्रांशुर्विनायकः सूरः सूर्य्यःखगइति पूजनीयः प्रयत्नतः अत्रादित्यः कर्णिकायांदलेषुशेषना
माभिः पूजाकार्या ॥ स्कंदउवाच प्राप्तराज्यंचराजानंधर्मपुत्रंयुधिष्ठिरं कदाचिदागतोद्रष्टुंदुर्वासामुनिसत्त
मः ततोराजातमभ्यर्च्यपाद्याद्यैरिदमब्रवीत् तद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकर्त्तुंचमुनिसत्तम दुर्वासाउवाच श्रृणुराज
न्महाभागव्रतानामुत्तमंव्रतं अस्तीहयच्चीर्णमात्रंसर्वकामांस्तुपूरयेत् यदिलभ्येतजीवद्भिर्दैवेननृपसत्तम षष्ठी
भाद्रपदेशुक्लावैधृतेनसमान्विता विशाखाभौमयोगेनसाचंपेतीहविश्रुता तस्मादियंचंपाषष्ठीद्विधाज्ञेयाएकावै
धृतियोगवती भाद्रशुक्ला अपराविशाखाभौमयोगवत्येवषष्ठीचेति देवासुरमनुष्याणांदुर्लभाषष्टिहायिनी कृ
तेत्रेतायांपंचाशद्वायनीद्वापरेपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिंशद्वायनीदुर्लभाततः आदौकृतयुगेपूर्वंयाचीर्णाविश्वक
र्मणा तत्फलाद्विश्वकर्तृत्वंप्राजापत्यमवाप्तवान् पृथुनाकार्त्तवीर्येणभुविनारायणेनच ईश्वरेणोमयासार्द्धमि
तरेतरलिप्सया यश्चैनांविधिवत्कुर्य्यात्सोनंतफलमश्नुते युधिष्ठिरउवाच तद्विधिंश्रोतुमिच्छामिविस्तराद्वद
तोमुने केमंत्राः केचनियमाः साचकिंलक्षणाभवेत् दुर्वासाउवाच द्विदैवत्यर्क्षभौमेनवैधृतेनसमन्विता
नभस्ययासिताषष्ठीसाचंपेतिनिगद्यते द्विदैवतर्क्षंविशाखा पंचम्यांनियमंकुर्य्यादुपवासस्यचव्रती उपवास
स्यांगभूतं नियममेकभक्तंकुर्य्यादित्यर्थः चंपाषष्ठीव्रतंकुर्य्यादित्यर्थः चंपाषष्ठीव्रतंकुर्य्याद्यथोक्तवचनाद्गुरोः
ततःप्रभातेविमलेदंतधावनपूर्वकं कृत्वासम्यक्व्रतंतस्यसंकल्पंकुरुतेनरः कृत्वेतिसकलांगोपेतंव्रतं स्वसाध्य

त्वेनमनसिनिधायेत्यर्थः निराहारोद्यदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयिष्याम्यहंभक्त्याशरणंभवभास्कर संक
ल्पमंत्राः ततःस्नानंप्रकुर्वीतनद्यादौविमलेजले मृदमालभ्यमंत्रैश्चतिलैःशुद्धैश्चमंत्रवित् सावित्रःपरमस्त्वं
हिपरंधामजलेमम त्वत्तेजसापरिभ्रष्टंपापंयातुसहस्रधा प्रार्थनामंत्रः आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच ॥
पापंनाशयमेदेववाङ्मनः कर्मभिःकृतं स्नानमंत्रः ततःसंतर्पयेद्देवानृषीन्पितृगणानपि ततश्चैत्यगृहंमौ
नीपाखंडालापवर्जितः स्थंडलंकारयेच्छुभ्रंचतुरस्रंसुशोभनं स्थापयेदव्रणंकुंभंपंचरत्नसमन्वितं रक्तवस्त्र
युगच्छन्नंरक्तचंदनचर्चितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंताम्रमेवच कुंकुमेनलिखेत्पद्मंद्वादशारंसकर्णिकं तस्यो
परिन्यसेत्सूर्यंसौवर्णंसरथारुणं शक्त्यावावित्तसारेणवित्तशाठ्यविवर्जितः तमर्चयेद्गंधपुष्पैर्विधिमंत्रपुरःसरं
पंचामृतेनस्नपनंकुर्याद्देवस्यसंयुतः ततस्तुगंधतोयेनपरांपूजांसमाचरेत् गंधैर्नानाविधैर्दिव्यैः कर्पूरागुरु
कुंकुमैः फलैस्तदृतुसंभूतैः रत्नैश्चसुगंधिभिः मंडपंकारयेत्तत्रपुष्पमालाविभूषितं यथाशोभंप्रकुर्वीतअध
श्चोपरिसर्वतः ततस्तुपूजयेद्देवंभास्करंकमलोपरि आदित्यायनमः तपनायनमः पूष्णेनमः भानुमतेनमः
भानवेनमः अर्यम्णेनमः विश्वचक्रायनमः अंशुमतेनमः खनायकायनमः सुरायनमः सूर्यायनमः
खगायनमः एषुत्रयोदशसुनामसु आदित्यायनमइत्यनेनमध्येपूजनं इतरैर्द्वादशभिः पूर्वादिदलक्रमेण पू
जनं जन्मांतरसहस्रेणदुष्कृतंयन्मयाकृतं तत्सर्वंनाशमायातुदिवाकरतवार्चनात् प्रार्थनामंत्रः विनतातन
योदेवः कर्मसाक्षीतमोनुदः सप्ताश्वः सप्तरज्जुश्चअरुणोमे प्रसीदतु ॥ अरुणपूजामंत्रः ततःसंपूजयेद्देवम
च्युतंतुरथेस्थितं अष्टाक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पादिभिःक्रमात् अष्टाक्षरोघृणिरितिमंत्रः घृणिआदित्यायनमःकाला
त्मासर्वभूतात्मावेदात्मासर्वतोमुखः जन्ममृत्युजरारोगसंसारभयनाशन इत्यर्घ्यमंत्रः ॥ सूर्योदयेपठनीयः

ततः संपूजयेच्छुक्लांसवत्सांगांपयस्विनींसवस्त्रकंठाभरणांसुघंटाभिरलंकृतां ब्रह्मणोत्पादितादेविसर्वपापविनाश
निसंसारार्णवमग्नंमांगोमातस्त्रातुमर्हसि स्वरूपावहूरूपाश्चमातरोलोकमातरः गावोमामुपसर्पंतुसरितः साग
रंयथा यालक्ष्मीः सर्वदेवानांयाचदेवीव्यवस्थिता धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु यालक्ष्मीलोकपाला
नांयालक्ष्मीर्धनदस्यच चंद्रार्कशक्रशक्तिर्यासाधेनुर्वरदास्तुमे ॥ धेनुपूजामंत्रः ॥ तिलहोमंततःकुर्य्या
त्साविञ्याष्टोत्तरंशतं ततस्तांकल्पयेद्धेनुमर्कोमेप्रीयतामिति आचार्यायततोदद्यादादित्यंसरथारुणं सकुंभर
त्नैर्वस्त्रैश्चसर्वोपकरणैः सह ददामिभानुंभवतांसर्वोपस्करसंयुतं मनोभिलषितावाप्तिंकरोतुममभास्करः
दानमंत्रः गृह्णामिभास्करंरवेभवंतंविश्वतोमुखं मनोभिलषितावाप्तिमुभयोःकर्तुमर्हसि प्रतिग्रहमंत्रः सर्व
तीर्थमयींधेनुंसर्वयज्ञमयींशुभां सर्वदानमयींदेवींब्राह्मणायददाम्यहं गोदानमंत्रः गृह्णामिसुरभिंदेवींसर्व
यज्ञमयींशुभां उभौपुनीहिवरदेउभयोस्तारकाभव धेनुप्रतिग्रहमंत्रः ॥ ततस्तुभोजयेद्विप्रान्द्वादशैवस्वश
क्तितः दद्याच्चदक्षिणांतेभ्यः प्रणिपत्यविसर्जयेत् अवैकल्यंव्रतेतस्यशंसेयुस्तेद्विजोत्तमाः अभिनंद्यतमा
शीर्भिः परिरंभुरनिंदिताः ततस्तुस्वयमश्नीयाद्द्विजानांशेषमिष्टकं सहपुत्रैः कलत्रैश्चअन्यैर्बहुजनैर्वृतः ए
वंयःकुरुतेचैषा सोत्यंतंफलमश्नुते प्रभूणांचप्रभुःप्रोक्त स्त्वंप्रभूणांचगोचरः सर्वैश्चैतद्व्रतकार्य्यंस्वशक्त्याद्दुः
खभीरुभिः प्रभुःप्रथमकल्पस्ययोनुकल्पेनवर्त्तते विफलंतस्यतत्स्यादनीशस्त्वनुकल्पकः पंचम्यांनियमं
कुर्य्यादाचार्य्यवचनाद्व्रती षष्ठ्यांस्नानंप्रकुर्वीतसंतर्प्यपितृदेवताः अभ्येत्यस्वगृहंमौनी सूर्य्यंमनासिचिंत
येत् स्थापयेदव्रणंकुंभंमृत्पात्रंचतथोपरि तस्योपरिन्यसेत्सूर्य्यंपलेनैकेननिर्मितं सौवर्णंभक्तिसंयुक्तोवित्तसा
रंतथारुणं तमर्च्चयेज्जगन्नाथंगृहीत्वाज्ञांगुरोस्स्वयं षडक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पानुसंभवं ॐनमःसूर्य्यायेतिषडक्षर

मंत्रः संपूज्यविधिवद्देवंफलपुष्पादिकंचयत् सूर्यायवेदयेत्सर्वं सूर्योमेप्रीयतामिति ततः प्रभातेविमलेगत्वा गुरुगृहंव्रती सर्वोपकरणैःसूर्य माचार्यायानिवेदयेत् धान्यंपुष्पंफलवस्त्ररत्नंधन्वादिकंचयत् गवांकोटिसह स्त्रेणकुरुक्षेत्रेर्कपर्वणि चंपादानस्यराजेंद्रकलांनार्हंतिषोडशीं सर्वतीर्थप्रदानानितथान्यान्यपिषोडश चंप यातुलितान्नाद्याश्चंपैकाठ्यतिरिच्यते आदित्यस्तपनःपूषाभानुमान्भानुरर्यमा विश्वचक्रोंशुमान्देवः सहस्रांशुः खनायकः सूरः सूर्यः खगः पूज्यः पूर्वपत्रादेवइत्यंशुमतोविशेषणं पंचम्यामित्यादिनापुनर्व्रतविधिर्धनहीनविषयः इतिस्कंदपुराणोक्तंचंपाषष्ठीव्रतम् ॥

ब्रह्मांडपुराणे मल्लारिमाहात्म्ये मार्गशीर्षेचंपाषष्ठ्युक्ता मार्गेभाद्रपदेशुक्लाषष्ठीवैधृतिसंयुता रविवारेणसंयुक्तासाचंपेतीहविश्रुता ॥ अथभाद्रशुक्लसप्तम्यामनंतसप्तमीव्रतं हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे शुक्लपक्षेतुसप्तम्यांमासेभाद्रपदेनृप तत्रसूर्यंदिवापूज्यनक्तंभुंजीतवत्सरं मत्स्यपुराणेपि शुक्लपक्षेतुसप्तम्यांमासिभाद्रपदेच्युतं प्रणम्याशिरसानित्यंपूजयेत्सप्तवासरान् पुष्पधूपादिभिर्वीरकुतुपानांचतर्पणैः पाखंडादिभिरालापंवर्ज्यंनेत्रयतात्मना अत्रकुतपाब्राह्मणाउक्ताः विधायदक्षिणादत्वानक्तंभुंजीतवाग्यतः तिष्ठन्व्रजन्प्रस्थितश्चचक्षुःप्रस्खलनादिषु आदित्यनामस्मरणंकुर्वन्नुच्चारणंतथा अनेनैवविधानेनमासान्द्वादशवैक्रमात् उपोष्यपारणेपूर्णंसमभ्यर्च्यजगद्गुरुं पुण्येनश्रवणेनेहप्रीणयन्पुष्टिमच्युतां एवंयःपुरुषः कुर्यादादित्याराधनंशुचिः नारीवास्वयमभ्येत्यआनंत्यफलमश्नुते ॥ अस्यामेवभाद्रशुक्लसप्तम्याममुक्ताभरणसप्तमीव्रतम् ॥ ॥ ॥ तत्रपूजायांसप्तमीपूर्वविद्धाग्राह्याषण्मुन्योरितियुग्मवाक्यात् नारदीये ॥ भाद्रस्यशुक्लसप्तम्याममुक्ताभरणव्रतं सोमस्यतुमहेशस्यपूजनंचात्रकीर्तितं गंधादिभिःषोडशभिरुपचारैःस

मर्चयेत् ॥ प्रार्थ्यप्रणम्यविसृजेत् सर्वकामसमृद्धये ॥ अत्रकृत्यंभविष्योत्तरे ॥ भूमौलिखितोमासहितशि
वप्रतिमायामावाहनं एह्येहिभगवन्देवसर्वपापप्रणाशन तवपूजांकरिष्यामिसन्निधौभवशंकरेति भवानीशं
करावावाह्यषोडशोपचारैःसंपूज्य नमस्तेभूतनाथायनमस्तेशशिशेखर नमस्तेदक्षयज्ञघ्ननमस्तेकामनाशन
नमस्तेपार्वतीदेव्यैचंडिकायैनमोनमःवरदायैनमस्तेस्तुभद्रकाल्यैनमोनमः इतिसंप्रार्थ्य ॥ शर्करावृतमि
श्रंतंडुलपिष्टमुपहारंनिवेद्य एकादशतंतुयुतसूत्रमेकादशग्रंथिविशिष्टंवामहस्तेबध्वापूजांतेकथांश्रृणुयात् ॥ अ
थपूजाविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यसर्वपापक्षयपूर्वकंसर्वकामसमृद्ध्यर्थंउमासहितसोमशंकरपूजनव्रतमहंकरिष्ये ॥
भूमौलिखितभवानीशंकरप्रतिमायामावाहनादिसर्वोपचारपूजांकुर्य्यात् देवदेवमहेशानपरमात्मन्जगद्गुरो प्र
तिपादितयासोमपूजयापूजयाम्यहं ॥ इत्यावाहनम् ॥ अनेकरत्नखचितंसौवर्णंमणिसंयुतं मुक्तान्वितंमहादेव
गृहाणासनमुत्तमम् ॥ इत्यासनम् ॥ पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वविद्यापरायण ध्यानगम्यसदाशंभोसर्वेश्वरनमो
स्तुते ॥ इतिपाद्यम् ॥ इदमर्घ्यमनर्घ्यंत्वममराधीशशंकर किंकरीभूतसर्वेशमयादत्तंगृहाणवै इत्यर्घ्यं ॥
गंगादिसर्वतीर्थेभ्यःसमानीतंसुशीतलं जलमाचमनीयार्थंगृहाणसोमयासह ॥ इत्याचमनम् ॥ मध्वाज्य
शर्कराभ्यश्चसुधयापरिकल्पितं शंकरप्रीतयेतोहमधुपर्कंनिवेदये ॥ इतिमधुपर्कः ॥ आदौपंचामृतैःस्ना
नंपश्चाच्छुद्धेनवारिणा स्नानंकुरुमहादेवनिजयाकांतयासह ॥ इतिस्नानम् ॥ स्नानादूर्ध्वंमहादेवप्रीत्यापा
पप्रणाशन वस्त्रयुग्मंसमानीतंमद्दत्तंप्रतिगृह्यताम् ॥ इतिवस्त्रम् ॥ उपवीतंसोत्तरीयंनानाभरणभूषितं गृ
हाणसोमविमलमथाहृतमिदंशुभम् ॥ इतियज्ञोपवीतम् ॥ मलयाचलसंभूतंसुगंधिघनसारयुक् चंदनंपंचव
दनगृहाणदयितायुत ॥ इतिगंधम् ॥ जातीचंपकपुन्नागबकुलैःपारिजातकैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेहमुमा

पतिम् ॥ इतिपुष्पाणि ॥ त्रैलोक्यपावनानंतपरमात्मन्जगद्गुरो चंदनागुरुकर्पूरैर्धूपंदास्यामिशंकर ॥ इति धूपम् ॥ शुभवर्तियुतंसर्पिर्लोडितंवन्हिनायुतं दीपमेकमनेकार्कप्रतिमंकल्पयेत्विमम् इतिदीपम् पायसापूपकृशरंदुग्धान्नंसगुडोदनं दिव्यान्नंषड्रसोपेतं सुधारससमन्वितं समर्प्पयामिदेवेशकिंकरःशंकरायते नैवेद्यं पुनराचमनंशुद्धंकुरुसोमांवुनामुना मुखशुद्धिकरंपूर्णंकृपयात्वंगृहाणवै ॥ पुनराचमनम् ॥ कस्तूरिकासमायुक्तंमलयाचलसंभवं गृहाणचंदनंसोम करोद्वर्तनहेतवे ॥ इतिकरोद्वर्त्तनम् ॥ नारिकेलफलंजंबूफलंनारंगमुत्तमं कूष्मांडंपुरतोभक्त्याकल्पितंपरिगृह्यतामितिफलम् ॥ पूगीफलंमहादिव्यं० ॥ इतितांवूलम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिदक्षिणा ॥ भक्त्यादीपावलिंदेव ॥ इतिनीराजनं ॥ अथपुष्पांजलिः ॥ यानिकानिचपापानि. ॥ इतिप्रदक्षिणा महादेवमहाराजभक्तानांपापनाशन अस्माकंकुर्वतांपूजांसाधुवासाधुयोजितां ज्ञानतोज्ञानतो वापिभवतोविहितांचर्यां संपूर्णयत्तुविश्वेशोविमलांकोमलस्तुतिं पापोहंपापकर्माहमितिप्रार्थना देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्यदायक गृहाणेयंडोररूपंत्वांपुत्रपौत्रप्रवर्द्धनं ॥ इतिडोरकग्रहणम् ॥ सप्तसामोपगीतंत्वांधारयामिजगद्गुरो सूत्रग्रंथिस्थितंनित्यंधारयामिस्थिरोभव ॥ इतिडोरकोत्तारणम् ॥ ॥ ॥ अथयपनम् ॥ मंडकान्विष्टकान्वाथसघृतान्दक्षिणायुतान् एकादशमितान्सान्नान्ब्राह्मणायकुटुंविने ॥ वेदशास्त्रप्रवीणायदद्यात्सोमस्यतुष्टये शंकरःप्रतिगृह्णातिशंकरोवैददातिच शंकरस्तारकोस्माकंशंकरायनमोनमः इतिवायनदानम् एवंतुपूजनंकुर्य्यात्सोमस्यसुखदस्यच सर्वान्कामानवाप्नोति पुत्रपौत्रैश्चमोदते ॥ इत्यमुक्ताभरणसप्तमीव्रतसोमशिवपूजा ॥ अथकथा हेमाद्रौ भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच मुनींद्रोलोमशोनाममथुरायांगतःपुरा अ चिंतोवसुदेवेनदेवक्याचयुधिष्ठिर उपविष्टःकथाःपुण्याः कथयित्वामनोरमाः ततःकथयितुंभूयःकथामेतांप्रचक्रमे कंसेनतेहताःपुत्राजाताजाताः

पुनः पुनः मृतवत्सादेवाकिंत्वंपुत्रदुःखेनदुःखिता यथाचंद्रमुखी।दीनाबभूवनहुषप्रिया पश्चाच्चीर्णव्रताचैवबभूवाक्ष
तबालका त्वमपिदेवाकितथाभविष्यसिनसंशयः देवक्युवाच कासा चंद्रमुखीब्रह्मन्बभूवनहुषप्रिया किंचीर्णंहि
व्रतंदिव्यंतयासंततिवर्द्धनं सपत्न्यादर्पशमनंसौभाग्यारोग्यवर्द्धनं लोमशउवाच अयोध्यायां।पुराराजानहुषो
नामविश्रुतः तस्यासीद्रूपसंपन्नादेवीचंद्रमुखीप्रिया तथा।तत्रैवनगरेविष्णुगुप्तोभवद्द्विजः।आसीद्गुणवतीतस्यपत्नी
भद्रमुखीतथा तयोरासीदतिप्रीतिः स्पृहणीयापरस्परं अथतेदयितेसख्यौस्नानार्थंसरयूजले प्राप्तेप्राप्ताश्चत
त्रैवबाह्यावैनागरांगनाः ताःस्नात्वामंडलंचक्रुस्तन्मध्येऽव्यक्तरूपिणं लेखयित्वाशिवंसोममुमयासहशंकरं गंधपु
ष्पाक्षतैर्भक्त्यापूजयित्वायथाविधि प्रणम्यगंतुकामास्ताःपप्रच्छतु र्वरस्त्रियः।ताऊचुःशंकरोस्माभिःपार्वत्यासहपूजि
तःबद्ध्वासूत्रमयंतंतुशिवस्यात्मानिवेदितः धारणीयमिदंतावद्यावत्प्राणविधारणं तासांतद्वचनंश्रुत्वासख्यौचमो
तदेवाहि कृत्वातुसमयंतत्रबद्ध्वादोर्भ्यांतुडोरकं ततस्ताश्चगृहंजग्मुःस्वसखीभिःसमावृताः कालेनमहतातस्यास्त
द्व्रतंविस्मृतंशुभं।चंद्रमुख्याःप्रमत्तायाविस्मृतःसतुडोरकः।भद्रमुख्यास्तथाभद्रेविस्मृतंसर्वमेवतत् मृताकैश्चिदहोरा
त्रैः सावभूवविहंगमी भद्राख्याकुक्कुटीजाताव्रतभंगाच्छुभानने संभूयभूयः समयंप्राग्व्रतंचक्रतुः सदा कालेनपंच
तांप्राप्तेसख्यौभावात्सहैवते अदैवमातृकेदेवजातिपिकुलसंयुते ब्राह्मणीब्राह्मणीजाताराज्ञीचंद्रमुखीपुरा नाम्नाभद्रमु
खीजाताभूषणानामसामता अग्निमीलस्यसादत्तापित्रातस्यपुरोधसा अतीववल्लभाचासीद्भूषणाभूषणप्रिया भू
षिताभूषणैर्वैरूपेणालंकृतास्वयं तस्यावभूवुरष्टौचपुत्राःसर्वगुणान्विताः मातृवद्रूपसंपन्नाःपितृवद्धर्मशीलि
नः सख्यौतेतेनतद्व्रत्त जातेजातिस्मरेकिल पुनर्निरंतराप्रीतिस्तयोरासीद्यथापुरा कालेबहुतिथेजाते
त्यक्त्वासात्यक्तयौवना मध्येवयसिराज्ञीचपुत्रमेकमजीजनत् ईश्वरींरोगिणंमूकंप्रज्ञाहीनंचविस्वरं तादृशो

पिमहाभागमृतोसौनववार्षिकः ततस्तां भूषणां दृष्टुमीश्वरीपुत्रदुःखिनी सखीभावादतिस्नेहात्पुत्रैःस्वैःपरिवारिता ॥ अमुक्ताभरणाभद्रास्वरूपेणैवभूषिता सहिभद्राद्विजस्याभूद्भार्य्याभूषणनामिका पुरोहितस्यकालेन कुक्कुटीवहुपुत्रिणी तांदृष्ट्वातदर्शाभद्राप्रजज्वालेश्वरीरुषा ततोगृहेप्रेषयित्वाब्राह्मणींतीव्रमत्सरां चिंतयामाससाशीघ्रंतस्याःपुत्रवधंप्रति निश्चित्यचेतसाक्रूराघातयामासतान्सुतान् हताहताश्चतेपुत्राःपुनर्जीवंत्यनामयाः तदद्भुततरंदृष्ट्वासखीमाहूयभूषणां उपविश्यासनेश्रेष्ठेवहुमानपुरःसरंअपृच्छद्विस्मयाविष्टाराज्ञीसा नृपवल्लभा ब्रूहितथ्यंमहाभागेकिंत्वयासुकृतंकृतं दानंव्रतंतपोवापिशूश्रुषणमुपोषणं येनतेनिहताःपुत्राः पुनर्जीवंत्यनामयाः तथाहिवहुपुत्राचजीववत्साशुभानना अमुक्ताभरणानित्यंभर्तुश्चितसितास्थिता अतीवशोभसेभद्रेविधुर्घर्मात्ययेयथा ॥ भूषणोवाच ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिजन्मांतरविचेष्टितं किंततद्विस्मृतंसर्वंमयोध्यायांकृतंहियत् आवाभ्यांव्रतवैकल्पंप्रमत्ताभ्यांवगननेयेनत्वंप्लवगीजाताजाताहंकुक्कुटीतथा तत्रापिव्रतवैकल्यंत्वयाचापल्यतःकृतं मयातुसर्वभावेनचेतस्याध्यायशंकरंतिर्यग्योन्यनुसारेणमनोवृत्त्याहिनुष्ठितं एतद्विकारणंभद्रेनान्यत्किंचित्करोम्यहं ॥ लोमशउवाच ॥ इत्याकर्ण्यचसंस्मृत्यपूर्वजन्मविचेष्टितं ईश्वरीचतयासार्द्धं पुनः सम्यक्चकारह व्रतस्यास्यप्रभावेणपुत्रपौत्रादिसंभवंभुक्त्वाचसौख्यमतुलंमृताशिवपुरंगता तस्मात्त्वमपिकल्याणिव्रतमेतत्समाचर आरब्धेस्मिन्व्रतेदेव्येजीवपुत्राभविष्यसि ॥ देवक्युवाच ब्रह्मन्नाख्याहिमेसम्यग्तमेतत्सुखप्रदं संतानवृद्धिकरणंशिवलोकस्थितिप्रदं भद्रेभाद्रपदेमासिसप्तम्यांसलिलाशये स्नात्वाशिवंमंडलकेलेखयित्वासहांबिकं तत्रसंपूज्यसमयंकुर्यादृघ्राकरेगुणं यावज्जीवंमयात्मातुशिवस्यविनिवेदितः इत्येवंसमयंकृत्वाततः ब्रमुतिडोरकं सौवर्णंरा

व्र०र० भद्रप० ६७

जितंवापिसौत्रंवाधारयेत्करे मंडकान्वाष्टकोनूदद्यान्मासेपक्षथवाद्विज स्वयंताश्चैवभोक्तव्याव्रतभंगमयाच्छुभे प्रतिमासंतुसप्तम्यांशुक्लपक्षेविशेषतः कुर्य्यादेवंव्रतंभद्रे वर्षांते पिचदेवकि कारितामुद्रिताश्रीह्वैहैमीरूप्या स्वशक्तितः ताम्रपात्रेपरिस्थाप्यब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत् आचार्यायविशेषेणसौवर्णंह्यंगुलीयकं पुष्पकुंकुमसंयुक्तंताबूलांजनसूत्रकैः एवंतत्पारयित्वातुव्रतंसंततिवर्द्धनं सर्वपापविनिर्मुक्ताभुक्तसौख्यमनामयं संतानंवर्द्धयित्वाचशिवलोकेमहीयते एतत्तेसर्वमाख्यानमाख्यातंव्रतमुत्तमं कुरुदेवकियत्नेनजीवपुत्राभविष्यति श्रीकृष्णउवाच ॥ इत्युक्त्वातुमुनिश्रेष्ठस्तत्रैवांतरधीयत चकारसर्वंयत्नेनयदुक्तंतेनधीमता व्रतस्यास्यप्रभावेणदेवकीमामजीजनत् तस्मात्पार्थनरैःकार्य्यं स्त्रीभिःकार्य्यंविशेषतः व्रतंपापप्रशमनंसुखसंततिवर्द्धनं एवंयः शृणुयाद्भक्त्यायश्चैतत्प्रतिपादयेत् व्रतमाख्यानसहितंनहिपापैःप्रमुच्यते साख्यानकंव्रतमिदंसुतसौख्यकामायास्त्रीकरिष्यातिशिवंहृदयेनिधाय दुःखंविहायबहुशः कृतकल्मषौघान्सास्त्रीव्रताद्भवतिशोभनजीववत्सा इतिहेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ अमुक्ताभरणसप्तमीव्रतं अस्यविधिः हेमाद्रौ नद्यादौजलाशयेस्नात्वा गृहमागत्यगोमयादिलिप्तेशुद्धदेशेमंडलंविधाय तदुपरिचंदनादिनाउमयासहितं शिवंलिखित्वोक्तविधिनापूजयेत् देशकालौसंकीर्त्यममाखिलपापक्षयपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्यातिशयद्वाराश्रीसांबसदाशिवप्रीत्यर्थममुक्ताभरणसप्तमीव्रतंकरिष्य इतिसंकल्प्यपूर्वोक्तप्रकारेणपूजांसमाप्यप्रार्थयेत् महादेवमहाराजप्रीत्यापापप्रणाशन अस्माकंकुर्वतांपूजांसाधुवाऽसाधुयोजितां ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिभावतोविहितांचयां संपूर्णंवतुविश्वेशोविमलांकोमलस्तुतिं ततोदेवस्यपुरतः यावज्जीवंमयात्मातु शिवस्यविनिवेदितः इत्येवंसंकल्पंकुर्य्यात् सौवर्णंराजतंसौत्रंवाडोरकंदेवाग्रेतत्संपूज्यानेनमंत्रेणगृह्णीयात् देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्यदायक गृह्णीयां

डोररूपंत्वांपुत्रपौत्रविवर्द्धनं ततोहस्तेवंधनमंत्रः सप्तसामोपगीतत्वांधारयामिजगत्पते सूत्रग्रंथिस्थितं
नित्यंधारयामिस्थिरोभवेतिमंत्रेणहस्तेवध्वा ततः दहसर्वाणिपापानिकृपांकुरुदयानिधे प्रसन्नः सन्नुमाकां
त दीर्घायुःपुत्रदोभवेतिजीर्णडोरकोत्तारणंकृत्वा सौवर्णंराजतंपुत्रायशिष्यायब्राह्मणेन्वादद्यात् स्त्रिया
चदुहितृस्नुषादिभ्योरयंसौत्रस्यवेलेविसर्जनीय मितिसदाचारः ततोब्राह्मणेभ्यएकादशशतसंख्याका
न्मोदकान्वेष्टकान्वाघृतदक्षिणायुतान् वायनंदद्यात् स्वयंवंधुभिः सहभुंजीत प्रतिमासंशुक्लसप्तम्यामेवै
तद्व्रतंकार्य्यं वर्षांतेहैमींराजतींवामुद्रिकांताम्रपात्रोपरिस्थाप्यब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिदद्यात् आचार्य्यायवि
शेषेणसौवर्णमंगुलीयकं पुष्पकुंकुमतांबूलांजनसूत्रयुतंसदक्षिणंवदद्यात् ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयंभुंजीत
संतानवृद्धिंलब्ध्वाशिवलोकेमहीयते इत्यमुक्ताभरणसप्तमीव्रतं नारदीये शुक्लाष्टम्यांनभस्यस्यकुर्य्याद्राधा
व्रतंनरः पूर्ववद्राधिकांदेवींकलशस्थांप्रपूजयेत् मध्याह्नेपूजयित्वैनामेकभक्तंसमाचरेत् शक्तोभक्त्योपवा
सपरेह्निविधिनाततः सुवासिनीभोजयित्वागुरवेप्रतिमार्पणं कृत्वास्वयंचभुंजीतव्रतमेतत्समापयेत् व्रतेना
नेनदेवर्षेकृतेनविधिनाव्रती रहस्यंगोष्ठजंलब्ध्वाराधापरिकरेवसेत
अथकथाप्रारंभः ॥ शौनकउवाच कथयस्वमहाप्राज्ञ गोलोकेयातिकर्म्मणा सुमतेदुस्तरात्केनजनःसंसारसाग
रात् राधायायाष्टमीसूततस्यमाहात्म्यमुत्तमं सूतउवाच ब्रह्माणंनारदःपृष्टः पुराचैतन्महामुनेतच्छृणुष्वसमासे
नऊचिवांस्तंप्रतिद्विज नारदउवाच पितामहमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविदांवर राधाजन्माष्टमीतातकथयस्वममाग्रतः
तस्याःपुण्यंफलंकिंवा कृतंकेनपुराविभो अकुर्वतांजनानांहिकिल्विषंकिंभवेद्द्विजकेनवैतुविधानेनकर्तव्यंतद्व्रतंक ॥
कस्माज्जाताचसाराधातन्मेकथयमूलतः ब्रह्मोवाच राधाजन्माष्टमींवत्सशृणुष्वसुसमाहितःकथयामिसमासेनसम

ग्रहरिणोदितंकन्यादानसहस्रेणयत्पुण्यंप्राप्यतेजनैः गंगादिषुचतीर्थेषुस्नात्वायत्फलमाप्यतेसकृद्राधाष्टमींकृत्वा
तस्माच्छतगुणंलभेत् कृष्णप्राणप्रियाष्टम्याःफलंप्राप्नोतिमानवः एतद्व्रतंतुयःपार्थःश्रद्धयाऽश्रद्धयापिवा क
रोतिविष्णुसदनंगच्छेत्कोटिकुलैर्द्विजः पुराकृतयुगेवत्सवरनारीसुशोभना सुमध्याहरिणीनेत्राशुभांगाचारुहासिनी
सुकेशीचारुकेशीचनाम्नालीलावतीस्मृता तयावहूनिपापानिकृतानिसुदृढानिचसैकदासाधनाकांक्षीनिसृत्यपुरतः
स्वतःगतान्यनगरंतत्रदृष्ट्वाचैवजनान्बहून् राधाष्टमीव्रतपरान् सुंदरेदेवतालये गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफ
लैःभक्तिभावैःपूजयंतोराधायामूर्त्तिमुत्तमाम् केचिद्गायंतिनृत्यंतिपठंतिस्तवमुत्तमं तालवेणुमृदंगांश्चवादयंतिचकेमु
दा जनांस्तथाविधान्दृष्ट्वाकौतूहलसमन्वितां स्तस्यास्तुवचनंश्रुत्वापरकार्य्यहितेरता आरेभिरेतदावक्तुंवैष्णवाव्र
ततत्पराःराधाव्रतिनऊचुःभाद्रेमासिसिताष्टम्यांजाताश्रीराधिकायतः अष्टमासाद्यसप्राप्तातांकुर्वामप्रयत्नतःगोदा
नजनितंपापंस्तेयजंब्रह्मघातकं परस्त्रीहरणंचैवतथाचगुरुतल्पगं विश्वासघातजंचैवस्त्रीहत्याजनितंतथाएतानिना
शयत्याशुकृताराधाष्टमीनृणां तेषांतुवचनंश्रुत्वासर्वपातकनाशनं करिष्याम्यहमित्येवपरामृश्यपुनःपुनः तत्रैवव्र
तिभिः सार्द्धंकृत्वासाव्रतमुत्तमं दैवात्सापंचतांयातासर्पघातिननिर्मलाः ततोयमाज्ञयादूताः पाशमुद्गरपाणयःआग
तास्तांसमानेतुंववंधूरज्जुभिस्तदा यदानेतुंमनश्चक्रुर्यमस्यसदनंप्रतितदागताविष्णुदूताशंखचक्रगदाधराः हिरण्
मयंविमानंचराजहंसयुतंशुभं पाशस्यछेदनंकृत्वाचक्रेणातित्विरान्विताःरथेचारोपयामासुस्तांनारींगतकिल्विषा
न्युर्विष्णुपुरंतेचगोलोकाख्यंमनोहरं कृष्णेनराधयास्तत्रस्थिताव्रतप्रसादतः राधाष्टमीव्रतंतातयोनकुर्याच्चमूढ
धीः नरकान्निष्कृतिर्नास्तिकोटिकल्पशतैरपि स्त्रियश्चयानकुर्वीतव्रतमेतच्छुभप्रदं राधाविष्णोःप्रीतिकरंस
र्वपापप्रणाशनं अंतेयमपुरींगत्वापततिनरकेचिरं कदाचिज्जन्मचासाद्यपृथिव्यांविधवाध्रुवं एकदापृथिवी

वत्सदुष्टसंघैश्चताडिताः गौर्भूत्वाचभृशंदीनाचाययौसाममांतिकं निवेदितंनैनोदुःखंरुदतीचपुनः पुनः तद्वा
क्यंचसमाकर्ण्यगतोहंविष्णुसंनिधिं कृष्णेनावेदितंचाशुपृथिव्यादुःखसंचयं तेनोक्तंगच्छभोब्रह्मन्देवैःसार्द्धंचभूत
ले अहंतत्रापिगच्छामिपश्चान्ममगणैः सह तच्छ्रुत्वाहसितोहंवैआगतःपृथिवीतलं ततः कृष्णंसमाहूयराधा
प्राणगरीयसी उवाचवचनंदेवी गच्छेहंपृथिवीतले पृथिवीभारनाशायगच्छा मिमर्त्यमंडलं इतिश्रुत्वापिसारा
धाप्यगतापृथिवींततः भाद्रेमासिसितपक्षेअष्टमीसंज्ञिकेतिथौ वृषभानोर्यज्ञभू मेर्जातासाराधिकादिवायज्ञार्थंगो
पनार्थश्चचक्रुस्तांदिव्यरूपिणीं राजानंदमनाभूत्वातांप्राप्यनिजमंदिरं दत्तवान्महिषींनित्वासाचतांपरिपालयन्
इतितेकथितंवत्सत्वयापृष्टंचयद्वचः गोपनीयंगोपनीयंगोपनीयंप्रयत्नतः सूतउवाच यइदंशृणुयाद्भक्त्याचतुर्वर्गफ
लप्रदं सर्वपापविनिर्मुक्तोप्यंतेयातिहरेर्गृहम् इतिश्रीपाद्मब्रह्मखंडेव्रतकथाइयमेवज्येष्ठानक्षत्रयोगेज्येष्ठाष्टमीत
थाच नारदीये यदाज्येष्ठर्क्षसंयुक्ताभवेज्ज्येष्ठाष्टमीद्विज ज्येष्ठानाम्नीतिसाज्ञेयापूजितापापनाशिनी अथैतांतुसमार
भ्यव्रतंषोडशवासरं महालक्ष्म्याः समुद्दिष्टंसर्वसंपद्विवर्धनं करिष्येहंमहालक्ष्मिव्रतंतेत्वत्परायणः तद
विघ्नेनमेयायात्समाप्तिंत्वत्प्रसादतः तदविघ्नेनमेयायात्डोरकंदक्षिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैः षोडशभिर्यु
तं ततोन्वहंमहालक्ष्मींगंधाद्यैरर्चयेद्व्रती यावत्कृष्णाष्टमींतत्तुचरेदुद्यापनंबुधः अथज्येष्ठापूजा लिंगपुराणे
कन्यास्थार्काष्टमीयातुज्येष्ठर्क्षेमहतीस्मृता अलक्ष्मीपरिहारायज्येष्ठांतत्रप्रपूजयेत् अत्रकन्यास्थार्कयोगेनप्राश
स्त्यमात्रं मासस्तुभाद्रपदश्चांद्रएव कालादर्शेपि भाद्रेशुक्लाष्टमीज्येष्ठानक्षत्रेणसमन्विता महतीकीर्त्तिता
तस्यांज्येष्ठांदेवींप्रपूजयेत् यत्तुज्येष्ठानक्षत्रापेक्षंव्रतं तत्तिथिव्रताद्भिन्नं तद्यस्यांतिथौज्येष्ठानक्षत्रंतस्यांति

थौकार्य्यं तदुक्तंमाधवीयेस्कांदे मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुतं यस्मिन्कस्मिन्दिनेकुर्य्याज्ज्येष्ठायाः प
रिपूजनमिति अष्टम्याखंडत्वेज्येष्ठायोगवशेनपूर्वापरावाग्राह्या दिनद्वयेयोगेतदभावेवापरा पूर्वेह्निसन्नियोगे
पूर्वैव नवम्यासहिताकार्य्यासाष्टमीनात्रसंशयः मासिभाद्रपदेशुक्लपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुते रात्रिर्यस्मिन्दिनेतत्र
ज्येष्ठायाःपरिपूजनमिति तत्रैवोक्तेः अस्यापवादः यस्मिन्दिनेभवेज्ज्येष्ठामध्यान्हादूर्ध्वमप्यण तस्मिन्न
न्हिचपूजाचन्यूनाचेत्पूर्ववासरइतिज्येष्ठानक्षत्रेतस्यखंडत्वेऽ ष्टमीभानुवारयुगन्यतरयुग्वाज्येष्ठानक्षत्रंग्राह्यं तत्रा
ष्टम्यांभानुवारोयदाज्येष्ठर्क्षेभवेद्वा लीलज्येष्ठेतिसाप्रोक्तादुर्लभाबहुकालिकेतिस्कंदात् अन्यतरयोगस्याप्य
भावेमध्याह्नादूर्ध्वमनुवर्तमानंग्राह्यं पूर्वोक्तस्कांदात् तथा मैत्रेणावाहयेद्देवींज्येष्ठायांतुप्रपूजयेत् मूलेविसर्ज
येद्देवींत्रिदिनंव्रतमुत्तममितिविशाखायोगेसतिज्येष्ठानुमंत्रणमनुराधायां तद्योगरहितायांकार्य्यं असंभवेपाद
मात्रंहित्वास्थापयेदिति निर्णयोद्धारेउक्तं अत्रभद्रादिवर्ज्जयित्वाज्येष्ठांनिमंत्रयेत् अपरिहारयोगेतुभद्रामुखमा
त्रंत्यजेत् संपूर्णांवैधृतिश्चेत्तदाघटिकाः षोडशद्वादशवात्यक्त्वामंत्रयेत् इदंव्रतंमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धं निर्णयसिंधौ इदं
व्रतंकेवलतिथौकेवलनक्षत्रेचोक्तं मात्स्ये प्रत्याब्दिकातिथावुक्तंयज्ज्येष्ठादैवतंव्रतं प्रतिज्येष्ठाव्रतंयच्चविहितंकेवलोडु
नि तिथावेवाचेरदाद्यंद्वितीयंकेवलोडुनि दाक्षिणात्यास्तुऋक्षएवकुर्वंति अतएवमदनरत्नेभविष्येउक्तं मा
सिभाद्रपदेशुक्लपक्षेज्येष्ठायदाभवेत् रात्रौजागरणंकुर्य्याद्देविमंत्रैश्चपूजयेत् पूजामंत्रोभविष्ये पुत्रदारसमृद्ध्यर्थंल
क्ष्म्याश्चैवविवृद्धये अलक्ष्म्याश्चविनाशायज्येष्ठेत्वांपूजयाम्यहमितिमंत्रेणषोडशोपचारैः पूजयेत् ततोनमस्कारमं
त्रः ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यंश्रेष्ठायैतेनमोनमः शर्वाण्यैतेनमस्तुभ्यंशाकंभर्यैतेनमोनमः अथकथारूपंपूजाविधानं भवि
ष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच ऋतुवंध्यातुयानारीकाकवंध्यातथापरा मृतप्रजातृतीयाचयोनीदोषैश्चदूषिता निर्धना

मासिभाद्रपदेशुक्ले
श्चजनार्येचदारिद्रेमहतिस्थिताः कर्मणाकेनमुच्यंतेतन्मेब्रूहिजनार्दन कृष्णउवाच
पक्षेज्येष्ठायदाभवेत् रात्रौजागरणंकुर्य्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैः एवंविधिविधानेनएभिर्मंत्रैश्चपूजयेत् एह्येहि
त्वंमहाभागेसुरासुरनमस्कृते ज्येष्ठेत्वंसर्वदेवानांमत्समीपगताभव ॥ आवाहनं ॥ श्वेतसिंहासनस्थात्वंश्वे
तवस्त्रैरलंकृता वरदंपुस्तकपाशंविभ्रत्यैतेनमोनमः आसनम् ॥ ज्येष्ठश्रेष्ठेतपोनिष्ठेब्राह्मिष्ठेब्रह्मवादिनि क्षीराब्धौ
तुसमुद्भूते अर्घ्यंज्येष्ठेनमोस्तुते ॥ अर्घ्यम् शार्ङ्गंबाणांश्चखड्गंचप्रासतोमरदर्पणौ अन्यैरप्यायुधैर्युक्तांज्येष्ठेत्वाम
र्चयाम्यहं सुरासुरनरैर्विद्यायक्षकिन्नरपूजिता पूजितासिमयादेविज्येष्ठेत्वामर्चयाम्यहं विप्रप्रियेमहाभागेसुरासुरसु
पूजिते स्थूलसूक्ष्ममयेदेविज्येष्ठेत्वामर्चयाम्यहं एभिर्मंत्रैः सर्वोपचारपूजा त्वंलक्ष्मीस्त्वमुमादेवीत्वंज्येष्ठेसर्वदाम
रैःपूजितासिमयादेविवरदाभवमेसदा इतिप्रार्थनामंत्रःपुत्रदारविवृद्ध्यर्थंलक्ष्म्याश्चैवाद्विजोत्तमं गुरुंसंपूजयेद्भक्त्यावा
स्त्रैराभरणादिभिः द्वादशैवतुवर्षाणिपूजनीयाप्रयत्नतः यावज्जन्मतथापूज्याविधिनानेनमानवैः ददातिवित्तपुत्रां
श्चपूजनीयासदास्त्रियः अनेनविधिनायुक्तोयोहिपूजयतेनरः नारीवापूजयत्येनांतस्यलक्ष्मीर्विवर्धते वंध्यातुलभते
पुत्रान्दुर्भगासुभगाभवेत् मृतवत्साजीवपुत्राकाकवंध्याप्रजावती दुःखितोहिनरःकश्चित्सर्वदाससुखीभवेत् एवंवि
धविधानेनज्येष्ठांयस्त्वर्चयेत्सदा विघ्नास्तस्यप्रणश्यंतियथाप्सुलवणंतथा यथाप्राप्यंकुरुश्रेष्ठज्येष्ठायाःशोभनंव्रतं
निराजनीकृतेपश्चाद्दीपोग्राह्यःसुभक्तितः नैवेद्यसहितप्राणाहुतिंत्वग्रेयुधिष्ठिर गुरुहरतात्सदाग्राह्योदीपः प्रज्वलि
तोमहान् व्रतस्थोभक्तियुक्तस्तुशुचिःप्रयतमानसः अनेनविधिनाचैवव्रतंग्राह्यंयुधिष्ठिर ज्येष्ठानामपरादेवीभुक्तिमुक्ति
फलप्रदा यस्तुपूजयतेराजन्तस्मैस्वर्गंप्रयच्छति तत्रैवस्कांदे मासिभाद्रपदेपक्षेशुक्लेज्येष्ठर्क्षसंयुते यस्मिन्कस्मिन्दिने
कुर्य्याज्ज्येष्ठायाःपरिपूजनं तत्राष्टम्यांयदावारोभानोर्ज्येष्ठर्क्षमेवचनीलज्येष्ठेतिसाप्रोक्तादुर्लभाबहुकालिकी कृतःस्नानो

नरःकुर्य्यात्तस्यामन्यत्रवादिनें भक्तियुक्तःशुचिःकुर्य्याज्ज्येष्ठादेव्यास्तुपूजनं नद्यःपूर्वेद्युराहृत्यसिकताःशुद्धदेशजाःदे
वीरूपंतुतत्रैवकृत्वातुब्राह्मणैःसह मंडलेतांतुसंस्थाप्यदेवींहेममयींततः स्थापयेद्राजतींताम्रींलिख्यांवापटकुड्य
योः आवाहयेत्ततोदेवीमथवापुस्तकेपिवा त्रिलोचनांशुक्लदंतींराजजींविभ्रतींतनुं त्रिवस्त्रांरक्तनयनांज्येष्ठामावाह
याम्यहं मितिमंत्रेणतांदेवीमावाह्यसुकृतव्रती स्नानंदद्यात्तथापाद्यंपादयोर्द्विजपुंगवः श्रीखंडकर्पूरयुतंदद्यादर्घ्यंतथा
र्चनं भक्त्यामयाप्रयत्नेनयदन्नंदीयतेतवतद्गृहाणसुरेशानिज्येष्ठेश्रेष्ठेनमोनमः इत्युच्चार्य्यसुवर्णादिपात्रेणांजलिना
पिवा अर्घ्यंदत्वास्मरेद्देवींगंधपुष्पैस्तथार्चयेत् गोधूमयवशाल्यादितद्द्रव्यैस्तुपारयेत् ततःप्रसृतमात्रैस्तुपूरिकादी
निसर्पिषानिवेदयेच्चतैरेवदद्याद्देव्यैप्रयत्नतः ततस्तुत्वामहादेवींसर्वकामफलप्रदां ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यश्रेष्ठायैतेनमो
नमःज्येष्ठेश्रेष्ठतपोनिष्ठेब्रह्मिष्ठेसत्यवादिनि गृह्येहित्वंमहामायेअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते अर्घ्यंस्तुत्योक्तयास्तोत्रसंपत्या
गीतानिपुरतस्ततःसौवीरैश्चैवसंयुक्तोदद्याच्छास्त्रेभ्यएवच सुवासिनीभ्यःशक्त्यातुदद्याद्द्रव्यंकृतव्रती तत्रदेवीमनुज्ञा
प्यततोभुंजीतवाग्यतः भक्षयित्वातदाचम्यदेवींनत्वापुनःपुनःशयीतब्रह्मचर्य्येणकुर्य्यात्प्रातर्विसर्जनं एवमेवप्रकु
र्य्याद्वैव्रतंतुप्रतिवत्सरं विसर्जनांतेतुतज्ञःसिकतांवारिणिक्षिपेत् अपूपवटकान्दद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्ततोद्विजः कुर्य्यादेवं
प्रयत्नेनसायंप्रातर्विसर्जयेत्विद्यार्थीप्राप्नुयाद्विद्यांस्त्रीकामःस्त्रियमाप्नुयात् शिवस्मरणकारीतुदेव्यैदद्यादसौ श्रियै सौ
वर्णंराजतंताम्रंकृतकृत्योभवेत्तदा व्रतंस्व यंचकृतयाकृतार्हेणः देव्यामहत्वंकथितंतदेवंविधिश्चियत्रार्चनसंयुतस्तथा
मंत्रोपिसायुज्यकरोव्रतस्यतस्मान्मयातेकथितंसदैवं ॐअथोद्यापनं ॐमद्यममालक्ष्मीपरिहारपूर्वकधनधान्यपुत्र
सौभाग्यादिवृद्धैज्येष्ठाव्रतोद्यापनंकरिष्ये सौवर्णींज्येष्ठाप्रतिमांसर्वतोभद्रस्थकलशोपरिसंस्थाप्यमंडलदेवतास
हितांतस्याःपूजांकृत्वात्रिलोचनांशुक्लदंतामितिध्यात्वा त्रिवस्त्रांरक्तनयनामित्यावाह्य ज्येष्ठेश्रेष्ठतपोनिष्ठेत्यर्घ्यं

दत्त्वातामग्निवर्णां आपोहिष्ठेतितिसृभिः हिरण्यवर्णामित्यादिभिःसंपूज्य यस्याःसिंहोरथेयुक्तोव्याघ्रश्चापिमहा
वलःज्येष्ठामहामिमांदेवींप्रपद्येशरणंविभुं ततःप्रार्थना ज्येष्ठांतर्पयामि श्रेष्ठांतर्पयामि विद्यांतर्पयामि वैनायिकीं
तर्पयामितापिनींतर्पयामि श्रीकृष्णांतर्पयामिनमः ततःअष्टवटुकानांवायनंदद्यात् रात्रौजागरणंकुर्य्यात् प्रातःपु
नःसंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् ततोहोमंकुर्य्यात् तत्रप्रधानं गौरींतामाग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरो
चनींकर्मफलेजुंष्टां दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्ये इतिमंत्रेण ॥ दधिमधुक्षीरघृतैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः
मंडलदेवताश्चैकैकयाआज्याहुत्यायवादिचरुहोमेनयक्षे एवंहोमंसंपाद्य आर्यायपीठंप्रतिमावस्त्रगोदाना
दिदत्वा सुवासिनीर्ब्राह्मणाश्चसंपूज्याःसिकतादिकं नद्यांत्यजेत् एवंद्वादशपर्यंतंआजन्मपर्यंतंवाज्येष्ठाव्रतं
अत्रपूजा स्नानमाचमनंचैवमधुपर्कोपवीतकं गंधपुष्पंतथाधूपंदीपंनैवेद्यमेवच पुनराचमनंचैवकारयित्वा
विसर्जयेत् ॐज्येष्ठायैनमः ॐसत्यायैनमः ॐकलियायैनमः ॐविद्यायैनमः ॐविनायकायैनमः ॐताप्यै
नमः ॐश्रियैनमः ॐश्रीकृष्णायैनमः एभिरष्टभिर्नामभिस्तर्पणंहोमंचकुर्य्यात् हविष्यंस्वयमश्नीयाद्ब्रा
ह्मणांस्तेनभोजयेत्अनेनविधिनायस्तुब्राह्मणानांचतुष्टयं व्रतांतेप्रतिमांकुर्य्यात्सौवर्णींफलसंमितां कृष्णवस्त्रे
णसंयुक्तामाचार्य्यायनिवेदयेत् वस्त्राभरणमाल्यादिलेपनैःपूजितंद्विजं प्रणिपत्यततःपश्चात्तस्मैसर्वंनिवेदयेत्
ब्राह्मणानुक्तवंतस्तेप्रकुर्य्याःस्वस्तिवाचनं एवंकृतेव्रतेःसम्यक्सर्वशांतिःप्रजायते धनधान्यसमृद्ध्यर्थंआरोग्यं
चप्रजायते इतिज्येष्ठाव्रतम् ॥ ॥ ॥ अत्रैवदूर्वाष्टमीव्रतम् ॥ नारदीये ॥ दूर्वाष्टमीव्रतंचात्रकथितं
तत्रमेश्रृणु शुचौदेशेप्रजातायांदूर्वायांद्विजसत्तम स्थाप्यलिंगंततोगंधैःपुष्पैर्धूपैश्चदीपकैः नैवेद्यैरर्चयेद्द
त्त्वादध्यक्षतफलादिभिः अर्घ्यंप्रदद्यात्पूजातेमंत्राभ्यांसुसमाहितइति इदंचपूर्वविद्धायामष्टम्यांकार्य्यंश्राव

णीदुर्गानवमीदूर्वाचैवहुताशनी पूर्वविद्धातुकर्तव्याःशिवरात्रिर्वलेर्दिनमितिवृहद्यमवचनात् शुद्धाष्टमीतिथि
र्यातुमासिभाद्रपदेभवेत् दूर्वाष्टमीतुसाज्ञेयानोत्तरासाविधीयते इतिहेमाद्रौमदनरत्नधृतपुराणसमुच्चयवचना
च्च मुहूर्त्तैरौहिणेष्टम्यांपूर्वावायदिवापरा दूर्वाष्टमीतुसाकार्य्याज्येष्ठांमूलंचवर्जयेदितिपरेत्युक्तं तत्पूर्वज्येष्ठामू
लयोगेकर्मकालव्याश्यभावेचद्रष्टव्यं दूर्वाष्टमीसदात्याज्याज्येष्ठामूलर्क्षसंयुता तथाभाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यां
चभारत दूर्वामभ्यर्चयेद्भक्त्याज्येष्ठामूलेविवर्जयेत् ऐंद्रर्क्षपूजितादूर्वाहंत्यपत्यानिनान्यथा भर्त्तुरायुहरामूलेत
स्मात्तपरिवर्जयेदिति मदनरत्नेस्कांदेशुक्लभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञाचयाष्टमी सिंहार्कएवकर्तव्यानकन्यार्केक
दाचन सिंहस्थेतूत्तमासूर्येनुदितेमुनिसत्तम तत्रैव अगस्त्यउदितेतातपूजयेदमृतोद्भवां वैधव्यंपुत्रशोकंच
दशजन्मानिपंचच यदातुभाद्रशुक्लाष्टम्यामगस्त्योदयस्तदातत्पूर्वकृष्णाष्टम्यांकार्य्यंशुक्लपक्षालाभेपूर्णिमांतमा
सेनभाद्रपदलाभात् यदातुभाद्रपदोधिकस्तदासिंहार्कएवेतिउदाहृतवचनात् अधिमासेतुसंप्राप्तेअगस्त्यउदि
तेमुने अर्वाक्चेदंव्रतंकार्य्यंपरतोनतुकुत्रचिदितिनिर्णयदीपेस्कांदाच्चाधिकएवकर्त्तव्यं इदंचस्त्रीणांनित्यं यानपूजय
तेनारीमोहादिहयथाविधि स्त्रीणिजन्मानिवैधव्यंलभतेनात्रसंशयः तस्मात्संपूजनीयासाप्रतिवर्षंवधूजनैरितिपुरा
णसमुच्चयात् यदातुज्येष्ठादिकंविनासर्वथाष्टमीनलभ्येततदाकर्त्तव्याचैकभक्तेनज्येष्ठामूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्चयेद्भ
क्त्यानवंध्यांदि[illegible]संनयेदितिभविष्योत्तरादनुकल्पेनानुष्ठानंनतुसर्वथाव्रतलोपः ॥ अथव्रतम् हेमाद्रौभविष्येब्रह्मन्भा
द्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यामुपोषितः पूजयेच्छंकरंभक्त्यायोनरःश्रद्धयान्वितः सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवस्त्रिलोचनः
गणेशंपूजयेद्यस्तुदूर्वयासहितंमुने अत्रगणेशः शिवः ॥ फलाद्यैःसकलैर्दिव्यैर्गंधपुष्पैर्विलेपनैः दूर्वांपूज्यतथे
शानंमुच्यतेसर्वपातकैः शुचौ[illegible]शेप्रजातायांदूर्वायांब्राह्मणोत्तमस्थाप्यालिंगंप्रतिष्ठाप्यपुष्पैर्धूपैः समर्चयेत् खर्जूरै

नारिकेलैश्चमातुलिंगैः फलैस्तथा पूजयेच्छंकरंभक्त्यादूर्वायांविधिवद्द्विज दध्यक्षतैर्द्विजश्रेष्ठअर्घ्यंदद्यात्रिलोचने
दूर्वाशमभ्यांसंपूज्यमानवःश्रद्धयान्वितःसर्वैसुकृतजन्मास्यात्सर्वदेवैर्नमस्कृतः विद्यांप्राप्नोतिविद्यार्थीपुत्रार्थीपुत्रम।
यात् धर्मार्थीधर्ममाप्नोतिकन्यार्थीलभतेचतां मनसायद्यदिच्छेततत्तदाप्नोतिमानवः यएवंपूजयेद्दूर्वांभूतेशंमानवःफ
लैः सःसप्तजन्मपापौघैर्मुच्यतेनात्रसंशयः कृतोपवासःसप्तम्यामष्टम्यांशिवमर्चयेत् दूर्वासमेतंविप्रेंद्रदध्यक्षत
फलैःशुभैः ॥ अथदूर्वापूजामंत्रः त्वंदूर्वेमृतजन्मासिवंदितासिसुरासुरैः सौभाग्यंसंततिं
देहिसर्वकार्यकरीभव यथाशाखाप्रशाखाभिर्विस्तृतासिमहीतले तथाविस्तृतसंतानंदेहित्वमजरामरं ताल्लिं
गमंत्रैरीशानमर्चयेत्प्रयतः शुचिः ततः संपूजयेद्विप्रान्फलैर्नानाविधैर्द्विज अनाग्निपक्कमश्नीयादन्नंदधिफलं
तथा अक्षारलवणंब्रह्मन्नश्नीयान्मधुनान्वितं दद्यात्फलानिविप्रेभ्यः फलाहारः स्वयंभवेत् प्रणम्यशिरसा
दूर्वांशिवंशिवमुपाश्नुते यएवंकुरुतेभक्त्यामहादेवस्यपूजनं गणत्वंयात्यसौब्रह्मन्मुच्यतेब्रह्महत्यया एवंपु
ण्या पापहरा अष्टमीदूर्वसंज्ञिता चतुर्णामपिवर्णानांस्त्रीजनानांविशेषतः आदित्यपुराणे अत्रश्रीपूजनमप्युक्तं
शुक्लाष्टम्यांतुसंप्राप्तेमासिभाद्रपदेतथा दूर्वाप्रतानंसुश्वेतमुत्तराशाभिगामिनं पूजयेद्गृहमानीयगंधमाल्यानुले
पनैः फलपुष्पैस्तथाचैवदीपैर्धूपैर्विसर्जयेत् आग्निपक्वंतथासर्वंनानिवेद्यंकथंचन भोक्तव्यंचतथाब्रह्मन्नाग्नि
पक्वविवर्जितं दूर्वांकुरस्थासंपूज्याविधिनायौवनेश्रियं यौवनंस्थिरमाप्नोतियत्रयत्राभिजायते भविष्योत्तरे
विशेषः अष्टम्यांफलपुष्पैश्चखर्जूरैर्नारिकेलकैः द्राक्षामोदकापिष्टैश्चबदरैर्लकुचैस्तथा नारंगैर्जंबुकैराम्रैर्बी
जपूरैश्चदाडिमैः दध्यक्षतैःस्रजोभिश्च धूपैर्नैवेद्यदीपकैः मंत्रेणानेनराजेंद्रशृणुष्वावहितोमम त्वंदूर्वेमृत
जन्मासीत्यादिपुर्वोक्तएवमंत्रः दत्त्वापिंडानिविप्रेभ्यः फलैश्चविविधैःप्रभो तिलपिष्टकगोधूमधान्यपिंडानिप।

ङ्ख भोजयित्वासुहृन्मित्रसंबंधिसुजनांस्तथा ततोभुंजीततच्छेषंस्वयंश्रद्धासमन्वितः कर्तव्यंचैकभक्तेनज्येष्ठा मूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्चयेद्भक्त्यान्वंध्यदिवसंनयेत् पक्षेभाद्रपदस्यैवंशुक्लाष्टम्यांयुधिष्ठिर दूर्वाष्टमीव्रतंपुण्यंयः करोतीहमानवःनतस्यक्षयमाप्नोतिसंतानंसप्तपौरुषंनंदतेवर्धतेनित्यंयथादूर्वातथाकुलं इतिभविष्येदूर्वाष्टमीव्रतम्

भाद्रशुक्लनवम्यांश्रीवृक्षनवमीव्रतम् भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच समुद्यतेषुदेवेषुक्षीरोदमथनेपुरादैत्या नांमोहनार्थाययोषिद्भूतेजनार्दने विल्ववृक्षेक्षणंश्रांताकमलाकमलालया ममेयमितिचान्योन्यंयुयुधुर्देवदानवाः जितासर्वेपुरापार्थयुधिकृष्णेनचक्रिणा पातालंगमितादैत्याः साश्रीशनाययौतदा श्रीसमावासितायस्मा त्श्रीवृक्षस्तेनसंस्मृतः तस्माद्भाद्रपदस्यैवशुक्लपक्षेकुरूत्तम नवम्यामर्चयेद्भक्त्याईषत्सूर्योदयेचतं श्रीवृ क्षंविविधैः पुष्पैः रनग्निपाचितैः फलैः तिलमिष्टान्नगोधूमैर्धूपगंधस्त्रगंवरैः ईषद्भानुकराताम्रतांम्रेकृतनभ स्तले मंत्रेणानेनराजेंद्रश्रांकाकोलुकदर्शने श्रीनिवासनमस्तेस्तुश्रीवृक्षशंकरप्रिय ममाभिलषितंकृत्वा स र्वविघ्नहरोभव संपूज्यमांततोभ्यर्चश्रीवृक्षंप्रणिपत्यच मंत्रेणानेनराजेंद्रदत्वाब्राह्मणभोजनैः ततोभुंजीतन क्तंवैतिलक्षारांवेवर्जितं अनग्निपक्वसूपान्नंदधिपुष्पफलंशुभं एवंयः कुरुतेपार्थश्रीवृक्षाभ्यर्चनंनरः नारीवा दुःखशोकाभ्यांमुच्यतेनात्रसंशयः सप्तजन्मांतरंयावत्सुखसौभाग्यमान्यया श्रीमतीफलिनीधन्यामर्त्यलोके महीयते श्रीवृक्षमक्षतफलंसततंनवम्यांनैवेद्यपुष्पफलवस्त्रविरूढधान्यैः पूज्याप्रभातसमयेपुरुषोत्तमेष्टांसं प्राप्नुवंतिपुरुषाः श्रियमुत्तमांच ॥

इतिश्रीभविष्योत्तरे श्रीवृक्षनवमीव्रतम्

अत्रैवनंदानवमी अत्रदुर्गापूजाक्ता नारदीये भाद्रेतुशुक्लानवमीनंदाख्यापरिकीर्त्तिता तस्यांयः पूजयेद्

दुर्गांविधिवच्चोपचारकैः सोऽश्वमेधफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते मदनरत्नेभविष्योत्तरेपिसुमंतुरुवाच मासि
भाद्रपदेयातुनवमीवहुलेतरा वहुलः कृष्णपक्षस्तदितराशुक्लानवमी तस्यांयःपूजयेद्दुर्गां विधिवत्कुरुनंदन
सोऽश्वमेधफलंविंद्याविष्णुलोकंचगच्छति एकभक्तंतुसप्तम्यामष्टम्यांसमुपोषितःदूर्वोपरिस्थितादेवीमित्यादिखर्जू
रनारिकेलादिभिः पूजयित्वा रात्रौजागरणंकृत्वा नंदामंत्रंजपेत् ॐनंदायैस्वाहा हुंस्वरिति ततः प्रभाते
नवम्यांचंडिकांप्रीणयित्वा गुरुशक्त्याकुमारीपूजयेत्ततः एवंचाश्वयुजेमासिकार्त्तिकेकार्त्तिकोत्तरे पूजयेच्चतु
रोमासान्नंदाभगवतींविभो स्नानंकुशोदकंप्रोक्तंप्राशनेचनराधिपेत्यादि इतिनंदानवमीव्रतम् ॥ ॥
भाद्रशुक्लदशम्यांदशावतारव्रतं नारदीये अथनभस्यशुक्लायांदशम्यांद्विजसत्तम व्रतंदशावताराख्यंस्नानं
तत्रजलाशये कृतसंध्यादिनियमोदेवर्षिपितृतर्पणं ततोदशावताराणिसमभ्यर्चेत्समाहितः मत्स्यंकूर्मंव
राहंचनरसिंहंत्रिविक्रमं रामंरामंचकृष्णंचबौद्धंकल्किनमेवच दशमूर्तीस्तुसौवर्णीः पूजयित्वाविधानतः दद्या
द्दशभ्योविप्रेभ्यः पूजयित्वातुनारदउपवासंचैकभक्तंकृत्वासंभोज्यवाडवान् विसृज्यपश्चाद्भुंजीतस्वयंस्वीयैः स
माहितः भक्त्याकृत्वाव्रतंह्येतद्भुक्त्वाभोगानिहोत्तमान् विमानेनव्रजेदंतेविष्णुलोकेसनातनमिति दशावता
रमूर्त्तयः पंचरात्रे वामेशंखंगदांदक्षेद्विभुजोमत्स्यरूपधृक् नरांघ्रिर्मत्स्यरूपोवामत्स्यरूपीजनार्दनः अर्धो
र्ध्वमत्स्यरूपोवायुक्तायुधकरचरणादिमान्मत्स्यरूपइतिविकल्पः कूर्मस्तुकमठाकारोमत्स्यरूपोक्तरूपवान् २ ॥
नरांगंसूकरास्यंचमनाक्श्यानंसुभीषणं श्रीर्वामकूर्परस्थातुधरानंतौपदानुगौ एतद्रूपधरंदेवंवाराहंभुक्ति
मुक्तिदं कूर्परंदंष्ट्राग्रमिति ॥ ३ ॥ ज्वलदग्निसमाकारंसिंहवक्त्रंनरांगकं दंष्ट्राकरालवदनंललज्जिह्वंसुभी
षणं वृत्तास्यंकुटिलंक्रुद्धमानद्धपीनवक्षसं अभेद्यतीक्ष्णनखरमात्मसंहृतदानवंतद्वक्षोदारयंतंचकराभ्यांन

व्र०र० खरैर्भृशं गदाचक्रधरंदोर्भ्यांनरसिंहंचतुर्भुजम् ॥ ४ ॥ कुंडीछत्रधरोद्विर्दोर्वामनः परिकीर्तितः द्विदोर्द्विभुजाः
भद्रप० ॥ ५ ॥ क्षत्रांतकरणंघोरमुद्वहन्परशुंकरे जामदग्न्यश्चकर्त्तव्योभृशंरोषारुणेक्षणः ॥ ६ ॥ युवाप्रसन्नवदनः सिं
७३ हस्कंधोमहावलः आजानुवाहुःकर्तव्यो रामोवाणधनुर्धरः मद्यपात्रंचसीरंचवामदक्षिणयोः क्रमात् गदा
मुशलवज्रंचहलीरामः प्रकीर्त्तितः शंखचक्रंगदांपद्मंदधानोनीलमेघभः कृष्णः कमलपत्राक्षः कर्तव्यश्चचतुर्भुजः
द्विभुजोवापिकर्त्तव्यः पीतांवरविभूषितः शंखचक्रधरः श्यामोद्विभुजः कृष्णसंज्ञकः ॥ ८ ॥ कषायवस्त्र
संवीतः स्कंधसंसक्तचीवरः पद्मासनस्थोद्विभुजो ध्यायीबुधः प्रकीर्त्तितः खड्गोद्यतकरःक्रुद्धो हयारू
ढोमहावलः म्लेच्छछेदकरः कल्की द्विभुजः परिकीर्तितइति ॥ १० ॥ अस्याविधानंभविष्योत्तरे ॥ युधि
ष्ठिरउवाच दशम्यांशुक्लपक्षस्ययासौप्रोष्ठपदेशुचिः स्नात्वाजलाशयेस्वच्छेपितृदेवादितर्पणं कृत्वाकुरुकुल
श्रेष्ठगृहमागत्यमानवः गृहीत्वाधान्यचूर्णस्यस्वहस्तेप्रसृतित्रयं क्रमेणपाचयेत्ततुपायसंघृतसंयुतं प्रथमे
पूपकान्वर्षे द्वितीयेघृतपूपकान् तृतीयेपूपकसरांश्चतुर्थेमोदकान्शुभान् सोहालकान्पंचमेचषष्ठेवैखंडवेष्टका
न् सप्तमेद्देकोकरसामर्कपुष्पांस्तथाष्टमे नवमेकर्णवेष्टांश्चदशमेमंडकान्शुभान् दद्यात्स्वयंदशहरेर्दश वि
प्रायदापयेत् क्रमेणभक्ष्येद्दत्वा यथोक्तविधिनानृप अर्धार्द्धंविष्णवेदेव मर्धार्धं चद्विजातये ततोपरार्धमश्नीया
द्गत्वारम्येजलाशये मंत्रेणानेनमेधावीहरिमभ्युक्षवारिणा मत्स्यंकूर्मंवराहंचनरसिंहंत्रिविक्रमं रामंरामंचकृष्णं
चबौद्धंचैवसकल्किकं गतोस्मिशरणंदेवंहरिंनारायणं विभु प्रणतोस्मिजगन्नाथंसमेविष्णुप्रसीदतु छिनत्तु
वैष्णवीमायांभक्त्याप्रीतोजनार्दनः श्वेतद्वीपंनयेत्तस्मात्मयात्मासन्निवेदितः अत्रहैमीर्मत्स्यादिप्रतिमाः कृत्वा
पूज्याः एवंयः कुरुतेभक्त्याविधिनानेनसुव्रतः दशावारनामधेयंतस्यपुण्यफलंशृणु श्रूयंतेयास्त्विमालोके

मनुष्याणांदशदशाः ताञ्छिनत्तिनसंदेहश्चक्रप्रहरणोविभुः संसारसागराद्घोरात्समुद्धृत्यजगत्पतिः श्वेतद्वीपं
नयत्याशुव्रतेनानेनतोषितः किंतस्यनभवेल्लोकेयस्यतुष्टोजनार्दनः यद्दुर्लभंयदप्राप्यंमनसोयन्नगोचरं तदप्यप्रा
र्थितंध्यातोददातिमधुसूदनः सोहंजनार्दनः प्राज्ञःकालरूपधरोच्युतः मर्त्यलोकेस्वयंपार्थभूभारोत्तारकारणात् या
स्त्रीव्रतमिदंपार्थचरिष्यतिमयोदितं सालक्ष्म्याचलयुक्तास्यात्पुत्रभर्तृसमन्विता मर्त्यलोकेचिरंस्थित्वाविष्णुलोके
महीयते विष्णुलोकाद्रुद्रलोकंततोयातिपरांगतिंयेपूजयतिपुरुषाःपुरुषोत्तमस्यमत्स्यादिकास्तुदशमीषुदशावता
रान् मन्येदशस्वपिदशासुसुखंविहृत्यतेयांतियानमाधिरुह्यसुरारिलोकम् इतिभविष्येदशावतारदशमीव्रतम्
भाद्रशुक्लेकादशीपद्मा तदुक्तं नारदीये नभस्यैकादशींशुक्लांपद्माख्यांसमुपोष्यवै कृत्वानित्यार्चनंतत्रकटिदानम
थाचरेत् पूर्ववत्स्नापितायास्तुप्रतिमायाद्विजोत्तम समुत्सवविधानेननीत्वातांसलिलाशये कृत्वांबुस्पर्शनात्तस्य
संपूज्यविधिनाततः आनीयमंडपेतस्मिन्पार्श्वेनचस्वापयेत् ततःप्रभातेद्वादश्यांगंधाद्यैरर्च्यवामनं संभोज्यवा
डवान्दत्त्वादक्षिणांचाविसर्जयेत् एवंयःकुरुतेविप्रपद्माव्रतमनुत्तमं भुक्तिमत्रामुत्रमुक्तिंलभतेनात्रसंशयःकटिदानंभग
वतः पार्श्वपरिवर्तनेशय्यादानमित्यर्थः अथकथाभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच नभस्यस्यासितपक्षेकिंनामैकादशी
भवेत् कथयस्वप्रसादेनकोवात्रविधिरुत्तमः कृष्णउवाच कथयामिमहीपालकथामाश्चर्यकारिणीं कथ
यामासयांब्रह्मानारदायमहात्मने नारदउवाच कथयस्वप्रसादेनचतुर्मुखनमोस्तुते नभस्यशुक्लपक्षेतुकिंना
मैकादशीभवेत् एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंविष्णोराराधनायवै ब्रह्मोवाच वैष्णवोसिमुनिश्रेष्ठसाधुपृष्टंकाविप्रिय
नातःपरतरंलोकेपवित्रंहरिकीर्तितं पद्मानामेतिविख्यातानभस्यैकादशीसिता हृषीकेशःप्रीतयेस्याःकर्तव्यंव्रतमु
त्तमं कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणिकींशुभां यस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंविनश्यति मांधातानामराजर्षिर्विवस्व

इक्ष्वाकुवंशसंभवः वभूवचक्रवर्त्तीसनृपःसत्यप्रतापवान् धर्मतःपालयामासप्रजाःपुत्रानिवौरसान् तस्यदेशेनदुर्भिक्षंनाध
योव्याधयस्तथा निरातंकाःप्रजास्तस्यधनधान्यसमेधिताः नान्यायोपार्जितंवित्तंकोशेतस्यमहीपतेः स्वस्व
मार्गेप्रवर्त्ततप्रजाधर्मपरायणाः कामधेनुसमाभूमिस्तस्यराज्ञोमहीपते तस्यैवकुर्वतोराज्यंवहुवर्षगणागताः अ
थकदाचित्संजातेविपाकेकिलकर्मणः वर्षत्रयंतुतद्विषयेनववर्षवलाहकः तेनोद्विग्नाःप्रजास्तस्यवभूवुःक्षुधयार्दिताः
अथप्रजाःसमागम्यराजानमिदमब्रुवन् श्रोतव्यंनृपशार्दूलप्रजानांवचनंत्वया आपोनाराइतिप्रोक्ताःपुराणेषुम
हर्षिभिः अयनंभगवांस्तस्मान्नारायणइतिस्मृतः पर्जन्यरूपीभगवान्विष्णुःसर्वगतःस्थितः सएवकुरुतेवृष्टिम
न्नंचैवततःप्रजाःतदभावेननृपतिक्षयंगच्छंतिताःप्रजाःतथाकुरुनृपश्रेष्ठयोगक्षेमंयथाभवेत् राजोवाच सत्यमुक्तंभ
वद्भिस्तुनमिथ्याभिहितंवचः अन्नंब्रह्मेतियत्प्रोक्तंसर्वमन्नेप्रतिष्ठितं इत्येवंश्रूयतेलोकेपुराणेवहुविस्तरे नृपा
णामपचारेणप्रजानांपीडनंभवेत् नाहंपश्याम्यपकृत्यंदोषंपश्याद्विचारयन् तथापिसाधयिष्यामिप्रजानांहितका
म्यया इतिकृत्वामतिंराजापरिमेयपरिच्छदः नमस्कृत्यविधातारंजगामगहनंवनं चचारमुनिमुख्यानामाश्र
मांस्तपसाश्रितान् ददर्शाथतपस्तप्तमृषिमांगिरसंनृपःतेजसाद्योतितदिशंद्वितीयमिवभास्करं तंदृष्ट्वाहर्षितो
राजाअवतीर्य्यस्ववाहनात् नमश्चक्रेन्वपादृत्यराजांजालिपुटोभवत् मुनिस्तमभिनंद्याथस्वस्तिवाचनपूर्वकंपप्र
च्छकुशलंराज्येसप्तस्वंगेषुभूपतेः निवेदयित्वाकुशलंपप्रच्छानामयंनृपःदत्तासनोगृहीतार्घ्यमुपविष्टंस्वसान्निधौ
प्रत्युवाचमुनिंराजापृष्टोह्यागमकारणं राजोवाच भगवन्धर्मविधिनाममपालयतोमहीं अनावृष्टिःप्रवृत्तावै
नाहंवेदात्रकारणं संशयच्छेदनार्थायह्यागतोहंतवांतिकं योगक्षेमविधानेनप्रजानांकुरुनिर्वृतिं अंगिराउवाच
यत्तुकृतयुगंराजन्युगानामुत्तमंस्मृतं अत्रधर्मपरालोकाधर्मःस्याच्चचतुष्पदः अस्मिन्युगेतपोयुक्ताब्राह्मणानेतरेजनाः

विषयेतवराजेंद्रवृषलोहितपस्यतिविकर्मकरणात्तस्यनवर्षतिवलाहकः कुरुतस्यविधियत्नंयेनदोषःप्रशाम्यति
॥ राजोवाच नाहमेनंवधिष्यामितपस्यंतमनागसं धर्मोपदेशंकथयह्युपसर्गविनाशनम् ॥ ऋषिरुवाच ॥
ततःशृणुनृपश्रेष्ठकुरुष्वेकादशीव्रतं नभस्यस्यासितेपक्षेपद्मानामेतिविश्रुता यस्याव्रतंकुरुनृपसप्रजःसपरिच्छदः
इतिवाक्यमृषेःश्रुत्वाराजास्वगृहमागतः तस्याव्रतप्रभावेणसुवृष्टिरभवत्तदा सर्वसिद्धिकरीह्येषासर्वोपद्रवना
शिनी प्राप्तेभाद्रपदेमासिपद्माव्रतमथाकरोत् प्रजाभिश्चाथसर्वाभिश्चातुर्वर्ण्यसमन्वितः एवंव्रतेकृतेराजन्
प्रववर्षवलाहकः जलेनप्लावृताभूमिरवसत्सस्यशालिनी हृषीकेशप्रसादेनलोकाःसौख्यंप्रपेदिरे एतस्मा
त्कारणादेवकर्तव्यंव्रतमुत्तमं भुक्तिमुक्तिप्रदंचैवलोकानांसुखदायकं पठनाच्छ्रवणाद्राजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते इ
तिब्रह्मांडपुराणेभाद्रशुक्लापद्मैकादशीव्रतमाहात्म्यकथा अस्यामेवैकादशीश्रवणनक्षत्रसंयुतायांविजयैकादशी
व्रतं तदुक्तंमदनरत्नेहेमाद्रौचभविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच द्वादश्यास्तेविधिःप्रोक्तःश्रवणेनयुधिष्ठिरस
र्वपापप्रशमनःसौख्यमोक्षप्रदायकः एकादशीयदाशुक्लाश्रवणेनसमन्विता विजयासातिथिःप्रोक्ताभक्तानां
विजयप्रदाअभीष्टासर्वदेवस्यसर्वदाविजयातिथिः एषवैफाल्गुणेमासिपुष्येणसहितानृप विजयाप्रोच्यतेस
द्भिःकोटिकोटिगुणोत्तरा एषैवशुक्लपक्षैकादशीपरामृशते एकादश्यांसोपवासोरात्रौसंपूजयेद्धरिं सौवर्णे
रौप्यपात्रेवादारुवंशमयीपिवा सौवर्णंवामनंकुर्य्यात्स्वचित्तस्यानुसारतः शुभाननंधारयंतमक्षसूत्रंतथैवच शि
खीकमंडलुधरच्छत्रीयज्ञोपवीतवान् एवंलक्षणसंपन्नंवामनंपूजयेद्धरिं आछाद्यपात्रंवासोभिरक्षतैःफलसंयु
तं मार्गेणचर्मणावापिभक्त्यावाशक्त्यपेक्षया तिलोदकेनसंपूर्णंप्रस्थेनकुडवेनवा अलाभेयवगोधूमैःफलंमु
ख्यंतिलैर्भवेत् पुष्पैर्गंधैःफलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्धरिं नानाविधैश्चनैवेद्यैर्भक्ष्यैर्भोज्यैगुडोदनैः मंत्रवत्तच्छत

गुणंभक्त्याकोटिगुणोत्तरं पूजामंत्रान्प्रवक्ष्यामितान्शृणुष्वयुधिष्ठिर पादौमत्स्यायचनमोनमःकूर्मायजानुनी
वाराहायनमोगुह्यंनृसिंहायेतिनाभितः उरस्तुवामनायेतिभुजौरामायवैनमः मुखंरामायचनमःकृष्णायचनमः
शिरः मत्स्यःकूर्मोवराहश्चनरसिंहोथवामनः रामोरामश्चकृष्णश्चअर्चयामिनमोनम इत्यर्चनमंत्रः गंधपुष्प
फलैर्वन्यैर्नैवेद्यैर्विधिनार्चयेत् एवमभ्यर्च्यविधिवद्देकादश्यांसमंत्रकं जागरंतत्रकुर्वीतगीतवादित्रनिस्वनैः एवं
सनियमंस्थित्वाप्रभातेविमलेसति पूर्वोक्तविधिनातद्वदर्चयेद्वामनंहरिं प्रदद्याद्वेदविदुषेब्रह्मणेमंत्रतोनृप वा
मनोबुद्धिदोदाताद्रव्यस्थोवामनःस्वयं वामनोस्यप्रतिग्राहीवामनोवैनमस्कृतःब्राह्मणोग्निरितिमंत्रेणप्रतिगृह्णी
तमंत्रवित् वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारकोभूम्यांवामनायनमोनमइतिप्रतिग्रहमंत्रः ए
वंदत्त्वाततःप्रातर्भोजनंपृषदाज्यकं पूर्वंदत्त्वावामनेभ्यःपश्चाद्भुंजीतचस्वयं भूयोयथेच्छयाराजन्सर्वत्रैवविधिः
स्मृतः एवंकृतव्रतेब्रह्मन्यत्पुण्यंतन्निबोधमे यावत्कल्पशतंपूर्णमेकसप्ततिसंख्यया प्राप्यविष्णुपुरंराजन्क्रीड
तेकालमक्षयं इहागत्यभवेद्राजाप्रतिपक्षक्षयंकरः हस्त्यश्वरथदानानांदाताभोक्ताविमत्सरी रूपसौभाग्यसं
पन्नोदीर्घायुर्नीतिजोभवेत् पुत्रपौत्रैपरिवृतोजीवेच्चशरदांशतं एषाव्युष्टिःसमाख्याताएकादश्यामयंतव व्यु
ष्टिःफलं पृथगेवसमाख्याताद्वादशीश्रवणान्विता उपोष्यैकादशींपश्चाद्द्वादशीमप्युपोषयेत् नचात्रविधिलो
पःस्यादुभयोर्दैवतंहरिरिति इदंश्रवणद्वादशीव्रतमुत्तरदिने विजयैकादशीव्रतंचैकादश्यामेवश्रवणयुक्तायां
कार्यंश्रवणयुक्तैकादश्याउतरदिनेऽलाभेदशमी विद्धायामपिश्रवणयुक्तैकादश्यामेवकार्यं दशम्येकादशीयत्रेत्येत
द्व्रतप्रकरणस्थवह्निपुराणवचनात् विशेषस्तुद्वादशीनिर्णयेज्ञेयः एतत्पारणंतुपरेह्निश्रवणापेक्षयाकर्त्तव्यंश्रवण
स्याधिक्येपारणनिषेधसतिश्रवणमतिवाह्यत्रयोदश्यामेवकर्तव्यं तिथिवृद्धौतुद्वादश्याउडुसंख्ययात् वृद्धौकुर्यां

श्रयोदश्यांतत्रदोषोनविद्यते इत्येतत्प्रकरणपठितवन्हिपुराणवचनात् ॥ ॥ इतिविजयैकादशीव्रतनिर्णयः
॥ अस्यांश्रवणैकादश्यांमध्यान्हेवामनावताराइतिनिर्णयामृतेनिर्णयसिंधौचभविष्योत्तरश्रीभागवतऽष्टमस्कंधऽ
ष्टादशाध्यायेतुवामनोत्पत्तिरुक्तासायथा श्रावणेश्रवणद्वादश्यांमुहूर्तेभिजितिप्रभुः सर्वनक्षत्रताराद्याश्चक्रुस्तज्जन्म
दक्षिणम् १ द्वादश्यांसवितातिष्ठन्मध्यंदिनगतोनृप विजयानामसाप्रोक्तायस्यांजन्मविदुर्हरेः २ अस्यार्थः श्रवणस्थेचं
द्रेतत्रापिश्रवणांशेअभिजितिनक्षत्रेतच्चश्रुत्युपदर्शितं अभिजिन्नामनक्षत्रमुपरिष्टादुषानामधस्ताच्छ्रोणायाइतिएवं
विशिष्टेमुहूर्तेप्रादुर्बभूवेत्यर्थः यस्यांद्वादश्यांहरेर्जन्मतत्तस्यामेवविदुः तदाचमध्यंदिनगतः सवितातिष्ठत्साचद्वाद
शीविजयानामेतिप्रोक्तेत्यन्वयइतिश्रीधरस्वामिनः अत्रकल्पभेदाद्व्यवस्थेतिकेनच वस्तुतस्तुद्वादशीशब्देनैका
दश्याएवाभिधानात् भविष्योत्तरभागवतयोर्नैवार्थस्यसंगतिः संप्रवृत्तेपिरजसिनत्याज्यंद्वादशीव्रतमित्यादिषुद्वा
दशीशब्देनैकादश्याएवगृहीतत्वात् अथात्रभविष्योत्तरोवामनपूजाप्रयोगः तत्रप्रातः स्नानादिनिवर्त्यमध्याह्ने
कलशस्थापनंकृत्वा तदुपरिआढकादिपारिमिततिलयवादिपूर्णेस्वर्णादिपात्रेसौवर्णंवामनंनिधाय शुभाननं
धारयंतमित्यादिप्रकारेणध्यात्वा वामनायनमइत्यनेनपौरुषसूक्तेनचावाहनादिपुष्पांजलिपर्यंतंपूजयित्वा
मत्स्यादिनामभिः पादादिपूजांविधायगंधादिनातमभ्यर्च्यदध्यक्षतफलयुक्तमर्घ्यंगृहीत्वा नमस्तेपद्मनाभाय
नमस्तेजलशायिने तुभ्यमर्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणइत्यर्घ्यंसमर्प्य नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवा
ससेमहाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्रायचक्रिणे इतिस्तुत्वापुष्पांजलिंदत्वा रात्रौजागरणंविधाय प्रभातेपुनः संपूज्यवा
मनोबुद्धिदातेत्यादिमंत्रेणमूर्तिंदद्यादितिपूजाविधिः अथाग्निपुराणोक्तंविजयद्वादशीव्रतं मैत्रेयउवाच विधानं

शृणुराजेंद्रयथादृष्टंमनीषिभिः यथोक्तंनियमंकुर्य्यादेकादश्यामुपोषितः दंतकाष्ठंविगृह्यादौवाग्यतोविजितेंद्रि
यः श्रवणद्वादशीमद्यसमुपोष्यजनार्दनं अर्चयित्वाविधानेनअहंभोक्ष्येपरेहनि नदीनांसंगमेस्नात्वाह्यर्चयेत्
त्तत्रवामनं सौवर्णंरत्नसंयुक्तंद्वादशांगुलमुच्छ्रितं पीतवस्त्रैःशुभैर्वेष्ट्यंभृंगारेनिर्व्रणेनवे हिरण्मयेनपात्रेण अ
र्घ्यंपात्रंप्रकल्पयेत् दध्यक्षतफलैश्चैवसहिरण्यंसदक्षिणं नमस्तेपद्मनाभायनमस्तेजलशायिने तुभ्यम
र्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणे नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे महाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्रायचक्रिणे
नमशार्ङ्गासिशंखवज्रपाणयेवामनायच यज्ञभुक्फलदात्रेचवामनायनमोनमः देवेश्वरायदेवायसर्वसंभूतिकारि
णे मत्स्यकूर्मवराहायनरसिंहस्वरूपिणे रामरामात्रिरामायवामनायनमोनमः श्रीधरायनमस्तुभ्यंनमस्ते
गरुडध्वज चतुर्बाहोनमस्तेस्तुनमस्तेधरणीधर संपूज्यैवंविधानेन नरः स्रक्चंदनादिभिः रात्रौजागरणंकुर्य्या
त्पुरतोजलशायिनः धृत्वाजलमयंरूपंदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्यमहद्भूतैरधिष्टितं मायावीवामनः
श्रीमान्सोत्रायतुजगत्पतिः एवंसंपूज्यविधिनाद्वादश्यामुदयेरवेः भृंगारंदेवहितंपूर्वंवत्संप्रपूजयेत् वामनःप्रति
गृह्णातुवामनोहंददामिते वामनः सर्वतोभद्रंद्विजायाथनिवेदयेत् जलधेनुंतथादद्याच्छत्रंचैवतुपादुकां सहि
रण्यानिवस्त्राणिधेनुंसवत्सांतथा यत्किंचिद्दीयतेदानंतदानंत्यायकल्पते श्रवणद्वादशीयोगेसंपूज्यगरुडध्वजं
दत्त्वादानंद्विजातिभ्योवियोगेपारणंयतः सिंहस्थितेतुमार्तंडेश्रवणस्थेनिशाचरे साधेनुद्वादशीज्ञेयानस्याद्भाद्र
पदादृते दशम्येकादशीयत्रसानोपोष्याभवेत्तिथिः श्रवणेनतुसंयुक्तासःशुभासर्वकामदा इत्येषाकथिताश्र
जन्द्वादशीश्रवणेनच कर्त्तव्यासाप्रयत्नेनइहामुत्रफलप्रदा इयंसिंहस्थेचंद्रेचधेनुद्वादशीज्ञेयासाद्वादश्यामेव
कार्य्या श्रवणयुक्तैकादशीविजयैकादशी श्रवणान्विताद्वादशीश्रवणद्वादशी इत्यग्निपुराणेविजयैकादशीव्रतम्

अथनृसिंहपरिचर्य्योक्तोविजयाव्रतानुष्ठानविधिः विजयाव्रतंसंगमेऽनुष्ठेयं नदीसंगमालाभे मार्कं
डेयोपदिष्टतीर्थसंगमेऽनुष्ठेयं तथाच शालग्रामशिलावारितुलसीजलमेवच संगमेचोद्धरेतत्रविजयाव्रतमाचरे
दित्युक्ते तत्रादौगुरुंप्रणम्यसंकल्पंकुर्य्यात् तत्रमंत्रः द्वादश्यांतुनिराहारः स्थित्वाहमपरेहनि भोक्ष्ये
त्रिविक्रमानंतशरणंमेभवाच्युतेति सशार्ङ्गशरायुधंसौवर्णंदेवंकृत्वा ताम्रकलशोपरिवैणवपात्रेपंचामृतस्नापि
तं सवस्त्रंदेवमुपवेश्य सितचंदनेनानुलिप्य सितवस्त्रछत्रोपानहंसमर्प्यावयवपूजांकुर्यात् शिरसिवासुदेवा
यनमः मुखे श्रीधरायनमः कंठे श्रीकृष्णायनमः वक्षसि श्रीपतयेनमः बाह्वोः सर्वास्त्रधारिणेनमः पादयोः
सर्वात्मनेनमः ततोविशेषार्घ्यंदद्यात् तत्रमंत्रः शंखचक्रगदापद्मसशार्ङ्गशरपूजित गृहाणार्घ्यंमयादत्तं
शार्ङ्गपाणेनमोऽस्तुते इतिधूपदीपौदत्त्वा घृतपक्वनैवेद्यंफलतांबूलादीनेचसमर्प्य जागरणं कृत्वा प्रभातेस्ना
त्वा देवं संपूज्य पुष्पांजलिंदद्यात् तत्रमंत्रः नमस्तेअस्तुगोविंदवुधश्रवणसंज्ञक अघौघस्यक्षयंकृत्वासर्व
सौख्यप्रदोभवेति ततः सर्वमाचार्यायदत्त्वा पारणंकुर्य्यादिति अस्यव्रतस्यवुधयोगेसति फलातिशयोऽवगंत
व्योवुधश्रवणसंज्ञकेतिमंत्रलिंगात् ॥ इतिनृसिंहपरिचर्य्याकाराः ॥ अत्रदध्योदनदानादिकंकार्य्यं तच्च द्वा
दश्यामनुष्ठेयम् ॥ इतिविजयैकादशीव्रतम् ॥ ॥ ॥ अत्रैवकल्किद्वादशीव्रतं वाराहे धरणीव्रतेषु-
दुर्वासाउवाच तावद्भाद्रपदेमासिशुक्लपक्षेतुद्वादशीं संकल्प्यविधिनादेवमर्चयेत्परमेश्वरं नमोऽस्तुकल्किने
पादौ हृषीकेशायवैकटिं म्लेच्छप्रध्वंसनायोरूजगन्मूर्तेतथोदरं श्रीकंठायेतिवैकंठंखड्गपाणीतिवैकटिं स्वना
म्नाशंखचक्रेविश्वमूर्त्तेतथाशिरः सितवस्त्रयुगच्छत्रंगंधपुष्पोपशोभितं कृत्वाप्रभातेविप्रायप्रदेयंशास्त्रवित्तमे प्री
यतांमेहृषीकेशकल्किरूपेतिमंत्रतः पूर्वंराजाविशालोभूत्काशीपुर्य्यांमहाबलः द्वादशींकृतवान्सोपिचक्रवर्त्तीबभू

वह यज्ञैश्चाविविधैरिष्ट्वापरांनिर्वाणमाप्तवान् अथैतासांद्वादशीनांफलानांभेदउच्यते पूज्यतेमत्स्यरूपेणसर्वज्ञ
त्वमभीप्सुभिः स्ववंशोद्धरणार्थायकूर्मरूपीतिपूज्यते नरसिंहस्वरूपेणसर्वपापभयातुरैः वामनोमोहनाशा
यवित्तार्थेजमदग्निजः शूरशत्रुविनाशाययजेद्दाशरथिंबुधः वलकृष्णौयजेद्धीमान्पुत्रकामोनसंशयः रूपकामो
यजेद्बुद्धंकल्किनंशत्रुघातनं इतिधरणीव्रतेषु कल्किद्वादशीव्रतम् ॥ अथात्रैवकटिपरिवर्त्तनोत्सवः तथाचभ
विष्योत्तरे प्राप्तेभाद्रपदेमासिएकादश्यांसितेऽहनि कटिदानंभवेद्विष्णोर्महापातकनाशनं कटिदानंपार्श्वप
रिवर्त्तनं रामार्चनचंद्रिकायां शयनोत्सववच्चैवदेवंनीत्वाजलाश्रये कटिदानोत्सवंकुर्वेइतिसंकल्प्यपूजयेत्
देवदेवजगन्नाथयोगगम्यानिरंजन कटिदानंकरोम्यद्यप्राप्तेभाद्रपदेशुभे अनेनकटिपरिवार्त्तिंदाक्षिणांप्रकल्प
येत् महापूजांततः कृत्वापूर्ववत्स्वगृहंव्रजेत् इतिनिर्णयसिंधौतुद्वादश्यांविष्णोःपरिवार्त्तनकृत्यमुक्तं तच्च
संध्यायांविष्णुंसंपूज्यप्रार्थयेत् मंत्रस्तुतिथितत्त्वे वासुदेवजगन्नाथप्राप्तेयंद्वादशीतव पार्श्वेनपरिवर्त्तस्यसुखंस्वापि
हिकेशव इतिभाद्रपदशुक्लैकादशीकृत्यं ॥ ॥ अथभाद्रशुक्लद्वादशीकृत्यं तत्रपारणंश्रवणयोगरहितायांकुर्या
त् आभाकासितपक्षेषुमैत्रश्रवणरेवती संगमेनैवभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीर्हरेरिदितिदिवोदासोदाहृतवचनात् ज्यो
तिर्निवंधेतु आभाकापौसि।पक्षेमैत्रांत्यश्रुतिरोहिणीसंगमेनवभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीर्हरेरिदितिवायुपुराणोक्तेःपौषशु
क्लैकादश्याव्रतपार।रोहिणीद्वादशीयोगेऽपिपारणनिषेधउक्तः तत्रैवकृतयुगादिवशाद्व्यवस्थाप्युक्ता महाभारते
मैत्रंकथंतुकृतेत्याज्यंत्रेतायांरेवतींत्यजेत् द्वापुरेरोहिणीत्याज्याकलौतुश्रवणंत्यजेत् अत्रश्रवणद्वादशीयोगे
पारणप्रत्यवायापत्तिरुक्ता उपोष्यैकादशींमोहात्पारणंश्रवणेयदि करोतिहंतितत्पुण्यंद्वादशद्वादशीभवमिति
स्कंदाच्च अस्यतत्रैवप्रतिप्रसवः मार्कंडेयः विशेषेणमहीपालश्रवणंवर्धतेयदि तिथिक्षयेनभोक्तव्यंद्वादशींलंघये

न्नर्हीति इहचयदाश्रवणद्वादशीयोगबाहुल्यंतदाश्रवणर्क्षंत्रेधाविभज्य मध्यमाविंशतिघटिकायोगंत्यक्त्वापारणंकार्यं
तदुक्तंविष्णुधर्मेश्रुतेश्चमध्येपरिवर्त्तमेतिसुप्तिप्रबोधिपरिवर्त्तनमेववर्ज्यमिति केचित्तुश्रवणर्क्षंत्रेधाविभज्यमध्यमपाद
द्वयं वर्जयित्वापारणमाहुः अन्येत्वाभाकवित्यतिमैत्रांत्यपादइत्यापिचनिर्मूलमित्याहुःअत्रैवशक्रध्वजोत्थापनमुक्त
मपरार्के गर्गेण द्वादश्यांतुसितेपक्षेमासिभाद्रपदेतथा शक्रमुत्थापयेद्राजाविश्वश्रवणवासवे ब्रह्मपुराणेच
इंद्रोभाद्रपदेमासिपक्षेशुक्लेचविष्णुना नियुक्तःसर्वसस्यानिव्रीहींश्चैवफलानिच औषधीर्वज्रहस्तश्चजनय
न्पालयत्यपि तद्व्यार्त्तानिसर्वाणिवर्धयत्यखिलंजगत् तस्मात्सतत्रसंपूज्यः सभार्यश्चदिनेदिने सग
णःसायुधश्चैवसानुपात्रःसवाहनःपटभित्तिकृतादेवोराज्ञापूज्योविशेषतः भक्तैःफलैर्नैवेद्यैर्पुष्पैर्वस्त्रैश्चैवविशेषतः त
मुद्दिश्यार्चयेद्विप्रांस्तथारंगोपजीविनः पटभित्तिकृतइति पटेभित्तौवालिखितइति दिनेदिनेइतिवचनात्
द्वादशीमारभ्ययावदवरुथानंप्रत्यहंपूज्यः ज्योतिःशास्त्रे द्वादशींतुपरित्यज्यतिथावन्यत्रशास्त्रतःशक्रउत्थापि
तोहंति राजानंराष्ट्रमेवचशक्रमुत्थापयेद्राजाउत्तरेणकदाचन श्रवणेवाधनिष्ठायांनतुऋक्षांतरेणतुविश्वमुत्थित
मश्विन्यांश्रवणेयमदैवते वासवेतुधनिष्ठायांनिशिशक्रंप्रवासयेदिति अत्रैवश्रीपतिसंहितावचनम् द्विराषाढे
तुकन्यायांशक्रमुत्थापयेद्यदि राज्ञोराज्यंविनश्येतप्रजाचैवानिपीडयते अथतत्पूजा तत्रावाहनमंत्रः एह्येहि
हिसर्वामरसिद्धसाध्यैरभिष्टुतोवज्रधरामरेश समुत्थितस्त्वंश्रवणाद्यपादेगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते इत्यावाहनम्
ऐरावतसमारूढोवज्रहस्तोमहाबलः शतयज्ञाधिपोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः वज्रहस्तसुरारिघ्नबहुनेत्रपुरंदर
रक्षार्थंसर्वभूतानांपूजेयंप्रतिगृह्यतां इत्येतैर्मंत्रैः संपूज्यप्रार्थयेत् नमस्तेदेवदेवेशसहस्राक्षनमोस्तुते आ
खंडलनमस्तेस्तुरूपंदेहिश्रियंस्थिरां इत्यष्टदिवसांतंप्रत्यहंसंपूज्यविसर्जयेत् अष्टमेदिनेभरण्यांविसर्जनं राज

उभयांतालाभे एकतरांतेवापारणंकुर्यात् तदुक्तं हेमाद्रौमदनरत्ने नारदीयपुराणे तिथिनक्षत्रसंयोग
उपवासोयदाभवेत् पारणंतुनकर्त्तव्यंयावन्नैकस्यसंक्षयइति इयंबुधवारेतिप्रशस्ता श्रवणद्वादशीयोगेबुध
वारोयदाभवेत् अत्यंतमहतीनामद्वादशीसाप्रकीर्त्तितेतिविष्णुधर्मोत्तरीयवचनात् भाद्रपदेसात्यंतफलदा
तथाचस्कंदपुराणे मासिभाद्रपदेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता महतीदशधाज्ञेयाउपवासेमहाफला बुधश्रवण
संयुक्तायाचैवद्वादशीभवेत् अत्यंतमहतीतस्यांदत्तंभवतिचाक्षयमिति अत्रकृत्यंकृत्यरत्नावल्यां ब्रह्मवैवर्त्त
पुराणे बुधश्रवणसंयुक्ताविजयासंगमंतदा वारिधानींप्रदायास्यांदध्योदनसमन्वितां प्रेतयोनौनजायेतपूज
यित्वात्रवामनं वंशःसमुद्धृतस्तेनमुक्तःपितृऋणादसौ अत्रतीर्थस्नानादिकमनंतफलंभवति तदुक्तंविष्णुध
र्मोत्तरे भाद्रस्यशुक्लपक्षेतुनक्षत्रंश्रवणंयदि तस्यांतीर्थेयत्स्नानंतदनंतफलंभवेत् देवतापूजनंविप्र भोजनंहव
नंतथा एकजप्यात्सहस्रस्यजपस्यफलमश्नुते दानंचमहदल्पंवासहस्रगुणितंभवेदिति अस्यांबुधयोगे
संगमस्नानमुक्तंलैंगे अतःपरंतुसंसेव्योगंगावरुणसंगमः श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोयदाभवेत् तदातस्मि
न्नरःस्नात्वागोसहस्राफलंलभेदिति श्राद्धंकरोतियस्तत्रतस्मिन्कालेयशस्विनि तारयेत्सपितॄन्सर्वान्विष्णु
लोकंसगच्छति अन्यत्रापि नदीनांसंगमेस्नानमुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे श्रवणद्वादशीयोगंपूजयित्वाजनार्दनं दा
नंदत्त्वाचविप्रेभ्यःसोपवासोजितेंद्रियः पुण्येषुसततंराजन्नदीनांसंगमेषुच गंगासरय्वोर्गंगायाःशोणस्यचसमा
गमे इक्षुमत्याश्चगंगाया गंगायमुनयोस्तथा गोमत्याश्चसरय्वाश्चकौशिक्यांगंडकागमे विपाशयादेवहृदो
यत्रयोगंप्रपद्यते विपाशाचतथायोगंयत्रयातिशतद्रुहा इरावतीतथायोगंयत्रयातिचासिंधुना चंद्रभागातथायोगं
तौष्यांयत्रसमागता चंद्रभागायत्रयातिवितस्तायाःसमागमं महासिंधुश्चसंयोगं यत्रयातिवितस्तया विष्णु

लोकंप्रापयतियावदाभूतसंप्लवं राजसूयादिभिर्यज्ञैर्यत्फलंसमवाप्यते श्रवणद्वादशींप्राप्यतत्फलंलभतेनरइति
॥ अथविष्णुधर्मोत्तरे श्रवणद्वादशीविधानम् रामउवाच उपवासासमर्थानांकिंचिदेकमुपोषितं महाफलंमहादेवत
न्ममाचक्ष्वपृच्छतः शंकरउवाच याराम श्रवणोपेताद्वादशीमहतीतुसा तस्यामुपोषतः स्नातः पूजयित्वाजनार्दनंप्राप्ो
त्ययत्नद्धर्मज्ञो द्वादशद्वादशीफलं दध्योदनयुतंतस्यांजलपूर्णंघटंतथा वस्त्रेणवेष्टितंदत्त्वाछत्रोपानहमेवच
नदुर्गतिमवाप्नोतिगतिमग्र्यांचविंदति अक्षयंस्थानमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोभवेद्य
दिअत्यंतमहतीनामद्वादशीसाप्रकीर्तिता स्नानंजप्यंतथादानंहोमंश्राद्धंसुरार्चनं सर्वमक्षयमाप्नोतितस्यांभृगुकुलो
द्वहतस्मिन्दिनेतथास्नातोयत्रक्कचनसंगमे सगंगास्नानजंरामफलंप्राप्नोत्यसंशयं श्रवणेसंगमाःसर्वे परपुष्टिप्र
दाःसदा विशेषाद्द्वादशीयुक्तेबुधयुक्तेविशेषतः तथैवद्वादशीप्रोक्तासर्वकामफलप्रदा ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्त
श्रवणद्वादशी ॥ ॥ अथभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ युधिष्ठिरउवाच उपवासासमर्थानांसदैवपुरुषो
त्तम एकायाद्वादशीपुण्यातांवदस्वममानघ श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता सर्वका
मप्रदापुण्याउपवासेमहाफला संगमेसरितांस्नात्वाद्वादश्यांसमुपोषितः समग्रंफलमाप्नोतिद्वादशद्वादशीभवं
बुधश्रवणसंयुक्तासैवचेद्द्वादशीभवेत् अतीवमहतीतस्यांसर्वंकृतमिहाक्षयं द्वादशीश्रवणोपेतायदाभवतिभारत
संगमेसरितांस्नात्वागंगादिस्नानजंफलं सोपवासःसमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा जलपूर्णंतथाकुंभंस्थापयित्वा
विचक्षणः पंचरत्नसमोपेतंसोपवीतंसुपूजितं तस्योपरिकंधेसुघटितंस्थापयित्वाजनार्दनं स्वशक्त्यास्वर्णघटि
तंशंखशार्ङ्गविभूषितं स्नापयित्वाविधानेनासितचंदनचर्चितं सितवस्त्रयुगच्छत्रवस्त्रोपानद्युगान्वितं ॐनमो
वासुदेवायशिरःसंपूजयेत्ततः श्रीधरायमुखंतद्वद्वैकुंठायदशौनमःनमः श्रीपतयेवक्षंभुजौसर्वास्त्रधारिणे व्यापकायन

मः कुक्षी केशवायोदरंनमः त्रैलोक्यजनकायेतिमेढ्रंसपूजयेद्धरिः सर्वाधिपतयेजंघेपादौसर्वात्मनेनम अनेनवि
व्र०र० धिनाराजन्पुष्पैर्धूपैः समर्चयेत्ततस्तस्याग्रतोदेयंनैवेद्यंघृतपाचितं मोदकांश्चनवान्कुंभान्दद्याच्छत्तयाविचक्षणः
भद्रप० एवंसंपूज्यगोविंदंकुर्य्याज्जागरणंनिशि प्रभातेविमलेस्नात्वासंपूज्यगरुडध्वजं पुष्पधूपादिनैवेद्यैः फलैर्वस्त्रैःसुशो
८१ भनैः पुष्पांजलिंततोदत्त्वामंत्रमेतमुदीरयेत् नमोनमस्तेगोविंदबुधश्रवणसंज्ञक अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वसौ
ख्यप्रदोभव अनंतरंब्राह्मणेतंवेदवेदांगपारगे पुराणज्ञेविशेषेणविधिवत्संप्रदापयेत् प्रीयतांदेवदेवेशोममसंकष्टना
शनः अनेनविधिनाराजन्नद्यास्तीरेनरोत्तमः सर्वंनिवर्तयेत्सम्यगेकभक्तरतोपिसन् अत्रार्घ्यदानंभक्तिचंद्रोदये
शंखचक्रगदापद्मशरशाङ्र्गविभूषित गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशाङ्र्गपाणेनमोस्तुते इतिभविष्योत्तरोक्तंश्रवणद्वादशी
व्रतम् ॥ ॥ अथवामनपुराणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ पुलस्त्यउवाच श्रूयतांकथयिष्यामिकथांपापप्र
णाशिनीं पुरात्रेतायुगस्यादौयथावृत्ततपोधन मद्रदेशइतिख्यातो देशोवैब्राह्मणः सुत शाकलंनगरंतत्रख्या
तंस्थानीयमुत्तमं तत्रविपणिवृत्तिस्थः सुधर्माख्योभवद्वणिक् धनाढ्योगुणवान्भोगीनानाशास्त्रविशारदः सचै
कदानिजाद्राष्ट्रात्स्वराष्ट्रंगंतुमुद्यतः सार्थेनमहतायुक्तोनानाविपणिपण्यवान् गच्छतः पथितस्याथ मरुभूमौ
कलिप्रिय अभवद्दस्युतोत्पन्नो ह्यवस्कंदोतिदुःसहः ततःसहृतसर्वस्वो वणिग्दुःखसमन्वितः असहायोम
रौतास्मिंश्चचारोन्मत्तवद्वशी चरतातदरण्यंवै दुःखाक्रांतेननारदश्रांतात्माइवशमीवृक्षो मरावासादितः शुभः तं
मृगैःपक्षिभिश्चैवहीनंदृष्ट्वाशमीतरुं क्षांतः क्षुत्तृट्परितात्मातस्याधः समुपाविशत् सुप्तश्चापिसुविश्रांतो
मध्याह्नेचसउत्थितः समपश्यत्तथायांतंप्रेतंप्रेतशतैर्वृतं उह्यमानंतमथान्येनप्रेतेनप्रेतनायकं पिंडाशिभिश्चपुर
तोधावद्भिर्भीमविग्रहैः अथाजगामप्रेतोसौपर्यटित्वावनानिच उपगम्यशमीमूलेवणिक्पुत्रंददर्शह स्वागते

नाभिवाद्यैनंसमाभाष्यपरस्परं उपोपविष्टः छायायांपृष्ट्वाकुशलमात्मवान् ततः प्रेताधिपतिनापृष्टः सतुवभू
वतुः कुतआगम्यतेब्रूहिक्वसाधोवागमिष्यति कथंचेदंमहारण्यंमृगपक्षिविवर्जितं समासन्नोसिभद्रंतेसर्वमा
ख्यातुमर्हसि सर्वमाख्यातवान्ब्रह्मन्स्वदेशधनविच्युतिं तंचश्रुत्वासवृत्तांतंतस्यदुःखे दुःखिता वणिक्पु
त्रवचःप्राहप्रेतपालः सवंधुवत् प्रेतपालउवाच ॥ एवंगतेपिमाशोकंकर्त्तुमर्हसिसुव्रत भूयोप्यर्थाभविष्यं
तियादिभाग्यफलंतव भाग्यक्षयेथक्षीयंतेभवत्यभ्युदयेनते क्षीणस्यास्यशरीरस्याचिंतयानोभयंभवेत् इत्युच्चा
र्यसमारुह्यस्वान्भृत्यान्वाक्यमब्रवीत् अयातिथिरयंपूज्यः सहदेशजनैर्मम अस्मिन्दृष्टेवणिक्पुत्रेयथास्वजन
दर्शनं अस्मिन्समागतेप्रेताः प्रीतिर्जातामर्मातुला एवंहिवदतस्तस्यमृत्पात्रंसुदृढंनवं दध्योदनेनसंपूर्णमाज
गामयथेप्सितं तथानवाचसुदृढासंपूर्णापरमांभसा वारिधानीचसंप्राप्ता प्रेतानामग्रतःस्थिता तदागतंचस
लिलमन्नंविक्ष्यमहामतिः प्राहोत्तिष्ठवणिक्पुत्रत्वमान्हिकमुपाचर ततस्तौवारिवाहिन्याः सलिलेनविधानत:
कृत्वान्हिकावुभौजातौवणिक्प्रेतपतिस्तथा ततोवणिक्सुतेआदौदध्योदनमथेच्छया दत्त्वातेभ्यश्चसर्वेभ्यः प्रे
तेभ्योप्यददात्ततः भुक्तवत्सुचसर्वेषुकामतोंभसिसेविते अनंतरंचवुभुजेप्रेतपालोवराशनं प्रकामतृप्तेप्रेतेतु
वारिधान्योदनस्ततः अंतर्धानमगाद्ब्रह्मन्वणिक्पुत्रस्यपश्यतः ततस्तदद्भुततमंदृष्ट्वासौमतिमान्वणिक् पप्र
च्छतंप्रेतपालंकौतूहलमनावशी अरण्येनिर्जलेदेशेकुतोन्नस्यसमुद्भवः कुतस्तुवारिधानीयंसंपूर्णापरमांभसा
तथामीतभयाभृत्यास्तेभ्यर्णोवर्णतःकृशाः भवानपिचतेजस्वीकिंचित्पुष्टवपुःशुभः शुक्लवस्त्रपरीधानोवहूनांपरि
पालकः सर्वमेतन्ममाचक्ष्वभवान्कःकाशमीत्वियं इत्थंवणिक्सुतवचःश्रुत्वासौप्रेतनायकः शशंससर्वंतस्या
थयथावृत्तंपुरातनं अहमासंपुराविप्रःशाकलेनगरोत्तमेसोमशर्मेतिविख्यातोवहुलागर्भसंभवः नमासीच्चवणि

कृश्रीमान्प्रातिवेश्योमहायशाःसोहंकदर्य्योमूढात्माधनेपिसतिदुर्मतिः नददामिद्विजातिभ्योनचाश्नाम्यन्नमुत्तमं
प्रमादाद्यदिभुंजेयंदधिक्षीरघृतान्वितं रात्रौततोनृभिर्घोरैस्ताड्यतेममविग्रहः प्रातर्भवतिमेघोरामृत्युतुल्याविं
सूचिका नचकश्चिन्ममाभ्यासेतत्रतिष्ठतिबांधवःकथंकथमपिप्राणामयासंप्रतिधारिताः एवमेतादृशःपापोनिव
साम्यतिनिर्घृणःसौवीरतिलपिण्याकशक्तुशाकादिभोजनैः क्षपयामिकदन्नाद्यैरात्मनःकालयाततां एवंतत्रस
खेमह्यंमहान्कालोभ्यगादयंश्रवणद्वादशीनाममासिभाद्रपदेभवत् तत्रनागरिकोलोकोगतःस्नानंचसंगमेःइराव
त्यानद्वलायाब्रह्मक्षत्रपुरःसरःप्रातिवेशप्रसंगेनतत्रस्नातुंगतोह्यहं कृतोपवासःशुचिनात्वेकादश्यांयतव्रतः ततःसं
गमतोयेनवारिधानींनवांदृढां संपूर्णांवस्त्रसंवीतांछत्रोपानहसंयुतांमृत्पात्रमपिमृष्टस्यपूर्णंदध्योदनस्यहि प्रद
त्तंब्राह्मणेंद्रायशुचयेस्नातधर्मिणे तदेकंजीवतादत्तंमयादानंवणिक्सुत वर्षाणांसप्ततीनांतुनान्यद्दत्तंहिकिंचन
मृतःप्रेतत्वमापन्नोदत्वाप्येतान्सृमेहिमे एतत्तेकारणंप्रोक्तंयद्दत्तंतुमयांभसा दत्तंतदिदमायातिमध्याह्नेपिदिनेदिने
यावच्चान्नंनभुंजेहंनतावत्क्षयमेतिवै मयिभुक्तेचपीतेचसर्वमंतर्हितंभवेत् यच्चातपत्रमददंसोयंजातःशमीतरु उपानयु
गलंदत्तंप्रेतोमेवाहनोभवत् इदंतवोक्तंसर्वंहिमयाज्ञानवतात्मना श्रवणद्वादशीपुण्यातवाक्तापुण्यवर्धिनी इत्येवमु
क्तोवचनेवणिक्पुत्रोद्ववोद्वचः यन्मयातवकर्त्तव्यंतदनुज्ञातुमर्हसि तत्तस्यवचनंश्रुत्वावणिक्पुत्रस्यनारदप्रेतपा
लोवचःप्राहस्वार्थसिद्धिकरंततः यत्त्वयातातकर्त्तव्यंमद्धितार्थंमहामते कथयिष्यामितत्सम्यक्कुतवश्रेयस्करंमम
गयायांतीर्थजुष्टायांस्नात्वाशौचसमन्वितः ममनामसमुद्दिश्यपिंडनिर्वापनंकुरु तत्रपिंडप्रदानेनप्रेतभावादहंसखे
मुक्तःसर्वपितृणांहियास्यामिसहलोकतांयाचेयं द्वादशीपुण्यामासिप्रोष्टपदेसिता बुधश्रवणसंयुक्तासातेश्रेयस्क
रीस्मृताइत्येवमुक्तातुवचः प्रेतराजोनुगैः सह स्वनामानियथान्यायंसम्यगाख्यातवान्शुचिः प्रेतस्कंधंसमारोप्य

यातितोमरुधन्वकं रम्येचशूरसेनाख्येदेशप्राप्तःसवैवणिक् स्वकर्मधर्मयोगेन धनमुच्चावचंवहु उपार्ज
यित्वाप्रययौगयातीर्थमनुत्तमं पिंडनिर्वपणंचक्रे।थान्येषांस्वगोत्रिणां एवंप्रदत्तेष्वथवैपिंडेषुप्रेतभावतः विमु
क्तास्तेद्विजप्रेताब्रह्मलोकततोगताः सचापिहिवणिकपुत्रोनिजमालयमाव्रजत् श्रवणद्वादशींकृत्वाकालधर्ममुपे
यिवान् गंधर्वलोकेसुचिरंभोगान्भुक्तासुदुर्लभान् मानुषंजन्मचासाद्यसवभौशाकलेविराट् स्वकर्मधर्मवृत्तिस्थः
श्रवणद्वादशीरतः कालधर्ममवाप्यासौगुह्यकावासमाप्तवान् तत्रोष्यसुचिरंकालंभोगान्भुक्त्वाथकामतः मर्त्य
लोकमथप्राप्यराजन्यतनयोऽभवत् तत्रापिक्षत्रवृत्तिस्थोदानधर्मरतोवशी नोग्रहेरिगणान् जित्वाकालधर्ममुपेयि
वान् शक्रलोकंचदुष्प्रापं देवैःसर्वैः सुपूजितं पुण्यक्षयादिहागत्यशाकलेचाभवद्द्विजः ततोविकटरूपोसौसर्व
शास्त्रार्थपारगः व्यवाहयद्द्विजसुतांरूपेणानुपमांद्विजः सातुतंनिजभर्त्तारंसुशीलमपिभामिनी विरूपमितिम
न्वानाततःसोभूत्सुदुःखितः ततोनिर्वेदसंयुक्तोगत्वाश्रमपदंमहत् इरावत्यास्तटेधीमान्चक्रधारिणमासदत् त
माराध्यजगन्नाथंनक्षत्रपुरुषेणाहि नक्षत्रपुरुषव्रतेनेत्यर्थः ॥ सुरूपांतामवाप्याग्र्यामस्मिन्नेवचजन्मनि त
तःप्रियोभूद्भार्यायाभोगवानभवद्दशी श्रवणद्वादशीयुक्तःपूर्वाभ्यासादजायत एवंपुरासौद्विजपुंगवस्तुकुरूपरू
पोभगवत्प्रसादात् अनंगरूपप्रतिमोवभूवमृश्चराजासपुरूरवाभाभवत् ॥ ॥ इतिश्रीवीरमित्रोदयेवामनपु
राणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥

अथभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं
महत्यरण्येयद्वृत्तंभूमिपालशृणुष्वतत् देशोदशार्णकोनामतस्यभागेतुपश्चिमे अतीवासीन्मरुर्दे
शः सर्वसत्वभयंकरः संतप्तसिकताभूमिर्यत्रकृष्णामहोरगाः अल्पछायाद्रुमाकीर्णामृतप्रा

णिसमाकुला शमीखदिरपालाशसकरीरैश्चपीलुकैः तत्रभीमद्रुमाः पार्थ कंटकैः संवृताद्दढाः दुष्टप्राणिग
णाकीर्णातत्रभूर्दृश्यतेक्वचित् अग्न्यर्कतापविषमानिस्तृणापुरुषोज्वलाः ज्वलदग्निसमैश्चवयत्किंचित्तत्रदृश्यते
अ०१२० तथापिजीवाजीवंतिसर्वेकर्मनिबंधनाः नोदकंमुदकाभाराराजंस्तत्रवलाहकाः कदाचिदपिदृश्यंतेप्लवमानावि
भद्रप० हंगमाः येकांतारगतैः कैश्चिच्छिशुभिस्तृषितैः समं गच्छंतिजलपानायसंभ्रमात्सैकतेतटे सैकतेष्वेवनश्यंतिज
८३ लैसैकतसेतुवत् तस्मिंस्तथाविधेदेशेकैश्चिद्दैववशाद्वणिक् निजसार्थपरिभ्रष्टः प्रविष्टोमरुजांगले बभ्रामभ्रांत
हृदयः क्षुत्तृष्णाश्रमपीडितः क्वग्रामः क्वजनः कार्य्ययास्यामिवहुधेरितः अथप्रेतान्ददर्शासौतृष्णाव्याकुलितें
द्रियः स्नायुवद्धास्थिचरणांधावमानानितस्ततः उत्कचान्मलिनान्रूक्षान्निर्मांसान्भीमदर्शनान् प्रेतस्कं
धसमारूढमेकंविकृतदर्शनं ददर्शवहुभिः प्रेतैः सर्वतात्परिवारितं आगच्छन्शिवभर्त्तासि स्तुतिशब्दपुरःसरं
प्रेतस्कंधान्महींगत्वातस्यांतिकमुपागमत् सोभिवाद्यवणिक्श्रेष्ठमिदंवचनमब्रवीत् अस्मिन्घोरतरेदेशेप्रवे
शोभवतः कथं तमुवाचवणिक्श्रीमान्ससार्थभ्रष्टयोगतः प्रवेशोदैवयोगेनकष्टकर्मकृतेनतु तृष्णामेवाधतेत्य
र्थंक्षुद्भ्रमोथभृशांतथा प्राणाः कंठमनुप्राप्ता वचनंनष्टयेवमे अत्रोपायंनपश्यामिजीवेयंयेनकेनचित् ॥ कृष्ण
उवाच ॥ इत्येवमुक्तः प्रेतस्तं वणिजंवाक्यमब्रवीत् एवमुक्तेतथाचक्रेसवणिक्तृष्णयार्दितः मध्यान्हसमये
प्रेतिततस्तंदेशमागताः पुन्नागवृक्षाच्छीतावारिधानीमनोरमा दध्योदनस्य भक्तेन वर्धमानेनसंयुता अव
तीर्यततःसोथ दधावतिथयेततः तेषामामंत्रणेनैवपरांतृप्तिमुपागतः वितृष्णोविज्वरश्चैवक्षणेनसमपद्यत त
तश्च प्रेतसंघस्यतस्माद्भागात्क्रमाद्ददौ दध्योदनात्सपानीयात्प्रेतास्तृप्तिंपरांगताः अतिथिंतर्पयित्वातुप्रेतलोकं
चसर्वशः ततः स्वयंचवुभुजे भुक्तशेषंयथासुखं तस्यभुक्तवतस्तत्रपानीयंचक्षयंययौ प्रेताधिपंततस्तुष्टोव

णिग्वचनमब्रवीत् आश्चर्यमेतत्परमंवनेऽस्मिन्प्रतिभातिमे अन्नपानस्यसंप्राप्तिः परमस्यकुतस्तव स्तोके
नचतथान्नेनविभर्षिसुबहून्पृथक् तृप्तिंगताः कथंत्वेतेनिर्मांसाभिन्नकुक्षयः अपरंचकथंह्येतन्ममाश्चर्यंकथं
यतः कथमस्यामटव्यांत्वंघोरायांचकृतालयाः तदेतत्संशयंछिंधिवरंकौतूहलंमम एवमुक्तः सवणिग्यांप्रेतो
वचनमब्रवीत् ॥ प्रेतउवाच ॥ शृणुभद्रप्रवक्ष्यामिदुःकृतंकर्मचात्मनः शाकलेनगरेरम्येअहमासंसुदुर्मतिः
वणिगासंपुराकालेततोभद्रंममानघ शाकलेनगरेतस्मिन्नास्तिकश्चस्यदुरात्मनः धनलोभात्तदातत्रकदाचित्क्र
मदेरिता नदत्ताभिक्षवेभिक्षानतृष्णार्त्तेजलंकदा प्रतिवेश्यस्तुतत्रासीद्ब्राह्मणोगुणवान्मम श्रवणद्वादशीयो
गेमासिभाद्रपदेतथा सकदाचिन्मयासार्द्धंतीर्थंनाम्नदींययौ तस्यास्तुसंगमःपुण्योयत्रासीच्चंद्रभागया चं
द्रभागासोमसुतातौषीचैवार्कनंदिनी तयोःशीतोष्णसलिलेसंगमंसुमनोहरं तत्तीर्थवरमासाद्यप्रातिवेश्यस्तुमे
द्विजः श्रवणद्वादशीयोगेस्नातश्चैवउपोषितः चांद्रभागस्यतोयस्यवारिधान्योनवादृढा दध्योदनयुतैःसार्द्धंसं
पूर्णैर्वर्द्धमानकैः छत्रोपानद्युगंवस्त्रंप्रतिमांविधिवद्धरेः प्रददौविप्रमुख्यायरहस्यज्ञोमहामतिः चित्तसंरक्षणार्थं
यतस्यापिचततोभयात् सोपवासेनदत्तावैवारिधानीतदामया चांद्रभागस्यतोयस्यदध्योदनयुतातदा एत
त्कृत्वागृहंप्राप्तस्ततःकालेनकेनचित् पंचत्वमहमायातोनास्तिकश्चात्प्रेततांगतः अस्यामटव्यांघोरायांयथाद्द
ष्टस्तयानघ ब्रह्मस्वहारिणस्त्वेतेपापाःप्रेतत्वमागताः परदाररताःकेचित्स्वामिद्रोहरताःपरे मित्रद्रोहरताः
केचित्पापकर्मरताश्चये ममैतेभृत्यतांयाताअन्नपानकृतेनघ अक्षयोभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः य
द्दीयतेतमुद्दिश्यअक्षयंतत्प्रकीर्त्तितं मयाविहीनाःकिंत्वेतेवनेऽस्मिन्भृशदारुणे पीडामनुभविष्यंतिदारुणांकर्मयो
निजं एतेषांतुमहाभागममानुग्रहकाम्यया अनेकनामगोत्राणिगृह्णीयास्त्वचिरेणच गयाशीर्षंततोगत्वा

व्र०र०
भद्रप०
८४

श्राद्धंकुरुमहामते एकमेकंसमुद्दिश्यप्रेतंप्रेतंयथाक्रमं अस्तिकक्षागताचैवतत्रसंपुटिकाशुभा हिमवंतमथा सायतत्र:वंलप्स्यसेनिधिं इत्याज्ञाप्यसचप्रेतोवणिजंतंयथासुखं विसर्जयामासतदासवैप्रायात्स्वमालयं स मास यगृहेतत्रपश्चात्प्रायाद्धिमालयं तत्रोपदिष्टंविधिवन्निधिंप्राप्यसमागतः सयाष्टिंसंप्रतिष्ठाप्यगयाशीर्षंततोगतः धनभागः तशादायगयाशीर्षंततोघटं प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धंदिनेदिने ततःसप्रेतनाथोहितोतजांबूनदप्रभःस मारुह्यविमानेसौस्वर्गलोकमितोगतःस्वर्गतेप्रेतनाथे तु प्रभावात्सवणिक्ततः प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धानिसर्व तःयस्ययस्ययथाश्राद्धंकरोतिसदिनेवणिक् सःसस्तदातदास्वप्नेदर्शयत्यात्मनस्तनुंब्रवीतिचमहाभागप्रसादेनतवा नघप्रेतभावमिमंत्यक्त्वाप्राप्तोस्मि परमांगतिं सकृत्वाधनलोभेनप्रेतानांसद्गतिंवणिक्जगामस्वगृहेतत्रमासिभद्रे युधिष्ठिर चकारविधिद्दानंततोधिष्टांतमागतः अत्रापपरमंस्थानंदुर्लभंसर्वमानुषैः यत्रकामफलावृक्षाःनद्यःपा यसकर्दमाः शीतलामलपानीयाःपुष्करिण्योमनोरमाः तंदेशमासाद्यवणिक्महात्मासमृष्टजांबूनदभूषितांगः कल्पंसमग्रंसुरसुंदरीभिः स्वर्गेसरेमेमुदितःसदैव बुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसर्वकामदा दानंदध्योदनंशस्तमुपवा सपरोभव सगरेणककुत्स्थेनधुंधुमारेणगाधिना एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकामदाद्वादशीकृता याद्वादशीबुधयुताश्रव णेनसार्द्धंसावैजयंतिकथितामुनिभिर्नभस्ये तामादरेणसमुपोष्यनरोहिसम्यक्प्राप्नोतिसिद्धिमणिमादिगुणोपपन्नम्

इतिभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीव्रतकथा ॥ ॥

अथोद्यापनं उपोषितोनरोभक्त्याघटस्थापयेत्प्रतिमायहःकृत्वासौवर्णिकंदेयंवामनंतंमथाव्ययंगंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्नै वेद्यैर्विविधैरपि ततस्तस्यासमीपेतुदधिभक्तघटंन्यसेत् करकःपुरतःस्थाप्योगंधोदकसमन्वितः छत्रंचसाक्षसू त्रंचसुयष्टिंकुंडिकांतथा न्यसेत्तस्यसमीपेतुशुचिःशुद्धेनचेतसा नैवेद्यैर्विविधैर्भक्ष्यैःसर्वतस्तंप्रपूजयेत्

स्तूर्य्यरवैश्चैवब्रह्मघोषविमिश्रितैः एवंजागरणंकृत्वाप्रभातेविमलेजले स्नानादिकंविधायाथहोमंकुर्य्यात्तिलैः सहपूजांचपूर्ववत्कृत्वावामनस्यसमीपतः दद्यात्तद्विप्रवर्य्यायवामनंतिलमध्यगं वामनोबुद्धिदोदाताद्रव्यस्थो वामनःस्वयं वामनोस्यप्रतिग्राहीतेनवामनतेनमः वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारको भाभ्यांतेनवामनतेनमः ॥ इतिदानप्रतिग्रहमंत्रोः ॥ ॥ अत्रप्रतिमाग्रतइतिउपवासदिनेश्रवणद्वादशीव्र तांगत्वेनयस्याःप्रतिमायाःपूजनंकृतं तदग्रेउपवासदिनेएवोद्यापनांगत्वेनप्रतिमांतरस्थापनंरात्रौपूजांतरविधा नमुच्यते उपोषितइतिचाशक्तस्यापिदिवाहारवर्जनंरात्रिपूजात्वेनकथ्यतेद्रष्टव्यं एवंजागरणंकृत्वेतिश्लोकेपूर्वं कृतस्नानादिभिन्नंवक्ष्यमाणहोमांगत्वेनस्नानवासःपरिधानादिविधीयते उद्यापनांगत्वेनजागरणतुल्यतांदर्शयितुं तदपवास्तिलैःसहेति पायसाक्षतानांचोतिशेषः पौरुषेणतुसूक्तेनपायसंहोमयेत्सुधीः पश्चात्तिलाक्षितांश्चैवपूर्णाहु त्यासमन्वितः दध्यातुद्विजवर्य्यायवामनंविमलंस्थितमितिशास्त्रांतरसंप्रधायात् ॥ ॥

अथप्रयोगः भाद्रशुक्लद्वादश्यांसंगमेस्नात्वा गृहमागत्यश्रवणद्वादशीप्रयुक्तंविष्णुपूजनंकृत्वा वृद्धश्रव णद्वादशीव्रतांत्वेनोद्यापनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तदंगत्वेनगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्य्यात् यथाविभवंतस्यपू जनंच अथाचार्योहंस्यांवामनप्रतिमायाः अग्न्युत्तारणांकुर्यात् यथाविभवंतत्पूजनंवसाय संध्योत्त रपूर्वंपूजितप्रतिमाग्रेपुष्पमंडपिकायासर्वतोभद्रादिमंडलस्थकलशोपरिवामनप्रतिमायां ॐवामनायनमइतिमं त्रेणसहस्रशीर्षेत्यादिमंत्रसहितनषोडशोपचारैः संपूजयेत् तत्रनैवेद्यंवहुविधंप्रदर्शयेत् पूजांतेदेवदेवस्यपुर तः दधिघटगंधोदकपूर्णकरकछत्रादिचसादयेत् ततोनानावाद्यघोषैर्ब्रह्मणवेदघोषैश्चजागरणंकुर्य्यात् सर्वं प्रहरेषुनानाविधभक्ष्यनैवेद्यसमर्पणंचकुर्य्यात् ततः प्रातर्नैत्यंस्नानहोमौविधायपुनः स्नानधौतवासास्तिलकधा

व्र०र० | श्रेणकृत्वोद्यापनांगहोमंकल्पयेत् आचार्य्योयदन्नसंस्थितमितिसर्षपविकिरणप्रोक्षणादिदेशशुद्धिंविधायहोमांग
भद्रप० | त्वेनस्थंडिलेऽग्निंप्रतिष्ठाप्यैशानदेशेकलशेवरुणपूजनांतंग्रहपूजनंचकृत्वाऽग्नेपश्चिमेदेशेउपविश्य ग्रहोद्देशे
८५ | नान्वाधानेऽर्कादिसमिच्चर्वाज्यातिसंकीर्ति पुरुषनारायणंषोडशपायसाहुतिभिः षोडशतिलाक्षताहुतिभिः शे
षेणस्विष्टकृतमित्यादि अष्टपात्रासादनंप्रणीतानिधानांतेआज्यनिर्वापः ग्रहसमिद्धपायसेनसहतिलैर्यवतंडु
लैश्चआज्यपर्य्यग्निकरणं संमार्जनांते पायसमन्नंवधिश्रित्याभिधार्योद्वास्याजंदाक्षिणे आसाद्याग्न्यर्चनादिआ
ज्यभागांतेयथात्वाधानं प्रायश्चित्तांतेवलिदानपूर्णाहुति ततः पूर्णपात्रानयनसंस्थाजयपरिस्तरणाविसर्जना
र्वना ततोवरुणकलशोदकेनयजमानाभिषेकः आचार्य्यायधेनुदानं ततोवामनस्यग्रहार्चाचोत्तरपूजांते ताःप्र
तिमाआचार्य्यहस्तेप्रतिपाद्यदशावतारब्राह्मणभोजनसंकल्पेश्वरार्पणंकुर्य्यादितिश्रवणद्वादशीव्रतं ॥

अथवामनजयंतीव्रतकथा ॥ भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ द्वादश्यास्तेविधिः प्रोक्तः
श्रवणेनयुधिष्ठिर सर्वपापप्रशमनः सर्वसौख्यप्रदायकः एकादशीयदासास्यात्श्रवणेनसमन्विता वि
जयासातिथिः प्रोक्ताव्रतिनामभयप्रदा पुरादेवगणैः सर्वैर्निजधामपरिच्युतैः प्रार्थितोभगवान् विष्णोरिंद्रा
ग्यनिलसंयुतैः वलवानतितोविष्णुर्वलिर्नाममहावलः तेनदेवगणाः सर्वेपातितानिजमंदिरात् त्वंगतिः
सर्वदेवानांशीघ्रंकष्टंत्वमुद्धर जहिदैत्यंमहावाहोवलिंवलवतांवर श्रुत्वाविष्णुस्तदावाक्यंदेवानां
करुणोदयं उवाचवाक्यंवाक्यज्ञोदेवानांहितकाम्यया जानेविरोचनसुतंवलिंत्रैलोक्यशंकितं तपसाभा
वितात्मानंशांतंदांतंजितेंद्रियं मद्भक्तंमद्गतप्राणंसत्यसंधंमहावलं सपूजयतिमांभक्त्याप्रजानांप्रियकारकः
नगुणास्तस्यशक्यंतेवक्तुंकेनापिभूतले अवश्यंतपसोपेतैर्भोक्तव्यंतपसःफलं तपसस्तस्यवहुनाकालेनांतोभवि

ष्यति यदाविजयिसंज्ञास्यात्कालेनेकेनचित्कृत। समाहृत्याश्रियंतस्मातदादास्येदिवौकसां अदितिर्मेप्रयत्ना
द्वैपुत्रार्थीपुत्रगृध्निनी तस्यामनीषितंदेवकार्य्यंविष्णुराचिंतयत् सचिंतयित्वासुचिरंदेव्यागर्भावधारणं अदितिवरया
मासवांछितंतेभविष्यति अथकालेवहुगतेगार्विणीसाभवत्तदा सुषुवेनवमेमासिपुत्रंसावामनंहरिं ह्रस्वपादं ह्र
स्वकायंमहाशिरसमन्वितं पाणिपादोदरकृशंह्रस्वजंघोरुकेसरं दृष्टातुवामनंजातमदितिर्मोददायकं भयंवभूव
दैत्यानांदेवतास्तोषमागमन् जातकादीनशुभकरान्संस्कारान्स्वयमेवहि चकारकश्यपोधीमान्प्रजापतिसम
न्वितः आवद्धमेखलोदंडीजटीयज्ञोपवीतवान् कुशचर्माजिनधरः कमंडलुविभूषितः वलेर्वलवतोयज्ञंजगा
मवद्धविस्तरं दृष्टादैत्यवलंसर्वंवामनोभेततत्क्षणं अर्थेनाहंयज्ञपतेर्दीयतांममेदिनी पदत्रयप्रमाणेनया
चनार्थंस्थितोस्म्यहं दत्तादत्तातवत्तथावलिः प्राहद्विजोत्तमं ततोवर्द्धितुमारेभेवामनोनंतविक्रमः पादौभूमौ
प्रतिष्ठाप्याशिरसावृत्यरोदसी तंदृष्ट्वामहदाश्चर्यंसिद्धादेवर्षयस्तथा साधुसाध्वितिदेवेशंप्रशशंसुर्मुदान्विताः ततो
दैत्यगणान्सर्वान्जित्वात्रिभुवनंवशी वलिंप्राहचभोगच्छ पातालंसवलानुगः तत्रत्वमीप्सितान्भोगान्भुक्तामद्वाहुपा
लितः अस्यैंद्रस्यावसानेतुत्वमेवेंद्रोभविष्यसि एवमुक्तोवलिःप्रायान्नमस्कृत्यनरोत्तमं विसृज्यचवलिंदेवोलो
कपालानुवाचह स्वानिधिष्णानिलोकेशागच्छध्वंविगतज्वराः देवेनोक्तागतादेवाः प्रहृष्टापूज्यवामनं देवःकृत्वाज
गत्कार्य्यंतत्रैवांतरधीयत एतत्सर्वंसमभवदेकादश्यांनराधिप तेनेष्टादेवदेवस्यसर्वथाविजयातिथिः एवंचफाल्गुने
मासिपुष्पेणसहितानृप विजयाप्रोच्यतेसद्भिःकोटिकोटिगुणस्तदा एकादश्यांसोपवासोरात्रौसंपूजयेद्धरिं रौप्येसौ
वर्णपात्रेवादारुवंशमयेपिवा सौवर्णंवामनंकुर्य्यात्स्ववित्तस्यनुसारतः शिखीकमंडलुधरः छत्रीयज्ञोपवीतवान् ए
वंलक्षणसंपन्नंवामनंपूयेद्धरिं आछाद्यपात्रंवासोभिरहतैःफलसंयुतैः मार्गेणचर्मणानद्धंभक्तयावाशक्त्यपेक्षया ति

लोदकेनसंपूर्णप्रस्थेनकुडवेनच अलाभेयवगोधूमैः फलैशक्ता तिलैर्नवैः पुष्पैर्गंधैः फलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्धरिं नानाविधैश्चनैवेद्यैर्भक्ष्यैर्भोज्यैर्गुडोदनैः स्वस्यवित्तानुसारेणसहिरण्यंचकारयेत् एभिर्मंत्रपदैस्तत्रपूजयेद्गरुडध्वजं उपहारैर्नृपश्रेष्ठशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ ॥ अथाग्रेभविष्येत्तरोक्तोवामनजयंत्याःप्रयोगः ॥

तत्रादौभाद्रशुक्लद्वादश्यां नदीसंगमादितीर्थंगत्वा ॥ वरोवरेण्योवरदोवराहोधरणीधरः अपवित्रपवित्रांकरोतुभगवान्हरिरितिमंत्रेणतिलकल्कादिविलेपनपूर्वकंस्नात्वा संध्यापूजादिनित्यविधिंसमाप्य संकल्पंकुर्यात् ॥ ॥ ॐमद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्यात्मनोखिलपापक्षयपूर्वकपैशाच्यादिदुर्गतिनिवारणद्वाराविष्णुप्रीत्यर्थेपुत्रपौत्रादिपरिवारसहितचिरंजीवत्वसुखसौभाग्यादिंसदभीष्टसिद्ध्यर्थंवामनजयंतीव्रतोद्यापनांगभूतवामनपूजाविधानंकरिष्ये आचार्यवरणादिपूजांतंसमाप्य मंडपांतर्वेदिकायांपीठादौदेवताःपूजयेत् आधारशक्तयेनमः विमलायैनमः उत्कर्षिण्यैनमः ज्ञानायनमः क्रियायैनमः प्रज्ञायैनमः सत्यायैनमः मेधायैनमः मध्येपरदेवतायैनमः परितोबाह्ये इंद्रादिलोकपालेभ्यः सायुधेभ्यः सपरिवारेभ्योनमः पूर्वादिदिक्षु गणपतिंदुर्गांक्षेत्रपालं वास्तोष्पतिमभ्यर्च्यसर्वतोभद्रंप्रसार्यतनुब्रह्मादिदेवताश्चावाह्यसंपूज्य तदुपरिकुशान्कृष्णाजिनंवाप्रसार्यतत्रद्रोणपरिमिततिलपर्वतं अलाभेयवगोधूमान्उपरितिलपूरितंपात्रंसकलशंसंस्थाप्यतत्रद्वादशारपद्मे हैमींवामनप्रतिमांस्थापयेत् तत्रमंत्रः त्रीणिपदानिविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः अतोधर्म्माणिधारयन् इतिसंस्थाप्यपूजयेत् ॥ ॥ ॥ अथध्यानम् ध्यात्वाजलमयेदेहंदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्य महद्भूतैरधिष्ठितं मायावीवामनः श्रीमान्समांपायाज्जगत्पतिः शिखीकमंडलुधरःछत्रीयज्ञोपवीतवान् एवंलक्षणसंपन्नंवामनंपूजयेद्धरिं सहस्रशीर्षेतिआवाहनम् आगच्छदेवदेवेशतेजोराशीजगत्पाते क्रियमाणां

मयापूजांगृहाणसुरसत्तम ॥ १ ॥ पुरुषएवेदमासनं नानारत्नसमाकीर्णंकार्तस्वरविभूषितं आसनंदेवदेवेशपूजार्थंप्रतिगृह्यतां ॥ २ ॥ एतावानस्यपाद्यं पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वक्षेमकरप्रभो भक्त्यासमर्पितंदेवलोकनाथनमोस्तुते ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्द्ध्वअर्घ्यं नमस्तेदेवदेवेशनमस्ते धरणीधर नमस्तेजगदाधारअर्घ्यंनःप्रतिगृह्यतां ॥ ४ ॥ ततोविराडित्याचमनं कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः॥ ५ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमितिस्नानं पंचामृतंमयानीतंस्नानार्थंपरमेश्वर शर्करारससंयुक्तंपयोदधिघृतंमधु अजनायमहेशायजलजास्यायशंखिनी नमस्तेकेशवानंतवासुदेवनमोस्तुते ॥ ६ ॥तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिवस्त्रं सर्वभूषाधिकेसौम्ये लोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां ७ तस्मादश्वाति यज्ञोपवीतम् सर्वदेवनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपरमेश्वर ८ तंयज्ञमितिगंधं मलयेषुसमुत्पन्नंगंधयुक्तंमनोहरं मयानिवेदितंगंधंगृहाणपुरुषोत्तम ९ यत्पुरुषमितिपुष्पं माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां पुष्पपूजांतेअंगपूजांकुर्यात् पादादावेकमेकांगंपूजयेच्छीर्षमततः पादौमत्स्यायचनमःनमःकूर्मायजानुनी वराहायनमोगुह्यंनृसिंहायेतिनाभितः उरस्तुवामनायेतिभुजौरामायवैनमः मुखंश्रीरामचंद्रायकृष्णायचनमःशिरः मत्स्यंकूर्मंवराहंचनारसिंहंचवामनं रामंरामंरामकृष्णमर्चयामीहतेनमः ततोधूपादिपूजा ब्राह्मणोस्येतिधूपः धूपोयंदेवदेवेशशंखचक्रगदाधर अच्युतानंतगोविंदवासुदेवनमोनमः चंद्रमामनसेतिदीपं त्वमेवपृथिवीज्योतिवायुराकाशमेवच त्वमेवज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृह्यतां १२ नाभ्याआसीतिनैवेद्यं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं मयानिवेदितंदेवप्रसीदपरमेश्वर १३ यत्पुरुषेणहविषाइतितांबूलं पूगीफलंमहादिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां १४ इदंफलंमयादेवइतिफलं सप्तास्यासन्नितिदक्षिणा हिरण्यगर्भग

भैरस्थमित्यादिपठेत् १५ चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां इतिनीराज
नं यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणायज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपु.ष्पांजलि नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेस्त्वमरप्रिय नमस्तेज
गदाधारदेवदेवनमोनमः इतिनमस्कारः १६ ततःप्रार्थना अग्निर्यमोवैश्रवणःकेशवःसलिलंशिवःत्वष्टायमोथवरुणः
पापंमेहंतुसर्वदा जगत्पूज्योजगद्वंद्यअनादिर्जगदंतकृत् जलाशयोजगद्योनिःप्रीयतांमेजनार्जनः अनेककर्मनिर्बंध
ध्वंसनंजलशायिनं नतोस्मिमथुरावासंमाधवंमधुसूदनं नमोवामनरूपायनमस्तेस्तुत्रिविक्रम नमस्तेवलिवंधायवा
मनायनमोनमः नमोनमस्तेगोविंदवामनेशत्रिविक्रम पापस्यसंक्षयंकृत्वासर्वकामप्रदोभव सर्वगःसर्वदेवेशः
श्रीधरःश्रीनिकेतनः विश्वेश्वरायविष्णवेश्रीशायच नमोनमः एवंसंपूजयेद्रात्रौएकादश्यांनरोत्तमः जा
गरंतत्रकुर्वीतगीतवादित्रमंगलैः प्रातः पूर्वोक्तविधिनापूजयेद्वामनंहरिं स्त्रियोवापुरुषावापिवामनंमंत्रवद्ददेत वाम
नः प्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारकोभाभ्यांवामनायनमोनमः इतिपूजा अथोद्यापनांगभूतोहो
मः तत्रस्वगृह्योक्तविधिनाअग्निंप्रतिष्ठाप्य अनाध्वानातमग्निकार्थं समाप्य वामनंपायसघृतसंमिश्रितातिलैःत्र
तिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पीठदेवताब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाहुत्यापक्षे इत्यभिलप्य इरावतीतिमंत्रेण
पायसंघृतंचजुहुयात् इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूय.वसनीमनवेदशस्या व्यस्कभ्णरोदसीविष्णवेतेदाधर्मर्थपृथिवी
मभितोपपूर्षैः स्वाहा १०८ इदंविष्णुरितिपालाशसमिद्भिः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढमस्यपांसुरेस्वाहा १०८ त्रीणित्याज्यहोमः त्रीणिपदानिविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः अतोधारयन्स्वाहाः १०८ वि
ष्णोकर्माणित्याज्यहोमः विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशेइंद्रस्ययुजःसखास्वाहा १०८ ततोहोमशे
षंसमाप्य द्वादशविप्रान् वस्त्रादिनासंपूज्य दध्यन्नमुपवीतगोपीचंदनपूगीफलदक्षिणायुतान्करकान्तेभ्यो

दद्यात् तत्रमंत्रः वामनःप्रतिगृह्णातीतिमंत्रपाठः ततः एकंसुगंधिजलपूर्णंदधिभक्तयुतंद्विज करकंतेप्रयच्छामिवाम
नःप्रीयतामिति वामनःप्रतिगृन्हातीतिपठित्वा आचार्य्यायदद्यात् सोपस्करं शय्यांगांचव्रतपूर्तयेआचार्य्या
यदत्वा पूर्णाहुतिंविधाय ईशानकलशोदकेनाभिषेकंविधाय अन्यानपिभूरिदक्षिणादिभिः परितोष्यआशिषांगृह्णी
यात् श्रीकृष्णउवाच एवंदत्वाततःप्रातर्भोजनंपृथदाज्यकं पूर्वंदद्याद्ब्राह्मणेभ्यः पश्चाद्भुंजीतवाग्यतः भूयोयथेच्छया
राजन् सर्वत्रैषाविधिःस्मृतः एवंकृतेव्रतेराजन्यत्पुण्यंयतच्छृणुष्वमे यावत्कल्पशतंपूर्णंतावद्वर्षाणिसंख्यया प्राप्य
विष्णुपुरेभोगान्भुक्त्वांतेकल्पसंक्षये इहागत्यभवेद्राजाराजामिश्चापिसेवितः हस्त्यश्वरथपादानीदाताभोक्ताविम
त्सरा रूपसौभाग्यसंपन्नोदीर्घायुर्नीतिसंयुतः पुत्रपौत्रैः परिवृतोजीवेत्सशरदांशतं एषाव्युष्टिर्मयाख्याताद्वादश्या
स्तेयुधिष्ठिर एवमेवसमाख्याताद्वादशीश्रवणान्विता उपोष्यैकादशीपश्चाद्द्वादशींमप्युपोषयेत् नचात्रविधिलोपः
स्यादुभयोर्देवताहरि वुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसंगमोदकं दानंदध्योदनंसम्यगुपवासोर्चनंहरेः सगरेणककुत्स्थे
नधुंधुमारेणगाधिना एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकृतोयंद्वादशीविधिः इतिभविष्योत्तरेपुराणेसोद्यापनंवामनजयंतीव्रतम्

अथास्यामेवभाद्रशुक्लद्वादश्यामवियोगद्वादशीव्रतंभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच ॥ अवियोगव्रतंब्रूहिमह्यंदे
वकिनंदन विधानंकीदृशंचास्याकिंपुण्यंकात्रदेवता श्रीकृष्णउवाच श्रृणुपांडवयत्नेनकथ्यमानंमयाखिलं
अवियोगवतंनामव्रतानामुत्तमोत्तमं प्रौष्ठपादेशुक्लपक्षेद्वादश्यांप्रातरुत्थितः सशुचिः शुक्लाभरणः स्नात्वापूर्वं
जलाशये हृद्येरम्येविलिप्तेचाविलिखन्मंडलेहरिं गोधूमचूर्णपिष्टैर्लक्ष्मीमनुपार्श्ववर्तिनीं तत्रैवहरंगौरीसाहितं
सावित्रींब्रह्मणासहितांराज्ञीसाहितंचरविंत्रैलोक्यद्योतकर्तारं गंधैः पुष्पैर्धूपैर्नैवेद्यैरर्चयेद्यथाशक्तया अवियोगव्र
तचारीमंत्रेणानेनराजेंद्रनारीवापुरुषोवा अवियोगव्रतंदृढंकृत्त्वा भक्तयाध्यानीमौनीभूत्वापूजयेद्देवान सहस्रमूर्द्धा

पुरुषः पद्मनाभोजनार्दना व्यासर्षिकपिलाचार्योभगवान्पुरुषोत्तमः नारायणोमधुलिहाविष्णुर्दामोदरोहरिः म
हावराहोगोविंदः केशवोगरुडध्वजः श्रीवत्सः पुंडरीकाक्षोविश्वरूपास्त्रिविक्रमः उपेंद्रोवामनोरामोवैकुंठोमाध
वोविभुः वासुदेवोहृषीकेशः कृष्णः संकर्षणोच्युत- अनिरुद्धोमहायोगीप्रद्युम्नोनंतएवच नित्यंममास्तुसुप्री
तः ससुतः केशिसूदनः उमापतिर्नीलकंठःस्थाणुसंभुर्भगाक्षिहा ईशोस्तुसहपार्वत्याशंकरः शंकरेश्वरः
ब्रह्माशंभु. प्रभुस्त्रष्टापुष्करास्रः पितामहः हिरण्यगर्भोवेदज्ञः परमेष्टीप्रजापतिः वेधाचतुर्मुखःकर्ता स्वयंभुः
कमलासनः विरंचिपद्मयोनिश्चममास्तुवरदःसदा आदित्योभास्करोभानुःसूर्योर्कः सविताविकः मार्तंडोमं
डलीज्योतिरशिमरग्निर्महेश्वरः प्रभाकरःसुसंप्टशिमस्तरणिःसरणिःखगः दिवाकरोदिनकरः सहस्त्रांशुर्मरीचिवा
न् पद्मप्रबोधनः पूषाकिरणमिरुभूषणः दिक्षुभावल्लभोदेवः सप्रीतोस्तुसदामम लक्ष्मीः श्रीपद्महस्ताचचंचला
कमलालया सदाभवतुसुप्रीताममसाहरिवल्लभा उमागौरीमृडानीचगिरिजामेनकात्मजा सदाभवतुमे प्रीतापा
र्वतीहरवल्लभा सावित्रीभारतीवाणीवीणापुस्तकसंयुता सासदामेप्रसन्नास्यात् विधियुक्तासर
स्वती प्रभाकरयुतानित्यंछायाभाद्योतकारिणी प्रीताभवतुमेसंज्ञादिक्षुभाभास्करप्रिया इति
पद्मनाभशंकरपितामहार्कान्प्रिया सहितान् एवंपूजांकृत्वादत्वादानंव्रजेद्देशमयश्चरतिनरः कश्चि
द्व्रतमेतद्भक्तिभावितोलोके भवतियशोधनभागीसंततिमान् विगतसंतापः हरिहरहिरण्यगर्भप्रभाकराणां
क्रमेणलोकेषु भुक्त्वाभोगान्विपुलानथयोगीनिर्वृतो.भवति स्त्रीपुंसोर्यदियुग्मंपुरुषोवायदिसमाचरतिकश्चित् नारी
वाव्रतमेतत्कृत्वायात्यालयंविष्णोः इतिभविष्योत्तरेहरिहरहिरण्यगर्भप्रभाकराणामवियोगव्रताध्यायः ॥ ॥
अस्यामेवभाद्रशुक्लद्वादश्यांदुग्धत्यागव्रतारंभः कार्य्यःतदुक्तं दुग्धमाश्वयुजेमासीतिदुग्धव्रतंपायसादिवर्ज्यं दधि

घृतादयस्तुग्राह्याएव नन्वेवंसंधिन्यनिर्देशावत्सागोःपयःपरिवर्जयेदिति संधिन्यादिक्षीरनिषेधेपिदध्यादिग्राह्यं स्यादितिकेचित् तत्रचवाचिकनिषेधसत्वात्तदाह अपरार्के शंखः क्षीराणियान्यभक्ष्याणितद्विकाराशनेवुधः सप्तरात्रंव्रतंकुर्य्यात्प्रयत्नेनसमाहितइति व्रतंचात्रगोमूत्रयावकमितिनिर्णयसिंधौदीक्षितीयेच ॥ इतिभाद्रशुक्लद्वादशीकृत्यानि ॥ ॥ अथभाद्रशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतं नारदीये भाद्रशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतंस्मृतं लक्ष्मीनारायणंकृत्वासौवर्णंवापिराजतं पंचामृतेनसंस्नाप्य मंडलेऽष्टदलेशुभे घटेविन्यस्यवस्त्राद्यंगंधाद्यैः परिपूजयेत् आरात्रिकंततःकृत्वादद्यात्सान्नोदकंघटं एवंदिनत्रयंकृत्वाव्रतांतेगांसमर्च्यच सम्यग्गर्घ्यंचसंपाद्यदद्यान्मंत्रेणनारद पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येचयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः प्रदक्षिणीकृत्यततोदद्याद्गांविप्रायमंत्रतः गावोममाग्रतःसंतु गावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेपार्श्वतःसंतुगवांमध्येवसाम्यहं ततश्चद्विजदांपत्यंसम्यगभ्यर्च्यभोजयेत् लक्ष्मीनारायणंतस्मैनमस्कृत्यप्रदापयेत् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच कृत्वायत्फलमाप्नोतिगोत्रिरात्रव्रताच्चतत् अथहेमाद्रौ भविष्योत्तरोक्तं गोत्रिरात्रव्रतं ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच भगवंस्त्वत्प्रसादेनवहूनिसुकृतानिमे श्रुतानिवहुपुण्यानिकृतानिमधुसूदन सर्वपापहराणिस्युःसर्वकामप्रदानिच तंव्रतंश्रोतुमिच्छामिव्रतानांव्रतमुत्तमं किंचिद्योगव्रतंब्रूहियदितुष्टोसिमाधव यत्कृत्वासर्वपापेभ्योनरोनारीविमुच्यते श्रीकृष्णउवाच कथयामिनृपश्रेष्ठव्रतानामुत्तमंव्रतं महाफलप्रदंचैवतच्छृणुष्वनृपोत्तम यान्यांन्कामांश्चवांछंतिलभंतेतांस्तथैवच तत्क्षणादेवमुच्यंतेनराःपापैश्चसर्वशः विष्णोर्भगवतोराजन्कामधेनोःप्रसादतः सौभाग्यंसंततिंलक्ष्मींप्राप्नोतिमनुजोत्तमः युधिष्ठिरउवाच यदितुष्टोसिभगवन्व्रतस्यास्यविधिंशुभं ब्रूहिमेयदुशार्दूलकरोमित्वत्प्रसादतः केमंत्राःकेनमस्काराःदैवताःथैचकीर्तिताः किंदानमर्चनंतत्रकथयस्वसुरो

व्र०र०
भाद्रप०
८९

त्तमं कृष्णउवाच नारदेनपुराराजन्यदुक्तंसगरादिषु स्मारिततत्त्वयाराजंस्तच्छृणुष्वव्रतोत्तमं मासिभद्रा
पदेशुक्लेत्रयोदश्यांसमारभेत् त्रयोदश्यांप्रभातेतुसमुत्थायशुचिर्भवेत् गृह्णीयान्नियमंपूर्वंदंतधावनपूर्वकं आ
चम्योदकमादायइमंमंत्रमुदीरयेत् गोत्रिरात्रव्रतस्यास्योपवासकरणेमम शरणंभवमेनित्यंनमस्तेधेनुरूपिणी
प्रसीदतुमहादेवोलक्ष्मीनारायणःप्रभुः लक्ष्मीनारायणंदेवंसौवर्णंवास्वशक्तितः पंचामृतेनगव्येनस्नापयेत्क
मलापतिं स्थापयेत्सर्वतोभद्रेमंडलेष्टदलेपिवा गंधपुष्पैश्चनैवेद्यैःस्तुतिगीतादिनर्तनैः नारिकेलार्घ्यदानेनप्री
णयेद्वाहरिंतथा लक्ष्मीकांतजगन्नाथगोत्रिरात्रव्रतंमम परिपूर्णंकुरुष्वेमंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते आरात्रिकंततःकुर्या
द्भक्त्याकृष्णस्यतुष्टिदं नवकुंभजलभृतंहविष्यान्नेनपूरितं कृत्वादिनत्रयंपार्थप्रीतयेविनिवेदयेत् पंचपूजांत
तःकृत्वाजलधारांप्रदक्षिणां पुरादत्त्वातुमुकुटकुंडलेकुंकुमंतथा अन्नगोदानगंधादिदिव्यपुष्पैःसुदीपकैः
अहोरात्रभवंकिंचिद्घृतदीपंदिनत्रयं अर्घ्यंदानंततः कुर्यान्नारिकेलादिभिः फलैः मंत्रोयथा
पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः प्रदक्षिणीकृतायेनधेनु
र्व्यर्थातुपांडव प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा गावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेपार्श्वतःसंतु
गवांमध्येवसाम्यहं आरात्रिकंसनैवेद्यंगीतवाद्यमहोत्सवः कुंकुमंकलशंसूत्रंधेन्वैदद्याद्विचक्षणः एवंसंपूज्यतांधे
नुंसम्यग्भक्त्यादिनत्रयं यवांश्चयवसंचैवचारयेत्प्रापयेदधः गोमयादागतैर्धौतैः कुर्य्यात्तैरेवपारणं धेन्वैप्रजागरं
कुर्य्यात्सर्वपापप्रणाशनं त्रिविधान्मुच्यतेपापात्प्रहरार्द्धेनपांडव तस्योत्तरकृतापापात्प्रहरेणविमुच्यते च वारिवेणु
पात्राणिकारयित्वाप्रपूजयेत् नारिकेलाम्रकदलीद्राक्षाखर्जूरदाडिमैः शुभैर्विरूढैः सिंदूरैर्वस्त्रैः कुंकुमकज्जलैः
प्रथमेवीजपूरार्घ्यंद्वितीयेदाडिमंशुभं तृतीयेनारिकेलेनदद्यादर्घ्यंदिनत्रयं करकास्तुत्रयःकार्य्या हविष्यान्नेनपू

रिताः लक्ष्मीनारायणंदेवंब्राह्मणंभार्ययासह पूजयेत्कुसुमैर्वस्त्रैर्हेमसूत्रैर्युधिष्ठिर द्पत्योर्भोजनंदेयंधेनुभक्तयादि
नत्रयं पारणेपौरिणेविप्रानिष्टान्वधूंश्चभोजयेत् गुरुरूपायतांधेनुंद्विजायप्रतिपादयेत् सकुंकुमांसवस्त्रांचघंटामुकु
टभूषितां गीतवादित्रनृत्याद्स्तुतिपाठपुरस्सरं यायाद्विप्रगृहंयावत्प्रापयेत्ततएवच एवंयःकुरुतेनारीत्रिरात्रव्रतमुत्त
मं भवांतरकृतात्पापात्त्रिविधान्मुच्यतेनरः पापाकाचिन्नपश्येतभर्तृदुःखंनराधिप पुत्रपौत्रसुखंतस्याभविष्य
तिनसंशयः जन्मांतरेप्यसौनारीवैधव्यंनैवपश्यति वैधव्यंतुमहद्दुखंनभवेत्तुभवांतरे अपुत्रोलभतेपुत्रान्धनहीनोध
नंलभेत्कायेनमनसाचैवकर्मणायदुपार्जितं तत्सर्वंपातकंयातिगोत्रिरात्रव्रतेकृते इहभोगान्सविपुलान्भुक्त्वायुः पूर्ण
मेवच व्रतस्यास्यप्रभावेणस्वर्गलोकेमहीयते कीर्तिदंधनदंचैवसौभाग्यकरणंनृप आयुरारोग्य करणंसर्वपा
पप्रणाशनं एतस्मात्कारणाद्राजन्सभार्यस्त्वंकुरुव्रतं यदिराज्यपरांकीर्तिंनिर्विघ्नंप्राप्तुमिच्छसि ॥ अथगुर्जं
राचारप्राप्तंगोत्रिरात्रव्रतं युधिष्ठिरउवाच येनापिसकलालक्ष्मीर्नराणांभवनेभवेत् संततिर्वर्द्धतेस्त्रीणांतद्व्रतंवदमे
प्रभो कृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं येनैवक्रियमाणेनसर्वपापक्षयोभवेत् गोत्रिरात्रमिति
ख्यातंनृस्त्रीणांफलदायकं वांछितंजायतेतेषांयेषांचेतसिवर्तते युधिष्ठिरउवाच कीदृशंतद्व्रतंदेवविधानंतत्रकी
दृशं कथमेवसमुत्पन्नंकस्मिन्कालेतुकेशव ॥ कृष्णउवाच पुराकृतयुगेपार्थमनुर्नामबभूवह वैवस्वतकुलेजा
तोबभूवपृथ्वीपतिः द्वितीयइतिविख्यातःसाक्षान्मनुरिवापरः नृपाःसर्वेवशंयाताबभूवु र्वरदायकाः नित्यंधर्म
परोराजापूजनीयोमनीषिणां नजायतेतुसंतानंतस्यैवंवर्ततःसतः वांछतासंततिंतेनदत्तामांत्रिषुकोशला सपुत्रार्थंसप
त्नीकोवसिष्ठस्याश्रमंययौ वांछद्भिःपथिकल्याणंसारसैस्तोरणीकृतं विविधानिचवृक्षाणिमार्गेषुफलितानिच सरा
जामहिषीसार्द्धंरथारूढःसुवाहनःसंध्यायांयोगिनस्तस्यमहर्षेःप्रापआश्रमं सारथिंचसमादिश्यवाजीन् विश्रामये

त्यथ रथादुत्तीर्यदांपत्यमाश्रमंतुगतंमुनेः एवंकर्माणिसंध्यायांदिलीपोदद्दशेगुरुं अरुंधत्यासमासीनंसावित्र्येवपि
तामहं तौप्रणम्यगुरुंतत्रमुनिपत्नींविशेषतः स्थितौतस्यसमीपेतुप्रीत्यानंदिनतौतयोः दिलीपचतदर्थस्यधर्मज्ञलो
कपालकं पप्रच्छकुशलंराज्येवसुधायांशुभंमुनिः दिलीपउवाच कुशलंनःसदादेवस्थितेत्वयिगुरौसति सुराणांचम
नुष्याणांविपद्भ्योरक्षिताभवान् विषयेममकांतायामपत्यंकिंनजायते नतुकार्यंधरित्र्यामेनिराशाःपितरोमम तथाकु
रुमुनिश्रेष्ठपुत्रोभवतिमेयथा राज्ञांविपत्तिसंप्राप्तौत्वदायत्तंसुखंमुने वेदेतिकथितंराज्ञामुनयेवैयुधिष्ठिर तथामुनिः
क्षणंतस्थौध्यानस्तिमितलोचनः कारणंसंततेराज्ञोमुनिर्दृष्ट्वासमाधिना पश्चान्निवेदितंतस्मैदिलीपायप्रयत्नतः व
सिष्ठउवाच पुराद्दत्रारिमाराध्यवसुधांगच्छतस्तव अभूत्कल्पद्रुमस्याधः कामधेनुर्नवंदिता जातस्तस्यास्तदाको
पोदत्तस्तेशापईद्दशः नवंदिताहंभवतासांप्रतंयदिभूपते भविष्यतिनतेपुत्रस्तच्छापोनश्रुतस्त्वया नपूजयेच्च
यःपूज्यान्योवंद्यान्नैववंदते नजायतेतुकल्याणंपातकैरनुलिप्यते दिलीपउवाच कृतोमयापराधोयंकिंकरोमि
महामुने संततिर्जायतेयेनतद्व्रतंवदमेप्रभो वसिष्ठउवाच अन्यैर्नानाविधैःपुण्यैस्तपोभिर्नृपदुःसहैः नजाय
तेतुसंतानंगोत्रिरात्रव्रतंविना सपत्नीकःसवत्सांमेधेनुंराजन्फलप्रदां आराधयैकाग्रमनागोत्रिरात्रव्रतंकुरु या
वदित्थंदिलीपस्यमुनिनाकथितंव्रतं तावच्चनंदिनीधेनुर्वनादावव्रतेशुभा कुंडोध्नीतिलकंसितंसुकापिलादुग्धंशुचि
र्बिभ्रती देवानांवरदाशुभोदधिभवाकामप्रदापाटला गीर्वाणाःसकलाःश्रुतौवपुषिवैतिष्ठंतियस्याश्चते
संपूर्णांशशिनःकलांचदधतीश्रेयस्करीपूर्णिमा भाद्रेमासिसमायातंशुक्लपक्षेतुपार्थिव प्रातःस्नात्वात्रयो
दश्यांनियमंतुसमाचरेत् समुपोष्यगोत्रिरात्रभक्तिंकृत्वाततस्तव भोक्ष्यहानिचतुर्थेहंसौभाग्यंदेहिगोममइति
यममंत्रः ततोगाश्चासमभ्यर्च्चमंडलेगंधदीपकैः नगरैशतपत्रैश्चचंपकाद्यैशुभाननांगावोममाग्रतःसंतुगावो

ऊँमधु ३ अधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांपात्रमालभ्यजपति पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेअमृतंजुहो
मिविष्णोहव्यꣳ रक्ष यवान्विकीर्य्य अपहताअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढम
स्यपाꣳ सुरे अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं इमाआपः इदमाज्यं इदंशाकादिकंसर्वंहविः ततः कुशयवजलान्यादाय.
अद्येह. अमुकगोत्राअस्मत्पित्रादित्रयः श्राद्धसंबंधिभ्यः तथाअमुकगोत्राअस्मत्मातामहादित्रयःश्राद्धसंबंधिभ्यः
पूरूरवोमाद्रवसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नंसोदकंसोपस्करघृताद्युपस्करसहितंयत्परिविष्टं
परिवेष्यमाणंब्राह्मणस्यतृप्तिपर्याप्तं अमृतस्वरूपंनिषद्वंजंब्राह्मणायदीयमानमन्नंचयथाविभागंवोनमः विश्वेभ्यो
देवेभ्योनमःयथासुखेनभुंजध्वंभुंजयामि ॥ अपसव्यं ऊँमधु ३ पात्रमालभ्य उत्तानाभ्यांपाणिभ्यांजपति
पृथिवीतेपात्रंद्यौः विष्णोहव्यꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता. इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं पूर्ववत् ॥
सर्वंकव्यं अद्येह. अमुकगोत्रेभ्यः अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः अमुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसु
रुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नं- यथाविभागंवःस्वधा पित्रादिभ्योजपति पृथि- विष्णोःकव्य
ꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता- इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं सर्वंकव्यं- अद्येह- अमुकगोत्रेभ्यः
अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः अमुकामुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसुरुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अ-
स्मिन्श्राद्धेइद० यथाविभागंवःस्वधा मातामहादिभ्योनमः यथासुखेनभुंजयामि सव्यं ऊँयेचेहपि-
तरोयेचनेहयांश्चविद्मयांचनप्रविद्मत्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञꣳसुकृतंजुषस्व इतिसर्वेभ्योजलदानं
अपसव्यं ऊँमधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः माध्वीर्न्नः सन्त्वोषधी मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिव-
ꣳरजः मधुद्यौरस्तुनःपिता मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांअस्तुसूर्य्यः माध्वीर्गावोभवंतुनः ऊँमधु ३ विकरदा

नं सर्वान्पाकजातान् एकीकृत्यवारिणाप्लाव्य कुशोपरिविकिरेत् यथा असंस्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलभागिनां उच्छिष्टभागधेयानांदर्भेषुविकरासनं अनेनदक्षिणाग्रान्कुशान्निक्षिप्य पाकमादाय अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाकुलेमम भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगतिम् येषांनपचतेमातायेषांनपचतेपिता उच्छिष्टंयेचकांक्षतितेभ्योन्नंदत्तमक्षयं उच्छिष्टभागधेयेभ्योनमः इतिसंपूज्य सव्यं हस्तौपादौप्रक्षाल्यआचम्यश्राद्धस्थलेगत्वा विकिरेद्द्विराचमनं विश्वेदेवब्राह्मणाय सकृत्सकृत् मधुवाता इतिपठित्वा सव्यंभोब्राह्मणाअस्मिन्पाकमध्येयत्किंचिद्दोचतेतत्प्रातिगृह्यतां तृप्तास्थ तृप्तास्मः शेषमन्नं इष्टैःसहभुज्यतां अपसव्येनअक्षय्योदकदानं अद्येह- अमुकगोत्रस्यअस्मत्पितुः अमुकशर्मणः सपत्नीकस्यवसुस्वरूपस्यअस्मिन्संकल्पश्राद्धइदमन्नोदकादियद्दत्तंतदक्षयमस्तु अस्तु अक्षय्यं तथाअमुकगोत्रस्यपितामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यआदित्यस्वरूपस्यइदम० तथाअमुकगोत्रस्यअस्मन्मातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यवसुरूपस्यइदमन्नं- अद्येह. अमुकगोत्रस्यप्रमातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यरुद्रस्वरूपस्यइदमन्नं- तथा अद्येह. अमुकगोत्रस्यअस्मद्वृद्धप्रमातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यआदित्यस्वरूपस्यइदमाचमनं ॥ सव्यं आशीर्ग्रहणं अघोराःपितरःसंतुगोत्रंनोवर्द्धतां- २ दातारोनोभिवर्द्धतां २ वेदावर्द्धतां १ संततिर्वर्द्धतु श्रद्धाचनोमाव्यगमत् वहुदेयंचनोअस्तु अन्नंचनोवहुभवेत्भवतु अतिथींश्चलभेमहि लभध्वं याचितारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकंचनमायाचेथा एताएवआशिषः सत्याः संतुपितॄणांप्रसादोस्तु दक्षिणा देशकालौसंकीर्त्य अद्येह- अमुकगोत्राणांअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां तथा अमुकगोत्राणांअस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रा-

कर्पूरागुरुगंधिना विलेपनेनभोगायप्रीयतांमधुसूदनः २८ उक्तविलेपनेनसहभोगायपदपेक्षितंनैवेद्यतांबूलादि
तस्याशुप्रकल्पनंकार्यमित्याशयः अथपूजाप्रकर्तव्यामंत्रैर्वेदपुराणिकैः ३० आगच्छदेवदेवेशतेजोराशे
जगत्पते पूजयिष्याम्यहंदेवप्रसादसुमुखोभव सहस्रशीर्षेत्यावाहनं देवाब्रह्मादयोयेचस्वरूपंनविदुस्तव अ
तस्त्वांपूजयिष्यामिमातुरुत्संगवासिनं यस्यावताररूपाणिसमर्चंतिदिवौकसः अपश्यंतःस्वयंरूपंतस्मै
श्रीब्रह्मणेनमः पुरुषएवेदंआसनं अवतारसहस्राणिकरोषिमधुसूदन नतेसंख्यावताराणांकश्चिज्जानाति
तत्वतः एतावानस्येतिपाद्यं जातः कंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच देवानांचहितार्थायधर्मसंस्थापनायच
कौरवाणांविनाशायपांडवानांहितायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितोहरे त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यं सुरासुरनरेश।
यक्षीराब्धिशयनायच योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः कृष्णायवासु
देवायदद्यादाचमनंशुभं तस्माद्विराजाचमनीयं नारायणनमस्तेऽस्तुनरकार्णवतारक गंगोदकंसमानीतं
स्नानार्थंप्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञात्इतिस्नानं पयोदधिघृतंक्षौद्रंशर्करास्नानमुत्तमं तृप्त्यर्थंदेवदेवेशगृह्यतां
देवकीसुत पंचामृतस्नानं शुद्धोदकस्नानं आचमनं क्षौमंचपट्टसूत्राढ्यंमयानीतांशुकंशुभं गृह्यतां
देवदेवेशमयादत्तंसुरोत्तम तस्माद्यज्ञाद् द्वितीयवस्त्रंच नमः कृष्णायदेवायशंखचक्रधरायच ब्रह्मसूत्रं
जगन्नाथगृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वेत्युपवीतं नानागंधसमायुक्तंचंदनंचारुचर्चितं कुंकुमाक्ताक्षतैर्युक्तंगृह्यतांप
रमेश्वर तंयज्ञमितिगंधं पुष्पाण्येतानिदिव्यानिपारिजातोद्भवानिच मालतीकेसरादीनिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां य
त्पुरुषमितिपुष्पं अष्टांगपूजा श्रीकृष्णायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणायनमः स्फिजौपू. कालात्मने
नमोजानुनी पू. विश्वकर्मणे. जघनंपू- विश्वनेत्राय- कटिंपूजयामि विश्वकर्मणे मेढ्रंपू. वाचस्पते

नमस्तुभ्यमितिसंपूजयेन्मुखं ललाटेकेशवायैवललाटंपू. सर्वात्मने. शिरःपूः कालात्मनृविश्वरूपात्मनृ
नारायणनमोनमः इतिसर्वांगपूजा वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यः सुमनोहरः आघ्रेयः सर्वदेवानांधूपो
यंप्रतिगृह्यतां ब्राह्मणोस्यितिधूपं त्वंज्योतिः सर्वदेवानांतेजस्त्वंतेजसांपरं आत्मज्योतिर्नमस्तुभ्यंदीपोयंप्र
तिगृह्यतां चंद्रमामनसइतिदीपं नानागंधसमायुक्तंभक्ष्यंभोज्यंचतुर्विधं नैवेद्यार्थमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर
नाभ्याआसीदितिनैवेद्यं तांबूलंचसकर्पूरंपूगीफलसमन्वितं मुखवाकरंरम्यंप्रीतिदंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषेणेति
तांबूलम् सुवर्णंरजतंताम्रंनानारत्नसमन्वितं कर्मसाद्गुण्यसिद्ध्यर्थंदक्षिणाप्रतिगृह्यतां सप्तास्यासान्निति दाक्षि
णा इदंफलं यज्ञेनयज्ञमितिफलं १३ ततोवैदिकमंत्रैः पुष्पांजलिंदद्यात् इदंविष्णुरित्यादिभिः एवं
पूजाप्रकर्त्तव्यारात्रौजागरणंतथा गीतवादित्रसंयुक्तपुराणश्रवणंतथा प्रतिमायांविधायैवंपूजांदेवस्यचक्रिणः
ततःप्रभातसमयेस्नात्वशुचिजलाशये पूर्ववत्पूजयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधानेनप्रतिष्ठाप्यचरुंततः
व्रीहियवतिलैश्चैवघृतेनचपरिप्लुतैः अतोदेवेतिमंत्रेणशतमष्टोत्तरंक्रमात् त्रुटयेस्वाहा कालात्मनेस्वाहा
अहोरात्रायस्वाहा अर्द्धमासायस्वाहा मासायस्वाहा संवत्सरायस्वाहा सर्वात्मनेस्वाहा ततइदंवि
ष्णुरितिमंत्रेणपंचस्वाद्यहुतंस्मृतं यथासंख्यंचकर्तव्यंहुतंसंपूर्णमेवच ततोमहाव्याहृतयोहोममंत्राः प्रकीर्त्तिताः
जपेत्पुरुषसूक्तंतुस्मरेद्देवमनंतकं पूर्णाहुतिंततोहुत्वायवैर्व्रीहिघृतादिभिः आदित्यादीन्ग्रहान्सर्वान्शक्तौवा
राधयेदिह नवैर्धौतैरतिश्वेतैर्वस्त्रैराभरणैःशुभैः कर्णांगुलीभूषणैश्चरौप्यंकृत्वापवित्रकं अर्घ्यपुष्पप्रदानेन
आचार्यंतुप्रपूजयेत् आचार्यंपूजयित्वाचवस्त्रैर्नानाविधैःशुभैः वस्त्रंछत्रंचहेमंचरत्नादिभिरलंकृतं सकंक
णंहारयुक्तंसपत्नीकायदाप्यच मुद्रिकाकर्णभूषैश्चतथावस्त्रैःप्रपूजयेत् दद्यात्सदक्षिणांधेनुंसवत्सांचपयस्विनीम

स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांकांस्यदोहनसंयुतां ताम्रपृष्ठींस्वर्णघंटांनासिकामौक्तिकान्वितां रत्नपुच्छांवस्त्रयुतांनि
ष्कत्रयसमन्विता भक्त्यासमर्पयेत्सर्वंयथाविभवसारतः सुरभीवैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता गोग्रासंतु
मयादत्तंसुरभिप्रतिगृह्यतां गावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं धे
नुस्पृष्ट्वानमस्कुर्यात्कुर्याच्चैवप्रदक्षिणां प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौर
भेयीभ्यएवच नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः नमस्कारः गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश य
स्मातस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रच गोप्रार्थना यस्मात्त्वंपृथिवीरूपाधेनुरूपेणसंस्थिता त्वदर्चनाद्धरिःप्री
तोममपापंव्यपोहतु मंत्रैरेभिस्तुसंपूज्यआचार्यायानिवेदयेत् पदंचैवप्रदातव्यंवस्त्राद्यष्टकसंयुतं पादुकोपान
हच्छत्रमुद्रिकादिभिरंकितं नामांकंसजलंकुंभंतंडुलैःपूरितंतथा सोपस्करांचप्रतिमामाचार्यायानिवेदयेत्
कृष्णायानंतरूपायदास्यामिप्रतिमामिमां द्रव्यविष्णुसमुद्भूतामतःशांतिंप्रयच्छमे प्रतिमामंत्रः मंडलंफल
संयुक्तंब्राह्मणायनिवेदयेत् अन्येभ्योब्राह्मणेभ्यश्चभक्त्यादद्याच्चदक्षिणां अभिषेकंततःकुर्याद्यजमानस्य
मंत्रतः समुद्रेतिप्रतिमंत्रैः शर्करास्त्वितिमंत्रतः कोटितीर्थसमंपुण्यमाचार्यंतुक्षमापयेत् मंत्रहीनांक्रियाहीनं
भक्तिहीनंजनार्दन संपूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे क्षमापनमंत्रः इष्टमित्रादिसंयुक्तोगृहमागत्यसंयुतः
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथाविभवविस्तरैः मिष्टान्नपायसैर्भोज्यैः पश्चाद्दद्याच्चदक्षिणां दीनानाथांश्चसंपू
ज्यब्राह्मणांश्चविशेषतः भुंजीतवाग्यतोभूत्वाचिंतयेत्तद्दिनेहरिं एवंकृतेधर्मराजकर्मणासौजनार्दनः सकृष्ण
रूपीभगवान्प्रियोभवतिसर्वदा सगरेणपुराचीर्णंराजभिर्जनकादिभिः मनुनाचदिलीपेनरघुणाभरतेनच नृपैर
न्यैश्चचरितंराज्यंभुक्त्वादिवंगताः यः करोतिनृपश्रेष्ठव्रतस्योद्यापनंमुदा व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकेमही

यते ॥ इतिजन्माष्टम्युद्यापनविधिस्समाप्तः ॥ ॥ ॥ अथास्यामेव रोहिणीयुक्तायामग्नि
पुराणोक्तंजयंतीव्रतम् ॥ वसिष्ठउवाच कृष्णाष्टम्यांभवेद्यत्रकलैकारोहिणीनृप जयंतीनामसाज्ञेयाउपोष्याच
प्रयत्नतः सप्तजन्मकृतंराजन्यत्पापंत्रिविधंनृणां तत्क्षालयतिगोविंदास्तिथौतस्यांसुभावितः उपवास
श्चतत्रोक्तोमहापातकनाशनः जयंत्यांजगतीपालविधिनानात्रसंशयः त्रेतायांद्वापरेचैवराजन्कृतयुगेपुरा रो
हिणीसहिताचेयंविद्वद्भिःसमुपोषिता वियोगेपारणंचक्रुर्मुनयोब्रह्मवादिनः सांयोगिकेव्रतेप्राप्तेयत्रैकोपि
वियुज्यते तत्रपारणकंकुर्यादेवंविधिविदोविदुः अतः परंमहीपालसंप्राप्तेतामसेकलौ जन्मनोवासु
देवस्यभविताव्रतमुत्तमं आराधितःसदेवक्याविष्णुःसर्वेश्वरःपुरा समयोगेतुरोहिण्यांनिशीथेराजसत्तम
समजायतगोविंदोबालरूपीचतुर्भुजः तंदृष्ट्वाजगतांनाथंप्रणम्यगरुडध्वजं देवकीप्रांजलिर्भूत्वाइदंवच
नमब्रवीत् देवक्युवाच नाहमेवंविधंवोढुंहार्देप्रस्तुतलोचन तवेदृक्रूपमालोक्यशक्तोस्मिमधुसूदन वासुदे
वउवाच त्वंमांद्रक्षस्यसंदिग्धंदिनेस्मिन्नेवतामसे तवदर्शनमेष्यामिबालरूपेणदेवकि येत्वांपुष्पादिभि
र्देविपूजयिष्यंतिमानवाः दिनेऽस्मिन्मांमहाभागास्तवोत्संगेऽव्यवस्थितं दास्यंतियेनिशीथेऽर्घ्यंरोहिणीसहिते
विधौ सुवर्णेनकृतेपात्रेराजतेवानरोत्तमाः सर्वान्कामानवाप्स्यंतिइहलोकेपरत्रच सप्तमीसंयुताष्टम्यांनि
शीथेरोहिणीयदि भवितासाऽष्टमीपुण्यायावच्चंद्रदिवाकरौ प्रतिमासंचतेपूजामष्टम्यांयःकरिष्यति ममचैवा
खिलान्कामान्सप्राप्स्यतिनसंशयः वशिष्ठउवाच अनेनविधिनायस्तुप्रतिमासंनरेश्वर करोतिवत्सरंपूर्णं
यावदागमनंहरेः दद्याच्छय्यांसुसंपूर्णांभोगरत्नैरलंकृतां ब्राह्मणायनृपश्रेष्ठतस्यपुण्यफलंशृणु यत्पुण्यंसम्यगि
ष्टेनराजसूयेनपार्थिव तत्पुण्यंसफलंलब्ध्वाविष्णोःसालोक्यतांव्रजेत् नापुत्रोह्यधनोदुःखीनवियोगीकुरूपवान्

भवेन्नाकालतो मृत्युर्यावज्जन्मशतंनृप शंखेतोयंसमादायसपुष्पफलकांचनं जानुभ्यांचधरांगत्वाचंद्रायार्घ्यंनि
वेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव अर्घ्यंगृह्णशशांकेमंरोहिण्यासहितोमम रोहिण्यासहितंचंद्रंकृत्वा
रौप्यमयंबुधः द्वादशांगुलविस्तारंतत्राध्र्यसंनिवेदयेत् ततोऽनुपूजयेत्तांतुसकृष्णांदेवकींनृप गंधपुष्पैःसनैवेद्यैर्व
स्त्रालंकारभूषणैः प्रणम्यदेवजननींत्वत्तोजातस्तुवामनः वासुदेवस्तथाकृष्णोनमस्तुभ्यंनमोनमः सपु
ष्पार्घ्यंप्रदत्तंमेगृहाणेमंनमोस्तुते अदितिर्देवमातात्वंवसुदेवस्तुकश्यपः अजीजनस्त्वमीडेयहवासुदेवंसनातनं इ
त्येवंपूजयित्वातु पुनःसूक्तैः सुवैष्णवैः स्तुत्वावादित्रनिर्घोषैः गीतवाद्यैःसुमंगलैः सुकथाभिर्विचित्रा
भिस्तथाप्रेक्षणकैरपि पूर्वैतिहासैःपौराणैः क्षपेत्तांशर्वरींनृप दद्यात्स्वशक्तितोराजन् प्रभातउदितेर
वौ ब्राह्मणेभ्योयथाशक्त्याधेनुवस्त्रादिकांचनं दक्षिणांतुद्विजेभ्यस्तुसर्वंतच्चक्षयंभवेत् भांतेकुर्यात्तिथेर्वापि
शस्तंभारतपारणं कृतेनतेनपूतात्माराजसूयफलंलभेत् यःकुर्याद्व्रतमेतत्तु पुण्यवान्शक्तितःसदा
इहामुत्रसुखीविद्वान्परात्परतरंव्रजेत् आदित्यपुराणे तमेतमेवविधिमभिधायपूजाविशेष उक्तः गंधैर्माल्यै
स्तथापेयैर्यवगोधूमसंभवैः सगोरसैर्भक्ष्यभोज्यैः फलैश्चविविधैरपि रात्रौप्रजागरः कार्योनृत्यगीतसमा
कुलैः अरुणोदयवेलायां नवम्यांचततःस्त्रियः रक्तवस्त्रान्विताःसर्वाः पुष्पमाल्यैरलंकृताः नयंतिप्रतिमां
ह्येतांनानाविभवसंभवाः नदीतीरंशुभंरम्यंविविक्तंप्रतिवत्सरं तत्रस्नानंप्रकुर्वंतिस्नापयंतिचतास्ततः ततःप्र
विश्यचगृहंपवित्रंभुंजतेचताः युक्तमिक्षुविकारैश्चमध्वाज्यमरिचैः सह इतिजयंतीव्रतम् अथव्रतोद्यापनकौ
मुद्युक्तंसंक्षेपेणजन्माष्टमीव्रतोद्यापनं ॥ ॥ प्रातर्दंतधावनपूर्वकंस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्य ममाखिलपापक्षयपू
र्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा अमुककामनयावाआचरितजन्माष्टमीव्रतोद्यापनंकरिष्ये तदंगं

पुण्याहवाचनादिकृत्वावृताचार्यः गोमयादिलिप्तशुद्धदेशेपंचवर्णपुष्पमालादिशोभितायांवेद्यांसर्वतोभद्रस्थतिलो
परिस्थकलशोपरिपूर्णपात्रेरौप्यपर्य्यंकेसौवर्णींदेवकीं तदुत्संगेवामस्तनपायिनंसौवर्णंश्रीकृष्ण।मिदंविष्णुरितिमं
त्रेणविष्णोर्नुकमितिवापरितः वासुदेवं वलदेवनंदयशोदांसुभद्रांरोहिणींविधुमत्स्यादिदशरूपाणिआदित्यादिग्रहा
नश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणिदेवान् नागान्यक्षान्विद्याधरान् उरगान्यमुनांकालियंकंसंगां योगनिद्रां सा
त्यकिंउद्धवंअक्रूरंउग्रसेनादियादवान् शंखचक्रंगदांपद्मं त्रुटिंकालात्मानं अहोरात्रं मासं संवत्सरं सर्वात्मानं द्वार
पालान् पुण्यशीलं जयंविजयं पुरतोगरुडं एवंनाममंत्रैरावाह्य पुरुषसूक्तेनपूजयेत् कृष्णंचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदा
धरं पीतांवरयुगोपेतंलक्ष्मीयुक्तंविभूषितं लसत्कौस्तुभशोभाढ्यंमेघश्यामंसुलोचनंध्यायामिपुंडरीकाक्षंजगदा
नंदकारकं अथांगपूजा कृष्णायनमःपादौपूजयामि संकर्षणाय. गुल्फौ कालात्मनेनमः जानुनी· विश्व
कर्मणे जंघे· विश्वनेत्राय· कटिं पद्मनाभाय. नाभिं· परमात्मने-हृदयं. श्रीकराय- कंठं- सर्वास्त्रधारिणे.
वाहुं. वाचस्पतये- मुखं. केशवाय·ललाटं·सर्वात्मने. शिरसि॰ पूजांसमाप्यस्तोत्रंपठेत् अनघंवामनंशौरिं
श्रीकंठंपुरुषोत्तमम् वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंके
शवंगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अधोक्षजंजगद्वीजंसृष्टिस्थित्यंतकारकं अनादिनिधनं
विष्णुंत्रैलोक्येशंजगद्गुरुं नारायणंचतुर्वाहुंशंखचक्रगदाधरं पीतांवरधरंनित्यंवनमालाविराजितं श्रीवत्सां
कंजगद्धेतुंश्रीधरंश्रीपतिंहरिं एवंस्तुत्वादेवस्यजातकर्मनामकर्मषष्ठीपूजादिकृत्वा पुरतः अभयावचाकुष्ठंगु
डूचीपिप्पलीशस्त्राणिनिक्षिप्यार्घ्यंदद्यात् चंद्रोदये जातः कंसवधार्थायधर्मसंस्थापनायच गृहाणार्घ्यंम
यादत्तंदेवकीसहितोहरे ॥ इतिकृष्णार्घ्यं ॥ अंगनेभूमौराजतंचंद्रविंवंसंपूज्यअर्घ्यंजानुभ्यामवनींगत्वाद

द्यात् मंत्रः क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीवंधोनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तं रोहिण्यासहितः शशिन् ततः प्रार्थना त्राहिमांसर्वगश्रीशघोरसंसारसागरात् त्राहिमांसर्वपापघ्न दुःखशोकार्णवात्प्रभो यद्बाल्येयच्च कौमारेयौवनेयच्चवार्द्धिके तत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतुपापंहरहलायुधेति रात्रौजागरणंकुर्यात् प्रातः स्नात्वासंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् प्रधानंविष्णुं इदंविष्णुरितिमंत्रेणाज्यसतिलव्रीहियवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पुनः पंचखाद्येन विष्णोर्नुकमिति मंत्रेणाष्टोत्तरशतसंख्याकाः पुनः पुरुषसूक्तेनप्रत्यृचं एकैकयाज्याहुत्या महाव्याहृतिभिश्चाष्टाविंशतिसंख्याज्याहुतिभिः परिवारदेवताश्चैकैकाज्याहुत्या शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषंसमाप्य तत आचार्यंसंपूज्य विभवेसति भूशय्यारौप्यवस्त्रकांचनासनं दत्वा पीठंदत्वा श्रीकृष्णः प्रतिगृह्णाति श्रीकृष्णोवैददातिच श्रीकृष्णस्तारकोभक्त्या श्रीकृष्णायनमोनमः श्रीकृष्णानंतरूपायदास्यामिप्रतिमामिमां द्रव्यंविष्णुसमुद्भूत मतःशांतिंप्रयच्छमे व्रतपूर्तयेगांचदद्यात् सुरास्त्वामित्यादिभिर्यजमानमभिषिंचेत् अग्निंविसृज्य भूयसींदक्षिणांदत्वा शतमर्द्धंशतंविंशतिंदशवा ब्राह्मणान्संतर्प्य स्वयंभुंजीतेति जन्माष्टमीव्रतंभविष्योत्तरे ॥ ॥ ॥ ः ॥

अस्यामेवकृष्णाष्टम्यामुमामाहेश्वरंव्रतं हेमाद्रौ नभस्येमासिचाष्टम्यांयदार्द्राजायतेतदा व्रतमेतद्विधातव्यमुमामाहेश्वरंभुवित्यादि अस्यामेवमृगशिरोयुक्तायां कालाष्टमीव्रतम् हेमाद्रौवामनपुराणे नभस्येमासिच तथायास्यात्कृष्णाष्टमीशुभा युक्तास्यान्मृगशीर्षेणसातुकालाष्टमीमता तस्यामपिशिवपूजनंकार्यं इयंमन्वादिरपि भाद्रकृष्णनवमीगोगामिनवमीतिक्वचित्प्रसिद्धा गोगामीवृषभध्वजइतिनामानुसारेण कालाष्टमीव्रतंकुर्यात्तिथिरंतेचपारणम् शिवपूजैवात्रकार्यादशम्यामंतकस्यचेतिवाक्यात् ॥ दशम्यांधर्मराजव्रतम् ॥

भाद्रकृष्णैकादश्यजानामैकादशी ब्रह्मांडपुराणे ॥ युधिष्ठिरउवाच भाद्रस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशी भवेत् एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथयस्वजनार्दन श्रीकृष्णउवाच शृणुष्वैकमनाराजन्कथयिष्यामिविस्तरात् अजेतिनामविख्यातासर्वपापप्रणाशिनी पूजयित्वाहृषीकेशंव्रतमेतत्करोतियः पापानितस्यनश्यंतिमहापातकजान्यपि नातः परतराराजन्लोकद्वयहितावहा सत्यमेतन्मयाप्रोक्तंनासत्यंममभाषितं हरिश्चंद्रइतिख्यातो बभूवनृपतिःपुरा चक्रवर्त्तीसत्यसंधः समस्तायाभुवःपतिः कस्यापिकर्मणोयोगाद्राज्यभ्रष्टोबभूवसः विक्रीतौवनितापुत्रौसचकारात्मविक्रयं पुक्कसस्यचसदासत्वंगतोराजासपुण्यकृत् सोऽभवन्नृपतिश्रेष्ठोनसत्याच्चलितस्तथा एवंभूतस्यनृपतेर्बहवोवत्सरागताः ततश्चिंतातुरोराजासबभूवातिदुःखितः किंकरोमिक्कगच्छामिनिष्कृतिर्मेकथंभवेत् इतिचिंतयतस्तस्यमग्नस्यवृजिनार्णवे आजगाममुनिः कश्चिद्ज्ञात्वाराजानमातुरं परोपकरणार्थंयद्ब्रह्मणानिर्मिताद्विजाः सतंदृष्ट्वाद्विजवरंननामनृपसत्तमः कृतांजलिपुटोभूत्वागौतमस्याग्रतः स्थितः कथयामासवृत्तांतमात्मनोदुःखसंयुतं श्रुत्वानृपतिवाक्यंतद्गौतमोविस्मयान्वितः उपदेशंनृपतयेव्रतस्यास्यददौमुनिः मासिभाद्रपदेराजन्कृष्णपक्षेऽतिशोभना एकादशीसमाख्यातासाऽजानाम्नातिपुण्यदा अस्याः कुरुव्रतंराजन्पापस्यांतोभविष्यति तवभाग्यवशादेषासप्तमेऽह्निसमागताऽउपवासपरोभूत्वारात्रौजागरणंकुरु एवमस्याव्रतेचीर्णेतवपापक्षयोध्रुवं तवपुण्यप्रभावेणआगतोहंनृपोत्तम इत्येवंकथयित्वातुमुनिरंतरधीयत मुनेर्वाक्यंनृपःश्रुत्वाचकारव्रतमुत्तमं कृतेतस्मिन्व्रतेराजन्पापस्यांतोभवत्क्षणात् श्रूयतांराजशार्दूलप्रभावोऽस्यव्रतस्यच निस्तीर्णदुःखोराजासीद्व्रतस्यास्यप्रभावतः पत्न्यासहसमायोगंपुत्रेणचसमागतः देवदुंदुभयोनेदुः पुष्पवर्षमभूद्दिवः एकादशीप्रभावेणप्राप्यराज्य

मर्कटकं स्वर्गलेभेहरिश्चंद्रः सपुत्रः सपरिच्छदः ईदृग्विधंव्रतंराजन्येकुर्वंतिद्विजोत्तमाः सर्वपापविनि
र्मुक्तास्त्रिदिवंयांतितेनृप पठनाच्छ्रवणाद्वापिअश्वमेधफलंलभेत् ॥ २ ॥
॥ इतिब्रह्मांडपुराणपद्मपुराणयोर्भाद्रकृष्णाजैकादशीव्रतकथा ॥ ॥
भाद्रपदमासकृष्णद्वादशीवत्सद्वादशी ॥ सचपांचनदादिदेशेप्रसिद्धा अस्यामूलंमृग्यं तत्रसवत्स
यागोःपूजा पिष्टमयीं सवत्सां गां स्त्रियः पूजयंति तच्चोक्तं भविष्योत्तरे सवत्सांतुल्यवर्णांगांशीलिनीं
चपयस्विनीं चंदनादिभिरालिप्यपुष्पमालाभिरर्चयेत् सवत्सायै धेनवे नमः ॥ इतिसंपूज्य ॥ वस्त्रे
णाच्छाद्याऽर्घ्यंदद्यात् क्षीरोदार्णवसंभूतेसुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमयेमातर्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ततः प्र
त्यक्षंगांसंपूज्य तस्यैग्रासदानमंत्रः सुरभित्वंजगन्मातानित्यंविष्णुपदेस्थिता सर्वदेवमयीग्रासंमयादत्त
मिमंग्रस ॥ ततःप्रार्थना सर्वदेवमयेदेविसर्वरत्नैरलंकृते मातर्ममाभिलषितंसफलंकुरुनंदिनि भाद्रकृष्णत्र
योदशीयुगादिः ॥ तदुक्तं भविष्योत्तरे कलिःकृष्णत्रयोदश्यांनभस्येमासिनिर्गतः अत्रकृत्यंयुगादीन्प्र
क्रम्य ॥ पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंदद्यात्पितृभ्यः प्रयतोमनुष्यः श्राद्धंकृतंतेनसमा सहस्रं रह
स्यमेतत्पितरोवदंति ॥ विष्णुपुराणेपि ॥ युगादयः स्मृताह्येताः पितृणांतृप्तिहेतवे ॥ भारतेऽपि
यामन्वाद्यायुगाद्याश्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वादत्वाचहुत्वाचजप्त्वानंतफलंलभेत् युगादिषुयुगांतेषुश्राद्ध
मक्षयमुच्यते इत्यत्रश्राद्धमप्युक्तं पानीयमित्यादिना भाद्रकृष्णचतुर्दश्यां शिवपूजाविधीयतइति च
तुर्दश्यांशिवस्यचेतिवचनात् भाद्रामायांकुशाग्रहणं हेमाद्रौहारीतः मासेनभस्येमावास्यातस्यांदर्भोच्चयो
मतः अयातयामास्तेदर्भाविनियोज्याःपुनःपुनः अत्रातिदेशमाह नभस्यैकादशीभूतदर्शाष्टम्यांसमुद्धृताः वर्षयी

पितृश्राद्धंदानहोमःसुरार्चानंत्यमश्नु
ग्याः कुशास्तास्वित्यादि नारदीये शुचौनभसिभाद्रेचमासेपूर्णांतिकेद्विज
ते भाद्रदर्शेऽपराह्णेतुतिलक्षेत्रसमुद्भवान् विरिंचिमनुनामंत्र्यहुंफट्छिन्नान्कुशान्द्विजः सर्वदासर्वकार्येषुयोजयेदेक
दापरान् मंत्रस्तु विरिंचिनासहोत्पन्नपरमेष्ठिनिसर्गज दहपापानिसर्वाणिदर्भस्वस्तिकरोभव भाद्रशुक्ल
प्रतिपदाकृत्यं नारदीये भाद्रशुक्लप्रतिपदिजपेन्नाम्नांसहस्रकं व्रतंमौनमयंकेचिदाहुरत्रशिवार्चनं नैवेद्यंतुप
चेन्मौनीषोडशत्रिगुणानिच फलानिपिष्टपक्वानिदद्याद्विप्रायषोडश देवायषोडशान्यानिभुज्यंतेषोडशात्मना
सौवर्णंशिवमभ्यर्च्यकुंभोपरिविधानवित् तत्सर्वंधेनुसहितमाचार्यायनिवेदयेत् इतिकृत्वाव्रतंविप्रदेवदेवस्यशू
लिनः चतुर्दशाब्दंदेहांतेभुक्त्वाभोगान्शिवंव्रजेदिति अथभाद्रशुक्लप्रतिपदि स्कंदपुराणोक्तं महत्तमाख्यंशि
वव्रतं तदेवमौनव्रतमित्युच्यते इदंव्रतंपूर्वविद्धायामेवकर्त्तव्यं तदुक्तंनिर्णयामृतेब्रह्मवैवर्त्तेच पूजाव्रतेषु
सर्वेषुकर्त्तव्यासंमुखीतिथिरिति मदनरत्नेस्कांदे नंदिकेश्वरउवाच देवकेनविधानेनव्रतपुण्यंमहत्तमं कस्मिंस्ति
थौतत्कर्तव्यंविधानंतद्वदस्वमे स्कंदउवाच मासेभाद्रपदेशुक्लेपक्षेचप्रतिपत्तिथौ नैवेद्यंतुपचेन्मौनीषोडशत्रिगु
णानिच फलानिपिष्टपक्वानिदद्याद्विप्रायषोडश देवायषोडशैतानिदातव्यानिप्रयत्नतः भुज्यंतेषोडशतथा
व्रतस्यनियमाश्रयात् सौवर्णंकारयेद्देवंयथाशक्त्याहिरण्मयं सौवर्णंकर्षपरिमितसौवर्णघटितं यथाशक्तिव
नेत्रत्रयसमायुक्तंजटामंडलमंडितं पंचवक्त्रंचतुर्बाहुंषडस्यूब्जस्यमध्यगं त्रिशूलंयज्ञसूत्रंचवहंतंदक्षिणेकरे क
पालंकुंडिकांवामेशिखायांचंद्रधारिणं पंचामृतेनस्नपनंकृत्वासंस्थापयेत्ततः कुंभस्योपरिदेवेशंशुक्लवस्त्रयुगा
न्वितं गंधपुष्पैः समभ्यर्च्यफलैर्नानाविधैस्तथा प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो वृषध्वजमहादेवत्रिने
त्रायनमोनमः पूजामंत्रः देवस्यचपरीधानंदद्याद्धेनुंपयास्विनीं अनेनतुविधानेनयः कुर्याद्व्रतमुत्तमं सरा

ज्यंलभतेदेवदीर्घमायुस्तथैवच सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोकेमहीयते भुक्त्वातुविविधान्भोगांस्ततः शिवपु
रंव्रजेत् इतिमहत्तमव्रतं अथास्यामेवस्कंदपुराणोक्तं मौनव्रतम् पार्वतीप्रश्नानंतरं ईश्वरउवाच शृणु
देविप्रवक्ष्यामियत्पृष्टोऽहंत्वयाधुना व्रतमेतत्पुराचीर्णंसीतयाराघवेणच अन्यैरपिजनैः सर्वैराचीर्णंव्रतमुत्त
मं नभोमासेऽव्यतिक्रांतेनभस्येचप्रवर्त्तिते नभाः श्रावणः नभस्योभाद्रपदः तौचात्रपूर्णिमांतौ ग्राह्यौ ए
वंकालक्रमेणैवश्रावणीपूर्णिमागता तद्दिनंप्राप्यविप्रेणल्यग्रेतत्रैवाभिधानात् व्रतमेतत्तुकर्त्तव्यंषोडशैवदिना
नितु एतच्छ्रुत्वाततोदेवीप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत् पार्वत्युवाच विधानंचपुराप्रोक्तंव्रतंमौनव्रतात्मकं तत्सम
स्तंसमाचक्ष्वप्रसादंकुरुमेप्रभो ईश्वरवाच तद्दिनेचैवसंप्राप्यसभार्यः सहबांधवः गत्वाप्रभातसमयेस्नानार्थं
जलसन्निधौ तडागेवानदीतीरेगत्वाप्रस्रवणेऽथवा स्नानंकार्य्यंतदासर्वैः शिवध्यानपरायणैः दूर्वाः षो
डशसंगृह्यषोडशग्रंथिसंयुताः तत्सूत्रंचकरेन्यस्यस्त्रियावामेनदक्षिणे एवंविधानंकर्त्तव्यंयावत्स्यात्प्रतिप
द्दिनं तद्दिनेचैवसंप्राप्तेसमाप्त्यर्थंव्रतस्यतु मौनेनैवानयेत्तोयंमौनाद्गोधूमपेषणं मौनेनैवचकर्त्तव्यंनैवेद्यंभोज
नादिकं सर्वोपस्करमादायगत्वाचजलसन्निधौ स्नानंकार्थंतदातत्रनित्यकर्मततः परं देवर्षिमनुजानांच
पितॄणांचैवतर्पणं पश्चाद्देवायदेवेशिमंत्रैःसंपूजयेत्ततः शूलपाणेवृषारूढअर्द्धचंद्रविभूषण तोयेनस्नापितो
देवपवित्रंकुरुमांसदा देवैस्तुवंदिताधेनुः सर्वपापप्रणाशिनी तत्क्षीरस्नापितोदेवनित्यंशोकहरोभव काम
तोऽकामतोवापियन्मयादुःकृतंकृतं तत्सर्वंविलयंयातुदध्नःस्नानेनमेशिव रसानामुत्तमंत्वाज्यंदेवानांचसदाप्रियं तेन
त्वंस्नापितोदेवनिधिकांतिप्रदोभव यस्योच्चारणमात्रेणतृप्तिंयांतिपितामहाः मधुनास्नापितोदेवनित्यंशोकहरोभव
यमलोकभयत्रस्तः शरणंत्वागतःशिव खंडस्नानेनदेवेशमांकुरुष्वस्वमानुषं यस्यदर्शनमात्रेणशुद्धिमायाति

जीवितं तेनैवोत्तमतोयेनस्नातोदेहिप्रियंध्रुवम् सुगंधिचंदनैर्देवकुंकुमेनसमान्वितैः अर्चितोसिमयाभक्त्याशिवलोक
प्रदोभव अक्षयान्बंधुपुत्रादीन्ज्ञानंचैवातिवाङ्मनः अतेचैवाक्षयंलोकमक्षतैरर्चितः कुरु संतानःपारिजातश्चयेचा
न्येसुरपादपाः तेपांपुष्पैर्मयादेवःसुंदरोगंधवान्शुचिः ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचशुभांगतिं शुद्धाशुक्लावराव
र्तिराज्येनचसमान्विता दीपवर्तिप्रदानेनप्रीतःस्यादीश्वरोमम सर्वमन्नंमयादत्तंदेवानांवसदाप्रियं तेनैवा
न्नप्रदानेनसुप्रीतोवरदोभव शाखाप्रशाखाचसिताचदूर्वाविस्तारभूताधरणीतलेयथा ममापिसंतानवरंतथा
क्षयंकुरुष्वदूर्वेशिवपूजनेन नानाविधंफलंमुख्यंसपुष्पाक्षतचंदनं भक्त्यापरमयादत्तंगृहाणत्वंसुरेश्वर ज
न्मजन्मांतरेष्वेवभावाभावेनयत्कृतं क्षंतव्यंदेवतत्सर्वंशंभोत्वांशरणंगतः एतत्सर्वंतुमौनेनशुद्धोभूत्वासमाहितःशि
वपूजांप्रकुर्वाणःकृतकृत्योभवेन्नरः एवंसंपूज्यविधिनासंकल्पः क्रियतेततः सदासंपन्नपूजायांप्रीयतांममशंकरःसं
प्रीतोभवदेवेशभक्तिग्राह्यसदार्चितः एवंपंचामृतस्नानंयःकारयतिमानवः आजन्मोपार्जितात्पापान्मुच्यतेनात्र
संशयः विभागेनप्रदातव्यंब्राह्मणायशिवायच आत्मनाचैवभोक्तव्यंपक्वान्नंविधिवच्छुभं एवंक्रमेणकर्तव्यंस
हृष्टजनबांधवैः व्रतिनाहितकामार्थंद्विजाभोज्याःसदक्षिणाःदातव्यंप्रीतिपूर्वेणयाचेताछिद्रकंद्विजं ततश्चशिवपू
जांदिभावाभावेनयत्कृतं तत्सर्वंममपूर्णंस्याद्धर्मकामार्थसाधनं पुत्रपौत्रप्रदंह्येतत्सर्वकामप्रदंव्रतं एतत्सर्वंमया
ख्यातंत्वदग्रेप्रीतिपूर्वकं श्रुतमात्रेणदेवेशिसर्वपापैः प्रमुच्यते इतिमौनव्रतम् ॥ ॥ ॥

भाद्रशुक्लद्वितीयायां शक्ररूपविधात्पूजा नारदीये भाद्रशुक्लद्वितीयायांशक्ररूपजगद्विधिं पूजयित्वाविधाने
नसर्वक्रतुफलंलभेत् भविष्यपुराणे भाद्रशुक्लतृतीयामधिकृत्योक्तं माघेभाद्रपदेवापिस्त्रीणांधन्याःप्रचक्षते गुडापू
पास्तुदातव्यामासिभाद्रपदेतथा तृतीयायांपायसंवावासुदेवस्यतुष्टये इयंमन्वंतरादिः भारते यामन्वाद्य

युगाद्याश्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वादत्त्वाचहुत्वाचजप्त्वाचानंत्यमश्नुते॥ अथास्यांहारितालव्रतं नारदीये भाद्रशुक्लतृतीयायांव्रतंवैहारितालिकं कुर्याद्भक्त्याविधानेनपाद्यार्घ्याचमपूर्वकम्. ततस्तुकांचनेपात्रे राजतेवापिताम्रके वैणवेमृण्मयेवापिविश्राण्यान्नंसदक्षिणं सफलंचसवस्त्रंचद्विजायप्रतिपादयेत् तदंतेपारणंकुर्यादिष्टबंधुजनैः सह एवंकृतव्रतानारीभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् व्रतस्यास्यप्रभावेणगौर्य्याः सहचरीभवेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्योविप्रवर्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींचततोदद्याद्विप्रेभ्येदेवितुष्टये एवंयाकुरुतेनारीव्रतंसौभाग्यवर्द्धनं सातुदेवीप्रसादेनसौभाग्यंलभतेध्रुवं यदातृतीयाभाद्रेतुहस्तर्क्षसहिताभवेत् ब्रह्मगौरीव्रतंनामसमुद्दिष्टंतुशौरिणा धर्मेणहारिणावेतिवोध्यं तथाकोटीश्वरंनामव्रतंप्रोक्तंपिनाकिना लक्षेश्वरीतिचतथातद्विधानमथोच्यते अस्याव्रतंतुसंग्राह्यंयावद्वर्षचतुष्टयं उपवासेनकर्त्तव्यंवर्षेवर्षेतुनारद अखंडानांतिलानांतुतंडुलानांचनारद लक्षमेकंविशोध्याथक्षिपेत्पयसिसंशृते तत्पक्केनविनिर्मायदेवीमूर्त्तिंसुशोभनां प्रकरैर्गंधपुष्पाणांपुष्पमालाविभूषितां संस्थाप्यपार्वतींतत्रपूजयेद्भक्तिभावतः गंधैः पुष्पैस्तथाधूपैस्तथानैवेद्यविस्तरैः विविधैश्चफलैर्विप्रनमस्कृत्यक्षमापयेत् ततोविसर्जयेद्देवींजलमध्येचदक्षिणां दद्याद्विधिज्ञविप्रेभ्योभुंजीयाच्चपरेऽहनि इतितेकथितंविप्रलक्षकोटीश्वरीव्रतं गौरीलोकंप्रयात्यंतेव्रतस्यास्यप्रभावतः अतोस्यां तृतीयायां गौरीदैवत्यं व्रतचतुष्टयमुक्तं ॥ हरितालिकाव्रतं ॥ हस्तगौरीव्रतम् ॥ कोटीश्वरीव्रतम् लक्षेश्वरीव्रतंच ॥ तत्र शिष्टपरिगृहीतं हरितालिकाव्रतं तच्च परविद्धायां कार्यं मुहुर्तमात्रसत्त्वेऽपि दिनेगौरीव्रतंपरेइतिमाधवोक्तेः

आद्यामधुश्रावणिकाकज्जलीहरितालिका चतुर्थीमिश्रितास्त्रीभिर्दैवान्नक्तेविधीयते तृतीयानभसः शु
क्लामधुश्रावणिकास्मृता रंभाख्यांवर्जयित्वातुतृतीयांद्विजसत्तम अन्येषुसर्वकार्य्येषुगणयुक्ताप्रशस्यत इति
ब्रह्मवैवर्त्तात् द्वितीययातुयाविद्धातृतीयानकदाचन कर्त्तव्यासूरिभिस्तातधर्मकामार्थतत्परैः विहायैकातु
रंभाख्यांतृतीयांपुण्यवार्द्धनीमितिस्कांदोक्तेर्द्वितीयाविद्धानिषेधप्रयोजकश्चात्र द्वितीयोनात्रिमुहूर्तकः किंतुकला
काष्ठात्मकोपि तदुक्तं स्कांदे कलाकाष्ठादिमात्रादिद्वितीयासंप्रदृश्यते सातृतीयानकर्तव्याकर्तव्यागणसंयुते
ति अतएव स्वल्पापि तृतीयाचतुर्थ्याअयंचाल्पवेधप्रयुक्तोनिषेधोगौरीव्रतविषयः विहायैकांतुरम्भाख्यामितिपद्य्यु
दासेनत्वेतत्सदृशानामेवव्रतांतराणांप्रतीतेः इयंमन्वादिः भाद्रस्यकज्जलीकृष्णाशुक्लाचहरितालिकेतिदिवो
दासोदाहृतवचनात् अथहरितालिकाव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यममसमस्तपापक्षयार्थंसप्तजन्मारोग्यसौ
भाग्यादिवृद्धयेउमामहेश्वरसायुज्यतासिद्ध्यर्थंहरितालिकाव्रतमहंकरिष्ये तत्रादौ गौरीयुक्तंमहेश्वरंसंपूजयिष्ये॥
अथध्यानं पीतकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनां भक्तानांवरदांगौरींसशिवांचिंतयाम्यहम् १ मंदारमाला
कुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांवरायैचदिगंवरायनमः शिवायैचनमः शिवाय २ इ
तिध्यात्वा ॥ देवदेविसमागच्छप्रार्थयेहंजगन्मये इमांमयाकृतांपूजां गृहाणसुरसत्तमे शिवगौरीभ्यांनम
इत्यावाहनं ॥ भवानित्वंमहादेवि सर्वसौभाग्यदायिके अनेकरत्नसंयुक्तमासनंपरिगृह्यतां इत्यासनम् ॥
सुचारुशीतलंदिव्यंनानागंधाधिवासितं पाद्यंगृहाणदेवेशिमहादेविनमोस्तुते पाद्यम् ॥ श्रीपार्वतिमहाभागे
शंकरप्रियवादिनि अर्घ्यंगृहाणकल्याणिभर्त्रासहपतिव्रते इत्यर्घ्यम् ॥ गंगाजलंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितं
आचम्यतांमहाभागेरुद्रेणसहितेऽनघे इत्याचमनम् ॥ गंगासरस्वतीरेवाकावेरीनर्मदाजलैः स्नापितासिमया

देविसदाशांतिंप्रयच्छमे स्नानम् ॥ आप्यायस्वेतिपयः दधिक्राव्णेतिदधि घृतमितिघृतं मधुवातेतिमधु स्वादुपवेतिशर्करा पंचामृतसमानीतंपयोदधिघृतंमधु शर्करांजलसंयुक्तांस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचामृतस्नानं वरुणस्येतिशुद्धस्नानं हरिद्रासर्षपद्रव्यैरुद्वर्तनं पुनराचमनं शिवगौरीभ्यांनमः सर्वसत्वाधिके स्येलेकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेविवाससीपरिगृह्यतां वस्त्रम् कर्पूरागुरुसंघृष्टंकुंकुमादिसमान्वितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यतां गंधम् रंजिताः कुंकुमाद्येन अक्षताश्चातिशोभनाः ममैषां देविदानेनप्रसन्नाभवसर्वदा अक्षताः मल्लिकावकुलचंपकपाटलापुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः बिल्वप्रवालतुलसीदलमालिकाभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरिमेप्रसीद पुष्पाणि देवद्रुमरसोद्भूतः कृष्णागुरुसमन्वितः आनीतोयंमयाधूपोभवानिप्रतिगृह्यतां धूपः त्वंज्योतिःसर्वदेवानां तेजसांतेजउत्तमं आत्मज्योतिः परं धामदीपोयंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यम् पुनराचमनं श्रीशिवाभ्यांनमः मलयाचलसंभूतंकर्पूरेणसमन्वितं करोद्वर्तनकंचारुगृह्यतांजगदीश्वरि करोद्वर्तनं इदंफलमितिफलं कर्पूरैलालवंगादितांबूलदलसंयुतं क्रमुकस्यफलंदेवितांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदाक्षिणाद्रव्यं वज्रमाणिक्यवैदूर्यमुक्ताविद्रुममंडितं पुष्परागसमायुक्तंकांचनंप्रतिगृह्यतां सुवर्णमंत्रपुष्पं चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वतेजांसि आर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं अथनामपूजा उमायैनमः गौर्य्यैनमः जगद्धात्र्यैनमः जगत्प्रतिष्ठायैनमः शांतिरूपिण्यैनमः हरायनमः महेश्वरायनमः शंभवेनमः शूलपाणयेनमः पिनाकधृतेनमः शिवायनमः पशुपतयेनमः महादेवायनमः इतिपुष्पांजलयः यानिकानिचपापानि जन्मांतरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे इतिप्रदक्षिणा ॥ अन्यथाशरणंनास्तित्वमेवशरणं

अ०र०
भाद्रप०
४२

मम तस्माच्छरण्यभावेनरक्षमांपरमेश्वरि इतिनमस्कारः ततोवैणवपात्रस्थंथवायनंदद्यात अन्नंसौवर्णपात्रस्थंफलवस्त्रसदक्षिणं वायनंगौरिविप्रायददामिश्रीतयेतव सौभाग्यारोग्यकामानां सर्वसंपत्समृद्धये गौरीगिरीशतुष्ट्यर्थंवायनंतेददाम्यहं प्रतिगृह्यद्विजश्रेष्ठसंपूर्णफलदायक त्वत्प्रसादात्सुरश्रेष्ठमुच्येहंसर्वपातकात् इतिवायनदानं आचार्यायचगांदद्यात्सवत्सांचपयस्विनीं शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्व्रतसंपूर्त्तिहेतवे अथोपवासनिवेदनं निराहारोद्यदेवेशउमाकांतजगद्गुरो भोक्ष्यामिश्वोजगन्नाथास्मिन्हरितालिकाव्रते कथांश्रुत्वातदनंतरंप्रतिमादानं अथकथा नारायणंनमस्कृत्य. सूतउवाच मंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमःशिवायैचनमःशिवाय कैलासशिखरासीनंगौरीपप्रच्छशंकरं प्रपन्नास्मिजगन्नाथतथ्यंब्रूहिममप्रभो केनव्रतप्रभावेणतपोदानेनशंकर अनादिमध्यनिधनोभर्त्तात्वंजगतःप्रभुः मयाप्राप्तोसिदेवेशनजानेतत्सदाशिव कथयस्वप्रसादेनयद्यहंतववल्लभा ईश्वर- शृणुदेविप्रवक्ष्यामितवाग्रेव्रतमुत्तमं येनव्रतप्रभावेणप्राप्तमर्द्धासनंप्रिये यद्गुह्यंममसर्वस्वंकथयामितवप्रिये यथाचोडुगणेचंद्रोग्रहाणांभानुरेवच वर्णानांतुयथाविप्रोदेवानांविष्णुरुत्तमः नदीनांतुयथागंगापुराणानांतुभारतं वेदानांतुयथासामइंद्रियाणांमनोयथा पुराणवेदसर्वस्वमागमेषुयथोदितं तदेकाग्रेणमनसाशृणुष्वैवदेसनातनं येनपुण्यप्रभावेणप्राप्तमर्द्धासनंमम तत्सर्वंकथयिष्यामित्वंममप्रेयसीयतः भाद्रेमासिसितेपक्षेतृतीयाहस्तसंयुक् तदनुष्ठानमात्रेण सर्वान्कामानवाप्नुयात् शृणुपूर्वंयथादेवित्वयातस्यामनुष्ठितम् तत्सर्वंकथयिष्यामियथावृत्तंहिमाचले ॥ पार्वत्युवाच ॥ कथपूर्वंमयाचीर्णंव्रतानामुत्तमंव्रतं तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्सकाशाद्वृषध्वज ईश्वरउवाच नानापक्षिगणैर्युक्तोनानामृगनिषेवितः यत्रदेवाःसगंधर्वाः सिद्धचारणगुह्यकाः

विहरतियथासौख्यंगंधर्वागीततत्पराः स्फाटिकैः कांचनैःशृंगैर्मणिवैडूर्यभूषितैः भुजौर्लिखन्निवाकाशंसुद
ढोमंदरोयथा हिमेनापूरितःसर्वो गंगाध्वनिविराजितः नृत्यत्यप्सरसोयत्रशोभमानोनगेश्वरः तत्रत्वंपार्वती
बाल्ये आचरंतीमहत्तपः द्वादशाब्दानिदेवेशिधूमपानमधोमुखी भूत्वात्वंपतिरित्येवंमदाराधनतत्परासंवत्सरचतुः
षष्टिंपक्वपर्णाशनंत्वया दृष्ट्वातातस्तुतेकष्टं दुःखितश्चिंतितोभृशं कस्मैदेयामयाकन्याएवंचिंतातुरोऽभवत् इत्येवं
चिंतयाविष्टेदेवार्षिनारदोऽभ्यगात् पाद्यार्घ्याचमनादीनिनारदायददौगिरिः सुखासनगतंतंतुहिमवानिदमब्रवीत
हिमवानुवाच किमर्थमागतः स्वामिन्वदस्वमुनिसत्तम महाभाग्येनसंप्राप्तंत्वदीयागमनंप्रभो अद्यमेसफलंज
न्म अद्यमेसफलाः क्रियाः गतंचाद्यजडत्वंमे यज्ज्ञातंतवदर्शनं गताद्यमानसीचिंता यथाहंदुःखिता
भृशं कन्यारत्नमिदंकस्मैदेयंतं हिमिमुने नारदउवाच शृणुशैलेंद्रमद्वाक्यं विष्णुनाप्रेषितोह्यहं यो
ग्यंयोग्यायदातव्यंकन्यारत्नमिदंत्वया वासुदेवसमोनास्तिब्रह्मसूर्यशिवादिषु चतुर्वर्गप्रदश्चैवदीयतांमम
संमतं हिमवानुवाच वासुदेवसमोदेवः कन्यांप्रार्थयतेयदि तस्मैदेयामयाकन्यात्वदागमनगौरवात् इ
त्येवंगदितंश्रुत्वावैकुंठंनारदोययौ प्रीतः पीतांबरधरंशंखचक्रगदाधरं चतुर्भुजंवासुदेवंनमस्कृत्याभ्यभाषत
नारदउवाच शृणुदेवविवाहार्थं गतोऽहंशैलजांप्रति तेनदत्तंप्रतिग्राह्यंकन्यारत्नंसुशोभनं हिमवांस्तुत
दागौरीमुवाचातिवहर्षितः दत्तासित्वंमयादेविदेवायगरुडध्वजे श्रुत्वावाक्यंपितुर्देवीसख्यासार्द्धंवनांतरं गता
ह्यनशनंकृत्वातपस्तप्तुंसुदुःखिता सख्युवाच किमर्थंनगपुत्रित्वंदुःखि तातप्यसेपुनः कोवाका
मोभिलषितः सखिजानेनवैशुभे पार्वत्युवाच साखिशृणुमहान्कामोमनसाचिंतितोमया अल्पेनतप
साकिंसप्राप्यतेमादृशैः खलु अतोमयासहपुन श्चलत्वप्तुंवनांतरे सख्युवाच कोवाकामोभिलषितोयोल्पेन

ब्र०ख० भाद्रप० ४३

तपसानरैः नप्राप्यतेतंमेब्रूहि उपायंचिंतयामिवै ॥ पार्वत्युवाच ॥ कैलासाशिखरासीनंदेवदेवंवृषध्वजम्
भर्तृत्वेनैवमनसाकामयेहंनसंशयः सोयंकामोमहानद्यमेतातेनकृतोऽन्यथा तस्मादेहपरित्यागंकरि
ष्येहंनसंशयः पार्वत्यावचनंश्रुत्वासखीवचनमब्रवीत् नगपुत्रिमहद्भाग्यंप्रार्थितांविष्णुनायतः संसेव्योदे
वतैः स्वै महेंद्रादिपुरोगमैः यस्यैकगुणलेशेनगुणवंतोभवंतिहि सगुणानामनंतत्वादनंतइतिविश्रुतःदेवा
नांकन्यकाभद्रेस्वकार्यांचेष्टदेवतां संपूजयितुमिच्छंतिप्रार्थयंतिदिवानिशंप्रतिभाग्यवशाद्देविमाहिष्यंप्राप्यतेयथा
किंत्वयापापसंत्यक्ताभिक्षार्थंगम्यतेन्यतः प्राप्यापिकामदंदेवंप्रार्थ्यतेकामदाहकः अस्तिकाचित्कचिद्रम्या
त्रिलोक्यांत्वादृशीप्रिये नरोत्तमायदत्तासितवपित्राशुभंकृतं माशोचस्वनिवर्तस्वजानासित्वंगुणांस्तयोः
श्चामितास्यथकेनत्वंशृणुष्वैकमनानघे किरीटीकेशवोनित्यंजटीमृत्युंजयोऽनघे केशवः सुमुखोभद्रे सचभीम
मुखः सदा सुपंक्तिरत्नदंतश्चविपांक्तिर्दीर्घदंष्ट्रकः रत्नकुंडलवान्विष्णुर्नागकुंडलवान्शिवः विष्णुः कमल
नेत्रश्च ज्वलन्नेत्रः सदाशिवः चतुर्भुजधरोविष्णुः सवैदशभुजोमहान् श्रीवत्सलांछनोविष्णुः शिवस्य
ब्रह्मणःशिरः पीतांबरधरोविष्णुः सचचर्मांबरः सदा पद्मपाणिर्युवाविष्णुः सवृद्धः शूलपाणिधृक्
अम्लानपद्ममालःस मुंडमालाप्रियः सच कंठेऽस्यकौस्तुभंरत्नं तस्यकंठेविषंसदा वाहनंगरुडोयस्य
जरठोक्षाशिवस्यच शेषपर्यंकाशायीस चिताभस्मशयः सच गंधर्वध्वनिनाहृष्टो भूतानांरोदनेनसः वि
ष्णुर्भोगीचयोगीच कथंकामयसेशिवं पार्वत्युवाच नजानासिविमूढात्वंयोगिनंशूलपाणिनं यस्याज्ञासाधको
विष्णुस्त्रिलोकींपातिनान्यथा राजसेनस्वरूपेणब्रह्मासृष्टिंविधातिच तामसेनस्वरूपेणरुद्रोत्तिसकलंरुषा गु
णानांतस्यवैशिष्ट्यं महत्त्वंवेत्तिकः शुभं यस्याज्ञावशगोभूत्वा विष्णुः पृथ्वींदधारवै पुनः ससूकरो

भूत्वातांचदंतेदधारवै यद्दत्तान्भुंजतेभोगान्विष्णुर्भोगीतिकथ्यते सहस्रकमलैःपूर्वं विष्णुनाराधितः शि
वः वैकुंठसंश्रयंतेज स्तेनदत्तंनिजंक्षणात् इंद्रादीनांतुयोदातासदेवोनश्रुतस्त्वया यद्दत्तत्रराज्यंतुइंद्राद्याभुंज
तेसुखं कुवेरेणापिमहती श्रीरवाप्तावरानने वरुणेनजलेशत्वं शेषः पातालसंस्थितः सूर्यस्तपतिभीत्यावैवा
युर्वातिदिवानिशं यमः संयमनीशत्वं तदेवंकिंनवेत्स्यसि यस्याज्ञयास्वकालेनमेघावर्षंतिसर्वतः पावकः स
र्वदेवानांवदनंवर्त्ततेनघे पितरः पितृलोकत्वं मत्पितापर्वतेश्वरः चंद्रोह्युडुगणेशत्वंसमुद्रोवैगभीरतां सोमः
प्रायोषधीशत्वंचंदनश्चसुगंधितां यस्याज्ञयास्वकालेपिभवंत्यादेशवर्तिनः वृष्टिःशीतंचधर्मश्च स्वकालेचग
मागमं शक्राद्याश्रपिदिक्पालाः स्वांदिशंपालयंतिते येषुकृत्येषुयेदेवायोजितास्तेतुतत्पराः अन्यथा
करणेतेषांसचदंडंविधास्यति परात्परः सर्वेदेवो निर्गुणः सगुणोपिवा निराकारश्चसाकारोयोगभोगी
सएवच केवलोनिर्गुणः साक्षी क्षरश्चाक्षरएवच कोवेदतस्यतद्रूपंयद्ब्रह्मेतिप्रचक्षते ब्रह्माद्यादेवताः सर्वा
ऋषयश्चतपोधनाः योगिनोज्ञाननिष्ठायेयदर्थंत्यक्तबंधनाः तेपितस्यनजानंतिस्वरूपंसखिशूलिनः अत
स्तंकामयेहंवैविपत्तिंपतिताशुभे ॥ सख्युवाच ॥ सम्यक्कामोभिलषितस्तदर्थंत्यक्तजीविता यत्रवैनि
श्चितावुद्धिः सकामोभवतिध्रुवं ममापिचमहद्भाग्यंयतस्त्वत्कर्मकारिका किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामित्वयाचेच्छ्रुणु यत्नेव
चः अंबिकापूजनंकार्यंतन्मयाकामदंश्रुतं तवेष्टदात्रीयादेवीसापिपूज्याप्रयत्नतः ततिपत्रनुग्रहंदाविमायिप्री
तिरनुत्तमा अनुज्ञादानमात्रेणनित्यंसफलतांनय करिष्याम्यहमप्येतद्गौर्याः पूजनमुत्तमं तथेतिसंमतं
कृत्वागातायत्रमहावनं पितानिरीक्षयामासहिमवांस्तांगृहेगृहे केननीतानुसापुत्रीदेवदानवकिन्नरैः सत्यं
कृतंचऋषयेकिंदास्येगरुडध्वजे इत्येवंचिंतयाविष्टोमूर्छितोनिपपातह हाहाकृत्वाततोलोका प्रधावंतिगि

हार्षितांदृष्ट्वाप्रणिपत्यपतिव्रता याचयामाससमाभूयोवैधव्यंचावियोगिता अन्यापिशीतलायास्तुव्रतंनारीकरिष्यति
अवैधव्यमदारिद्र्यमवियोगंस्वभर्तृतः इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीशीतलाकामरूपिणी शीतलायावरंलब्ध्वाजगामाथस्ववे
श्मनि पद्मानिवासप्रभविष्णुवंद्या समर्हणासाधितसर्वमंगला प्रसादमासाद्यचशीतलयानित्योत्सवापार्वतिवद्बभूव
इतिभविष्योत्तरेशीतलासप्तमीव्रतं अथशीतलामंत्रजपविधिर्भैरवीतंत्रे अस्यश्रीशीतलादेवीमंत्रस्यउपमन्युऋषिः
बृहतीछंदः श्रीशीतलादेवता ॐबीजं ह्रींशक्तिः श्रींकीलकंश्रीशीतलादेवीप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः अथन्या
सः ऋषिः शिरसि छंदोमुखे देवताहृदि बीजंगुह्ये शक्तिः पादयोः कीलकंनाभौ विनियोगः सर्वांगे
व्यापकत्वेनन्यस्तव्यः अथकरषडंगन्यासः ह्रांश्रां १ ह्रींश्रीं २ ह्रूंश्रूं ३ ह्रैंश्रैं ४ ह्रौंश्रौं ५ ह्रः श्रः ६
॥ ध्यानम् ॥ दिग्वाससंमार्जनिकांचसूर्पंकरद्वयेसंदधतींत्रिनेत्रां श्रीशीतलांसर्वरुजांप्रशांत्यैरक्तांगरागस्त्रजम
र्चयामि १ ॐह्रींश्रींशीतलायैनमः इतिदशलक्षंजपेत् पायसेनदशांशहोमः तद्दशांशेनतर्पणं तद्दशांशे
नमार्जनं कुमारीविप्रभोजनंचकार्य्यं विस्फोटकशांतिर्भवति अस्याःपूजायंत्रं अष्टदलं पद्मं चतुर्द्वारोपेतंविर
चय्य कर्णिकायाषडंगानिसंपूज्य मध्येमूलेनशीतलांदेवींसंपूज्य पत्रेष्वेतादेवताःपूजयेद्यथा ॐह्रींश्रींसुनंदायाः
श्रीपादुकांपूजयामिनमः १ ॐह्रींश्रींचंडिकायाःश्रीपा. २ ॐह्रींश्रींसुमालायाःश्रीपा. ३ ॐह्रींश्रींसुधालायाः
श्रीपा. ४ ॐह्रींश्रींमदविह्वलायाःश्रीपा- ५ ॐह्रींश्रींआमोदायाःश्रीपा. ६ ॐह्रींश्रींप्रमोदायाःश्रीपादु- ७
ॐह्रींश्रींसुखदायाःश्रीपा. ८ चतुरस्रेषुद्वारेषुच इंद्रादीन् ८ पूजयेत् तद्बाह्ये वज्रादीनिआयुधानि ८ पूजयेत्
अथमंत्रांतरमुच्यते ॐह्रींतंनमःशीतलायैविस्फोटकान्विनाशय- २ वातंछेदय. २ दाहंस्तंभय २ ॐह्रींतंनमः
शीतलायैस्वाहा ४८ इत्यनेनमंत्रेणापिजपोयथाशक्तिकार्यः अथशीतलावाहनस्यनामानि रासभोगर्दभश्चैववस्वरो

अ०र० रिंप्रति आगत्यमुनयः सर्वे पप्रच्छुस्तंहिमालयं किमर्थंमूर्छितांप्राप्तः कथयस्वहृदिस्थितम् ॥ हिमवानु
भाद्रप० वाच यदर्थेदुःखसंश्रांतः कन्यारत्नंहृतंमम दष्टावाकालसर्पेण सिंहव्याघ्रेणवाहता पतितः शोकसंत
४४ प्तोवातेनैवयथातरुः निर्गतोगिरिराजस्तुदुहितुश्चगवेषणे गत्वाथविपिनंघोरंसिंहशार्दूलसंकुलं व्याघ्रैःसिंहै
श्चभल्लूकैर्युध्यमानैर्महागजैः तस्मिन्वनेमहाघोरेगत्वातांसखिभिर्युतां दृष्ट्वांतत्रनदींरम्यांवनमध्येगुहांतरे उप
विष्टालिभिः सार्द्धमन्नाहारविवर्जिता संस्थाप्यवालुकापिंडपार्वत्यासहितंमम हस्तनक्षत्रसंयुक्तामासिभद्रे
सिताजया तत्रवाद्येनगीतेनरात्रौजागरणंकृतं तेनव्रतप्रभावेणआसनंचलितंमम प्राप्तोहंदेवितत्रैवयत्रत्वंसखि
भिःसह करोषिममप्रीत्यर्थंमदगंधादिलेपनं गुरूपदिष्टमार्गेणतेनतुष्टोभृशंमुदा प्रसन्नोस्मिवरंब्रूहिमयाप्रो
क्तंवरानने ॥ पार्वत्युवाच ॥ प्रसन्नोसियदादेवदद्स्वमनसेप्सितं सर्वज्ञस्यनचाज्ञातंकिंचिदस्तिमहीतले ॥
महादेवउवाच ॥ अहंभर्ताभवेयंवैइतिहेतोः कृतंव्रतं तत्प्राप्स्यसित्वंसुभगेनवृथाममदर्शनं व्रतमेतत्करिष्यं
तियानार्योदृढमानसाः प्राप्यापिसकलान्कामान्युज्यंतेब्रह्मणासह इत्युक्त्वाचततोदेविकैलासमहमागतः ततः
प्रभातसमये नद्यामेवविसृज्यतां पारणंतुततः कृत्वायत्प्राप्तंवनमध्यगं पुनस्तत्रैवसुप्तासिसख्यासार्द्धंसरि
त्तटे हिमवानपितत्रैवसंप्राप्तस्त्वद्गवेषणात् पश्यन्वयौचतुर्दिक्षुअन्नपानविवर्जितः सुप्तंददर्शनदीतीरेदूरतः क
न्यकाद्वयं उत्थाप्योत्संगमानीयरुदंतीत्वामुवाचह सिंहव्याघ्रादिभिर्जुष्टंसेवितंहिमहावनं पुत्रिप्राप्ताकिमर्थं
त्वंप्रियंकिंकरवाणिते श्रीपार्वत्युवाच शृणुतातमयाज्ञातंत्वंमादास्यसिशूलिने तदन्यथाकृतंताततेनाहंवन
मागता तथेत्युक्तंहिमवतात्वमानीताग्रहंप्रति तेनाप्युक्तस्त्वहंदेविविवाहार्थंत्वयासह ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥
किंकृतंगिरिणातत्रविवाहोभूत्कथंमम त्वयात्रकिंकृतंनाथश्रोतुमिच्छामिविस्तरात् ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥

हार्षितांदृष्ट्वाप्रणिपत्यपतिव्रता याचयामाससमाभूयोवैधव्यंचावियोगिता अन्यापिशीतलायास्तुतव्रंनारीकारिष्यति
अवैधव्यमदारिद्र्यमवियोगंस्वभर्तृतः इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीशीतलाकामरूपिणी शीतलायावरंलब्ध्वाजगामाथस्ववे
श्मनि पद्मानिवासप्रभविष्णुवंद्या समर्हणासाधितसर्वमंगला प्रसादमासाद्यचशीतलयानित्योत्सवापार्वतिवद्बभूव
इतिभविष्योत्तरेशीतलासप्तमीव्रतं अथशीतलामंत्रजपविधिर्भैरवतिंत्रे अस्यश्रीशीतलादेवीमंत्रस्यउपमन्युऋषिः
बृहतीछंदः श्रीशीतलादेवता ऊंबीजं ह्रींशक्तिः श्रींकीलकंश्रीशीतलदेवीप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः अथन्या
सः ऋषिः शिरसि छंदोमुखे देवताहृदि बीजंगुह्ये शक्तिः पादयोः कीलकंनाभौ विनियोगः सर्वांगे
व्यापकत्वेनन्यस्तव्यः अथकरषडंगन्यासः ह्रांश्रां १ ह्रींश्रीं २ ह्रूंश्रूं ३ ह्रैंश्रैं ४ ह्रौंश्रौं ५ ह्रःश्रः ६
॥ ध्यानम् ॥ दिग्वाससंमार्जनिकांचसूर्पंकरद्वयेसंदधतींत्रिनेत्रां श्रीशीतलांसर्वरुजांप्रशांत्यैरक्तांगरागस्त्रजम
र्चयामि १ ऊंह्रींश्रींशीतलायैनमः इतिदशलक्षंजपेत् पायसेनदशांशहोमः तद्दशांशेनतर्पणं तद्दशांशे
नमार्जनं कुमारीविप्रभोजनंचकार्यं विस्फोटकशांतिर्भवति अस्याःपूजायंत्रं अष्टदलं पद्मं चतुर्द्वारोपेतंविर
चय्य कर्णिकायाषडंगानिसंपूज्य मध्येमूलेनशीतलांदेवींसंपूज्य पत्रेष्वेतादेवताःपूजयेद्यथा ऊंह्रींश्रींसुनंदायाः
श्रीपादुकांपूजयामिनमः १ ऊंह्रींश्रींचंडिकायाःश्रीपा. २ ऊंह्रींश्रींसुमालायाःश्रीपा. ३ ऊंह्रींश्रींसुधालायाः
श्रीपा. ४ ऊंह्रींश्रींमदविव्हलायाःश्रीपा- ५ ऊंह्रींश्रींआमोदायाःश्रीपा. ६ ऊंह्रींश्रींप्रमोदायाःश्रीपादु- ७
ऊंह्रींश्रींसुखदायाःश्रीपा. ८ चतुरस्त्रेषुद्वारेषुच इंद्रादीन् ८ पूजयेत् तद्बाह्ये वज्रादीनिआयुधानि ८ पूजयेत्
अथमंत्रांतरमुच्यते ऊंह्रींतंनमःशीतलायैविस्फोटकान्विनाशय- २ वातंछेदय. २ दाहंस्तंभय २ ऊंह्रींतंनमः
शीतलायैस्वाहा ४८ इत्यनेनमंत्रेणापिजपोयथाशक्तिकार्यःअथशीतलावाहनस्यनामानि रासभोगर्दभश्चैवखरो

वैशाखवाहनः शीतलावाहनंचैवदूर्वाक्रंदननंदनः एतानिखरनामानिशीतलाग्रेतुयःपठेत् तस्यदेहेचगेहेचशीतलारु
क्नजायते अथशीतलाकवचंभैरवतंत्रे देव्युवाच भगवन्सर्ववेत्तात्वंलोकानांहितकारकः देवादिदेवदेवेशस
र्वलोकनमस्कृतः श्रीमान्सर्वकलाभिज्ञः सर्वतंत्रविचक्षणः देव्याःश्रीशीतलायाश्च कवचंब्रूहिभैरव ईश्वरउ
वाचशृणुदेविप्रवक्ष्यामिरहस्यंसुरदुर्लभं कवचंशीतलादेव्याजगन्मंगलकाभिधम् पठनाद्धारणाद्यस्यशुभंभवतिस
र्वतः श्रीजगन्मंगलस्यास्यकवचस्यऋषिः शिवः छंदोनुष्टुप्समाख्यातंदेवताशीतलेरिता लक्ष्मीर्बीजंपराश
क्तिःकामराजस्तुकीलकं बालानांदेविरक्षार्थं विनियोगःप्रकीर्तितः ॐअस्यश्रीशीतलादेवीकवचराजस्यसदा
शिवऋषिरनुष्टुप्छंदः श्रीशीतलादेवीदेवता श्रींबीजं ह्रींशक्तिः क्लींकीलकं बालानांविस्फोटकरोगशांतये
पाठेविनियोगः ॥ ध्यानं ॥ उद्यदिंदुवदनांचतुर्भुजांशक्तिपाशपरिघांकुशायुधां हारिणींशवगतांसितांबरांशी
तलांभगवतींहृदिस्मरेत् एवंध्यात्वाकवचंपठेत् ॐह्रींश्रींशुभंकरीपातुमस्तकंचंद्रशीतला ललाटंसुकुमारां
गीभ्रुवौब्रह्मांडचारिणी नेत्रेमेपातुमातंगीश्रुतीमेछिन्नमस्तका नासांमेपातुचामुंडा पायादोष्ठौसुरेश्व
री मुखंमेपातुसुमुखीदंतान्मेरक्तदंतिका जिह्वांज्वालामुखीपातुकंठंकालीममावतु स्कंदमाताचमेस्कं
धौबाहूमेबगलामुखी हस्तौकमलहस्ताव्यान्नखान्मेभैरवेश्वरी वक्षोमेपातुवाराही स्तनौपातुमनोन्मना
पार्श्वौपीतांबरीपातुपृष्ठंनीलसरस्वती शिश्नंमेभगमालाव्यान्मेढ्रंमहिषघातिनी गुह्यंमेगुह्यकेशानीऊरूमेभुव
नेश्वरी जानूमेविजयापातुजंघेमेपातुभैरवी गुल्फौमेपातुवीरेशीपादौत्रिपुरसुंदरी विस्मारितंचयत्स्थानंय
त्स्थानंनामवर्जितं तत्सर्वंपातुमेनित्यंविद्येयंश्रीदशाक्षरी पादादिमूर्धपर्यंतंसर्वांगंसंधिसंयुतं शिरसःपादप
र्यंतंशीतलापातुमेवपुः रणेराजकुलेद्यूतेविवादेशत्रुविग्रहे मारीभयेचदुर्भिक्षेश्रींह्रींक्लींशीतलावतु पूर्वेमांपातुब्रां

ब्राह्मीवह्नौह्रींवैष्णवीतथा दक्षिणेओंमहेशानीऐंऐंह्रूंनैर्ऋतेऽवतु पश्चिमेक्लींचकौमारी वायव्येह्रींनृसिंहिका उत्तरेषोडशीपायादैशानेश्रींशिवावतुऊर्ध्वेओंह्रींउग्रतारापात्वधोमेपराजिता प्रभातेपातुमांबालामध्याह्नेत्रिपुरावतु सायंसरस्वतीपातुनिशीथेभद्रकालिका सर्वत्रशुभदापातुओंह्रींश्रींक्लींदशाक्षरी इतीदंकवचंगुह्यंजगन्मंगलकाभिधं शीतलायाश्चसर्वस्वंरहस्यंममपार्वति सर्वमंत्रमयंदिव्यंसर्वसिद्धिप्रदायकं पठेद्वापाठयेद्वापिकवचंदेवदुर्लभं रोगीचमुच्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबंधनात् नाग्निभीर्ज्वरपीडाचजायतेपरमेश्वरि बालानांपीडितानांचपठेद्वापाठयेद्यदि ससद्योरोगमुक्तस्तुजायतेसुभगःशिवे कुंकुमालक्तकस्तूरीरसैर्देविरवेर्दिने विलिख्यकवचंदिव्यंपूजयित्वाचशीतलां श्वेतचंदनपुष्पैश्चसितवस्त्रेणपार्वति धूपदीपादिनैवेद्यैः क्षीरेणतर्पयेत्ततः धारयेद्योपिकवचंमृत्युंप्राप्तोपिजीवति शतावर्त्तंपठेद्यस्तुदशावर्तंव्रतीशुचिः तस्यदेवीस्वयंदेवमातेवहितकारिणी इतीदंकवचंपुण्यंशीतलायारहस्यकं गोपनीयंगुह्यतममदेयंयस्यकस्यचित् ॥ ॥ इतिश्रीभैरवीतंत्रेशीतलाकवचम् ॥ इतिभाद्रकृष्णसप्तम्यांशीतलासप्तमीव्रतम् ॥

अस्यामेववाराहपुराणोक्तंपुत्रप्राप्तिव्रतं तत्रविष्णुंसंपूज्य गोपालमंत्रेण सघृतैःकृष्णतिलैरष्टम्यांहोमंकृत्वा ब्राह्मणान्संभोज्यविल्वपत्रप्राशनपूर्वकंस्वयमपिषड्रसंभुंजीत एवंसर्वासुकृष्णपक्षसप्तमीषुव्रतंकुर्वीत वत्सरांतेगोयुग्मंदद्यात्पुत्रप्राप्तिर्भवतीति पुत्रसप्तमीव्रतम् ॥ अथभाद्रकृष्णाष्टम्यांदशाफलव्रतं नारदीये नभस्यस्याऽसिताष्टम्यांदशाफलमितिव्रतं उपवासंचसंकल्प्यस्नात्वाकृत्वाचनित्यकं तुलस्याःकृष्णवर्णायादलैर्दशभिरर्चयेत् कृष्णंविष्णुंतथानंतंगोविंदंगरुडध्वजं दामोदरंहृषीकेशंपद्मनाभंहरिंप्रभुं एतैश्चनामभिर्नित्यंकृष्णदेवंसमर्चयेत् नमस्कारंततःकुर्य्याद्व्रतानांव्रतमुत्तमं आदौमध्येतथाचांतेहोमंकुर्य्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेणजुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरंशतं

होमांतेविधिनासम्यगाचार्यंपूजयेत्सुधीः सौवर्णंताम्रपात्रेवामृण्मयेवेणुपात्रके तुलसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्ष
णं हैम्नावाप्रतिमांकृत्वापूजयित्वाविधानतः विधायप्रतिमांतत्राद्याचार्यायनिवेदयेत् दातव्यागौःसवत्साचवस्त्रा
लंकारभूषिता दशार्द्धंकृष्णदेवायपूरिकादशचार्पयेत् तच्चदद्याद्विधिज्ञायस्वयंवाभक्षयेद्व्रती वायनंचप्रदातव्यंय
थाशक्तिद्विजोत्तम दशमेन्हितत्तोमूर्तिंसद्रव्यंगुरवेर्पयेत् व्रतांतेदशविप्रेभ्यःप्रत्येकंदशपूरिकाः दद्यादेवंदशाब्दंतुकृ
त्वाव्रतमनुत्तमं उद्याप्यविधिनाभूयात्सर्वकामसमन्वितः अंतेकृष्णस्यसायुज्यंलभतेनात्रसंशयः इदंशुक्लादिश्रव
णकृष्णाष्टम्यांदशाफलव्रतं तत्रास्यविधिः ॥ ध्यानम् ॥ तमद्भुतंबालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदाद्युदायुधं
श्रीवत्सलक्ष्मंगलशोभिकौस्तुभंपीतांबरंसांद्रपयोदसौभगं महार्हवैदूर्यकिरीटकुंडलत्विषापरिष्वक्तसहस्रकुंतलं
उद्दामकांच्यंगदभूषणादिभिर्विरोचमानंवसुदेवऐक्षत ॥ १ ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ध्यायामि वासुदेवायआव
हयामि शेषशायिने आसनं तीर्थपादाय पाद्यं गंगाजनकायअर्घ्यं यमुनावेगसंहारिणे आचमनं नित्यमुक्तायपं
चामृतस्नानं कृष्णायशुद्धोदकस्नानं पीतवासिनेवस्त्रं यज्ञप्रियाययज्ञोपवीतं सर्वेश्वरायगंधं अधोक्षजायाक्षताःक
लाप्रियाय पुष्पाणि तुलसीदलानिच ततोंगपूजां कुर्यात् कृष्णायनमः शिरःपूजयामि विष्णवेनमः
मुखंपूज. हरयेनमः कंठंपूज. शेषशायिनेनमोबाहूपू० गोविंदायनमोहृदयंपू. गरुडध्वजायनमः नाभिंपू.
दामोदरायनमः गुह्यंपू. हृषीकेशायनमः ऊरूपू. पद्मनाभायनमः पादौपू. उपेंद्रायनमः सर्वांगंपूजः
पारिजातापहारकाय धूपं ज्ञानप्रदायदीपं चक्रिणे नैवेद्यं पद्मनाभाय नीराजनं पूगीफलं तांबूलं
इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमिति दक्षिणा देवदेवनमस्तेस्तुभक्तप्रियकृपानिधे गृहाणार्घ्यंमयाद
त्तंदेवक्यासहितप्रभो इत्यर्घ्यं त्रिलोकनाथोदेवेशस्सर्वभूतदयानिधिः दानेनानेनसुप्रीतोभवत्विहसदामम

वायनं श्रीकृष्णः प्रतिगृह्णाति श्रीकृष्णोवैददातिच श्रीकृष्णस्तारकोभूम्यां श्रीकृष्णायनमोनमः संसारार्णवमग्ना
नांनराणांपापकर्मणां इहमोक्षफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम इति ॥ अथकथा सूतउवाच ॥ शृणुध्व
मृषयः सर्वेनैमिषारण्यवासिनः पुराकृतयुगस्यादौकृष्णदेवेनभाषितं तद्व्रतंवःप्रवक्ष्यामिसांगोपांगमुनीश्वराः
पुरावैद्वापरस्यांतेपांडवाःकौरवास्तथा द्यूतंप्रचक्रिरेसर्वेधनमानेनमोहिताः निर्जिताःपांडवादुःखाद्वनंप्रापुर्महो
श्वराः कुंतीविदुरगेहेतुसंस्थितासुमहायशाः तच्छ्रुत्वाकृष्णदेवोपिकृपयापरयायुतः आययौगरुडारूढोविदुरस्य
गृहंप्रति तत्रापश्यन्महातेजाःकुंतींपरमदुःखितां विदुरेणार्चितःकृष्णःकुंतींचैवाहभक्तितः नत्वाहकुंतींत्वांदे
वींपश्याम्यद्यविडंवयन् त्वत्पुत्रास्तुमहादुःखं प्रापुस्तेगहनेवने तवापिसुमहद्दुःखंसर्वदातन्ममाप्रियं कुंत्यु
वाच हृषीकेशमहावाहोमहादुःखेनकर्षिताः कृपयापरयादेवरक्षितावयमीदृशाः ममचैवमहादुःखंत्वयिभ्रात
जसंस्थिते मत्पुत्रास्तेमहादुःखात्प्रविष्टागहनंवनं कृपयाविदुरोमह्यंभोजनंप्रस्थसंमितं ददातिप्रत्यहंकृष्णजी
वनंममदुःखदं गृहस्यपश्चिमेभागेवसाम्येवंजनार्दन दर्शिताकौरवाणांहिसर्वेषांकुमतिस्तथा इतितस्यावचः
श्रुत्वाकृष्णःपरमधर्मवित् दशाफलमितिख्यातंतद्व्रतंकुरुसुव्रते कुंत्युवाच कस्मिन्कालेप्रकर्तव्यंतद्व्रतंकेशवप्र
भो वदमांप्रतिचेत्युक्तोजगादसात्वतेश्वरः कृष्णउवाच श्रावणस्यासितपक्षेकृष्णाष्टम्यांनिशीथके देवक्यांवसु
देवाच्चप्रादुर्भवतिकेशवः तदग्रेदशगुणितंसूत्रंस्थाप्यप्रपूजयेत् हस्तेवद्ध्वातुतत् सूत्रं दशाहंव्रतमाचरेत् संसा
रार्णवमग्नानांनराणांपापकर्मणां इहामुत्रफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम अनेनडोरकंबद्ध्वादशवर्षंव्रतंचरेत् देव
स्यपुरतोनित्यंदशपद्मानिकारयेत् ततश्चशृणुयात्पुण्यांकथामेतांशुभावहां तुलस्याःकृष्णवर्णायादलैर्दशभि
रर्चयेत् कृष्णंविष्णुंतथानंतंगोविंदंगरुडध्वजं दामोदरंहृषीकेशंपद्मनाभंहरिंप्रभुं एतैश्चनामाभिर्नित्यंकृष्णदेवंसम

र्चयेत् नमस्कारंप्रकुर्वीतप्रदक्षिणसमन्वितं एवंदशादिनंकृत्वाव्रतानामुत्तमंव्रतं आदौमध्येतथाचांतेहोमंकु
र्य्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेणजुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरंशतं ततोहोमांतविधिनाआचार्य्यंपूजयेत्सुधीः सुवर्णताम्रपात्रे
वामृण्मयेवेणुपात्रके तुलसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्षणं प्रतिमांचततःकृत्वापूजयित्वाविधानतः विधायप्र
तिमांतत्रआचार्य्यायनिवेदयेत् दातव्यागौःसवत्साच वस्त्रालंकारभूषिताः दशाहोमेतुकृष्णायपूरिकादश
चार्पयेत् दापयेत्तुब्राह्मणायस्वयंभुक्त्वातथैवच वायनंतुगृहिणीष्वसर्वोपस्करसंयुतं संसाराणवमग्नानांपाहि
देवकिनंदन अनेनोद्यापनंकृत्वानमस्कृत्यक्षमापयेत् दक्षिणाभिर्युतादेविदातव्याकृष्णसन्निधौ दशांतेदश
विप्रेभ्यःप्रत्येकंदशपूरिकाः एवंदशसुवर्षेषुव्रतंकुर्य्यान्नरोत्तम एवंव्रतंत्वयादेविकर्तव्यंकृष्णसन्निधौ एवमुक्तातु
कृष्णेनकुंतीश्रुत्वामुदान्विता उवाचकृष्णदेवंतंममवित्तंनविद्यते प्रत्युवाचहृषीकेशस्तववित्तंभविष्यति एवमुक्त्वाययौ
कृष्णःकर्णंद्रष्टुंमुदान्वितःकर्णोपिसुमहात्मानंकृष्णंदृष्ट्वाप्रहर्षितः सिंहासनंददौतस्मैपाद्यमर्घ्यंतथैवच कर्णोप्युवा
चदेवेशकिमर्थंतवचागमः उवाचकृष्णदेवोथतवमातातिदुःखिता कर्णउवाच दुर्योधनभयात्कृष्णमातरंयाम्यहंक
थं कथंवादुःखितामाताप्रमुच्येतवदस्वमे श्रीकृष्णउवाच सुवर्णपात्रंसपूर्ण्यपायसक्षीरसंयुतं प्रत्यहंतत्रदातव्यं
विप्रेवाचार्यपुत्रके तवमातातथाप्रीताभविष्यतिनसंशयः एवमुक्त्वातदाकृष्णोजगामद्वारिकांमुदा सकृष्णभाषितं
श्रुत्वाशतनिष्कंतुवाग्यतः ततःश्रुत्वाकथांकर्णश्चक्रेसर्वंमहाशयः पंचभक्ष्यसमायुक्तंपात्रंस्वर्णेनकारितं शतनि
ष्कसमायुक्तंविप्रहस्तेप्रदायसः प्रत्यहंवैतथाकुंतीपुत्रंदृष्ट्वातुहर्षिता देवस्यसन्निधौकुंतीव्रतंचक्रेतुभक्तितः कृष्णे
नकारितंसर्वंममभाग्यायवैध्रुवं कृष्णपूजांततःकृत्वाकथांश्रुत्वाचपूर्ववत् उद्यापनेददावन्नंब्राह्मणेभ्योयथाक्रमं तु
लसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्षणं प्रतिमांविष्णुभक्तायस्वर्णपात्रेनिधायच गोदानेनसमायुक्तामाचार्य्यायमह।

सती कुंतीददौतदातत्रविष्णुर्नःप्रीयतामिति व्रतंदशसुवर्षेषुचकारोद्यापनंततः तद्व्रतस्यप्रभावेणतनूजाःसमुपा
गताः हत्वाशत्रून्मृधेसर्वान्कृष्णस्यचप्रसादतः युधिष्ठिरःसधर्मात्मास्वंराज्यंप्राप्तवान्सुधीः प्रोवाचेदंव्रतंकुंतीद्रौ
पदींचपतिव्रतां दशाफलमितिख्यातंकृष्णदेवेनभाषितं एवंसर्वेमहादुःखान्निस्तीर्य्यस्वपुरींगताः व्रतस्यास्यप्र
भावेण कृष्णस्यचप्रसादतः सापिचक्रेमहाभागाद्रौपदीव्रतमुत्तमं तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यंतुव्रतंजनैः याभ
क्त्याकुरुतेनारीव्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते इदंव्रतंमहापुण्यंव्रतानामुत्तमंस्मृतं
वदतांशृण्वतांचैवविष्णुलोकप्रदंध्रुवम् ॥ ॐ इतिभविष्योत्तरेदशाफलव्रतम् ॥ अथास्यामेवभाद्रकृष्णजन्मा
ष्टम्यां श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं ॥ तदुक्तंनारदीये ॥ कृष्णजन्माष्टमीचैषास्मृतापापहरानृणां केवलेनोपवासेनत
स्मिन्जन्मदिनेहरेः सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः उपवासीतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजले सुदेशेमंडपे
कृतेमंडलंलेखयेत्सुधीः तन्मध्येकलशंस्थाप्यताम्रजंवापिमृण्मयं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंतस्योपरिस्थितं है
मींवस्त्रयुगाच्छन्नांकृष्णस्यप्रतिमांशुभां पाद्याद्यैरुपचारैस्तुपूजयेत्स्निग्धमानसः देवकींवसुदेवंचयशोदांनंदमेवच ब
लंगोपांस्तथागोपीर्गाश्चदिक्षुसमर्चयेत् ततश्चारात्रिंकंकृत्वाक्षमाप्यानम्यभक्तितः तिष्ठेत्तथैवार्द्धरात्रेपुनःसंस्नापये
द्धरिं पंचामृतैःशुद्धजलैर्गंधाद्यैःपूजयेत्पुनः धान्याकंचयवानींचनागरंशर्करांतथा सजीरकंघृतंपात्रेनैवेद्यंविनिवेद
येत् पुनरारात्रिकंकृत्वादशधारूपधारिणं विचिंतयन्शशांकायदद्यादर्घ्यंसमुद्यते क्षीरोदसागरोत्पन्नह्यत्रिनेत्रसमुद्भ
व गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहितःशशिन् ततःक्षमाप्यदेवेशंरात्रिशेषंनयेद्व्रती पौराणिकैःस्तोत्रपाठैर्गीतवाद्यै
रनेकधा ततःप्रभातेविप्राग्र्यान्भोजयेन्मधुरान्नकैः दत्वाचदक्षिणांतेभ्योविसृजेत्तुष्टमानसःततस्तांप्रतिमांविष्णोःस्व
र्णधेनुसमन्वितां गुरवेदक्षिणांदद्याद्विसृज्याश्नीतचस्वयम् दारापत्यसुहृद्भृत्यैरेवंकृत्वाविधानतः साक्षाद्गोलोकमा

ष्णोतिविमानवरमास्थितः नैतेनसदृशंचान्यद्व्रतमस्तिजगत्त्रयेकृतेनयेनलभ्येतकोटिरेकादशीफलम् अत्रप्रतिमादा
नेस्वर्णधेनुसमन्वितंगोदानमुक्तं सुवर्णधेनुतिलधेन्वादिदानप्रकरणोक्तं अथवासुवर्णदक्षिणान्वितधेनुयुताप्रति
मादेयाइति अथजन्माष्टमीनिर्णयतेसाचामांतमासपक्षेश्रावणकृष्णाष्टमी पूर्णिमांतमासपक्षेभाद्रकृष्णाष्टमी उभय
थाप्येकैव उभयविधोपिस्मार्तव्यवहारोदर्शयिष्यते साचद्विविधाशुद्धाविद्धाच तत्रशुद्धायामष्टौतत्रसप्तमीयोग
रहिताशुद्धा सप्तमीयुक्ताविद्धा शुद्धाच त्रिविधासमान्यूनाअधिकाचेति तत्रसूर्योदयादुदयपर्यंतंस्थितासमाततोर्वा
ङ्निवृत्ता न्यूना तमतिक्रम्यप्रवृत्ताअधिका विद्धापिसमन्यूनाधिकभेदेन त्रिधा तत्र शुद्धसमारोहिणीसहितातद्र
हिताचेतिद्विविधा शुद्धाधिकातुपूर्वदिनएवरोहिणीसाहिता उभयत्ररोहिणीसहिता उभयत्ररोहिणीरहिताचेतिचतु
र्विधा एवंशुद्धाप्यष्टविधा एवंविद्धसमापि रोहिणीसहितातद्रहिता विद्धन्यूनापिरोहिणीसहिता उभयत्ररो
हिणीरहिताचेतिचतुर्विधा एवंविधाप्यष्टविधा उभयेषांशुद्धविद्धभेदानां मेलनेषोडशप्रकाराभवंति द्वावन्यावांतर
भेदौयथा अर्धरात्रेरोहिणीयुक्ताष्टमीजयंतीत्येके द्वितीयानवमीयुक्ताष्टम्यांबुधवारसोमवारयोरन्यतरेणयोगे एव
मष्टादशप्रकाराजन्माष्टमीतत्रसकामैर्निःकामैश्चसर्वथोपवासःकर्त्तव्यः गृध्रमांसंखरंकाकंश्येनंचमुनिसत्तम त्रैलो
क्यजनितंपापंभुंक्तेतेननसंशयः येनकुर्वंतिजानंतःकृष्णजन्माष्टमीव्रतं तेभवंतिमहाप्राज्ञव्यालामहतिकानने श्रा
वणेवहुलेपक्षेकृष्णजन्माष्टमीव्रतं नकरोतिनरोयस्तुभवतिब्रह्मराक्षसः अकुर्वन्नरकंयातियावदिंद्राश्चतुर्दश अती
तानागतंतेनकुलमेकोत्तरंशतं पातितंनरकेघोरेयोभुंक्तेकृष्णवासरे रटंतीहपुराणानिभूयोभूयोमहामुने तथा कृष्ण
जन्माष्टमींत्यक्त्वायेन्यद्व्रतमुपासते नाप्नुवंतिशुभंकिंचिदिष्टापूर्त्तमथापिवा श्रावणेवहुलेपक्षेनकरोतियदाष्टमीं क्रूरायु
धाःक्रूरमुखाहिंसंतियमकिंकराः इत्यादिवाक्यैरकरणेप्रत्यवायश्रवणात् वर्षेवर्षेतुयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं

नकरोतिमहाप्राज्ञव्यालीभवतिकानने वर्षेवर्षेतुकर्तव्यंतुष्ट्यर्थंचक्रपाणिन इत्यादिस्कंदादिवाक्येषु वीप्साश्रुतेश्चव
क्ष्यमाणजयंतीव्रतमपिनित्यं यद्बाल्येयच्चकौमारेयौवनेवार्द्धकेतथा बहुजन्मकृतंपापंहंतिसोपोषितातिथिःसप्तजन्म
कृतंपापंराजन्यत्त्रिविधंनृणांनक्षालयतिगोविंदस्तिथौतस्यांसमर्चितःउपवासश्चतत्रोक्तोमहापातकनाशनःजयंत्यां
जगतीपालविधिनानात्रसंशयइतिवन्हिपुराणवचनेतथा शूद्रान्नेनतुयत्पापंशवहस्तस्यभोजने तत्पापंलभ्यतेमर्त्यै
र्जयंत्याभोजनेकृतइति स्कंदपुराणवचनेन तथाब्रह्मघ्नश्चसुरापश्चगोवधेस्त्रीवधेपिवा नलोकोमुनिशार्दूलजयंती
विमुखस्यच नकरोतियदाविष्णोर्जयंतीसम्भवंव्रतं यमस्यवशमापन्नःसहतेनारकींव्यथां जयंतीवासरेप्राप्तेकरो
त्युदरपूरणं खाद्यतेतिलमात्रंतुयमदूतैःकलेवरम् जोभुंजीतविमूढात्माजयंतीवासरेनृप नरकोत्तरणंनास्तिद्वादशी
मपिकुर्वत इत्यादिवचनैश्च तदकरणेदोषश्रवणात् शवहस्तस्यभोजनेशावहस्तस्थभोजनइत्यर्थः जन्माष्टमीव्रतं
काम्यमपिफलश्रवणात् तथाचस्कान्दे व्रतेनाराध्यदेवेशंदेवकीसहितंहरिं त्यक्त्वायमपथंघोरंयातिविष्णोःपरंपदं
जन्माष्टमीव्रतंयेवैप्रकुर्वंतिनरोत्तमाः कारयंत्यथवालोकाल्लक्ष्मीस्तेषांसदास्थिता स्मरणंवासुदेवस्यमृत्युकालेभ
वेन्मुने सिध्यंतिसर्वकाम्यानिकृतेजन्माष्टमीव्रते इत्यादि तथाजयंतीव्रतमपिकाम्यं महाजयार्थंकुरुतांजयंतीं
मुक्तयेऽनघ धर्ममर्थंचकामंचमोक्षंचमुनिपुंगव ददातिवांछितानर्थान्येचान्येप्यतिदुर्लभा इतिस्कंदादौ फलश्रुतेः
तथाभविष्योत्तरे जयंतीकल्पेपि प्रतिवर्षंविधानेनमद्भक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तंफलमाप्नुयात् पुत्रसं
तानमारोग्यंसौभाग्यमतुलंलभेत्इहधर्मरतिर्भूत्वामृतोवैकुंठमाप्नुयादित्यादि तत्रादौजयन्तीस्वरूपंतावन्निरूप्यते
माधवीयेविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीचयदाकृष्णपक्षेष्टम्यांद्विजोत्तम जयन्तीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिरिति सन
त्कुमारसंहितायां शृणुष्वावाहितोराजन्कथ्यमानंमयानघ श्रावणस्यचमासस्यकृष्णाष्टम्यांनराधिप रोहिणीयदि

लभ्येतजयंतीनामसातिथिःस्कांदे प्राजापत्येनसंयुक्ताअष्टमीतुयदाभवेत् श्रावणेबहुलेसातुसर्वपापप्रणाशिनी जयं
पुण्यंचकुरुतेजयांपुण्यांचतांविदुरिति शिवपुराणेपिशिववाक्यं शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिअष्टमीभेदनिर्णयं श्रावणेकृष्ण
पक्षस्यघटीह्यष्टिर्यदाभवेत् तदाजन्माष्टमीस्यातासम्पूर्णासाप्रकीर्त्तिता रोहिणीऋक्षसंयुक्ताजयंतीसातुकथ्यते
वसिष्ठउवाच श्रावणेवानभस्येवारोहिणीसहिताष्टमी यदाकृष्णानरैर्लब्धासाजयंतीतिकीर्त्तिता श्रावणेनभवेद्योगो
नभस्येतुभवेद्ध्रुवं तयोरभावेयोगस्यतस्मिन्वर्षेनसम्भवइति अत्रश्रावणइतिमुख्यः कल्पः नभस्योऽनुकल्पः
यदिवाश्रावणेयदिवानभस्येसर्वथापिरोहिणी कृष्णजन्माष्टमीयोगेजयंतीत्येतदविवादं पुराणांतरेपि रोहिणीचय
दाकृष्णपक्षेऽष्टम्यांद्विजोत्तम जयंतीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिः अत्र चयद्यपिसामान्यतः कृष्णाष्टमीरोहि
णीयोगोजयंतीत्युक्तमिति तथापि पूर्वोक्तवचननिचयपर्यालोचनयात्रत्वष्टमीपदस्यजन्माष्टमीपरतयानेनापिवच
नेन जन्माष्टमीरोहिणीयोगस्यैव जयंतीत्वमुक्तं अत्रकेवलेनोपवासेनेतिवाक्ये केवलोपवासस्यफलसंबंधप्र
तीतेरुपवास एव प्रधानं पूजादेःस्पष्टफलसंबंधानवगमात्तदंगत्वं तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतिपापंत्रिजन्मजामि
त्यादिस्तुतिमात्रमितिप्राञ्चः उपवासः पूजाचेत्युभयंप्रधानं जन्माष्टमीदिनेप्राप्तइतिस्कांदात् अर्द्धरात्रेतुरो
हिण्यांयदाकृष्णाष्टमीभवेत् तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतिपापंत्रिजन्मजं सोपवासोहरेः पूजांकृत्वातत्रनसीदती
ति भविष्यत्पुराणाच्च तयोरेवफलसंबंधावगमादितिकालतत्त्वविवेचने अत्रकेचित् यत्तुमयूखे सोपवासोहरेःपूजा
मित्यत्र मासिभाद्रपदेऽष्टम्यांकृष्णपक्षेऽर्धरात्रके शशांकेवृषराशिस्थेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्दिदे
वकीमामजीजनत् तस्मान्मांपूजयेत्तत्रशुचिः सम्यगुपोषितः इत्यादावुपवासस्य गुणत्वप्रतीतेः सदंतोधाव
तीत्यादिवत्फलसंस्कारः पूजैवप्रधानमिति तदापाततः केवलेनोपवासेनतास्मिन्जन्मदिनेशुभे सप्तजन्म

कृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयइतिवचनेन केवलोपवासस्यफलसंबंधश्रवणात् अर्द्धरात्रेतुरोहिण्यांयदाकृष्णाष्टमा भवेत् तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतियापंत्रिजन्मजमित्यत्रपूजायाः केवलायाएव जयंत्यामुपवासश्चमहापातकना शनः सर्वैःकार्योमहाभागपूजनीयश्चकेशवइतिभविष्यद्विष्णुधर्मयोरप्येकवाक्ये फलसंबंधश्रवणाच्च अतएव प्रयोगभेदकल्पनापत्तिरपिपरास्ता यत्राप्येकैकस्यश्रवणं तत्राप्यपरस्योपलक्षणीयत्वाच्च सोपवासोहरेः पूजामित्यत्रशुचिः सम्यगुपोषितइत्यत्रचोपवासस्यविशेषणत्वेनोपादानेऽपि प्राधान्यंनविहन्यते यजतावद्देशवत् एवंचसति वासुदेवंसमुद्दिश्यसर्वपापप्रशांतये उपवासंकरिष्यामिकृष्णाष्टम्यांनभस्यके इतिभविष्योक्तसंकल्पवाक्ये यदुपवासमात्रग्रहणं तत्पूजाया अप्युपलक्षणं विध्यनुसारित्वात्संकल्पः एवंसतिवासुदेवंसमुद्दिश्येत्यस्यांजस्येनोक्तामिति पूजायांतस्योद्देशत्वादुपवास उद्देश्यानपेक्षणात् वासुदेवशब्देन तत्प्रीतिलक्षणयाच तदेपक्षयाजघन्यउपवासपदएव यथाश्रुततदन्वयार्थं पूजालक्षणायामुक्तत्वात् उपवासोपसर्जनकपूजालक्षणायांच वसुदेवंसमुद्दिश्येत्यस्यविशेष्यपूजान्वयोपपत्तेः अतएवद्वितीयसंकल्पवाक्ये अर्चयित्वोपवासेनभोक्ष्येहमपरेहनि इतिपूजायाअप्युल्लेखः तस्मादुभयमपिप्रधानं स्मृतिकौस्तुभेतु मदनरत्नाद्युदाहृतभविष्योत्तरस्य जन्माष्टमीशास्त्रे तावदालोच्यमाने कीदृशंतद्व्रतंदेवसर्वैर्देवैरनुष्ठितमित्युपक्रम्य प्रसंगेनापियोभक्त्याव्रतंपश्येज्जनाकुलमित्युपसंहारात् जन्माष्टमीसंज्ञकव्रतस्यैव प्राधान्यमितिप्रतीयते व्रतशब्दश्च मानससंकल्पवाचित्वेन स्नातकव्रतप्रकरणेभियुक्तैर्व्याख्यातः किंविषयकः ससंकल्पइत्याकांक्षायां यावत्योतरालउपवासपूजादयः फलसंबंधितयानिर्दिष्टाः क्रियास्तावत्योविषयत्वेनसंबध्यंते तावद्विषयकसंकल्पस्य फलसंबंधो ज्ञायत एव सकलश्रुतीनजातेष्टिफलश्रुतीनामिवतात्पर्यावगमात् संभवंति चैवंसतिसंकल्पागमंत्रउपवासशब्देनप्रधानक्रियाप्रकाशना उ

पवासोनामसेतिकर्त्तव्यताकोभोजनसंकल्पइतिहेमाद्र्यादिभिरुक्तत्वात् तस्मात्संकल्पस्यैवप्राधान्यमिति ए
तेनजयंतीव्रतमपिव्याख्यातं तत्रापिव्रतशब्देनैवोपक्रमोपसंहारादिति नचैवमष्टमीरोहिणीतिवसिष्ठवचनेऽर्द्धरा
त्रस्यमुख्यकालत्वाभिधानमनुपपन्नमितिवाच्यं मुख्यस्यकालइतितत्पुरुषापेक्षया मुख्यः कालः इतिकर्मधार
यस्यस्वपत्याधिकरणन्यायेनौचित्यात् कालस्यमुख्यत्वंच स्वव्याप्त्याऽसाधारण्येननिर्णायकत्वमतोनानुपपत्ति
रित्युक्तं अस्याश्च पूजायाः कालउक्तोविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीसहिताकृष्णामासिभाद्रपदेऽष्टमी सप्तम्यामर्द्ध
रात्राधः कलयापियदाभवेत् तत्रजातोजगन्नाथः कौस्तुभीहरिरीश्वरः तमेवोपवसेत्कालंतत्रकुर्याच्चजागरं
अर्द्धरात्रेतुयोगोयंतारापत्युदयेतथा नियतात्माशुचिः स्नातः पूजांतत्रप्रवर्तयेदिति वसिष्ठस्तु स्पष्टमर्द्ध
रात्रस्य मुख्यकालत्वमाह अष्टमीरोहिणीयुक्तानिश्यर्द्धेदृश्यतेयदि मुख्यकालःसविज्ञेयस्तत्रजातोहरिः
स्वयमिति मुख्यस्य प्रधानस्य कालोमुख्यकालः श्रीभागवते दशमस्कंधे तृतीयाध्यायेऽपि ॥
अथसर्वगुणोपेतःकालः परमशोभनः यर्ह्येवाजनजन्मर्क्षं शांतर्क्षग्रहतारकमित्युपक्रम्यनिशीथेतमउद्भूतेजायमाने
जनार्दने देवक्यांदेवरूपिण्यांविष्णुस्सर्वगुहाशयःआविरासीदित्यादिअजनजन्मर्क्षंरोहिणी यद्यपि त्रिकांडपूजये
र्देवंदिवारात्रौविशेषतःअर्द्धरात्रेपिचतथाप्यर्द्धरात्रकालावच्छिन्नैव पूजा प्रधानं तथाचभविष्योत्तरे मासिभाद्रपदेऽ
ष्टम्यांनिशीथेकृष्णपक्षगे शशांकेवृषराशिस्थेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेऽस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकी मामजीजनत् तस्मा
न्मांपूजयेत्तत्रशुचिः सम्यगुपोषितः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याततोदद्याच्चदक्षिणां हिरण्यंमेदिनींगावोवासांसि
कुसुमानिच यद्यदिष्टतमंतत्तत्कृष्णोमेप्रीयतामिति नारदीयसंहितायामपि उपोष्यजन्मचिह्नानिकुर्याज्जागरणं
तुयः अर्द्धरात्रयुताष्टम्यांसोऽश्वमेधफलंलभेदिति एवंसत्यर्द्धरात्रेऽष्टमीसद्भाव एवात्रकार्यकालव्याप्तिरित्यभिधीयते

अर्द्धरात्रेतुरोहिण्यामित्यादितस्मिन्नर्द्धरात्रे पूर्वापरयामयोः कियत्प
यत्तदेवाभिप्रेत्य विष्णुरहस्ये पठ्यते अर्द्धरात्रादधश्चोर्द्ध्वंकलयापियदाभवेत् जयतीनामसाप्रोक्ता
रिमाणमपेक्षितमित्यपेक्षायामादित्यपुराणेदर्शितं अर्द्धरात्रादधश्चोर्द्ध्वंकलयापियदाभवेत्
सर्वपापप्रणाशिनीति वराहसंहितायामपि सिंहेर्केरोहिणीयुक्तानभः कृष्णाष्टमीयदि राज्यर्द्धपूर्वापरगा
जयंतीकलयापिचेतिरात्रेरर्द्धं राज्यर्द्धंपूर्वंचअपरंचपूर्वापरे राज्यर्द्धंचतेपूर्वापरेचतयोगच्छतिवर्तत इतिराज्यर्द्धपूर्वा
परगा योगीश्वरोपि रोहिणीसहिताकृष्णामासेचश्रावणेऽष्टमी अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमित्यादिकलायात्राति
सूक्ष्मत्वेनदुर्लक्षणत्वात्सएवपक्षांतरमाह अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमेकार्द्धघटिकान्विता रोहिणीचाष्टमीग्राह्याउपवा
सव्रतादिष्विति एकाचार्द्धघटिकाताभ्यामन्विता कलाद्यपेक्ष्यार्द्धघटिकास्थूला तामपेक्ष्यघटिकास्थूलातत्राय
मर्थः पूर्वभागावसानएकाघटिका उत्तरभागादौचैकेतिमिलित्वातान्निशीथशब्दवाच्यंतावत्परिमाणंसर्वैरापिसुल
क्ष्यत्वान्मुख्यः कल्पः तदसम्भवेघटिकार्द्धघटिकाऽन्वेष्टव्या तस्याअप्यसंभवे कलेति तत्रमुख्यंपक्षमभिप्रेत्यभ
विष्योत्तरेनिशीथेकृष्णपक्षगइत्युक्तं तच्च वचनं साकल्येनपूर्वमेवोदाहृतं अत्रजयंत्यांचंद्रार्घ्यस्यावश्यकर्त्तव्य
त्वात्तस्यचचंद्रोदयकालीनत्वान्निशीथेयोगः प्रशस्तः एतदेवमाधवीयेविष्णुधर्मोत्तरेऽभिहितं अर्द्धरात्रेतुयोगो
यमित्यादिसोयमर्द्धरात्रयोगोमुख्यः कल्पः यस्तुकृत्स्नाहोरात्रयोगः सोयंमुख्यतरः यश्च यदाकदाचि
दीषद्योगः सोऽनुकल्पः सच वसिष्ठसंहितायांदर्शितः अहोरात्रेतयोर्योगोह्यसंपूर्णोभवेद्यदि मुहूर्त्तमप्यहोरा
त्रेयोगश्चेत्तामुपोषयेदिति वासरेवानिशायांवायत्रस्वल्पापिरोहिणी विशेषेणनभोमासेसैवोपोष्यामनीषिभि
रिति योयंजयंतीव्रतेयोगनिर्णयः सएवजन्माष्टमीव्रतेऽपिद्रष्टव्यः यस्मिन्वत्सरेयोगोनास्तितस्मिन्वत्सरे ज
न्माष्टमीव्रतमेकमेवप्रवर्त्तते यदाचपूर्वेद्युः परेद्युर्वारोहिणीयोगस्तदाजन्माष्टमीजयंत्यामंतर्भूताज्ञेया नतुज

न्माष्टमीव्रतंपृथक्कार्यं तदुक्तंमाधवेनैव यस्मिन्वर्षेजयंत्याख्योयोगोजन्माष्टमीतदा अंतर्भूताजयंत्यांस्यादृक्षयोगःप्रशस्तता इतिमदनरत्ननिर्णयामृते गौडमैथिल्यमतेप्येवंनिर्णयसिंधौ हेमाद्रिस्तु रोहिणीसंयुतोपोष्यासर्वाघौघविनाशिनी अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमित्यग्निपुराणादर्धरात्र एव रोहिणीयोगस्य प्राशस्त्यान्मुहूर्तमपि लभ्यतेत्यादिनाचार्द्धरात्रयोगेप्युपपत्तेर्नजयंतीव्रतंभिन्नं किंच रोहिण्यामर्द्धरात्रेचेति विष्णुधर्मोक्तेः समायोगेतु रोहिण्यांनिशीथेराजसत्तम समजायतगोविंदोबालरूपीचतुर्भुजः तस्मात्तंपूजयेत्तत्रयथावित्तानुरूपत इति वह्निपुराणाच्चार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवसीयते अतः कर्मणोयस्ययः कालइत्यादिवचनात्पूर्वत्रैव प्राप्तेःपरदिनेसमेपिरोहिणीयोगस्यनप्रयोजकताअन्यथाबुधवारादेरपितत्त्वापत्तेः किंचजयंतीशब्दोरात्रिविशेषवचनः अभिजिन्नामनक्षत्रंजयंतीनामशर्वरी मुहूर्तोविजयोनामयत्रजातोजनार्दन इतिब्रह्मांडपुराणात् तेन तद्योगिरोहिण्यागौणत्वान्नव्रतभेदइत्यूचिवानितिस्थितं यत्तु निर्णयसिंधौ रोहिणीयोगश्चाहोरात्रेचेत्तामुपोषयेदिति वसिष्ठसंहितोक्तेरित्याद्युक्तं तत्तुच्छंमाधवाचार्यधृतवसिष्ठसंहितोक्ताष्टमीरोहिणीयुक्तेऽतिमुख्यत्वबोधकवचनाविरोधात् पूर्वोक्तमाधवग्रंथविरोधाच्चेत्यलं तदेवंकर्मकालेनिरूपितेवक्ष्यमाणव्यवस्थोपयोगित्वेनैव बोधोनिरूप्यते सचात्रतिथ्यंतरवदष्टम्यादिवाप्रवेशसत्येव न किंतुरात्रिमात्रसत्त्वेपिभवत्येव पूजारूपस्यप्रधानस्यार्द्धरात्रसाध्यत्वात् अहःसुतिथयःपुण्याइतिवचनाच्च अन्यत्रापिअष्टमीशिवरात्रिश्चह्यर्धरात्रादधोयदि दृश्यतेघटिकायास्तुसर्वविद्धाप्रकीर्तितेति इदमर्द्धरात्रात्पूर्वंघटिकासद्भावेवचनंसर्वकृष्णाष्टमीसाधारणं जन्माष्टम्यांतुकलासद्भावोपिपूर्वोक्तविष्णुधर्मोत्तरादिवचनेष्वभिहितः तदेववेधेनिर्णीतेसंप्रतिपूर्वोक्तभेदेषुव्यवस्थोच्यते तत्रशुद्धयोः समन्यूनयोरोहिणीसहितयोस्तद्रहितयोर्वानविवादःउत्तरदिनेऽष्टम्यभावात्एवंविद्धयोरपिसमन्यूनयोर्नविवादः शुद्धाधिक

विद्धाधिकावायदान्यतरास्मिन्नेवदिने रोहिणीसहिता तदा सैव ग्राह्या जन्माष्टम्यांभवेदन्नकलैकारोहिणी
नृप जयंतीनामसाज्ञेयाउपोष्यासाप्रयत्नतः सप्तजन्मकृतं पापंराजन्यत्रिविधंनृणां तत्क्षालयतिगोविंद
स्तिथौतस्यांसुभावित इतिवन्हिपुराणवचनात् कृष्णाष्टम्यां कृष्णजन्माष्टम्यां कालतत्त्वविवेचने उत्तर
दिनएव रोहिणीयोगे निशीथव्यापिनीमपिकिंवहुनाशुद्धामपिपूर्वांपरित्यज्योत्तरैव जन्मष्टमी व्रते ग्राह्या ननु
चार्द्धरात्रस्यकर्मकालत्वंतावास्थितं कर्मकालव्याप्तिशास्त्रस्यचसर्वापेक्षयाबलवत्त्वमुपपादितमेव रोहिणीयो
गेतु प्राशस्त्यात्फलातिशयमात्रं नतु तस्यनिर्णयोपयोगिता नवमीबुधवारादियोगवत् अन्यथाप्रतयोनिगता
नांतुप्रेतत्वंनाशितंनरैः यैःकृताश्रावणेमासिअष्टमीरोहिणीयुता किंपुनर्बुधवारेणसोमेनापिविशेषतः किंपुनर्न
वमीयुक्ताकुलकोटयास्तुमुक्तिदेति पद्मपुराणवचनात्पूर्वेद्युरर्धरात्रे रोहिणीयुक्तामप्यष्टमीं विहाय वुधवारादि
युक्तापराकर्तव्यास्यादिति अत्रोच्यते कर्मकालव्याप्तिशास्त्रादेवप्रधानभूतायाअर्द्धरात्रसत्वेनप्राप्तंग्राह्यं दिवावाय
दिवारात्रौनास्तिचेद्रोहिणीकला रात्रियुक्तांप्रकुर्वीतविशेषेणेंदुसंयुतामितिवचनेन रोहिणीयोगाभावविषयंक्रियते
एवंहितस्यार्थः दिवावच्छेदेनरात्र्यवच्छेदेनवाकलामात्रापिचेद्रोहिण्यष्टम्यांनास्तितदैवचंद्रोदयसंयुता मर्द्धरात्रव्या
पिनीमितियावत् प्रकुर्वीत दिनद्वयेपितादृश्याअभावेबहुरात्रिसंयुतामुत्तरांप्रकुर्वीतेति विष्णुरहस्यादिपदमर्द्धरात्र
गततत्परमितित्वर्थंताशुद्धं तथात्वेव.क्यस्यैवानर्थक्यप्रसंगात् यदाहिशुद्धाप्यष्टम्यर्द्धरात्रवर्त्तमानाग्राह्यातदारोहि
णीसहितामुत्तरामितिकिंवचनेन मुहूर्तमप्यहोरात्रइतिवचनेतु स्पष्टैवाहोरात्रसंवंधियत्किंचिन्मुहूर्तप्रतीतिः उदये
चाष्टमीकिंचिन्नवमीसकलादीत्यत्रच सूर्योदयप्रतीतिः तेनरोहिणीरहितायानिशीथव्यापिन्याअपवादेनानिर्णाय
कएवरोहिणीयोगोनतुबुधवारादिवत्प्राशस्त्यमात्रहेतुप्रतीतिरित्यपियुक्तं रात्रियुक्तांप्रकुर्वीततामुपावसेदुपोष्यासा

प्रयत्नइत्यादिषुनिर्णायकत्वस्यैवप्रतीतेः बुधवारादियोगवाक्येषुतुप्राशस्त्यमात्रप्रतीतेरिति मयूखेतुयदापूर्वेद्युरो
हिणीरहितानिशीथगाचतिथिः परेद्युरोहिणीसहितानिशीथास्पृक्चतदापूर्वैवग्राह्या कर्मकालशास्त्रस्यसर्वापेक्षया
प्राबल्यस्यसर्वग्रंथसिद्धत्वात् रोहिणीयोगेतुप्राशस्त्यात्फलातिशयमात्रंतुतस्यनिर्णयोपयोगिता नवमीबुध
वारवत् अन्यथाप्रेतयोनिगतानामितिपाद्मवचसापूर्वेद्युरर्द्धरात्रेवर्त्तमानां सरोहिणीमप्यष्टमीं त्यक्त्वा बुधन
वमीयुतापरैवकार्येत्यापद्येतेति निर्णयसिंधावपि यदापूर्वेद्युर्निशीथेष्टमीपरेह्नि रोहिणीतदापरेद्युर्जयंतीयोगस्यास
संपूर्णासंपूर्णासाष्टमीभवेत् कलाकाष्ठामुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवमीसैवग्राह्यास्यात्सप्तमीसंयुतानही
तिपाद्मोक्तेश्च केचित्तु हेमाद्रौ अष्टम्याःप्राधान्यात्तस्याश्चपूर्वेद्युकर्मकालव्यापित्वात्पूर्वैव पाद्मेतु पूर्वाह्निनिशी
थेप्यष्टम्यभावस्तत्रव्रतंज्ञेयं अतर्भावोक्तिस्तुमूर्खप्रतिदर्शनमात्रमित्याहुःनत्वष्टम्याःकर्मकालव्याप्तौदिवावायदिवेति
वाक्येरोहिणीयुतायाग्राह्यत्वोक्तेर्वचनात्कर्मकालव्यापिनीं त्यक्त्वापूर्वापरावाल्पापिरोहिणीयुताग्राह्येति वस्तुतस्तुउ
पवासद्वयंकार्यंद्वयोर्नित्यत्वादितिस्थितं शुद्धाधिकायदापूर्वस्मिन्दिनेनिशीथेरोहिणीयुक्ता उत्तरदिनेपितद्युक्तातदा
पूर्वैवग्राह्या रोहिण्यामर्द्धरात्रेचयदाकृष्णाष्टमीभवेत् सोपवासोहरेःपूजांकृत्वातत्रनसीदति विष्णुधर्मोत्तरवच
नात् यदातुशुद्धाधिकाकार्यादिनद्वयस्यार्द्धरात्रंविहायरोहिणीयोगस्तदापिपूर्वैवग्राह्या तस्याः सर्वाहोरात्रव्यापि
त्वप्रथमातिक्रमेकारणाभावाच्च यदातुशुद्धाधिकादिनद्वयेपिरोहिणीरहितातदाप्यहोरात्रव्यापित्वात्पूर्वैवग्राह्यादिवा
वेतिवचनाच्च विद्धाधिकातुयदापूर्वस्मिन्नेवदिनेनिशीथेरोहिणीयुक्ता दिनांतरेतुनिशीथंविहाय रोहिणीयुक्तातदापू
र्वैवग्राह्या सप्तमीसंयुताष्टम्यांनिशीथेरोहिणीयदि भवितासाष्टमीपुण्यायावच्चंद्रदिवाकरावितिवह्निपुराणवचनात्

पद्मपुराणेपि कार्याविद्धापिसप्तम्यारोहिणीसहिताष्टमीतत्रोपवासंकुर्वीतातिथिभांतेचपारणमिति आदित्यपुराणे विनाऋक्षेणकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी कार्याविद्धापिसप्तम्यारोहिणीसहिताष्टमी तत्रोपवासंकुर्वीततिथिभांतेचपारण मिति विष्णुधर्मोत्तरे जयंतीशिवरात्रिश्चकार्येभद्राजयान्विते कृत्वोपवासंतिथ्यंतेतथाकुर्यात्तुपारणमिति जन्माष्ट मीजयंतीचशिवरात्रिस्तथैवच पूर्वविद्धैवकर्तव्यातिथिभांतेचपारणमिति जयंत्यांपूर्वविद्धायामुपवासंसमाचरेदिति गारुडाच्च यदातुविद्धाधिकोत्तरस्मिन्नेवदिनेनिशीथेरोहिणीसहितापूर्वदिनेतुनिशीथेविहायरोहिणीतदोत्तरैवग्रा ह्या मासिभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेर्द्धरात्रके शशांकेवृषराशिस्थेप्राजापत्यर्क्षसंयुते उपोषितोर्चयेद्विष्णुंयशोदांदेव कींतथेतिभविष्योत्तरवाक्यात् यदानविद्धाधिकादिनद्वयेप्यर्द्धरात्रेरोहिणीयुक्तादिनद्वयेप्यर्द्धरात्रंविहायरोहिणीस हितावातदोत्तरैवग्राह्या अविद्धायांतुसंज्ञायांजातोदेवकिनंदनइतिवचनात् वर्जनीयाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीस ऋक्षापिनकर्तव्यासप्तमीसंयुताष्टमी ब्रह्मवैवर्त्तवचनात्हेमाद्रौयदार्द्धरात्रादूर्ध्वंकलामात्रमप्यतिक्रम्याष्टमीप्रवृत्तारो हिणीच द्वितीयेन्हिमुहूर्त्तंद्वेमुहूर्त्तेवातदाद्वितीयैवग्राह्या तथाचस्कंदपुराणे सप्तमीसंयुताष्टम्यांभूत्वाऋक्षंद्विजोत्तम प्राजापत्यंद्वितीयेन्हिमुहूर्तार्धंभवेद्यदि तदाष्टयामिकंज्ञेयंप्रोक्तंव्यासादिभिःपुरेति पाद्मेपि मुहूर्तेनापिसंयुक्तासम्पू र्णासाष्टमीभवेत् किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यस्तुमुक्तिदेति तत्रैव पूर्वविद्धाष्टमीयातुउदयेनवमीदिनेमुहूर्तमपिसंयुक्ता संपूर्णासाष्टमीभवेत् कलाकाष्ठमुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवम्यांसैवग्राह्यास्यात्सप्तमीसंयुतानहीति यदाशु द्धाधिकायांविद्धाधिकायांवाद्वितीयदिनएवरोहिणीयोगः तदाप्राजापत्यर्क्षसंयुक्तेतिविष्णुरहस्यवचनादुत्तरस्या ग्राह्यत्वंप्रागुक्तं तस्याएववुधवारादियोगेनप्राशस्त्यातिशयोपि पूर्वोक्तः प्रेतयोनिगतानामितिपद्मपुराणेप्रदर्शितः निर्णयामृतेपि यदास्वल्पापिसूर्योदयेष्टमीसाचरोहिणीयुक्ता उपरिसकलानवमीवुधवारेणवायुताभवति तदासं

पूर्णामप्यष्टमींपरित्यज्यसैवस्वल्पाप्युपोष्या तदुक्तंब्रह्मपुराणे उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि भवेद्बुधे
नसंयुक्ताप्राजापत्यर्क्षसंयुता अपिवर्षशतेनापिलभ्यतेवानवाविभोइति केचित्तुयत्तुमयूखे सोमेनेत्यत्रयुक्तं
तुचंद्रोदययुतेत्युक्तं तन्मंद्यं वुधवारसांनिध्यात्सोमवारग्रहणौचित्यान्माधवमदनरत्नानिर्णयामृतादिषुसोमपदेन
सोमवारग्रहणाच्च नृसिंहपरिचर्यायामपि सोमपदस्यसोमवारत्वमुक्तं निर्णयसिंधौतु उदयेत्यादिवचनं दाना
दिविषयंउपवासाश्रवणादित्यनंतभट्टःउदयेचन्द्रोदये इतिदीक्षिताःअप्येवंगौडास्तु नवमीक्षयपरमिदंवचनं नव
मीसकलायदीतिभविष्योक्तेः एवंतत्पूर्वदिनेजयंत्यभावपरमित्याहुः जयंत्यादिसर्वापवादोयमित्याचार्यचूडाम
ण्यादयः वयंतु सत्यंव्रतभेदः जन्माष्टम्युपवासःपूर्वेद्युरेवंपरेद्युर्जयंतीव्रतत्वादुपवासद्वयंकार्यमित्यपिस्थितं यातु
विद्धाधिका दिंनद्वयेऽपि रोहिणीयोगरहितासाचतुर्विधा पूर्वस्मिन्नेवदिनेनिशीथेवर्तमानोत्तरस्मिन्नेवदिनेनिशीथेव
र्तमाना दिनद्वयेऽनिशीथेवर्त्तमानादिनद्वयेपितत्रावर्तमानाचेति तत्राद्ययोः पक्षयोर्यानिशीथव्यापिनीसैवग्राह्या
दिवावायदिवारात्राविति वचनात् तृतीयचतुर्थयोस्तूत्तरैवग्राह्या वहुतरसंकल्पादिकर्मकालव्यापित्वात् वर्जनी
याप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीत्यादिवचनैः सप्तमीसहितायाअष्टमीनिषेधाच्चेतिकृतमलंविस्तरेण यद्यप्यत्रद्वि
तीयचतुर्थभेदौमाधवाद्युदाहताष्टमीशिवरात्रिश्चेतिवचनप्रतिपादितार्द्धरात्रात्पूर्वंसप्तमीसद्भावरूपवेधग्रहणेऽनुप
पन्नौतथापिविद्धापदेनप्रकृते सप्तमीमिश्रामात्रोपदानेनानुपपन्नौ अथनृसिंहपरिचर्यामतंलिख्यते सूर्योदयादुपरि
पलमाणाष्टमीनिर्गमे सत्यामसत्यांवारोहिण्यांद्वितीयदिनएवजन्माष्टमीव्रतंकर्त्तव्यं उदयेचाष्टमीतिस्कांदवचनात्
प्रेतयोनिगतानामितिपाद्मवचनाच्चसप्तमीविद्धातुसर्वथात्याज्यैवजन्माष्टमींपूर्वविद्धांसऋक्षांसकलामपि विहायनव
मीशुद्धामुपोष्यव्रतमाचरेत् शुद्धांऋक्षहीनां पलवेधेतुविप्रेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत् सुरायाविंदुनास्पृष्टंगंगाम्भः

कलुशंयथेति वर्ज्जनीयाप्रयत्नेनेत्यादिपूर्वोक्तस्कांदवचनाच्च अष्टम्यनिर्गमेतुसप्तमीविद्धाप्युपोष्या एकादश्यामनि र्गमेपिदशमीविद्धापरित्यागेनशुद्धद्वादश्युपवासविधानवच्छुद्धनवम्युपवासविधानाभावात् रोहिणीयोगस्तुबुध सोमवारादियोगवत्प्राशस्त्यातिरेकपरोनोपवासप्रयोजकः तथात्वेतदभावेव्रतलोपप्रसंगात् कालनिर्णयक। रास्तूभयार्द्धरात्रेरोहिण्यष्टमीयोगउभयार्द्धरात्रेरोहिण्यष्टमीयोगाभाव उत्तरार्द्धरात्रएवरोहिण्यष्टमीयोगेपूर्वार्द्धरा त्रेरोहिणीमात्रयोगेचोत्तरैवोपोष्यान्यदापूर्वा दिनद्वयेऋक्षाभावेपिव्यवस्थापयिषवउदयेचेत्यस्यदिनद्वयेप्यर्द्ध रात्ररोहिण्यष्टमीयोगपरत्वंवर्णयांबभूवुः तत्राष्टमीयोगातिरिक्तस्यऋक्षादियोगस्योपवासविधानायोद्देश्यविशे षणतयाविवक्षितत्वेहविरुभयत्ववदापाततोवाक्यभेदस्यपरिहारोदिव्यदृष्ट्याशिष्टैरन्वेष्टव्यः हरिभक्तिविलास मते श्रीजन्माष्टमीव्रतदिननिर्णयः ॥ तथाचकारिका कृष्णोपोष्याष्टमीभाद्रेरोहिण्याढ्यामहाफला निशी थेत्रापिकिंचेन्दौज्ञेवापिनवमीयुता अत्रयोगवाहुल्यंयोगप्राशस्त्यंचोपवासानियामकं तथैवाहनें दुःपूर्वेहनि ज्ञोवापरेचेद्रोहिणीयुता केवलावाष्टमीवृद्धासोपोष्यानवमीयुता वृद्धावृद्धिगामिनीसतीस्वल्पापीत्यर्थः तथो क्तं उदयेचाष्टमीकिंचिदित्यादि मुहूर्तेनापिसंयुक्तासासम्पूर्णाष्टमीभवेदितिंच ननुपरेचेद्रोहिणीयुतेत्यनेनपूर्वेह निरोहिणीयुतत्वंनास्तीतिज्ञापनात् परेहनिरोहिणीनवमीयुतेतिहेतुगर्भविशेषणं युतानवमीयुतातः सैवोपो ष्येत्यर्थः नवमीयोगस्यप्राशस्त्यात् तच्चकिंपुनर्नवमीयुक्तेत्यादौकैमुतिकन्यायात् मासिभाद्रपदेकृष्णाष्टमी नवमीभवेत् पूज्याष्टमीततःपुंभिःस्त्रीभिश्चापिविशेषतइतिसूत्रोक्तेश्चगौतमीतंत्रेच अष्टमीनवमीविद्धाउमामाहेश्व रीतिथिः सैवोपोष्यासदापुण्यकांक्षिभीरोहिणींविना अत्रकारिका अत्रकेवलमित्यादाउमामाहेश्वरीतिथिः प्रोक्तासैवयस्मादुपोष्यत्वेनानिश्चितेति तत्तद्योगाभावेतुकेवलाष्टम्युपोष्या तथाचकारिका रोहिण्यादिवियु

क्वापिसोपोष्याकेवलाष्टमी तत्तद्योगस्तुवैशिष्टोव्रतलोपोन्यथाभवेत् इत्थंशुद्धत्वलिखितायोगाद्बहुविधाष्टमीत्या
ज्या विद्धाचसप्तम्यासा विद्धैकादशीयथा ननुभवत्वष्टमीनिर्गमेपरदिनोपवासः अष्टमीक्षयेतद्दनिर्गमेकाव्यव
२०व्र० स्थेत्याशंक्याह तदेवमष्टमीहानौव्रतलोपःप्रसज्यते तन्निरस्तं पूर्वमेवस्कंदवाक्यानुसारतः जन्माष्टमीपूर्व
भाद्र५० विद्धामित्याद्यंयदुदीरितमितिस्कांदीयवचनद्वयपूर्वत्रे लिखितं यथाजन्माष्टमींपूर्वविद्धामित्यादिसकला पिस
२२ ऋक्षापिनवमीसंयुतापिच जन्माष्टमीपूर्वविद्धानकर्तव्याकदाचनेति नवमीसंयुतापीत्यष्टमी क्षयाभिप्रायेण
तदेवमेकादश्यानिर्गमेशुद्धद्वादश्युपवासवदत्रापिनवमींशुद्धामुपोष्यव्रतमाचरेदितिवचनबलात्तादृशस्थले शुद्धनव
मीव्रतमेवविधेयं विद्धाव्रतंतुसर्वथैवत्याज्यंमोक्षकांक्षिभिर्यतिविधवाभिश्चसकामैस्तुपूर्वविद्धावाशुद्धाष्टम्यांनिशी
थव्यापिन्यामेवकार्यमितिदिक् स्मृतिकौस्तुभेपि पूर्वदिनेसप्तमीवेधेन निशीथव्यापिन्याअपिग्राह्यत्वापवा
दोवैष्णवीयः यथोक्तंज्योतिर्निबंधे सर्वथासप्तमीयुक्तासंत्याज्यासर्ववैष्णवैः उपोष्यानवमीयुक्तातदुक्तंपुष्करे
स्फुटं वर्जनीयाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमी सऋक्षापिनकर्तव्यासशल्यासाप्रकीर्तितेत्यादि तदलमतिप्रसंगेन
इतिजन्माष्टमीजयंतीनिर्णयः ॥ अत्रकृत्यविशेषः ततोष्टम्यांतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजलइत्यादिवक्ष्यमाणभ
विष्योक्तेतिहासेद्रष्टव्यः अथप्रयोगः तत्रकर्तोक्तवज्जन्माष्टम्युपवासपूर्वदिनेलघुभुक्रात्रौजितेंद्रियः सुखोप
वासदिने प्रातः स्नानादिनित्यकृत्यंविधाय सूर्यःसोमोयमः कालःसंध्येभूतान्यहः क्षपा पवनोदिक्पतिर्भूमिरा
काशंखेचराममम ब्रह्मशासनमास्थायकल्पध्वमिहसंनिधिमित्युक्त्वा सूर्यादिदेवताभ्योनमस्कृत्वाचम्य प्राणा
नायम्यप्राङ्मुखउदङ्मुखोवादर्भहस्तः फलपुष्पाक्षतैर्वापूर्णताम्रादिपात्रंदक्षिणहस्तेनादाय मासपक्षवारनक्षत्र
मुल्लिख्यामुकफलकामः पापक्षयकामोवा श्रीकृष्णप्रीतयेजन्माष्टमीव्रतमहंकरिष्ये तथाव सुदेवंसमुद्दिश्यसर्वपाप

जैत्रायाविशतादिमां नतद्रक्षांसिनपिशाचाश्चरंतिदेवानामोजः प्रथमजंह्येतत् योबिभर्त्तिदाक्षायणंᳪं हिरण्य
ᳪंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुः समनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥

॥ इतिमातृकापूजनम् ॥

अथनांदीश्राद्धं सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदीमुखा भूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धि गोत्रानांदीमुख्योमातृपितामहीप्रपितामह्यः इदंवः पाद्यं पादा० पितृपितामहप्रपितामहाः नांदीमुखाः भूर्भुवः स्वः इदंपाद्यं पादा ०द्वितीयगोत्रा मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा भू. इदं पादा०नेत्रस्पर्शः मासपक्षाद्यु ल्लिख्यअस्मिन्कर्मणीसाकल्येनविधिनानांदीश्राद्धमहंकरिष्ये सत्यवसुसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांभूर्भुवःस्वः इमे आसनेवोनमोनमः नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतांतथाप्राप्नुतौ भवंतौप्राप्नुतांगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनां इमे नांदीश्राद्धेगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानांनांदी. इमे० नांदीयाअक्षताःपांतुपुष्पाणिपांतु सत्यवसुसंज्ञ केभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योवः गंधार्चनंस्वाहा संपद्यतांवृद्धिगोत्राभ्योः मातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखी भ्योवः द्रव्याणिपुनर्गंधादिदत्वा गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः नांदीमुखेभ्यःवःगं०द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यःवःस्वधानमः सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यो दास्यमानब्राह्मणयुग्म भोजनायपायसाद्यंअन्नंअमृतरूपेणस्वाहासंपद्यतां वृद्धिगोत्राभ्योमातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखेभ्यः दास्यमानब्राह्मणभोजनायादीत्युक्त्वावृद्धिद्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यो वृद्धौसत्यवसुसं ज्ञकाविश्वेदेवाः प्रीयंतां वृद्धिगोत्रानांदीमुख्योमातृपितामहीप्रपितामह्यःप्रीयंतांवृद्धिगोत्रानांदीमुखाःपितरःप्रीयं तां द्वितीयगोत्राः नांदीमुखाः मातामहाः प्रीयंतां सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योनांदीमुखेभ्यः कृते

तन्नांदीश्राद्धस्यफलप्रतिष्ठासिध्यर्थंद्राक्षामलकयवमूलनिष्क्रयणीं दक्षिणांदातुमहमुत्सृजे वृद्धिगोत्राभ्योमातृ
पितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीश्राद्धस्यदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे वृद्धिगोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः कृ
तैतन्नांदीश्राद्धदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे द्वितीयगोत्रेभ्योमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः कृतैतन्नांदीश्रा
द्धदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे उपास्मैगायतानरः पवमानायेंदवेअभिदेवांयईक्षते नांदीश्राद्धंसंपन्नंसुसंपन्नंअनेन
नांदीश्राद्धेनकर्मदेवताः प्रीयंतां वृद्धिः अनामिकयासुवर्णांतर्हितयामधुघृतंप्राशयेत् भूः त्वयिदधामि
भुवस्त्वयिदधामि स्वस्त्वयिदधामि भूर्भुवः स्वः सर्वंत्वयिदधामि अथास्याः पुष्पंकरोति ताभ्यां
दक्षिणवामेवाकर्णेजपति अग्निरायुष्मान्सवनस्पातीभिरायुष्मान् तेनत्वा युषायुष्मंतंकरोमि सोमआयुष्मा
न् सऔषधीभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ब्रह्मायुष्मान्तद्ब्रह्मणैरायुष्मान्तेनत्वा ऋषयआयुष्मंतस्तेव्र
तैरायुष्मंतस्तेनत्वा देवाआयुष्मंतस्तेमृतेनायुष्मंतः तेनत्वा यज्ञआयुष्मान्सवनस्पतीभिरायुष्मान्तेन इति
त्रिः त्र्यायुषंजमदग्नेः कश्यपस्यत्र्यायुषंयद्देवानांत्र्यायुषंतन्मेअस्तुत्र्यायुषं इति त्रिः सयास्मिन्देशेजातोभव
तितमभिमंत्रयेत् वेदतेभूमिहृदयंद्रमासिश्रीः तंवेदाहंतन्मांतत्विद्यात् पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतंशृणुया
मशरदःशतमिति अथैनमभिमृशति अश्माभवपरशुर्भवहिरण्यमस्तुते आत्मावैपुत्रनामासिजीवत्वंशरदःशतामि
तिततोनालछेदनंषष्ठीपूजनंचकुर्यात् ॥ ॥ तत्रषष्ठीपूजनविधिः पंचम्यांषष्ठ्यांचरात्रौपितादेशकालौस्मृत्वास्यशिशो
सूतिकायाश्चसर्वारिष्टशांत्यर्थमायुरारोग्यासिध्यर्थंविघ्नेशस्यजन्मदानां.षष्ठीदेव्याः जीवंतिकायाः स्कंदस्यराक
दीनांचपूजांकरिष्य इतिसंकल्प्यगणेशंसम्पूज्यकलशंसंस्थाप्य तत्रप्रतिमास्वक्षतपुंजेषुवागणेशजन्मदाः जीवं
तिकास्कंदंराकामनुमतिसिनीवालींकुहूकुड्येलिखितं.षष्ठींभगवतींच आवाह्यततस्तुग्रहान्नैवप्रतिष्ठाप्यषोडशोपचा

रैः सम्पूज्यदधिभक्तंनिवेद्यदीपान्माषभक्तबलीन्दत्त्वाप्रार्थयेत् गौरीपुत्रोयथास्कंदःशिशुत्वेरक्षितः पुरा तथा
ममाप्ययंबालःषष्ठिकेरक्ष्यतांनमः ॥ : : ॥ अथनामकरणं तत्र दशरात्रेव्युष्टेनामकरणमितिगोभिलसूत्रात्
अहन्येकादशेनामेतियाज्ञवल्क्यस्मृतेः ॥ दशम्यामुत्थाप्यब्राह्मणान्भोजयित्वा पितानामकारीतिगृह्यसूत्रात् ए
कादशेन्हिब्राह्मणेनकर्तव्यं तत्रभद्रावैधृत्यमावास्यादिकालाशुद्धौद्वादशेपूर्णमासे दशरात्रेवर्षेकार्यं क्षत्रादिस्तु
स्वस्वाशौचांतेकुर्यात् तत्रनियतकालेगुरुभार्गवयोरस्ताद्याधिमासादिदोषोनास्ति अतीतकालेतुसोस्त्येव अतीत
कालश्चेत् अश्विनीरोहिणीमृगपुनर्वसुउत्तरात्रय हस्तत्रयानुराधाश्रवणत्रयरेवतीषु शुभवारेरिक्ताष्टमीवर्जिततिथौकार्यं तत्रपूर्वाह्णेपित्रादिःकृतान्हिकः प्राणानायम्यदेशकालौकीर्त्तनांतेअस्यकुमारस्यबैजिकगार्भिकैनोनिबर्हणायु
रभिवृद्धिव्यवहारासिद्धिद्वारापरमेश्वरप्रीतये नामकरणमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यतानिकृत्वा ॥ नामकरणपूर्वांग
त्वेनविहितंब्राह्मणत्रयायभोजनं संप्रदास्यइतिचसंकल्प्यानुच्छिष्टपाकेनत्रीनधिकान्वाब्राह्मणान्भोजयित्वा प्रश
स्तपात्रेतंडुलोपरिआदौलक्ष्मीनृसिंहभक्तइत्यादि स्वकुलदेवतानामलेख्यम् ॥ ततोमार्गशीर्षादेः ॥ कृष्णोऽ
तोच्युतश्चक्रीवैकुंठोथजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्तथाहरिः योगेशः पुंडरीकाक्षो मासनामान्यनु
क्रमात् ॥ इतिक्रमादागतंमासनामकृष्णइत्यादिलेख्यम् ॥ ततोवकहडचक्रानुसारेणजन्मनक्षत्राश्विन्या
दिप्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपादप्रयुक्ताद्यक्षराणि जन्मनामानिलेख्यानि ॥ तथा ॥ तत्राश्विनीनक्षत्र
स्य चूचेचोलाआश्विनी चूडामणिः चेलयतिः चूलभद्रः लाडिकाइति भरणीनक्षत्रस्य लिलूले
लोभरणी लीलाधरः लूतारिः लोकप्रियः लोकनाथः कृत्तिकानक्षत्रस्य आईऊएकृत्तिका आत्मार
मः ईश्वरभट्टः ऊधोरभट्टः एकनाथः रोहिणीनक्षत्रस्य ओवाविवूरोहिणी ओंकारेश्वरः वाचस्पति

वीरेश्वरः बूलारामः मृगशिरनक्षत्रस्य वेवोकाकीमृगाशिरः वेशिभट्टः वासनापतिः कालभट्टः की र्त्युज्ज्वलइत्यादीनिबोध्यानि ततः काचवर्गाणांघोषसंज्ञकं तृतीयचतुर्थपंचमाक्षरंहकाराद्यंअंतस्थसंज्ञकंय रलवाद्यन्यतममध्यमाक्षरंदीर्घांताक्षरंपितामहादिनामकृत्प्रत्ययांतंताद्धितांतवर्ज्यंद्व्यक्षरंवाशर्मेत्ब्राह्मणस्य सुखवाच कशब्दांतंब्रह्मणस्ययथा हरदत्तशर्माहरिशर्माइत्यादिक्षत्रियस्यतुवर्मा यथाहरदत्तवर्मा हरवर्माहरदत्तसिं हहरसिंहइत्यादि वैश्यस्यतुहरिगुप्तइत्यादि शूद्रस्यतु हरिदासइत्यादिलेख्यं नामदेवताभिरितिसम्पू ज्य मातुरुत्संगस्थशिशोर्दक्षिणकर्णे कुलदेवता लक्ष्मीनृसिंहभक्तोसीत्यादिकथनीयं मासनाम्नाकृष्ण इत्यादि नक्षत्रनाम्नाचूडामणिरसीत्यादि व्यावहारिकनाम्नाहरदत्तशर्मासीत्यादिनामचतुष्टयंकथनीयं विप्रैर्मनो जूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञंसमिमंदधातु विश्वेदेवासइहमादयंतामोंप्रतिष्ठ इतिमं त्रांते नामसुप्रतिष्ठितमस्तुइतिवक्तव्यं उत्थितोबद्धांजलिः कर्त्ता कुलदेवतानाम्ना लक्ष्मीनृसिंहभक्तनामायंभव तोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुलक्ष्मीनृसिंहभक्तइतिवदेयुः एवमेवकर्त्तामासनाम्नाकृष्णनामायं भवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुकृष्णशर्माइतिवदेयुः पुनः कर्त्तानक्षत्रनाम्नाचूडामणिश र्मायंभवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान् भवतु चूडामणिशर्मा इतिवदेयुः पुनः कर्त्ताव्याव हारिकनाम्ना हरदत्तशर्मायं भवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुहरदत्त शर्मा इतिवदेयुः ॥ ॥ इतियस्ययथागतंनामचतुष्टयं अभिवादनप्रत्यभिवादनेपूह्यं ततः कर्त्ताविप्रान्नत्वा कृतैतन्नामकारणांगतया वि हितंदशसंख्याकब्राह्मणेभ्योभोजनंसंप्रदास्ये ॥ इतिसंकल्प्यब्राह्मणान्दशभोजयेत् ॥ विप्रान्संपूज्यतांबूलदक्षिणाभिस्तेभ्यआशिषोगृह्णीयात् कन्यायास्तु अयुताक्षरमकारांतताद्धितप्रत्ययांतं कार्यं

प्रशान्तये उपवासंकरिष्यामिकृष्णाष्टम्यांनभस्यहं अद्यकृष्णाष्टमींदेवींनभश्चंद्रंसरोहिणीं अर्च
यित्वोपवासेनभोक्ष्येहमपरेहनि एनसोमोक्षकामोस्मियद्गोविंदात्रियोनिजं ॥ तन्मेमुंचतुमांत्राहिपतितंशोकसागरे आजन्ममरणंयावद्यन्मयादुष्कृतंकृतं तत्प्रणाशयगोविंद प्रसीदपरमेश्वर इतिपठि
त्वाजलमुत्सृजेत् नृसिंहपरिचर्यायांतु अद्यस्थित्वानिराहारः श्वोभूतेपरमेश्वर भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षआस्मि
न्जन्माष्टमीव्रते ॥ इतिसंकल्पवाक्यंपठितं ॥ सप्तम्यांचैकभक्तानंतरेसंकल्पंकुर्यादितिचोक्तं ततोमध्यान्हेकृष्ण
तिलैः स्नात्वा देवक्याः सूतिकागृहादिकुर्यात ॥ तद्यथा ॥ सूपलिप्तसुदेशेकदलीस्तंभनानावर्णवासः शोभितं
समंतात्स्थापितैराम्रपल्लवादियुतैर्जलपूर्णनवकलशैर्दीपावलीभिः पुष्पमालाभिर्युतंचंदनागुरुधूपितं अग्निखड्ग
कृष्णछागरक्षामणिद्वारन्यस्तमुशलादियुतं गीतवादित्रनृत्यादिमंगलोपेतंषष्ठ्यादेव्याधिष्ठितंदेवक्याः सूतिकागृ
हंविधायतस्यसमंताद्भित्तिषु सकुसुमाञ्जलीन्देवगंधर्वादीन्खड्गचर्मधरंवसुदेवदेवकीगर्भगोपीगोपान्कंसनियुक्तान्
गोधेनुकुंजरान्यमुनांतर्जलस्थंकालियंअन्यच्चसकलंतत्कालीनं गोकुलचरितंयथासम्भवंलिखित्वासूतिकागृहमध्ये
मंचकंस्थापयित्वा तदुपरिसर्वतोभद्रमंडलोपरिकलशेसिंहासनेवाहैमींराजतींताम्रींपैत्तलींमणिमयींवार्क्षींमृन्म
यींलेख्यरूपांवायथासंभवं तांश्रीकृष्णप्रतिमांदेवकीस्तनंधयींप्रसूतांदेवक्याश्चरणौसंवाहयंतींलक्ष्मीप्रतिमांच
प्रसूतांदेवकीप्रतिमांचसंस्थापयेत् तथैवक्वचित्प्रदेशेसकन्यकांयशोदांरोहिणींवसुदेवंनंदंबलभद्रंगोपीर्गोपांश्चोप
कल्प्यदेवकीसमीपेखड्गहस्तंकंसंपूतनाराक्षसादींश्चावस्थापयेत् तत्रप्रतिमायाअग्न्युत्तारणंकृत्वादेशकालाद्य
नुस्मृत्यसपरिवारश्रीकृष्णपूजांकरिष्य इतिसंकल्प्य ॥ हस्तेपुष्पांजलिंगृहीत्वागायद्भिरितिमंत्रपुरःसरंदेव
क्यांक्षिपेत् साच गायद्भिःकिन्नराद्यैःसततपरिवृतावेणुवीणानिनादैः भृंगारादर्शकुंभप्रवरकृतकरैःकिन्नरैःसेव्यमाना

पर्यंकेस्वांस्तृतेयामुदिततरमुखी पुत्रिणीसम्यगास्ते सादेवीदेवमाताजयतिसुवदनादेवकीदिव्यरूपेति विश्वे
श्वरायदेवायतथाविश्वंभरायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमइति श्रीकृष्णायपुष्पांजलिंदद्यात् श्रीकृष्णा
विर्भाव्यंपरिभाव्य तमद्भुतंवालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदाद्युदायुधं श्रीवत्सलक्ष्मंगलशोभिकौस्तुभंपीता
म्बरंसान्द्रपयोदसौभगं महार्हवैडूर्यकिरीटकुण्डलत्विषापरिष्वक्तसहस्रकुंतलं उद्दामकांच्यंगदकंकणादिभि
र्विरोचमानंवसुदेवऐक्षत सविस्मयोत्फुल्लविलोचनोहरिंसुतंविलोक्यानकदुंदुभिस्तदा कृष्णावतारोत्सवसंभ्रमो
स्पृशन्मुदाद्विजेभ्योयुतमाप्लुतोगवां अथैनमस्तौदवधार्यपूरुषंपरंनतांगःकृतधीःकृतांजलिरिति ॥ जन्मश्लोका
न्पठेत्ततःश्रीकृष्णमंत्रन्यासान्विदध्यात् तेचयथा शिरसिनारदऋषयेनमः मुखेगायत्रीछंदसेनमः हृदिश्री
कृष्णपरमात्मादेवतायैनमः क्लींबीजायनमः गुह्ये श्रींशक्तयेनमःपादयोः ततःषडंगन्यासः क्लांअंगुष्ठाभ्यांनमः
क्लींतर्जनीभ्यांस्वाहा क्लूंमध्यमाभ्यांवषट् क्लैंअनामिकाभ्यांहुं क्लौंकनिष्ठिकाभ्यांवौषट् क्लःकरतलकरपृष्ठाभ्यां
फट् एवंक्लांहृदयायनमइत्यादिततोमुद्रादिकंप्रदर्श्य अव्याद्व्याकोशनीलांबुजरुचिररुणांभोजनेत्रोंबुजस्थोवालो
जंघाकटीरस्थलकलितरणत्किंकिणीकोमुकुंदः दोर्भ्यांहैयंगवीनंदधदतिविमलंपायसंविश्ववंद्यो गोपीगोपाल
वीतोरुणनखविलसत्कंठभूषश्चिरंव इतिहृदिध्यात्वापूजनंकुर्यात् प्रतिमापूजनेचसर्वत्रप्राणप्रतिष्ठापुरःसरंकर्त्तव्यं
प्रतिमायाःकपोलौद्वौस्पृष्ट्वादक्षिणपाणिना प्राणप्रतिष्ठांकुर्वीततस्यांदेवस्यवाहरेः अकृतायांप्रतिष्ठायांप्राणानां
प्रतिमासुच यथापूर्वंतथाभावःस्वर्णादीनांनदेवता अन्येषामपिदेवानांप्रतिमास्वपिपार्थिव प्राणप्रतिष्ठाकर्त
व्यातस्यांदेवत्वसिद्धये वासुदेवस्यबीजेनतद्विष्णोरित्यनेनच तथैवहृदयेंगुष्ठंदत्वाशश्वन्मंत्रवित् एभिर्मंत्रैः
प्रतिष्ठांतुहृदयेपिसमाचरेत् अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाःक्षरंतुच अस्यैदेवत्वसंख्यायैस्वाहेतियजुरीरयन्

आगमंत्रैरागमंत्रैर्वैदिकैरित्यनेनच प्राणप्रतिष्ठांसर्वत्रप्रतिमासुसमाचरेदितिकालिकापुराणात् बीजेनमूलमंत्रेणचै
दंकर्मसमाचरेत् हृद्गतंकृष्णमाध्यायपूजनांवेदधेन्नरइत्यभिप्रायेण यदास्वहृदयेपूजाक्रियते तदाहृदयेंगुष्ठंदत्वा
मंत्राःपठनीयाः प्रतिमायां कपोलौहृदयंवास्पृष्ट्वेतिविशेषः वैदिकमूलमंत्राभावे प्रणवादिचतुर्थ्यंतनमोंतनाम
भिरित्यनेनसंगृहीतानि अस्मैइत्यस्यस्थानेतत्तद्देवतानामयुक्तामस्माइत्यादिस्वाहांतंमंत्रंपठन् प्राणप्रति
ष्ठांकुर्यात् ततोगायद्भिरित्यनेनदेवकीं मांचापिबालकंसुप्तपर्यंकेस्तनपायिनं श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदल
च्छविमिति ॐनमोदेव्यैश्रियैइतिश्रियंचसम्पूजयेत् प्रणवादिनमोंतंचपृथक्नामानुकीर्त्तयन् कुर्यात्पूजांवि
धिज्ञश्चसर्वपापापनुत्तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि बलदेवायनंदाययशोदायैपृथक्पृथक्इति नमोदे
व्यैश्रियैइतीतिचभविष्योत्तरवचनात् एवंनंदयशोदाबलभद्रचंडिकादीन् षोडशोपचारैः प्रत्येकंमंत्रेणपूजयेत्
भविष्योत्तरेतु केषुचिदुपचारेषु विशेषमंत्राअप्युक्ताः तत्रस्नानमंत्रः योगेश्वरायदेवाययोगानांपतयेविभो योगो
द्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायांतु योगेश्वरायदेवायदेवकीसहितायच योगोद्भवा
येतिपूर्ववत्क्षीरेणस्नपयेत् गारुडेतु योगेश्वराययोगाययोगिनांपतयेनमः योगगम्याययोगींद्रैर्गोविंदायन
मोनमः इतिशुद्धोदकस्नपनं यज्ञेश्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः अ
थनैवेद्यमंत्रः विश्वेश्वरायविश्वायतथाविश्वोद्भवायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः इतिफलदक्षि
णादिसर्वंदत्वा देवक्यैअर्घ्यंदद्यात् प्रणमेदेवजननींत्वत्तोजातस्तुवामनः वसुदेवात्तथाकृष्णोनमस्तुभ्यंनमोन
मः सपुत्रार्घ्यंप्रदत्तंमेगृहाणेमंनमोस्तुतइति ततःश्रीकृष्णायार्घ्यंदद्यात् तत्रमंत्रोगारुडे यज्ञाययज्ञेश्वराययज्ञ
पतयेयज्ञसंभवायगोविंदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायांतु जातःकंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच देवतानां

हितार्थायधर्मसंस्थापनायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितोनघेति ततोदेवकीप्रार्थना देवक्यैतुनमस्तुभ्यंकृ
ष्णोत्पादनतत्परे पापक्षयकरीदेवीतुष्टियातुमयार्चिता अदितेदेवमातस्त्वंसर्वपापप्रणाशिनि अतस्त्वपूजिता
देवीभीतोहंभवसागरात् पूजितासिचयद्देवैःप्रसन्नात्वंवरानने पूजितातुमयाभक्त्याप्रसादंकुरुसुव्रते यथापुत्रं
हरिंलब्ध्वाजातासित्वंचनिर्वृता परीतादेविनिर्वृतस्वपुत्रान्दर्शयस्वमइति ॥
अथश्रीकृष्णप्रार्थनां अवतारसहस्राणिकरोषिमधुसूदन नसंख्यामवताराणांकश्चिज्जानातिवैभुवि देवाब्रह्मादयोवा
पिस्वरूपंनविदुस्तव अतस्त्वांपूजयिष्यामिमातुरुत्संगसंस्थितं वांछितंकुरुमेदेवदुःकृतंचैवनाशय कुरुष्वमेदयां
देवसंसारार्त्तिभयापहेति ततः श्रीकृष्णायपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ गारुडं ॥ धर्म्मायधर्मेश्वरायधर्मपतयेधर्मसंभवाय
गोविंदायनमोनमः इतिस्वाहांतोघृताक्ततिलहोमेमंत्रउपात्तः ततोगव्यघृतेनवसोर्धाराकार्या क्वचिदुडघृतेनेत्यु
क्तंततोजातकर्मनालच्छेदनंषष्ठीपूजनंनामकर्म्मचसंक्षेपेणकार्यं तत्रादौजातकर्मप्रयोगः मासपक्षाद्युल्लिख्यास्यकु
मारस्यबीजगर्भसमुद्भवैनोनिवर्हणद्वारागर्भांबुजनितदोषपरिहारार्थंमेधायुर्वृद्ध्यर्थंजातकर्म्माहंकरिष्ये तत्रनिर्वि-
घ्नतासिद्ध्यर्थं गणपतिपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं वसोर्धारानांदीश्राद्धंचकरिष्ये इतिसंक
ल्प्य ॥ गणानांत्वेतिपंचोपचारैर्गणेशंपूजयेत् ततः पुण्याहं कल्याणं ऋद्धिः स्वस्तिश्रीः पुनंतुमां यथेमां
सत्र्यऋद्धिः स्वस्तिनः श्रीश्चते इतिपुण्याहवाचनं ॥ अथमातृकापूजनं ॥ गौरीपद्माशचीमेधा सावि
त्रीविजयाजया देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः हृष्टिः पुष्टिस्तथातुष्टिरात्मनः कुलदेवताः ब्राह्मीमा
हेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा वाराहीचतथैंद्राणीचामुंडासप्तमातरइति वसोपवित्रमसि ॥ इतिघृतधाराः ॥
पंचसप्तवाकुड्येकृत्वासंपूजयेत् ततआयुष्यसूक्तजपः आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं इदंहिरण्यंवर्चस्य

मासनामस्वपि कृष्णानंताच्युताचक्रिणीवैकुंठाजनार्द्दना उपेंद्रीयज्ञपुरुषीवासुदेवीहरियोगेशी पुंडरीकाक्षा इति
नामकरणप्रयोगः ॥ ॥ इतिकार्त्तिकीनां जातकर्म नामकर्मच ॥
ततः प्रतिमादौमंडलेवासोमायसोमेश्वरायपतये सोमसम्भवाय सोमायनमोनम इतिगारुडोक्तमंत्रेण चंद्रं संपूज्य
॥ शंखेतोयंसमादायसपुष्पकुशचंदनं जानुभ्यांधरणींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतआत्रिने
त्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेमंरोहिण्यासहितोमम ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिशंपते नमस्तेरोहिणी
कांतअर्घ्यंमेप्रतिगृह्यतामितिमंत्राभ्यां ततोज्योत्स्नायाः पतयेतुभ्यंज्योतिषांपतयेनमः नमस्तेरोहिणीकां
तसुधावासनमोस्तुते नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानायनमश्चंद्रायचारवे इतिमंत्रा
भ्यांप्रणमेत् ॥ ततो भगवत्स्तुतिं कुर्यात् अनघंवामनंशौरिंवैकुंठंपुरुषोत्तमं वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं
वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंकेशवंगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अ
धोक्षजंजगद्बीजंसर्गस्थित्यंतकारिणं अनादिनिधनंविष्णुंत्रिलोकेशंत्रिविक्रमं नारायणंचतुर्वाहुंश
खचक्रगदाधरं पीतांवरधरंनित्यंवनमालाविभूषितं श्रीवत्सांकंजगत्सेतुंकृष्णंचक्रधरंहरिं प्रपद्येऽहंसदा
देवंसर्वकामप्रसिद्धये प्रणमामिसदादेवं वासुदेवं जगत्पति मिति त्राहिमांसर्वलोकेशहरेसंसारसाग
रात् त्राहिमांसर्वपापघ्न दुःखशोकार्णवात्प्रभो सर्वलोकेश्वरत्राहिपतितंमांभवार्णवे ॥ देवकी
नंदनः श्रीमान् हरेसंसारसागरात् त्राहिमांसर्वदुःखघ्न रोगशोकार्णवाद्धरे दुर्गतांस्त्रायसेवि
ष्णोयेस्मरंतिसकृत्सकृत् सोहंदेवेनदुर्वृत्तस्त्राहिमांशोकसागरात् पुष्कराक्षनिमग्नोहंमायाविज्ञानसागरेत्राहि
मांदेवदेवेशत्वत्तोनान्योस्तिरक्षिता यद्बाल्येयच्चकौमारेयौवनेयच्चवार्द्धके तत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतुपापंहरहल।

युधेतिमंत्रैःप्रार्थयेत् ततःस्तोत्रपुराणपठनादिभी रात्रिशेषमतिवाह्य परादिनेप्रातःस्नानादिनित्यकृत्यं विधाय
पुनः सपरिवारं श्रीकृष्णंयथासंभवं संपूज्य चंडिकायाश्च यथाविभवं महोत्सवं कृत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान्भो
जयित्वा तेभ्यः सुवर्णमेदिनीधेनुवस्त्रादियद्यदिष्टं ततःकृष्णोमेप्रीयतामिति दत्त्वा यंदेवंदेवकीदेवीवसुदे
वादजीजनत् भौमस्यब्रह्मणोगुप्त्यैतस्मैब्रह्मात्मनेनमः सुजन्मनेसुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवं
चास्त्वित्युक्त्वाप्रतिमामुद्वास्यतांब्राह्मणायदत्त्वाब्राह्मणान्विसृज्य इष्टैःसह स्वयंपारणंकुर्यादिति गारुडेषु सर्वा
यसर्वेश्वरायसर्वपतयेसर्वभवायगोविंदायनमइतिपारणारंभे भूताय भूतपतये भूतेश्वराय भूतसंभवाय गोविंदा
यनमः इतिसमापनेमंत्रउक्तः इदंचप्रतिमासं कृष्णाष्टम्यामप्युक्तं मदनरत्ने वह्निपुराणे प्रतिमासंचतेपूजाम
ष्टम्यांयःकरिष्यति ममचैवाखिलान्कामान्संप्राप्स्यतिनसंशयइति अथपारणनिर्णयः पारणमुपवासपर
दिनेपूर्वाह्णेकर्तव्यं उपवासेषुसर्वेषुपूर्वाह्णेपारणंभवेदिति देवलस्मरणात् एवंसामान्यतः पूर्वाह्णे पारण
प्राप्तौ पारणदिनेकेवलाष्टमीसद्भावेतदंतेकर्त्तव्यं तदाहभृगुः जन्माष्टमीरोहिणीचशिवरात्रिस्तथैवच पूर्वविद्धै
वकर्त्तव्यातिथिभांतेचपारणमिति अत्ररोहिणीव्रतोपवासेभांते कर्त्तव्ये इतरोपवासे तिथ्यंते पारणमितिविवेकः
॥ विष्णुरहस्ये ॥ कृष्णाष्टमीस्कंदषष्ठीशिवरात्रिश्चतुर्दशी एताः पूर्वयुताः कार्यास्तिथ्यंतेपारणंभवेदिति
॥ निगमेऽपि ॥ पूर्वविद्धासुतिथिषुभेषुचश्रवणंविना उपोष्यविधिवत्कुर्यात्तत्तदंतेचपारणमिति ॥ विष्णुध
र्मेऽपि ॥ जयंतीशिवरात्रिश्चकार्येभद्राजयान्विते कृतोपवासस्तिथ्यंतेतथाकुर्याच्चपारणमिति ॥ यदातुपारण
दिनेऽष्टमीरोहिण्योः संभवस्तदोभयांते पारणंकर्तव्यं तदुक्तंपद्मपुराणे कार्याविद्धातुसप्तम्यारोहिणीसहिताष्ट
मी तत्रोपवासंकुर्यात्तुतिथिभांतेचपारणमिति ब्रह्मवैवर्तेपि अष्टम्यामथरोहिण्यांनकुर्यात्पारणंक्वचित् हन्यात्

पुराकृतंकर्मउपवासार्जितंफलं तिथिरष्टगुणंहंतिनक्षत्रंचचतुर्गुणं तस्मात्प्रयत्नतः कुर्यात्तिथिभांतेचपारणमिति स्कंदपुराणे तिथिनक्षत्रनियमेतिथिभांतेचपारणं अतोन्यथापारणेतुव्रतभंगमवाप्नुयादितिनिर्णयामृते अत्रा ष्टम्यंतेपारणंकार्यंरोहिण्यंतोनापेक्षितः भांतेपारणविधानस्य रोहिणीश्रवणातिरिक्तनक्षत्रविषयत्वात् याका श्चित्तिथयःप्रोक्ताःपुण्यानक्षत्रसंयुताः ऋक्षांतेपारणंकुर्याद्विनाश्रवणरोहिणीमितिस्मरणात् माधवीयेतु नक्षत्रं चतुर्गुणमितिप्रत्यवायस्योदाहृतत्वात् मैवंयुक्तं विनाश्रवणरोहिणीमिति वचनंतु केवलनक्षत्रोपवासविषय मनुकल्पविषयंचेत्यवगंतव्यमित्युक्तं ननु यदा पूर्वविद्धोपवासिपरदिनेर्द्धरात्रतदूर्ध्ववातिथ्यंतोभवति तदा महा निशायां भोजननिषेधात् द्वितीयदिनउपवासः प्रसज्येत सच नयुक्तः पारणस्यावश्यकांगत्वात् यदिपारणभं गोनस्यात्तदाप्रतिनिधिविधानं नोपपद्येत तद्विधानंच द्वादशीप्रस्तावे देवलेनदर्शितं संकटेसमनुप्राप्तेद्वादश्यांपार येत्कथं अद्भिस्तुपारणंकुर्यात्पुनर्भक्तंनदोषकृदिति अतः पारणशब्दबलात्प्रतिनिधिबलाच्च पारणस्यांगत्वंद्र ष्टव्यं अतएवादित्यपुराणे पारणांतंव्रतंज्ञेयंव्रतांतेतद्विभोजनं असमाप्तेव्रतेपूर्वंनैवकुर्याद्व्रतांतरमितिपारणशब्द स्य पारकर्मसमाप्तावितिधातोर्निष्पन्नत्वेनव्रतसमाप्त्यर्थत्वात्तदभावेव्रतस्यासमाप्तिः स्यादितिचेत् सत्यं तिथि भांतकालः पारणस्यांगं पारणंचांगि नह्यंगभावेंगिन एवलोपइतिप्रसिद्धिरस्ति अतश्चतिथ्यंताभावेपि दिवैवपारणं कर्त्तव्यं तदुक्तं तिथ्यृक्षयोर्यदाछेदोनक्षत्रांतमवाप्यवा अर्द्धरात्रेऽपिवाकुर्यात्पारणंह्यपरेऽहनीति अस्यायमर्थः तिथ्यृक्षयोः छेदद्वयोः परिसमाप्तौ दिवैव पारणं कर्त्तव्यं अयंमुख्यः नक्षत्रांतइत्यनुकल्पः नक्षत्रपदंतिथेर प्युपलक्षणं अन्यतरांतेवापारणंकुर्यादित्यर्थः अर्धेचार्धरात्रेयद्युभयांतस्तदादिवसे मुख्यानुकल्पयोरुभयोरप्य संभवाद्रात्रौच पारणस्यनिषिद्धत्वाच्चार्थात्तत्राप्युपवासप्राप्तौ पारणप्रतिप्रसवः क्रियते अर्द्धरात्रेऽपिवा कुर्यादिति

निर्णयामृतेतु अर्द्धरात्रेतिथिभांतः स्यात्तदाऽपरेहनि परदिनेपारणंकुर्यात् दिवसपारणंच सर्वोपवाससाधारणं
तदुक्तंब्रह्मवैवर्ते सर्वेष्वेवोपवासेषुदिवापारणमिष्यते अन्यथापुण्यहानिःस्याद्दतेधारणपारणामिति गरुड
पुराणेऽपि अन्यतिथ्यागमोरात्रौतामसस्तैजसोदिवा तामसेपारणंकुर्वंस्तामसींगतिमश्नुतइति अन्यत्तदसदि
ति स्मृतिकौस्तुभे शास्त्रांतरादेवास्यार्थस्यासिद्धत्वेन वाक्यद्वयवैयर्थ्यापत्तेः अपिशब्देन प्रतिप्रसवतात्पर्यद्यो
तनाच्च अन्यतरांतेपारणाभ्यनुज्ञानं नारदीयेऽपि तिथिनक्षत्रसंयोगेउपवासोयदाभवेत् पारणंतुनकर्तव्यंयाव
न्नैकस्यसंक्षयइति वह्निपुराणे जयंतीमुपक्रम्य भांतेकुर्यात्तिथेर्वापिशस्तंभारतपारणमिति तथा रोहिणी
सहिताचेयंविद्वद्भिःसमुपोषिता वियोगेपारणंकुर्युरार्याब्रह्मप्रवादिनः सांयोगिकव्रतेप्राप्तेयद्येकोपिवियुज्यते
तत्रैवपारणंकुर्यादेवंवेदविदोविदुरिति मदनरत्नेपि यदादिने नैकतरस्याप्यंतः किंतुरात्रावेव निशीथादर्वागुभ
यांतोन्यतरांतोवातदारात्रावप्युभयांतेऽन्यतरांतेवाकर्तव्यं यदातुनिशीथव्यवहितपूर्वक्षणएवोभयांतएकतरांतोवा
तदा निशीथे पारणं कर्तव्यं तिथ्यृक्षयोरितिवचनादिति निशीथोरात्रेरष्टमोमुहूर्तो यत्तु नरात्रौपारणंकुर्याद्द
तेवैरोहिणीव्रतात् तत्रनिश्यपितत्कुर्याद्वर्जयित्वामहानिशामिति गौडोदाहृतभविष्योत्तरवचनेन महानिशायां
पारणनिषेधः समहानिशातोऽर्वाक् पारणकाललाभेऽवगंतव्यः निर्णयसिंधावपि महानिशातोर्वागन्यतरांत
लाभेमहानिशानिषेधः महानिशायामेवान्यतरांतलाभे तत्रैवपारणमिति अत्रकेचित् यत्तु मयूखउक्तं पारणंरा
त्रौनकुर्यात् किंतुदिवैवेति तन्नौढिवादमात्रं अर्द्धरात्रेपिवाकुर्यादित्याद्यनेकवचनानर्थक्यप्रसंगात् प्राचीनहेमा
द्र्यादिसर्वग्रंथविरोधाच्च यदप्युक्तंमाधवेन अर्द्धरात्रशब्देन रात्रिमात्रंगृह्यत इति तदपिमाधवग्रंथे तादृशार्थानुपल
म्भान्मृग्यं महानिशासार्द्धयामाद्दुपरितोयामः तदुक्तं महानिशातुविज्ञेयामध्यमंमध्ययामयोः तथा मध्यम

प्रहरोरात्रेर्विज्ञेयातुमहानिशेतिस्मृत्यंतरमिति इदमेवहेमाद्रिमदनरत्नमाधवादीनांमतं कामधेनौ गर्गस्तु म
हानिशातुविज्ञेयामध्यमंप्रहरद्वयमित्यादि वृद्धशातातपस्तु महानिशाद्वेघटिकेरात्रौमध्यमयामयोरित्याह वेद
पाठपरंतदित्यन्ये अशक्तस्तु गौणमुख्यकालालाभेपिदिवैवपारणंकुर्यात् जयंत्यांपूर्वविद्धायामुपवासंसमाचरे
त् तिथ्यंतेचोत्सवांतेवाव्रतेकुर्वीतपारणमिति कालादर्शादिनिबंधवचनात् उत्सवांते जागराद्युत्सवांते द्वितीय
दिवसेप्रातरित्यर्थः अत्रकेचित् यत्तूक्तंमयूखे उद्यापनंत्वनुक्तत्वान्नास्तीतितदप्यपेशलं उद्यापनंविनायत्तुतद्व्रतं
निष्फलंभवेत् यदिचोद्यापनंनोक्तंव्रतानुगुणतश्चरेत् वित्तानुसारतोदद्यादनुक्तोद्यापनेव्रते गांचैवकांचनंदद्याद्व्रत
स्यपरिपूर्त्तये ॥

॥ इतिपृथ्वीचंद्रोदयेनंदिपुराणोक्तेस्तस्मात्सर्वथाउद्यापनंकर्त्तव्यम् ॥

॥ तत्प्रकारश्चभविष्योत्तरोक्तेजन्माष्टमीव्रतकथाच ॥

॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंतद्व्रतंदेवदेवैः सर्वैरनुष्ठितं जन्माष्टमीतिसंज्ञंचपवित्रंपापनाशनं येनत्वंतुष्टिमायासि
चीर्णेनप्रभवायचएतन्मेतत्वतोब्रूहिसविधानंसविस्तरं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मासिभाद्रपदेष्टम्यांनि
शीथेकृष्णपक्षगे शशांकेवृषराशिस्थे ऋक्षेरोहिणीसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकीमामजीजनत्
भगवत्याश्चतत्रैवक्रियतेस्ममहोत्सवः योगेस्मिन्कस्यअष्टम्यांसिंहराशिगतेरवौ सप्तम्यांलघुभुक्कुर्या
द्दंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंरात्रौस्वप्याज्जितेंद्रियः केवलेनोपवासेनतस्मिञ्जन्मदिनेमम सप्त
जन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः उपावृत्तस्यपापेभ्योयस्तुवासोगुणैःसह उपवासःसविज्ञेयः सर्वभोग
विवर्जितः ततोष्टम्यांतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजले सुदेशेशोभनंकुर्याद्देवक्याःसूतिकागृहं सितपीतैस्तथारक्तैः

कर्बुरैर्हरितैःपृथक् वासोभिः शोभितंकृत्वा समंतात्कलशैर्नवैः भक्ष्यैःफलैरनेकैश्चदीपालिभिरितस्ततः पुष्प
मालाविरचितंचंदनागुरुधूपितं अतिरम्यमनौपम्यंरत्नजालादिभूषितं हरिवंशस्यचरितंगोकुलंचविलेखयत् ततो
वादित्रनिनदैर्वीणावेणुरवाकुलंनृत्यगीतक्रमोपेतंमंगलैश्चसमंततः वन्हिवारिलोहखड्गैःकृष्णच्छागाम्बरादिभिः
द्वारिविन्यस्तमुसलंरक्षितंरक्षपालकैः षष्ठ्यादेव्याधिष्ठितंचस्त्रीभिश्चस्वजनैस्तथा एवंविभवसारेणकृत्वातत्सूति
कागृहंतन्मध्येप्रतिमास्थाप्यासाचाप्यष्टविधास्मृता कांचनीराजतीताम्रीपैतलीमृन्मयीतथा वार्क्षीमणिमयीचै
ववर्णकैर्लिखितातथा सर्वलक्षणसंपूर्णैःपर्यंकेचावृतास्तृते संतप्तकांचनाभासांमयासहतपस्विनीं प्रसुप्तांच
प्रसूतांचस्थापयेन्मंचकोपरि मांतत्रबालकंगुह्यपर्यंकेस्तनपायिनं श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदलच्छविं यशो
दांतत्रचैकस्मिन्प्रदेशेसूतिकागृहे तद्वच्चकल्पयेत्पार्थप्रसूतवरकन्यकां तथैवममपार्श्वस्थाःकृतांजलिपुटान्नृप
देवाग्रहास्तथानागायक्षाविद्याधरानटाः प्रणताःपुष्पमालाग्रचारुहस्ताःसुरासुराः संचरंतइवाकाशेप्रहारैरुदितो
दितैः वसुदेवोपितत्रैवखड्गचर्मधरः स्थितः कश्यपोवसुदेवश्चअदितिश्चैवदेवकी शेषोपिबलभद्रोयंयशोदादि
तिरन्वभूत् नंदःप्रजापतिर्दक्षोगर्गश्चापिचतुर्मुखः गोप्यश्चाप्सरसःसर्वे गोपाःसर्वेदिवौकसः एषोवतारोराजें
द्रकंसोयंकालनेमिजः तत्रकंसनियुक्ताश्चमोहितायोगनिद्रया गोधेनुकुंजराश्चैवदानवाःशस्त्रपाणयःनृत्यंतश्चाप्स
रोभिश्चगंधर्वागीततत्पराः रम्यामेवंविधांकृत्वादेवकींनवसूतिकां लेखनीयश्चतत्रैवकालियोयमुनाहृदे इत्येव
मादियत्किंचिच्छक्यतेचरितंमम लेखयित्वाप्रयत्नेनपूजयेद्भक्तितत्परः ततस्तान्पूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैःफ
लैःकूष्मांडैर्नारिकेलैश्चखर्जूरैर्दाडिमीफलैः वीजपूरैःपूगफलैर्लकुचैस्त्रपुसैस्तथा कालदेशोद्भवैःपुष्टैःपुष्पैश्चापियुधि
ष्ठिर पाद्यार्घैःपूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः फलैः मंत्रेणानेनकौंतेयदेवकींपूजयेन्नरः गायद्भिःकिन्नराद्यैःसतत

परिवृत्तावेणुवीणानिनादैः भृंगारादर्शकुंभप्रवरकृतकरैः किन्नरैः सेव्यमाना पर्यंकेस्वास्तृतेयामुदिततरमुखीपु
त्रिणीसम्यगास्ते सादेवीदेवमाताजयतिसुवदनादेवकीकांतरूपा पादौसंवाहयंतीश्रीर्देवक्याश्चरणांतिके नि
षण्णापंकजेपूज्यानमोदेव्यैश्रियैइति अणवादिनमोंतंचपृथक्नामानुकीर्त्तयेत् कृत्वापूजांविधिज्ञश्चसर्वपापापनु
त्तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि वलदेवायनंदाययशोदायैपृथक् पृथक् क्षीराद्यैःस्नपनंकृत्वाचंदनेनानुलेप
येत् पूजांतरमपीच्छंतिकेचिदत्रैवसूरयः चंद्रोदयेशशांकायअर्घ्यंदद्याद्धरिंस्मरेत् अनघंवामनंशौरिंवैकुंठपुरुषो
त्तमम् वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंकेशवंगरुडध्व
जं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अधोक्षजंजगद्बीजंसर्गस्थित्यंतकारकं अनादिनिधनंविष्णुंत्रिलोकेशंत्रि
विक्रमं नारायणंचतुर्वाहुंशंखचक्रगदाधरं पीताम्वरधरंनित्यंवनमालाविभूषितं श्रीवत्सांकंजगत्सेतुंश्रीधरं
श्रीपतिंहरिं योगीश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः स्नानमंत्रः यज्ञे
श्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच यज्ञानांपतयेचाथगोविंदायनमोनमः धूपादिमंत्रः विश्वेश्वरायविश्वायतथा
विश्वोद्भवायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः पूजामंत्रः मंत्रेणानेनवैदेयंदद्याच्चंद्रमसेनरः तथैवा
र्घ्यंचमंत्रेणअनेनैवतुदापयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेमंरोहिण्यासहितोमम
ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणीकांत अर्घ्यंनः प्रतिगृह्यतां स्थंडिलेस्थापयेद्देवंशशां
कंरोहिणीयुतं देवक्यावसुदेवंचनंदंचैवयशोदया वलदेवंमयासार्द्धंभक्त्यापरमयानृप संपूज्यविधिवद्देवींकिंना
प्नोतिचदुर्लभं अर्द्धरात्रेवसोर्धारांपातयेद्गव्यसर्पिषा ततोवार्द्धापयेन्नालंषष्ठीनामादिकंनम कर्त्तव्यंतत्क्षणाद्रा
त्रौप्रभातेनवमीदिने यथामयितथाकार्यो भगवत्यामहोत्सवः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणां

हिरण्यमंदिर्नांगावोवासांसिकुसुमानिचयद्यदिष्टतमंतत्तत्कृष्णोमेप्रीयतामिति यदेवंदेवकीदेवीवसुदेवादजीज
नत् भौमस्यब्रह्मणोगुप्त्यै तस्मैब्रह्मात्मनेनमः सुजन्मनेसुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवंचास्तुइ
 त्युक्त्वामांविसर्जयेत् ततोवंधुजनौघंचदीनानाथजनंतथा भोजयित्वासुशांतात्मास्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंय
 कुरुतेदेव्यादेवक्यासमहोत्सवं प्रतिवर्षंविधानेनमद्भक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तफलमाप्नुयात् पुत्र
 संतानमनघंसौभाग्यमतुलंलभेत् इहधर्मरतिर्भूत्वामृतोवैकुंठमाप्नुयात् तत्रदिव्येनमानेनवर्षलक्षंयुधिष्ठिरे भो
गान्नानाविधान्भुक्त्वापुण्यशेषादिहागतः सर्वकामसमृद्धेतुसर्वासुखविवर्जिते सर्वरत्नयुतेपार्थसर्वगोकुलमंड
ले महान्नृपवरिष्ठानांजायतेहृदयोमम यस्मिन्सदैवदेशेतुलिखितंवापटार्पितं ममजन्मदिनंपुण्यंसर्वालंकारभू
षितैः पूज्यतेपाण्डवश्रेष्ठजनैरुत्सवसंयुतैः परचक्रभयंतत्रनकदाचिद्भवेत्पुनः पर्जन्यःकामवर्षीस्यादीतिभ्यो
नभयंभवेत् गृहेवापूज्यतेयास्मिन्देवक्याश्चरितंमम तत्रसर्वसमृद्धिः स्यान्नोपसर्गादिजंभयं पशुतोनकुलाद्व्या
लात्पापरोगाच्चपातकात् राजतश्चौरतश्चापिनकदाचिद्भयंभवेत् प्रसंगेनापियोभक्त्याव्रतंपश्येजनाकुलं सोपि
पापविनिर्मुक्तः प्रयातिहरिमंदिरं जन्माष्टमीजनमनोनयनाभिरामा पापापहासदितिनंदित नंदगोपा यो
देवकीसुतयुतांयजतीहतस्यां पुत्रानवाथसमुपैतिपदंसविष्णोः ॥

॥ इतिश्रीजन्माष्टमीव्रतकथासमाप्ता ॥

अन्याकथापद्मपुराणे ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ कृष्णजन्माष्टमींसूततस्यामाहात्म्यमुत्तमं कथयस्वमहाप्राज्ञ
चोद्धरस्वभवार्णवात् सूतउवाच कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्भक्त्याकरोतियोनरः श्वेतविष्णुपुरंयातिकुलकोटिसमुतोद्वि
ज अष्टमीबुधवारेचसोमेचैवद्विजोत्तम रोहिणीऋक्षसंयुक्ताकुलकोट्याश्चमुक्तिदा २ महापातकसंयुक्तः करोति

व्रतमुत्तमं सर्वपापाविनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहं कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्नकरोतिनराधमः इहदुःखमवाप्नोतिस
प्रेत्यनरकंव्रजेत् ५ नकरोतिचयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं वर्षेवर्षेतुसामूढानरकंयातिदारुणम् ६ जन्माष्टमीदि
नेयोवैनरोऽश्नातिविमूढधीः महानरकमश्नातिसत्यंसत्यंवदाम्यहं ७ दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठोमुनिसत्तमः त
च्छृणुष्वमहाप्राज्ञसर्वपातकनाशनम् ८ दिलीपउवाच भाद्रेमास्यसिताष्टम्यांयस्यांजातोजनार्दनः तदहंश्रो
तुमिच्छामिकथयस्वमहामुने ९ कथंवाभगवाञ्जातःशंखचक्रगदाधरः देवकीजठरेविष्णुःकिंकर्तुंकेनहेतुना
१० वसिष्ठउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकस्माज्जातोजनार्दनः पृथिव्यांत्रिदिवंत्यक्त्वाभवनंकथयाम्यहम् ११ पु
रावसुंधराह्यासीत्कंसादिनृपपीडिता स्वाधिकारप्रमत्तेनकंसदूतेनताडिता क्रंदंतीरुदतीक्ष्मातुययौघूर्णितलोच
ना यत्रतिष्ठतिदेवेशउमाकांतोवृषध्वजः कंसेनताडितानाथइतितस्मैनिवेदितम् १४ क्रंदंतींतांसमालोक्यकोपेन
स्फुरिताधरः उमयासहितः सर्वैर्देववृंदैरनुद्रुतः आजगाममहादेवोविधातृभवनंरुषा गत्वाचोवाचब्रह्माणं
कंसध्वंसनिमित्तये १६ उपायः सृज्यतांब्रह्मन्भव ताविष्णुनासह ऐश्वरंतद्वचःश्रुत्वागंतुंचप्रोद्यतोविभुः
क्षीरोदंयत्रवैकुंठःसुप्तोऽस्तिभुजगोपरि हंसपृष्ठंसमारुह्यहरेरंतिकमाययौ तत्रगत्वासमंधात्रादेववृंदैर्हरा
दिभिः संयुक्तैःस्तूयतेवाग्भिः कोमलैर्वाग्विदांवरैः १९ नमः कमलनेत्रायहरयेपरमात्मने जगतःपालयित्रे
चलक्ष्मीकांतनमोस्तुते २० इतितेभ्यःस्तुतिंश्रुत्वाप्रत्युवाचजनार्दनः देवान्ब्रह्मिष्ठमुखान्सर्वान्भवाद्भिरागतंकथम् २१
ब्रह्मोवाच शृणुदेवजगन्नाथयस्मादस्माकमागतं कथयामिसुरश्रेष्ठतदहंलोकभावन २२ शूलिदत्तवरोन्मत्तः कं
सराजोदुरासदः वसुधाताडितातेनकरादानेनपीडिता २३ पूर्वंतपः कृतंतेनदुष्करंभुविमानवैः तस्माच्चकम्पिरे
देवाः शूलिनः शरणंययुः ततःशूलीतत्समीपंगत्वावाक्यमुवाचह वरंवरयभद्रंतेदास्यामिसुरदुर्लभम् त

तोवत्रैवरंकंसोमाययातुप्रवंचितः भगिनेयंविनाशंभोमरणंभवितानवै २४ तस्माद्गच्छस्वयंदेवकंसंहंतुंदुरासदं
देवकीजठरेजन्मलब्ध्वागत्वाचगोकुलम् २५ ब्रह्मणाप्रेषितोदेवः प्रत्युवाचचशूलिनं पार्वतींदेहिविशभोअब्दंस्थि
त्वागामिष्यति २६ उमयारमयासार्द्धंशंखचक्रगदाधरः उद्दिश्यमथुरांचक्रे प्रयाणंकमलासन २७ देव
कीजठरेजन्मलेभेतत्रगदाधरः यशोदाकुक्षिमध्यास्तेशर्वाणीमृगलोचना नवमासांश्चविश्रम्यकुक्षौनवदिनाधि
कान् भाद्रमास्यासितेपक्षेचाष्टमीसंज्ञिकेतिथौ रोहिणीतारकायुक्तारजनीघनघोरिता तस्यांजातोजगन्नाथः
कंसारिर्वसुदेवजः ३० वैराटीनंदपत्नीचयशोदाऽजीजनत्सुतां पुत्रंपद्मकरंपद्मनाभिंपद्मदलेक्षणं ३१ तदाह
र्षितुमारेभेदृष्ट्वाचानकदुंदुभिः कंसासुरभयत्रस्ताप्रोवाचेदेवकीतदा ३२ विराटंगच्छभोनाथसुतंप्रत्यर्पितुंकिल
पुत्रंदत्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानय तस्यावचःसमाकर्ण्यवसुदेवोपिदुःखितः अंकेकुमारमादायविर
टाभिमुखोययौ ३४ यमुनाजलसंपूर्णातत्पथोमध्यवर्तिनी आसीत्प्रांतेमहादीर्घागंभीरोदकपूरभाक् ३५
एवंदृष्ट्वातटेस्थित्वायमुनामवलोक्यच वसुदेवोऽपिदुःखार्तोविललापातिचिंतया ३६ किंकरोमिक्वगच्छामिवि
धिनाऽपिहिवंचितः कथमद्यगमिष्यामिविराटंनंदमंदिरम् ३७ हरिणातत्रसानंदंमाययावंचितः पिता क्षण
मात्रंतटेस्थित्वायमुनामवलोकयत् ३८ तेनदृष्ट्वापुनः सापिक्षणाज्जानुवहाऽभवत् तांदृष्ट्वाहृष्टचित्तः सप्र
स्थानमकरोत्तदा ३९ मायांकृत्वाजगन्नाथःपितुरंकाज्जलेऽपतत् तंपुत्रंपतितंदृष्ट्वाहाहाकृत्वासुदुःखितः म
हापापंपुनः कर्त्तुंविधिनातेनवंचितः त्राहिमांजगतांनाथसुतंरक्षसुरोत्तम ४१ जनकक्रंदितंदृष्ट्वाकंसारिः कृप
यामुहुः जलक्रीडांसमाचीर्यपितुः क्रोडमगात्पुनः पथातेनद्विजश्रेष्ठजगामनंदमंदिरं सुतंदत्वायशोदायैसु
तांतस्याः समानयत् निजागारंततःप्राप्यपत्न्यैप्रत्यर्पितासुता ॥ देवकीचप्रसूतेतिवार्त्ताप्राप्तासुरारिणा

आनेतुंप्रेषितादूताः सुतांदुहितरंतदा आगत्यकंसदूतास्तेसुतांनेतुंप्रचक्रमुः ४५ बलाद्धस्तात्समाकृष्यदेवकीवसुदे
वयोः कंसदूताग्रहीत्वातामर्पित्वातुसुरारये ४६ सधृत्वातांमहाराजसभयोभूद्दुरासदः शुद्धकांचनवर्णाभांपूर्णें
दुवदनांहसन् दृष्ट्वाकंसोहसंतींतांविद्युत्स्फुरितलोचनां आदिदेशासुरश्रेष्ठोजहिनीत्वाशिलोपरि आज्ञांलब्ध्वाऽ
सुरास्तेवैनिष्पेष्टुंतांप्रवर्तिताः विद्युच्छीघ्रतरागौरीजगामस्वंकरांतिकात् गौर्य्युवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिय
त्रास्तेशत्रुरुत्तमः नंदस्यनिलयेगुप्तस्तवहंतासुरोत्तमः वसिष्ठउवाच एवमुक्त्वातुसादेवीजगामानिजमंदिरं
श्रुत्वावाक्यंततोदेव्याःकंसोराजासुदुःखितः भगिनींपूतनामाहगच्छत्वंनंदमंदिरं छद्मनातत्सुतंहत्वागच्छत्वं
वांछितंबहु दास्यामिशासनंतेवैव्रजशीघ्रंशुभंकुरु आज्ञांप्राप्यराक्षसीसागोकुलाभिमुखंगता माययातंगृह
द्वारंप्रविष्टासुरमर्दनं स्तनपानेनतत्प्राणानाकृष्यनंदगोकुले केशिनंचवकंदैत्यंधेनुकंरासभंपुनः जृंभणंचाघ्नि
व्हंचहत्वागोवर्धनंदधत् कालीयमर्दनंकृत्वागतोमधुपुरींततः दृष्ट्वाकंसोहतः क्रूरः कंसमल्लानजीजयत् पित
रौतोषयामाससुप्रसन्नैस्सुसंस्कृतः एतत्तेकथितंराजन्विष्णोर्जन्मदिनव्रतं श्रुत्वापापानिनश्यंतिकृत्वाकिंनभ
विष्यति यइदंकुरुतेमर्त्योयाचनारीहरेर्व्रतं ६१ ऐश्वर्यमतुलंप्राप्यजन्मन्यत्रयथेप्सितं पूर्वविद्धानकर्त्त
व्यातृतीयाषष्ठिरेवच अष्टम्येकादशीभूताधर्मकामार्थवांछिभिः वर्जयित्वाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीं विनाऋक्षे
णाकर्त्तव्यानवमीसंयुताष्टमी उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि मुहूर्तरोहिणीयुक्तासंपूर्णासाष्टमीभवेत् अ
ष्टमीबुधवारेणरोहिणीसहितायदि सोमनवाभवेद्राजन्किंकृतैर्व्रतकोटिभिः नवम्यामुदयात्किंचित्सोमेवापिबुधे
पिच अपिवर्षशतेनापिलब्धात्रापिनलभ्यते विनाऋक्षंतुकर्त्तव्यानवमीसंयुताष्टमी कार्याविद्धापिसप्तम्यारो

हिणीसंयुताष्टमी कलाकाष्ठामुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवम्यासहिताग्राह्यासप्तमीसंयुतानहि किंपुनर्बुध
वारेणसोमेनापिविशेषतः किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमुक्तिदा पलवेधेनराजेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत् सु
रायाबिंदुनास्पृष्टोगंगाभःकलशोयथा दिलीपउवाच केनचादौकृतंचेद्वाकेनवातत्प्रकाशितं किंपुण्यंकिंफलंदेवः
कथयस्वमहामुने वसिष्ठउवाच चित्रसेनोमहाराजामहापापपरोमहान् अगम्यागमनंकृत्वास्वर्णस्तेयंद्विज
स्यच सुरयाचसदातृप्तोव्द्यथामांसेसदारतः एवंपापसमायुक्तोनित्यंप्राणिवधेरतः चांडालैःपतितैःसार्द्धमा
लापंसर्वदाकरोत् एकदैवंविधोराजामृगयायांमनोदधे अरण्येद्वीपिनंज्ञात्वावेष्टयित्वाचसर्वतः सावधानंभ
टान्सर्वानूवाक्यमेतदुवाचह सचवध्यःपुरोयस्यगच्छेद्राज्ञोजगामह सलब्धोपिततोराजाव्याघ्रंपश्चाज्जगामह अ
नेकक्लेशदुःखेन व्याघ्रंहंतुंसमाहितः क्षुत्पिपासाकुलः प्राप संध्यायांयमुनातटम् अष्टमीरोहिणीयुक्तातद्दिनंज
न्मवासरं स्वःकन्यायमुनायांवैव्रतंचक्रुर्नराधिप नानोपहारैर्द्रव्यैश्चधूपदीपैःसुशोभनैः गंधपुष्पंतथाद्रव्यं
कुंकुमादिमनोहरम् ॥ अन्नंवहुगुणंदृष्ट्वाभोजनेमानसंकृतम् श्रीराजोवाच अन्नाभावान्ममाद्याशुप्राणायास्यंति
निश्चितं स्त्रियऊचुः जन्माष्टम्यांहरेरद्यनभोक्तव्यंत्वयानघ गृध्रमांसंखरंकाकंगोमांसमन्नमेवच भुक्तवान्नत्रसं
देहोयोभुंक्तेकृष्णजन्मनि किंकिंछिद्रंनसंजातंसंसारेवसतांनृणां यैर्नदेहेस्थितप्राणैजयंतीनकृतानृप तत्राकृतो
पवासस्याकठिनंयममंदिरं यद्दत्तंपितरोनित्यंनगृह्णंतियथाविधि पितरःपातिताःसर्वेजयंत्यांभोजनेकृते इ
तिश्रुत्वाततोराजन्व्रतंचक्रेनराधिपः किंचित्पुष्पंकियद्गंधवस्त्रंचानीयहर्षितः एतद्व्रतेसमायुक्तास्तिथिभांतेचपारणं
॥ सूतउवाच ॥ यत्फलंमथुरांगत्वादृष्ट्वाकृष्णमुखांबुज तत्फलंप्राप्यतेपुंसांकृष्णजन्माष्टमीव्रतात् यत्फलंद्वारिकां
गत्वादृष्टेविश्वेश्वरेहरौ तत्फलंप्राप्यतेदीनैस्तस्यजन्माष्टमीव्रतात् ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेहरिजन्माष्टमीव्रतकथनम्

॥ अथभविष्यत्पुराणोक्तंजन्माष्टमीव्रतोद्यापनम् ॥

युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधितत्रब्रूहिदेवदयानिधे येनसंपूर्णतांयातिव्रतमेतदनुत्तमम् श्रीकृष्णउवाच पूर्णां
तिथिमनुप्राप्यश्रद्धाचित्तादिसंयुतः पूर्वेद्युरेकभक्ताशीस्वपेन्मांस्वहृदिस्मरन् प्रातरुत्थायसंस्मृत्यपुण्यश्लोका
न्समाहितः निर्वर्त्यावश्यकं कर्मब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् गुरुमानीयधर्मज्ञंवेदवेदांगपारगम् वृणुयादृ
त्विजश्चैववस्त्रालंकरणादिभिः पलेनवातदर्द्धेनतदर्द्धार्द्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः सौ
वर्णीप्रतिमाकार्यापाद्यार्घ्याचमनादिकं एतत्संपाद्यविधिवत्पूजोपकरणादिकं गोचर्ममात्रंसंलिप्यमध्येमंड
पमाचरेत् ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् मंडपंरचयेत्तत्रकदलीस्तंभमंडितं चतुर्द्वारसमोपेतंफ
लपुष्पादिसंयुतं वितानंतत्रबध्नीयाद्विचित्रंचैवशोभितं मंडपेस्थापयेत्कुंभंताम्रंवामृण्मयंशुचिः तस्योपरि
न्यसेत्पात्रंराजतंवैणवंतुवा वाससाच्छाद्यकौंतेयपूजयेत्तत्रमांबुधः उपचारैः षोडशभिर्मंत्रैरपिसमाहितः ध्या
त्वावाह्यामृतींकृत्यस्वागतादिभिरादरात् ध्यात्वाचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदाधरं शुद्धेह्यस्मिन्नधिष्ठानेसन्निधेहि
कृपांकुरु आवाहनं देवदेवजगन्नाथगरुडासनसंस्थित- गृहाणासनकंदिव्यंजगद्धातर्नमोस्तुते ॥ आसनं ना
नातीर्थाहृतंशुद्धंनिर्मलंपुष्पमिश्रितं पाद्यंगृहाणदैत्यारेविश्वरूपनमोस्तुते पाद्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमया
नीतंसुशीतलं गृहाणाचमनंकृष्णविश्वकायनमोस्तुते आचमनीयं गंधपुष्पाक्षतैश्चैवफलेनचसमन्वितं अ
र्घ्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः अर्घ्यं दधिक्षौद्रघृतंशुद्धंकपिलायाःसुगंधियत् सुस्वादुमधुरंशौरेमधुपर्कंगृ
हाणमे मधुपर्कंआचमनं पंचामृतैस्तुस्नपनंकरिष्यामिसुरोत्तम क्षीरोदधिनिवासायलक्ष्मीकांतायतेनमः
मंदाकिनीगौतमीचयमुनाचसरस्वती ताभ्यः स्नानार्थमानीतंगृहाणशिशिरंजलं स्नानं पुनराचमनं शु

द्धजांवूनदप्ररुयेंतडिद्भास्वररोचिषी मयोपपादितेंतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतांवस्त्रं पुनराचमनीयं यज्ञोपवीतंपर
ममितियज्ञोपवीतं किरीटकुंडलादीनिकांचीवलययुग्मकं कौस्तुभंवनमालांचभूषणानिभजस्वमे भूषणानि
मलयाचलसंभूतंगंधसारमनोहरं हृदयानंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं मालतीचंपकादीनियूथिकावहु
लानिच तुलसीपत्रमिश्राणिगृहाणसुरसत्तम पुष्पाणि देवकींवसुदेवंचरोहिणींसबलांतथा सात्यकिंचो
द्धवाक्रूरवुग्रसेनादियादवान् नंदंयशोदांतत्कालप्रसूतांगोपिकास्तथा कालिंदींकालियंचैवपूजयेन्नाममंत्रतः
वनस्पतिरसोद्भूतंकालागुरुसमन्वितं धूपंगृहाणगोविंदगुणसागरगोपते धूपं आज्यंचवर्त्तिसंयुक्तमितिदी
पं नैवेद्यंगृह्यतांदेवेतिनैवेद्यं शाल्योदनंपायसंचसिताघृतविमिश्रितं नानापक्वान्नसंयुक्तंनैवेद्यं प्रतिगृह्यतां नैवे
द्यं तदंतेपुनराचमनीयं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरादिसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इ
दंफलमितिफलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिदक्षिणा नीराजयेत्ततोभक्त्यामंगलंसमुदीरयन् जयमंगलार्घों
षैर्देवदेवंसमर्चयेत् दत्त्वापुष्पांजलिंचाथदक्षिणादिपुरःसरं प्रणमेद्दंडवद्भूमौप्रक्तिप्रव्हःपुनःपुनः स्तु
त्वानानाविधैःस्तोत्रैः प्रार्थयेत्तंजगत्पतिं नमस्तुभ्यंजगन्नाथदेवकीनंदनप्रभो वसुदेवात्मजानंतयशोदानं
दवर्द्धन गोविंदगोकुलाधारगोपीकांतनमोस्तुते ततस्तुदापयेदर्घ्यमिंदोरुदयतः शुचिः कृष्णायप्रथमंद
द्याद्देवकीसहितायच नारिकेलेनशुद्धेनदद्यादर्घ्यंविचक्षणः कृष्णायपरयाभक्त्याशंखेकृत्वाविधानतः जा
तः कंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच कौरवाणांविनाशायदैत्यानांनिधनायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवकीसहितो
हरे कृष्णार्घ्यमंत्रः शंखेकृत्वाततस्तोयंसपुष्पफलचंदनं जानुभ्यामवनींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरो
दार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिणीसहितोविधो ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते

नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्ध्यनमोस्तुते चंद्रार्घ्यमंत्रः इत्थंसंप्रार्थ्यदेवेशंरात्रौजागरणंचरेत् गीतनृत्यादिनाचै
वपुराणश्रवणादिभिः प्रत्यूषेविमलेस्नात्वापूजयित्वाजगद्गुरुं पायसेनतिलाज्यैश्चमूलमंत्रेणभक्तितः अष्टोत्तर
शतंहुत्वाततः पुरुषसूक्ततः इदंविष्णुरितिप्रोक्काजुहुयाद्वैघृताहुतीः होमशेषंसमाप्याथपूर्णाहुतिपुरस्सरं आ
चार्य्यंपूजयेद्भक्त्याभूषणाच्छादनादिभिः गामेकांकपिलांदद्याद्व्रतसंपूर्त्तिहेतवे पयस्विनींसुशीलांचसवत्सांसगु
णांतथा स्वर्णशृंगीरौप्यखुरांकांस्यदोहनिकायुतां रत्नपुच्छांताम्रपृष्ठींस्वर्णघंटासमन्वितां अव्यगांवस्त्रसंछन्ना
मेवंसंपूर्णतांव्रजेत् कपिलायाअभावेतुगौरन्यापिप्रदीयते ततोदद्याच्चऋत्विग्भ्योऽन्येभ्यश्चैवयथार्हतः ब्राह्म
णान्भोजयेत्पश्चाद्दद्यात्तेभ्यश्चदक्षिणां कलशानन्नसंपूर्णान्दद्याच्चैवसमाहितः प्राप्यानुज्ञांतथातेभ्योभुंजी
तसहबंधुभिः एवंकृतेमहाराजव्रतोद्यापनकर्मणि निःपापस्तत्क्षणादेवजायतेविबुधोत्तमः पुत्रपौत्रसमा
युक्तोधनधान्यसमन्वितः भुक्काभोगान्चिरंकालमंतेममपुरंव्रजेत् इतिभविष्योत्तरोक्तं जन्माष्टमीव्रतोद्यापनं
अथस्मृतिकौस्तुभोक्तंजन्माष्टमीव्रतोद्यापनं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ त्वत्प्रसादाद्धृषीकेशश्रुतंमेव्रतमुत्तमं इदा
नींकृपयाब्रूहिव्रतोद्यापनकर्मच १ उद्यापनंविनानैवव्रतस्यफलमश्नुते कर्त्तव्यंतुकथंभक्तैरखंडफलभोक्तृभिः २
श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडववक्ष्यामिव्रतोद्यापनमुत्तमं व्रतंकृतेनराजेंद्रसफलंविपुलंभवेत् ३ यथातथाचत
त्कुर्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् वर्षेवर्षेतथाऽष्टम्यांकुर्याद्व्रतमनुत्तमम् ४ सप्तम्यांपंचगव्येनविधिवत्कायशोधनं
कुर्याद्व्रतेतथाऽष्टम्यांमध्यान्हेचेष्टबंधुभिः ५ इष्टबंधवोऽपितत्रसहायाभवेयुरित्यर्थः सर्वौषधैःसर्वगंधैः स्नानंशु
क्कतिलामलैः वेदोक्तविधिनास्नात्वातर्पयेत्पितृदेवताः ६ ततोयथोक्तविधिनाकुर्यादाराधनंहरेः एह्येहि
कृपयाकृष्णक्षीरोदार्णवसंस्थित ७ पद्मचक्रमहाशंखलक्ष्मीगरुडशोभित श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कफणासुप्ता

न्वितप्रभो ८ व्रतस्योद्यापनेनत्वंसर्वकामप्रदोभव इत्यावाहनमंत्रः इतिप्रार्थ्यततोदेवमार्चितंसनकादिभिः
९ आगतानर्चयेत्सर्वान्गंधपुष्पादिभिःक्रमात् पुण्याहवाचनंकुर्यात्संकल्पंचयथाविधि १० आचार्यमर्चयेद्वि
द्वान्श्रोत्रियंचकुटुंबिनं श्रुतिस्मृतिसमायुक्तंब्रह्माणंवरयेत्ततः ११ धर्मशास्त्रार्थतत्वज्ञानन्यांश्चवेदपारगान् वरये
द्यजनार्थंहिब्राह्मणानांचसप्तकं १२ आशीर्वादंगृहीत्वाथसर्वैर्द्विजवरोत्तमैः शुचौदेशेतुसंलिप्तेगोमयेनविचक्षणः १३ मं
डलंकारयेत्तत्रपंचवर्णैःसुशोभनं नवनाभंसारविंदंसर्वतोभद्रसंज्ञकं १४ मंडलंकारयेन्मध्येमनसोल्हादकंपरं मंडपं
कारयेत्तत्रसुतोरणसमन्वितं १५ चतुर्द्वारान्वितंह्येतत्स्थापयेदिष्टदेवताः प्रथमेद्वारमार्गेतुवरुणंस्थापयेद्बुधः १६ अव
तेहेलमंत्रेणनैवेद्यांतंप्रकल्पयेत् द्वितीयद्वारदेशेतुकुवेरंस्थापयेत्ततः १७ गणानांत्वेतिमंत्रेणचतुर्थेगणनायकं एवं
सुपूजितेतत्रमंडलेपंकजादिभिः १८ मध्येऽवस्थापयेत्कुंभंसौवर्णंराजतंतथा अभावेताम्रजंवापिमृण्मयंवापिकारये
त् १९ सुधाधवलितंकृत्वाचंद्रसूर्यनिभंशुभं नामांकितंतुतत्कृत्वाजलपूर्णंसरत्नकं गंधपुष्पादिसंयुक्तंसपल्लव
फलंतथा २० पात्रंचकारयेत्पश्चाद्धेम्नावाराजतेनवा अभावेताम्रपात्रंतुकुंभस्योपरिविन्यसेत् २१ सर्वेसमुद्राःस
रितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः २२ इतिजलावाहनं स्थितंत्वयिजग
त्सर्वंसदेवासुरमानुषंआत्मनःकार्यसिध्यर्थंस्थापयित्वाघटोपरि मूर्तिंचकारयेत्तत्रकृष्णस्यैवंविचक्षणः २३
अष्टमाषप्रमाणांतुवित्तशाठ्यंनकारयेत् तदर्द्धेनाथवार्द्धेनशक्त्यावाकारयेद्बुधः २४ आवाहयेत्प्रयत्नेनमूर्तिंकलशसं
स्थितां चामरंछत्रशय्यांचपीठिकांचाथपात्रकम् २५ सूपस्करसमायुक्तंदेवस्याग्रेनिवेदयेत् २६ देवस
मीपेस्थापयेत् एवंपंचामृताद्युपकल्पनविधानम् पंचामृतेनतत्स्नानंकुर्याद्देवस्यमंत्रतः स्नानंचकारयेत्पार्थपश्चा
त्पूजांसमाचरेत् ततस्तुपूजयेद्देवंविष्णुंतंविश्वरूपिणम् २७ वस्त्रयुग्मेनसंवीतंपीतयज्ञोपवीतिनं चंदनेनसुगंधेन

श्रीगणेशायनमः

अथभाद्रपदमासकृत्यानिर्णयः॥ तत्रादौसिंहसंक्रमणे आद्याःषोडशनाड्यः पुण्यकालःनारदीये याम्यायनेस्थिरेत्वा
द्याःपराःसौम्येद्विमूर्तिभे मध्याविषुवतिप्रोक्ताःपुण्यनाड्यस्तुषोडशेति तथाचात्र ससुवर्णछत्रदानं हेमाद्रौदानखंडे
विश्वामित्रःमेषसंक्रमणेभानोर्मेषदानंमहाफलमित्युपक्रम्य ससुवर्णछत्रदानंसिंहेपिविहितंतथा अत्रसिंहसंक्रांतौ
कलियुगस्यांतःब्रह्मपुराणे सूर्यस्यसिंहसंक्रांत्यामंतःकलियुगस्यतु अत्रश्राद्धादिकमक्षयफलदमिति युगाद्येषुयुगां
तेषुश्राद्धमक्षयमुच्यते तच्चपिंडादिकृत्येनिर्णीतं अथात्रसिंहसंक्रांतौ तुलसीव्रतं विंशतिदिनात्मकंप्रारभ्यं तथा
चसिंहसंक्रांतिदिनमारभ्यदशादिनावधितुलसीमूले प्रत्यहंसूत्रप्रक्षेपः पुनर्दशमदिनेतदादायदशगुणंदशग्रंथियु
तंचकृत्वा पुमान्दक्षिणेनारीवामभुजेधृत्वा तच्चदशदिनावधितुलसीमंत्रेणसंपूज्यएवंचांतेमोचयेत् कथायामुक्तंदा
नविसर्जनादिकंकुर्य्यात् अत्रपूजामंत्रःतुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रि
ये अथतुलसीकवचंस्कंदपुराणे तुलसीकवचस्यास्यऋषिर्विष्णुरुदीरितः छंदोनुष्टुप्समाख्यातंतुलसीदेवते
रिता धर्मार्थकाममोक्षार्थेविनियोगः तुलसीमेशिरःपातुमुखंचसुमुखीमम जिव्हांमेपातुसुमदाकंठंविद्यामयीममस्कं
धौकल्हारिणीपातुभुजौमेपापहारिणी करौपद्मकरापातुहृदयंविष्णुवल्लभा पुण्यदामध्यमंपातुनाभिंसौभाग्यदा
यिनी कटिंकुंडलिनीपातुऊरूनारदपूजिता ज्वालिनीजानुनीपातुजंघे सकलवंदिता नारायणप्रियापादौसर्वां
गंसर्वरक्षका संकटेविषमेदुर्गे भयेवादेमहाहवे निश्यन्हिसंध्ययोः पातुतुलसीसर्वतःसदा इतीदंपरमंगुह्यं
तुलस्याः कवचामृतं तुलसीकाननेतिष्ठन्नासीनोवाजपेदिदं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् इति
स्कंदपुराणेतुलसीकवचं अथ तुलसीव्रतकथा भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच एकदादेवदेवेशोलक्ष्मींप्राण

समप्रियां संतुष्टःपरयाभक्त्यारहस्यंविष्णुरब्रवीत् श्रीविष्णुरुवाच लक्ष्मिलक्ष्मिप्रियेदेविवरंवरयसुव्रते
प्रसन्नस्त्वांददाम्यद्ययत्तेमनसिविद्यते लक्ष्मीरुवाच यदितुष्टोसिदेवेशयदितेवल्लभास्म्यहं ऐहिकामुष्मि
कंन्दृणांसर्वसौख्यप्रदायकं तद्व्रतंब्रूहिनिश्चित्यव्रतानांचोत्तमोत्तमं केनचादौपुराचीर्णंवैकुंठब्रूहिविस्तरात् श्रीविष्णु
रुवाच शृणुलक्ष्मिमहाभागेकुरुत्वंतुलसीव्रतं येनव्रतप्रभावेणसर्वसिद्धिर्भवेन्नृणां अत्रतेकथयिष्यामिकथांपाप
प्रणाशिनीं भुक्तिमुक्तिप्रदांपुण्यांसावधानावधारय पुराकृतयुगस्यादौदक्षिणस्यांमहापुरीमाहिष्मतीतिविख्यातासर्व
संपत्समन्विता तत्रासीद्भूभृतांश्रेष्ठोधर्मदत्ताभिधोवली सौंदर्य्येकामतुल्योसौवाण्यांदेवगुरोःसमः दानेबलि
समोलक्ष्मियुद्धेपांडुसुतोयथा निंर्दभोविष्णुभक्तश्चसर्वशास्त्रविशारदः तस्यपत्नीमदादेवीनाम्नाख्याताजगत्त्रये
गुणैर्भर्तृसमादेवीपतिभक्तिपरायणा धर्मदत्तस्यसाराज्ञीप्राणेभ्योपिगरीयसी कदाचित्सुषुवेकन्यांसर्वलक्षण
संयुतां विष्णुदासीतिविख्याताविष्णुपूजनतत्परा तत्रकश्चिन्महायोगीविष्णुभक्तिपरायणः रागद्वेषविहीन
श्चधर्मात्मासंयतेंद्रियःसदातस्यगृहंयातिसेवार्थंनृपवल्लभा महादेवीप्रसंगेनविष्णुदास्यपिसाययौ कदाचिन्मृत्यु
संप्राप्ताराज्ञीमु.क्तिमवापसा साकन्यापिशुभाचारातथैवार्चनतत्परा प्रत्यहंतद्गृहंगत्वासंमार्जनपरायणा द्वेषेण
चापराराज्ञ्यस्तस्यांदोषमरोपयन् एतत्प्रसिद्धंलोकेषुविमातानैवतुष्यति सपत्नीसंततिंदृष्ट्वाद्वेषयुक्ताहिनित्यशः
नृपाग्रेकथितंताभिःकन्यैषाव्यभिचारिणी प्रयातिप्रत्यहंप्रातः कुत्रचिन्नैवविद्महे अस्यास्त्यागःप्रकर्तव्योयतोना
यातितेगृहं इतितासांवचःश्रुत्वाराजाचिंतातुरोऽभवत् एकांतेचनिवासायकन्यायैप्रददौगृहं कन्याविप्रगृहंग
त्वाचख्यौवृत्तांतमादितः तुष्टेनतेनविप्रेणतुलस्याःकथितंव्रतं कन्योवाच यदितुष्टोसिविप्रेंद्रव्रतंवदसविस्तरं येन
व्रतप्रभावेणसुखिन्येकाकिनीसदा विप्रउवाच तुलसीव्रतविधानंहिशृणुष्वावहितासती यस्मिन्दिनेसमायाति

सिंहराशिंदिवामणिः तदादशादिनंयावत्तुलसीमूलकेक्षिपेत् सूत्रंकार्पासिकंशुद्धंगृह्णीयाद्दशमेदिने तत्सूत्रंदशधाकृ
त्वादशग्रंथिसमन्वितं पुंसातुदक्षिणेकार्य्यंनार्य्यावामेतथाभुजे यावद्दशाहंबध्नीयान्नतंवैपरिमोचयेत् तस्यार्चातु
प्रकर्तव्यागंधपुष्पादिभिःशुभैः जलपूर्णंघटंदद्यात्सपक्वान्नंसदक्षिणं सवस्त्रकंतुविप्रायव्रतसंपूर्त्तिहेतवे तत्रमंत्रः
तुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रिये एवंत्वयाप्रकर्तव्यंव्रतंसंकष्टनाशनं
सर्वसिद्धिप्रदंचैवसर्वसौख्यप्रदायकं भद्रंतेस्तुशुभाचारेगच्छशीघ्रंस्वकंगृहं ततोगृहेनिवासंचकुरुयत्तेपितादद्दौ
आगंतव्यनमेगेहंकिंचित्कालंप्रतीत्यचविप्रादिष्टासमागत्यप्रविष्टामंदिरंतदा सर्वसंपत्समायुक्तमसहायाहरिप्रिया
तुलसींतत्रसारोप्यहरिपूजनतत्परा व्रतंचकारविधिवद्विप्रादिष्टंशुभार्थिनी तेनव्रतप्रभावेण वाचःसत्यमवाप्य
सा एकदादुःखितासासीत्सूर्यंप्रोक्तवतीसती मदीयाज्ञांविनादेवनोदयंयाहिभास्कर तथास्त्विवतिरविः प्राह-
ततोलोकोतिदुःखितः नित्यंनैमित्तिकंकर्मसर्वंनष्टंरविंविना ततोलोकःसमागत्यराज्ञःसन्निधिमब्रवीत् किमस्मा
भिःप्रकर्त्तव्यंसंकटेसमुपस्थिते इतितेषांवचःश्रुत्वाराजाचिंतातुरोऽभवत् सुमंत्रिणं समाहूयराजावचनमब्रवीत् सां
प्रतंकिंप्रकर्त्तव्यंलोकोह्यत्यंतदुःखितः शृणुराजन्परंगुह्यंकन्यातेशुभलक्षणात्वयातस्याःकृतस्त्यागोनारीवचनका
रणात् सायदातुष्टिमायातितदासूर्यउदेष्यति राजामंत्रिवचःश्रुत्वाकन्यायामंदिरंगतः ततःसंप्रार्थयामासकन्यकां
शुभलक्षणां पुत्रिपुत्रिमहाभागेममोपरिकृपांकुरु क्षंतव्यश्चापराधोमेकुरुलोकंसुखान्वितं इतिसंप्रार्थितापित्रासू
र्यस्याग्रेसुमानसा उदयंयाहिभोस्वामिन्येनलोकःसुखीभवेत् इतितस्यावचःश्रुत्वाश्रीसूर्यश्चोदयंगतः ततःकर्मा
णिसंचक्रेलोकःसूर्योदयेसति राज्ञापृष्टातदाकन्याशुभाचारासुसंयता राजोवाच पुत्रिपुत्रिमहाभागेत्वंजाताममवे
श्मनि सात्वंब्रूहिमहाभागेव्रतंदानंतपश्चकिं त्वयाकृतंमहाभागेतदेवाद्यकरोम्यहं सपत्नीकःसलोकश्चापिताहंते

सुपुत्रिके पुत्र्युवाच समाहितमनाभूपवचनंममचशृणु अत्रैवनगरेविप्रोविष्णुभक्तिपरायणः महादेवीतिमातामेतस्य
सेवापरायणा अहंतस्यहिविप्रस्यसदाभक्तिपरायणा उपदिष्टंव्रतंतेनतुलस्यामुक्तिदायकंयथोपादिष्टंविप्रेणापित्रेउ
क्तंयथातयाप्रजाभ्यःकारयामासव्रतंचक्रेनृपःस्वयं ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्व्रतंविख्यातिमागतं यथायोग्यंवरंलब्ध्वा
राजाकन्यांशुभोदये कालेवैवाहिकेलाक्ष्मसुप्रसन्नोनरेश्वरः स्त्रीवापिपुरुषोवापिकरोतिव्रतमुत्तमं ऐहिकंसुखमाप्नो
तितथैवामुष्मिकंफलंयःशृणोतिकथामेतांयताचित्तःसमाहितःसर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति विधिवत्कुरुते
नारीतुलस्यावतमुत्तमं विष्णुदासीसमाज्ञेयासत्यंसत्यंवरानने इतिभविष्योत्तरेतुलसीव्रतकथा अथात्रसिंहार्केगो
प्रसवशांतिःकार्य्या अद्भुतसागरे नारदः भानौसिंहगतेचैवयस्यगौः संप्रसूयते मरणंतस्यनिर्दिष्टंषड्भिर्मा
सैर्नसंशयः तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामियेनसंपद्यतेसुखं प्रसूतांतत्क्षणादेवगांविप्रायप्रदापयेत् ततोहोमंप्रकुर्वीत
घृताक्तै राजसर्षपैः आहुतीनांघृताक्तानामयुतंजुहुयात्ततः अयंहोमोऽव्याहृतिभिः कार्य्यः सोपवासः
प्रयत्नेनदद्याद्विप्रायदक्षिणामिति अथर्ववेदिनां गृह्यपरिशिष्टे माघबुधेचमहिषी श्रावणेवडवादिवा सिंहे
गावः प्रसूयंतेस्वामिनोमृत्युदायकाइति अत्र तंत्रोक्ता अमृता शांतिः कार्य्या भाद्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य भा
द्रमासोक्तदानव्रतनियमादीनामारंभः कार्य्यः मासिभाद्रपदेदद्यात्पायसंमधुसर्पिषी हृषीकेशप्रीणनार्थं
लवणंसगुडोदनमिति अत्रफाणितदानमपि विष्णुधर्मोत्तरे प्रौष्ठपादेतथामासिप्रदाताफाणितस्यच फाणितंखं
डमंडकीतिपायसविशेषाख्यं महाभारतंप्रौष्ठपादंतुयोमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् गवाढ्यस्फीतकमलमै
श्वर्य्यंप्रतिपद्यते भाद्रकृष्णद्वितीयायामशून्यशयनंव्रतं तथाच चतुर्ष्वसितपक्षेषुमासेषुश्रावणादिषु अशून्या
ख्यंव्रतंकुर्य्याज्जयायातुफलाधिकमिति अत्रजयया तृतीययाविद्धाद्वितीया कार्येत्यर्थः भाद्रकृष्णतृतीयायां

विशालाक्षीयात्रोक्ताकाशीखंडे भाद्रकृष्णतृतीयायामुपवासपरैर्नरैः कृत्वाजागरणंरात्रौविशालाक्षीसमीपतइ
ति अत्रतृतीयारात्रिव्यापिनीग्राह्यारात्रौजागरणविधानादिति भाद्रकृष्णचतुर्थ्यांसंकष्टचतुर्थीव्रतंस्कांदे श्राव
णेबहुलेपक्षेचतुर्थ्यांतुविधूदये गणेशंपूजयित्वातुचंद्रायार्घ्यंप्रदीयते श्रावणोत्रामांतोग्राह्यःव्रतेशुक्लादिमेवचे
तिवचनात् इयंचंद्रोदयव्यापिनीग्राह्येतिप्रागभिधानात् चंद्रोदयव्रतत्वाच्च चंद्रोदयव्रतेचैवतिथिस्तात्कालि
कीस्मृतेतिदिनद्वयेचंद्रोदयव्यापित्वे पूर्वा चतुर्थीसतृतीयाचमहापुण्यफलप्रदा कर्तव्याव्रतिभिर्वत्सगणनाथ
सुतोषिणीतिब्रह्मवैवर्तवचनात् गणेशगौरीवहुलाअतिरिक्ताः प्रकीर्तिताः चतुर्थ्यःपंचमीविद्धादेवतांतरयोगतइ
तिवचनाच्चनचतृतीयाविद्धाविधायकानिवचनानिदिवात्रिमुहूर्तवेधसत्त्येवप्रवर्तंते तेनरात्रियोगमात्रतइतिवाच्यं रा
त्रिसाध्यकर्मसुरात्रावपिवेधस्य जन्माष्टमीप्रकरणे माधवादिभिः प्रदर्शितत्वात् अतएवमहालक्ष्मीव्रतसमापने
दिनद्वयेअष्टम्याश्चंद्रोदयकालव्यापित्वे कृष्णपक्षेऽष्टमीचैवकृष्णपक्षेचतुर्दशी पूर्वविद्धैवकर्तव्यापरविद्धानकुत्र
चित् इतिवचनात् पूर्वविद्धाग्राह्येत्युक्तं हेमाद्रौमदनरत्नेच यानि चतुर्थीगणनाथस्यमातृविद्धाप्रशस्यते मध्या
ह्नव्यापिनीग्राह्यापरतश्चपरेहनीत्यादिवचनानितु सिद्धिविनायकादिव्रतविषयाणि तेषुमध्याह्नस्यकर्मकालविष.
यत्वात् प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजनंसदेतिवचनात् अतएवमाधवेन मध्याह्नस्यकर्मकालत्वमंगीकृतंच
विनायकव्रतेमध्याह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं तस्मादुभयत्रचंद्रोदयकालेसर्वथापूर्वैवेतिन्याय्यः पंथाइत्यलंबहुना अथ
व्रतविधिः उमामद्येत्यादि विद्याधनपुत्रारोग्यादिकामः संकटचतुर्थीव्रतंकरिष्य इतिसंकल्पः स्त्रीतुभर्तादिप्रीतिद्वा
रासर्वकामावाप्त्यै संकष्टचतुर्थीव्रतंकरिष्ये सौवर्णरौप्यताम्रमृण्मयाद्यन्यतमांगणपतिमूर्तिंकृत्वा जलपूर्णंवस्त्र
युतंकुंभंतस्याग्रेस्थापयित्वाषोडशोपचारैःपूजयेत् ध्यानं लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकं नानारत्नसुवेषाढ्यं

प्रसन्नास्यंविचिंतयेत् ध्यायेद्गजाननंदेवंतप्तकांचनसन्निभं चतुर्भुजंमहाकायंसूर्यकोटिसमप्रभं अथव्रतविधिःप्रातःकृत्यादिकृत्वासूर्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्याचम्योदङ्मुखोवारिपूर्णंताम्रपात्रंगृहीत्वा मासाद्युल्लिख्य ममसर्वकर्मनिर्विघ्नसिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसिद्ध्यर्थंसंकष्टहरणगणपतिप्रीत्यर्थंसंकष्टहरणचतुर्थीव्रतमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यमौनेनदिनमतिवाह्यसंध्यासमयेतैलाभ्यंगपूर्वकंस्नानंकृत्वासायंसंध्यादिकृत्वा भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठांकेवलमातृकान्यासंचकृत्वा सर्वसंकष्टतरणार्थं चतुर्थ्यां गणपतिपूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यार्घ्यादिस्थापनं कृत्वापीठेमंडूकादिपरतत्त्वांतंसंपूज्यतीव्रायैनमः ज्वालिन्यैनमः नंदायैनमः भोगदायैनमः कामरूपिण्यैनमः उग्रायैनमः तेजोवत्यैनमः सत्यायैनमः दिक्षुविदिक्षुच मध्येविघ्नविनाशिन्यैनमः सर्वशक्तिकमलासनायनमः इतिपूजयेत् ततःपीठमध्येमूर्तौफलकेवास्वेष्टदेवतागमोक्तप्रकारेणपूजयेत् अथध्यानं कोटिसूर्यप्रभंदेवंगजवक्त्रंचतुर्भुजं पाशांकुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकं इतिध्यात्वा आत्मसंस्थमजंशुद्धंत्वामहंपरमेश्वरं अरण्यामिवहव्याशंमूर्तावावाहयाम्यहमितिपठित्वा सहस्रशीर्षेत्यावाहनं आगच्छदेवदेवेशगणनाथनमोस्तुते विनायकनमस्तुभ्यंगौरीमलसमुद्भव ॥ आवाहनं १ अनेकरत्नसंयुक्तंमुक्ताफलविभूषितं स्वर्णसिंहासनंदेवप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पुरुषएवेति विघ्नविनाशिनेनमः ॥ इत्यासनंसमर्पयामि २ तवेयंमहिमामूर्तिस्तस्यांत्वासर्वगंविभो भक्तिस्नेहसमाकृष्टंदीपवत्स्थापयाम्यहमिति १ अनन्यातवदेवेशमूर्तिःशक्तिर्महाप्रभो सान्निध्यंकुरुतस्यांत्वंभक्तानुग्रहतत्परेति सन्निधापनं २ आज्ञयातवदेवेशकृपांभोधेगुणांबुधे आत्मानंदैकतृप्तंत्वांनिरुणध्मिसदागुणेतिसंनिरोधनं ३ अज्ञानाद्वैमनस्याद्वावैकल्याद्साधनस्यच यदपूर्णंभवेत्कृत्यंतथाप्यभिमुखोभवेति सम्मुखीकरणं ४ अभक्तवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रदूरायतद्युते स्वतेजःपंजरेणाशुवेष्टितोभवसर्वत इत्यवगुंठनं ५ ततोमूलमंत्रेणसकली

करणं ६ अमृतीकरणं ७ परमीकरणं ८ ऐंवदवदवाग्वादिनिऐंक्लींक्लिन्नेक्लेदय २ महाक्षोभंकुरुक्लींसौंमहामोहं
कुरुसौःह्यौः अआंइत्यादिप्रोक्ष्य प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् उँआंह्रींक्रौमित्युच्चार्य्य देवस्यजीवइहस्थितः उँआंह्रींक्रौं
मित्युच्चार्य्यदेवस्यसर्वेंद्रियाणिइहतिष्ठतु उँआंह्रींक्रौमित्युच्चार्य्यदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य
सुखंचिरंतिष्ठतुस्वाहा इतिप्राणप्रतिष्ठा ततःपाद्यं गौरीपुत्रनमस्तेस्तुगणानामीश्वरप्रभो भक्त्यापाद्यंमयाद
त्तंसर्वसिद्धिंप्रयच्छमे एतावानस्येतिलंबोदरायनमः पाद्यंसमर्पयामिनमः व्रतमुद्दिश्यदेवेशगंधपुष्पाक्षतैर्युतं
गृहाणार्घ्यंमयादत्तंभक्तिस्नेहेनपूजित त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यं चंद्रधारिणेनमः आचम्यतांगणाधीशसर्वसिद्धिप्रदाय
क अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणवरपूजित तस्माद्विराडिति विश्वप्रियायनमः आचमनीयंस· गव्यंदधिसमा
नीतंमधुनाचसमन्वितं गृह्योक्तविधिनादत्तंमधुपर्कंगृहाणभोः गणपतयेनमः मधुपर्कंस- मधुपर्कानंतरंपुनरा
चमनीयंस· पंचामृतंमयानीतंपयोदधिघृतंमधु सितयाचसमायुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचामृतस्नानंस- गंगा
दिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं गृहाणविघ्नराजेंद्रमयादत्तंहिभाक्तितः यत्पुरुषेणेति सर्वास्त्रधारिणेनमः शुद्धोदक
स्नानंसहाचमनं रक्तवस्त्रंमहादिव्यंदिव्यगंधाधिवासितं भक्त्यादत्तंगृहाणेशलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमिति कुमार
गुरवेनमः आच्छादनंस-राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणेश्वरसर्वज्ञभक्तानांवरदायक तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः
संभृतमिति शिवात्मजायनम इत्युपवीतंस- गंधंगृहाणदेवेशदिव्यचंदनमुत्तमं कर्पूरागुरुसंयुक्तंगणाध्यक्षसुरा
र्चित तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ऋचस्सा- रुद्रप्रियायनमः गंधंस. अक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभनाः गृहाणविघ्न
राजेंद्रदयांकृत्वाममोपरि विघ्नहर्त्रेनमः अक्षताः स - सिंदूरंगृह्यतांदेवबालार्कसदृशद्युते सर्वसंकष्टनाशार्थंदत्तंपर
शुधारिणे परशुधारिणेनमःसिंदूरंस-विनायकनमस्तुभ्यंसुरासुरसुपूजितसुगंधीनिचपुष्पाणिगृहाणपरमेश्वर तस्मा

व्र०र०
भाद्रप०
४

दद्याद्इतिं गुणशालिनेपुष्पाणिस- दशांगंगुग्गुलुंधूपंसुगंधंसुमनोहरं उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाणवरदोभव यत्पुरुष मिति भवानीप्रीतिकर्त्रेनम इतिधूपंस. गृहाणमंगलंदीपंघृतवर्त्तिसमन्वितं भासनंसर्ववस्तूनांतेजोराशेजगत्पते ब्रा ह्मणोस्येति गजकर्णायनमः दीपस. लड्डुकाणिचपक्वान्नंनानाभक्ष्यंचपायसं गृहाणविघ्नराजेंद्रफलैर्नाना विधैर्युतंचंद्रमामनसइतिनैवेद्यंस- अघनाशिनेनमः पंचप्राणाहुतीर्मुख्या; कारयेत् नमस्तेदेवदेवेशसर्वतृ प्तिकरंपरं अन्नंनिवेदितंभक्त्याप्रकृतिस्थसुशीतलं परमानंदसंपूर्णगृहाणजलमुत्तमं मध्येपानीयं उत्तरापो शानं दत्वा करोद्वर्त्तनीयादिचदत्वा तांबूलं दद्यात् पूगकर्पूरसंयुक्तंनागवल्लीदलैर्युतं तांबूलंगृह्यतांदेव सर्वमंगलदायक सिद्धिदायनमः तांबूलंसम- नारिकेलंसनारंगंकदलीमातुलुंगकं इक्षुदंडंगृहाणेशसर्वप्रियनमो स्तुते संकष्टनाशिनेनमः सफलमिक्षुदंडंस. हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छमे सर्वभोगदायिने दक्षिणां . ततः पुष्पांजलिदानायैकविंशतिदूर्वांकुरानादाय वक्ष्यमाणनामभिः पूजां कुर्यात् गणाधिपायनमः उमापुत्राय. अघनाशनाय. एकदंताय- इभवक्त्राय. मूषकवाहनाय. विनायकाय- ईशपु त्राय. सर्वसिद्धिप्रदायकाय. कुमारगुरवेनमः एकांदूर्वांगृहीत्वा गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतेभ वक्त्रेतिनमोमूषकवाहन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः एभिर्नामभिः संपूज्य प्रत्येकनामभिर्दूर्वायुग्मंद्विरावृत्त्यासमर्पयेत् ततः पुष्पांजलिंदत्वानीराजनंकुर्यात् कर्पूरवर्त्तिकायुक्तः सर्व वस्तुप्रकाशकः नीराजनार्थमानीतोदीपोयंप्रतिगृह्यतां सर्वविघ्नविनाशिनेनमः नीराजनंसमर्पयामि पुनः पुष्पां जलिंदत्वासंकष्टहरणंकृत्वाहस्तस्थान्कामान्प्रपूरय विघ्नान्नाशयमेसर्वान्नाशायोपस्थितान्प्रभो त्वत्प्रसादेनकार्या णिसर्वाणीहकरोम्यहं इतिविज्ञाप्यदेवेशंप्रणिपत्यपुनःपुनः नमस्कारंकरोमीशसर्वकामार्थसिद्धये प्रीत्यानु

गृहाणदेवेश प्रसादसुमुखोभव नाभ्याआसीदितिनमस्कारः ततः प्रदक्षिणांकरोमीशसर्वकामार्थसिद्धये सर्वकामप्रद
स्त्वंहिसर्वविघ्नहरोभव सप्तास्यासन्निति उमासुताय नमः प्रदक्षिणा पुनर्नत्वाप्रार्थयेत् संसारपीडाव्यथितंहि
मांसदासंकष्टभीतंसुमुख प्रसीदत्वंत्राहिमांमोचयकष्टसंघान्नमोनमोविघ्नविनाशनाय त्वामुद्दिश्यकृतंमेद्य यथाशक्त्या
तुपूजनं तत्सर्वंपूर्णतामेतुत्वत्प्रसादाद्गजानन अथवायनदानं अविप्रायनमस्तुभ्यंसाक्षाद्देवस्वरूपिणे गणेशप्री
तयेतुभ्यंमोदकान्वैददाम्यहं मोदकान्सफलान्मौद्गान्दक्षिणाभिःसमन्वितान् आवयोस्तारणार्थायगृहाणेमान्न
मोनमः आवयोर्दंपत्योर्वादात्प्रतिग्रहीत्रोरित्यर्थः एवंवायनंदद्यात् ॥ ततश्चंद्रपूजनंकृत्वाचंद्रायार्घ्यंदद्यात् शंखे
दुग्धदूर्वाक्षतफलानिदत्त्वा ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते सौ
म्यायदेवदेवायग्रहराजायशालिने अर्घ्यंगृहाणदेवेशद्विजराजनमोस्तुते क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहा
णार्घ्यंमयादत्तं रोहिणीसाहितप्रभो गंगतार्णवमाणिक्यक्षीराब्धिमथनोद्भव जानासित्वंमदीयांतः सोमराजायते
नमः क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीवंधोनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंगणेशप्रीतिवर्द्धन समस्ततारकाधीशजगदाल्हाद
कारक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंबालचंद्रनमोस्तुते इत्यनेनार्घ्यंदत्त्वा नमस्कारंकुर्य्यात् शंकरस्यललाटस्थंतिलकंतुम
नोहरं अत्रिनेत्रसमुद्भूतंनमामिशशिनंसदा नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानायनमश्चंद्राय
चारवे इतिचंद्रप्रार्थनांकुर्यात् ततोगणेशायार्घ्यं गणेशशेषविघ्नेशसर्वासिद्धिप्रदायक संकष्टहरमेदेवगृहाणार्घ्यंन
मोस्तुते गौरीसुतनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय संकष्टनाशनार्थायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुपूजितो
सिशुभात्मये गृहाणार्घ्यंमयादत्तंममकामान्प्रपूरय इत्यर्घ्यंदत्त्वातिथ्यर्घ्यंदद्यात् तिथीनामुत्तमेदेविगणेशस्यचवल्ल
भे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वासिद्धिप्रदायिके इतिचतुर्थ्यांअर्घ्यंदत्त्वा गणेशंप्रार्थयेत् यद्दत्तंभक्तिमात्रेणपुष्पंपत्रंफलं

गृहाणदेवेश प्रसादसुमुखोभव नाभ्याआसीदितिनमस्कारः ततः प्रदक्षिणांकरोमीशसर्वकामार्थसिद्धये सर्वकामप्रद
स्त्वंहिसर्वविघ्नहरोभव सप्तास्यासन्निति उमासुताय नमः प्रदक्षिणा पुनर्नत्वाप्रार्थयेत् संसारपीडाव्यथितंहि
मांसदासंकष्टभीतंसुमुखप्रसीदत्वंत्राहिमांमोचयकष्टसंघान्नमोनमोविघ्नविनाशनाय त्वामुद्दिश्यकृतंमेद्ययथाशक्त्या
तुपूजनं तत्सर्वंपूर्णतामेतुत्वत्प्रसादाद्गजानन अथवायनदानं श्रीविप्रायनमस्तुभ्यंसाक्षाद्देवस्वरूपिणे गणेशप्री
तयेतुभ्यंमोदकान्वैददाम्यहं मोदकान्सफलान्मौद्गान्दक्षिणाभिःसमन्वितान् आवयोस्तारणार्थायगृहाणेमान्न
मोनमः आवयोर्दंपत्योर्वादात्प्रतिग्रहीत्रोरित्यर्थः एवंवायनंदद्यात् ॥ ततश्चंद्रपूजनंकृत्वाचंद्रायार्घ्यंदद्यात् शंखे
दुग्धदूर्वाक्षतफलानिदत्त्वा ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते सौ
म्यायदेवदेवायग्रहराजायशालिने अर्घ्यंगृहाणदेवेशद्विजराजनमोस्तुते क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृह
णार्घ्यंमयादत्तं रोहिणीसाहितप्रभो गंगतार्णवमाणिक्यक्षीराब्धिमथनोद्भव जानासित्वंमदीयांतः सोमराजायते
नमः क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीवंधोनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंगणेशप्रीतिवर्द्धन समस्ततारकाधीशजगदाल्हाद
कारक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंबालचंद्रनमोस्तुते इत्यनेनार्घ्यंदत्त्वा नमस्कारंकुर्य्यात् शंकरस्यललाटस्थंतिलकंतुम
नोहरं अत्रिनेत्रसमुद्भूतंनमामिशशिनंसदा नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानायनमश्चंद्राय
चारवे इतिचंद्रप्रार्थनांकुर्यात् ततोगणेशायार्घ्यं गणेशशेषविघ्नेशसर्वसिद्धिप्रदायक संकष्टहरमेदेवगृहाणार्घ्यंन
मोस्तुते गौरीसुतनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय संकष्टनाशनार्थायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुपूजितो
सिशुभाप्तये गृहाणार्घ्यंमयादत्तंममकामान्प्रपूरय इत्यर्घ्यंदत्त्वातिथ्यर्घ्यंदद्यात् तिथीनामुत्तमेदेविगणेशस्यचवल्ल
भे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वसिद्धिप्रदायिके इतिचतुर्थ्याअर्घ्यंदत्त्वा गणेशंप्रार्थयेत् यद्दत्तंभक्तिमात्रेणपुष्पंपत्रंफलं

जलं निवेदितंचनैवेद्यंतद्गृहाणानुकंपया आवाहनंनजानामिनजानामिविसर्जनं पूजांचैवनजानामित्वंगतिः पर
मेश्वर कर्मणामनसावाचात्वत्तोनान्यास्तिमेगतिः अंतश्चरसिभूतानांद्रष्टात्वंपरमेश्वर देवयोनिसहस्रेषुयेषुयेषुव्र
जाम्यहं तेषुतेष्वचलाभक्तिरच्युतास्तुसदात्वयि देवोदाताचभोक्ताचदेवः सर्वमिदंजगत् देवोजयतिसर्वत्रसदेवःस
र्वमेवतत् ततोर्घपात्रमुद्धृत्य साधुवाकर्मदुष्टंवायद्यदाचरितंमया तत्सर्वंभगवन्देवगृहाणाराधनंपरं इतः पूर्वप्राणबु
द्धिदेहधर्माधिकारजाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासुमनसावाचाकर्मणाहस्ताभ्यांपद्भ्यामुदरेणशिश्नायत्कृतंयदार्चितंतत्स
र्वंश्रीगणाधिपरूपपरब्रह्मार्पणमस्तु श्रीगुरुदेवतासमर्पणमस्तु रश्मिरूपागणेशस्यपूजितायाश्चदेवताः गणेशांगे
विलीनास्ताः संतुसर्वाःसुखावहा इतिपुष्पांजलिंदत्वा ततोदंतपाशांकुशाविघ्नहरशुलटुकवीजपूराख्याः सप्तमुद्राः
प्रदर्श्य व्रतसमर्पणंकृत्वा ब्राह्मणेभ्यः प्रदेयभोजनसंकल्पंकुर्यात् सुवर्णमूर्तिश्चेत्तद्दानंकृत्वोद्वासयेत् फलकादावावा
हनंचेत्तदा विसर्जनमात्रं दानमंत्रस्तु सुवर्णनिर्मितंदेवंरक्तवस्त्रेणवेष्टितं ददाम्यहंद्विजेंद्रायप्रीयतांगणनायकः ततो
विसर्जनं आयातस्त्वमुमापुत्रममानुग्रहकाम्यया पूजितोसिमयाभक्त्यागच्छस्थानस्वकंप्रभो उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतइ
तिविसर्जनंकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयमपिवाग्यतोभुंजीत इतिसंकष्टचतुर्थीव्रतपूजाविधिः ॥ अथकथा सूतउ
वाच अरण्येवर्त्तमानंतुपांडुपुत्रंयुधिष्ठिरं सभ्रातरंसुखासीनमाययौव्यासआदरात् तंदृष्ट्वामुनिशार्दूलंव्यासंप्रत्याय
यौनृपः मधुपर्कंतथार्घ्यंचकृत्वातस्मैह्यवेचत युधिष्ठिरउवाच अद्यमेसफलंजन्मभवदागमनंयतः संकष्टायेतुमेजा
तावनेचवनवासिनः तेसर्वेविलयंयाताभवतांदर्शनेनहि आत्मानंसाधुमन्येहंराज्यतृष्णापराङ्मुखं दुःखितंमां
कथंस्वामिन्राज्यतृष्णाविचेतसं इमेभीमादयः सर्वेबांधवाव्यथयंतिमां दुराधर्षासवीर्य्याहिमच्छासनाविधौहताइ
यंतुद्रौपदीसाध्वीराजपुत्रीपतिव्रता राज्यभोगोपयोग्याहिसापिदुः खोपभोगिनी मयाद्यकिंकृतंव्यासपूर्वकर्मानु

वर्त्तिना दायादैर्वंचितंराज्यंद्यूतच्छद्मरतैस्तथा पराजितावयंब्रह्मन्सुहृद्भिर्बंधुभिःसह वनंप्रस्थापितादुष्टैरीत्यामुक्तं
चकौरवै इत्थंनिराकृताःसर्वेतदातुवनमागताः अहंतदाप्रभृत्याप्तान्नतद्रक्ष्यामिभवादृशान् यद्यस्तिव्रतमेकंहिसर्व
संकटनाशनं राज्यदंराज्यसक्तानांदुःखितानांसुखप्रदं पुराकृतंकेनभूमौफलदंदुःखनाशनं तत्सर्वंकथयब्रह्मन्ननु
ग्राह्योस्मितेमुने इत्युक्तवंतंराजानंदुःखसंकष्टभाजनं उवाचकृपयाव्यासोधर्मपुत्रंधरापतिम् व्यासउवाच नास्तिभू
मंडलेराजात्वत्समोधर्मतत्परः कथयामिव्रतंतुभ्यंशुभदंफलदंभुवि यत्कृत्वासर्वकार्य्याणांनिष्पत्तिर्जायतेभुवि य
स्तुकुर्य्याद्व्रतवरंसप्राप्नोतिफलंपुमान् विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं योषिद्वापिपुमान्वापिकरोतिव्रतमुत्तमं
ईप्सितंफलमाप्नोतिपतिनासहमोदते संकष्टेषुसदाक्षिप्तोमानवोग्रहपीडितः सदाकुर्याद्व्रतमिदंसर्वसंकटनाशनं य
त्कृत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः आसीत्पुराकृतयुगेचंद्रसेनोमहीपतिः साम्राज्यदीक्षितोनित्यंमंत्रिभिः परिवा
रितः सुहृद्भिर्बंधुभिश्चैवतथापुत्रैश्चसंयुतः तस्यापिहितकर्त्रीचपत्नीगुणवती।प्रिया नाम्नारत्नावतीचासीत्पातिव्रत्य
परायणा तयोःपरस्परंप्रीतिरभवच्चगुणाधिका कदाचिद्दैवयोगेनहृतंराज्यंचवैरिभिःकोशोबलंचापहृतंविध्वस्तोबंध
भिःसच रत्नावत्यातयासार्द्धंनिर्गतोभूमिवल्लभः वनंक्षुधातपक्लांतोह्येकवासास्तृषार्दितः इतश्चेतश्चविचरन्नात
पक्लमितेक्षणः एकाकीवनमासाद्यतयासार्द्धंमहीपतिः तदासूर्यास्तसमयेरण्येशिवानिनादिते व्याघ्र इवचुक्रुशु
स्तत्रपर्जन्योवैववर्षह एतस्मिन्नंतरेराज्ञींकृच्छ्रेणात्यंतदुःखितां तांविलोक्यनृपश्रेष्ठोदुःखेनात्यंतपीडितः ततःप्र
भातसमयेमार्कंडेयंमहामुनिं ददर्शराजातत्रैवविस्मयाकृष्टमानसः उपगम्यशनैस्तत्रदंडवत्पतितोभुवि
उवाचपश्चाद्भूपोसौ मार्कंडेयंमहामुनिं राजोवाच किंकृतंहिमयाब्रह्मन्दुःकृतंकथयस्वमे केनकर्म
विपाकेन राज्यलक्ष्मीःपराङ्मुखी॥ मार्कंडेयउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्त्वयापूर्वजन्मनि कृतंहिलुब्धक

श्चासीन्निर्गतस्त्वंमहावनंमृगशार्दूलशशकान्हनंस्त्वंवनेतदा तस्यांरात्रौभ्रमन्राजाचतुर्थ्यांश्रावणस्यहि दृष्टंशु
भंचकृष्णायांतडागपृथुनिर्मितं तत्तीरेनागकन्यानांसमूहंरक्तवाससां गणेशंपूजयंतीनांदृष्ट्वातान्निर्यमशुभं उपगम्य
शनैस्तत्रपृष्टवानसिपार्थिव आश्चर्याःकिमेतत्सर्वंहिकथयध्वंममाग्रतः नागकन्याउवाचपूजयामोगणेशंहिसर्वसिद्धि
प्रदायकं शांतिदंपुष्टिदंनित्यंसर्वसंकटनाशनं पुनःपृष्टास्त्वयास्तास्तु किंदानंकोत्रपूज्यते कन्याउवाच यदाचोत्पद्य
तेभक्तिस्तदापूज्योगणाधिपः कृष्णायांवाचतुर्थ्यांवैरक्तपुष्पैःप्रपूजयेत् गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्नैवेद्यैर्भक्तिभावतः विवि
धान्मोदकान्कृत्वापूरिकान्घृतपाचितान् निवेदयेद्गणेशायह्येवंकुर्याद्व्रतंत्विदंततोगृहीत्वाराजेंद्र व्रतंसंकष्टनाशनं
निर्गतस्त्वंवनात्तस्माद्ध्यायन्देवंगणेश्वरं तत्प्रभावेणराजेंद्रगृहंलक्ष्म्यायुतंवभौ जातंहिधनधान्यादिपुत्रपौत्रैःसमाकु
लं नानाविधैः रत्नगणैर्गोधनैश्चसमन्वितं कस्मिंश्चित्समयेराजन्धनलोभेनमोहितःविस्मृतोव्रतराजोहित्वयामत्त
नभूतिदः ततःप्राप्तंहिपंचत्वंत्वयाप्राणविनाशनंतत्प्रभावाद्राजकुलेजातस्त्वंविमलेनृप त्वयाजन्मप्रभृतितोराज्यं
प्राप्तमिहप्रभो सुहृन्मित्रश्रियायुक्तंप्राप्तंहिविपुलंवपुः कृत्वादज्ञाव्रतस्यांतेतत्प्राप्तंफलमीदृशं ॥ राजोवाच प्रभु
नातत्कारिष्येहंव्रतंकथयसुव्रत यत्कृत्वासकलंराज्यंब्रह्मन्प्राप्स्यामिवैपुनः ॥ मार्कंडेयउवाच॥ व्रतंसंकल्पपूर्वंत्वंकु
रुराजर्षिसत्तम प्राप्स्यसित्वंनिजंराज्यंसंदेहंमाकुरुष्वहि ॥ व्यासउवाच ॥ ऋषेस्तद्वचनंश्रुत्वातदाहृष्टोमहीप
तिः अकरोत्तद्व्रतंभक्त्यामुनिश्चांतर्दधेनृप आयातास्तत्क्षणात्सर्वेमंत्रिणस्सहसैनिकाः वभूवतैः परिवृतः साक्षा
दाखंडलोयथा लब्धंराज्यंस्वकीयंवैगणेशस्यप्रसादतः बुभुजेमेदिनींसर्वांपुत्रपौत्रसमन्वितः तस्मात्त्वमपिराजेंद्र
कुरुसंकष्टनाशनंव्रतंसिद्धिप्रदंन्दृणांस्त्रीणांचापिफलप्रदं यत्कृत्वासकलान्भोगाननायासेनविंदति विद्यार्थीलभते
विद्यांधनार्थीलभतेधनं योषिद्वावैपतिव्रताकरोतिव्रतमुत्तमं ईप्सितंफलमाप्नोतिपत्यासहाविलासिनी कुमारी

व्रतसामर्थ्याल्लभतेपतिमुत्तमं विधवायदिवाकुर्य्याद्वैधव्यंनपुनर्लभेत् पुत्रार्थीलभतेपुत्रान्व्रतस्यास्यप्रभावतः यु
धिष्ठिरउवाच सविस्तरंव्रतंब्रूहिकृपयाकष्टनाशनं दानंविधिंचविधिवत्सर्वंब्रूहितपोधन॥ व्यासउवाच॥ यदासंक्ले
शितोमर्त्यैर्नानादुःखैश्चदारुणैः तदाकृष्णचतुर्थ्यांवैपूजनीयोगणाधिपः तैलाभ्यंगंनकुर्वीतरात्रौपूजांसमाचरेत् रक्त
पुष्पैश्च धूपैश्चएभिर्नामपदैःपृथक् आवाहनंगणेशायआसनंविघ्ननाशिने पाद्यंलंबोद.रायेतिअर्घ्यंचंद्रार्द्धधारिणे वि
श्वप्रियायाचमनंस्नानंवैब्रह्मचारिणे भवानीप्रीतिकर्त्रेवधूपंदद्याद्यथाविधि गजकर्णायवैदीपंनैवेद्यमघनाशिने तां
बूलंसिद्धिदायेतिफलंसंकष्टनाशिने ततोदूर्वांकुरैःपूज्यएकविंशतिसंख्यया दशभिर्नामभिर्द्वौद्वावेकंतंसर्वनामभिःग
णाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतैकवक्रेतितथामूषकवाहन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमा
रगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः एवंपूजाप्रकर्तव्याप्रार्थयेद्गणनायकं संसारपीडाचकितंहिमांसदासंकष्टभीतंसुमुख
प्रसीद त्वंपाहिमांमोचयकष्टसंघान्नमोनमोविघ्नविनाशनाय ततस्तुवाग्यतोदद्यान्मोदकन्घृतपाचितान् विप्रायदश
संख्याकान्दशचात्मानियोजयेत् ततस्तुमंडलेचंद्रंसंपूज्यविधिवद्व्रती मंडलेराजतेतंडुलपिष्टेनवाराचेते चंदनालिखि
तेवाकांस्यपात्रेअर्घ्यंदद्यात् चंद्रात्पूर्वंगणेशायदुग्धेनार्घ्यंनिवेदयेत् पूजांजपंतथाहोमंकुर्य्यान्मूलेनमंत्रवित् श्रा
वणेसिद्धलडुकान्नभक्षयेद्दधिभोजनं आश्विनेचोपवासंचकार्त्तिकेदधिभक्षकं मार्गमासेनिराहारंपौषेगोमूत्रभक्षणं
तिलांश्चभक्षयेन्माघेफाल्गुणेघृतशर्करां चैत्रमासेपंचगव्यंमाधवेशतपत्रिकां घृतस्यभोजनंज्येष्ठेआषाढेमधुभक्ष ण
इतिमासव्रतंकृत्वानरोमुच्यतेसंकटात् भुंजीयाद्वास्वयंविप्रैःसहस्वस्थस्तुसुव्रत पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेद्भक्तिमान्नरः
चंदनेनसुगंधेश्चपुष्पैर्नानाविधैःशुभैः ज्योत्स्नापतेनमस्तेस्तुनमस्तेज्योतिषांपते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहि
तःशशिन इत्यादिसप्तमंत्रैरेकेन वा चंद्रायार्घ्यंसप्तवारंदेयं नमोमंगलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेःकलाभिर्वर्द्धमानाय

नमश्चंद्रायचारवे इतिप्रणामः गजाननननमस्तुभ्यंसर्वसिद्धिप्रदायक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसंकष्टनाशयाशुमे कृष्णपक्षे चतुर्थ्यांवैपूजितोसिशुभोदये गृहाणार्घ्यंमयादत्तंममकामान्प्रपूरय ॥ अथचतुर्थ्याअर्घ्यम् ॥ तिथीनामुत्तमेदेवि गणेशस्यातिवल्लभे सर्वसंपत्प्रदेदेविगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते एवंपूजाप्रकर्तव्याभक्त्या विप्रांश्चभोजयेत् स्वयमेवतुभुंजीतवाग्यतोबंधुभिस्सह रात्रौजागरणंकुर्य्याद्यथाशक्त्या जितेंद्रियः भूमिशायीजितक्रोधोलोभदंभविवर्जितः ॥ प्रतिमासंतुयःकुर्यात्पंचाब्दंत्र्यब्दमेववा अथवाजन्मतःकुर्य्यान्नदुःखंजायतेध्रुवं दारिद्र्यंनभवेत्तस्यसंकष्टात्सप्रमुच्यते शृण्वंतियेव्रतमिदंस्वयमीदृशंहितेवैसुखंभुविमनोरथपूर्णचित्ताः नित्यंभवंतिललनाःपुरुषैःसुखिन्यः पुत्रप्रपौत्रधनधन्ययुताःपृथिव्याम् ॥ सूतउवाच एवमुक्त्वाततोव्यासस्तत्रैवांतरधीयत युधिष्ठिरस्तुतत्सर्वमकरोद्व्रतमुत्तमं मनेव्रतप्रभावेणधर्मोराज्यमवाप्यह हत्वारणेरिपून्सर्वान्सुहृद्बंधुजनैःसह यज्ञान्नानाविधान्कृत्वाततःसुखमवाप्तवान् प्रद्युम्नेनकृतंपश्चाद्बाणनाथस्यतोषणं कृत्वाबाणासुरंयुद्धेजयंप्राप्तोह्यधोक्षजः आसीनेहद्युषयासार्द्धमनिरुद्धेमहीपते अन्यैर्देवासुरनरैःकृतंविघ्नेशतुष्टये ऋषिभिर्दानवैश्चान्यैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः इति भविष्योत्तरपुराणे व्यासयुधिष्ठिरसंवादे संकष्टचतुर्थीव्रतकथा॥ एवमेवप्रतिमासंसंकष्टहरणचतुर्थीव्रतं भाद्रकृष्णपक्षेबहुलाचतुर्थीव्रतं इदंचमध्यदेशेप्रसिद्धंतत्रचतुर्थीसायंकालव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेचंद्रोदयसत्त्वेऽसत्त्वेवपूर्वैवेति उक्तंच गौर्य्याश्चतुर्थीसितधेनुपूज्यादुर्गार्चनंदुर्भरहोलिकाच वत्सस्यपूजाशिवरात्रिरेताः परान्विताघ्नंतिनृपंसराष्ट्रमिति अत्रधेनुपूजामात्रमेवव्रतविधानं बहुलेतिश्वेतागौरेवपूज्यानान्यत्पूजादिविधानं तथाचनारदीये अथभाद्रेकृष्णपक्षेचतुर्थीबहुलाव्रतं धेनुःसंपूजनीयात्रवस्त्रगंधयवादिभिः ततःप्रदक्षिणीकृत्यशक्तश्चेद्दानमाचरेत् अशक्तःपुनरेनांतुनमस्कृत्याविसर्जयेत् पंचाब्दंवादशाब्दंवाषोडशाब्दमथापिवा व्रतंकृत्वासमुद्याप्यधेनुंदद्यात्

पयस्विनीं प्रभावेणव्रतस्यास्यभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् सत्कृतोदेवतावृंदैर्गोलोकंसमवाप्नुयात् भाद्रकृष्णपंचम्यांमानवकल्पादि अत्रयुगांतवत्पूजाश्राद्धादिविधेयं अत्रनागानांपूजोक्तानारदीये भाद्रेतुकृष्णपंचम्यांनागान्क्षीरेणतर्पयेत् यस्तस्यांपूजयेन्नागान्कुलेतस्यास्तिनिर्भरे निर्भरंनाममानवच्छिन्नं भाद्रकृष्णषष्ठ्यांकुलपलाशव्रतंतत्रषष्ठीमध्याह्नव्यापिनीग्राह्या पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनीतिथिरितिस्मरणात् सखिभिःसहमध्याह्नेगत्वाचसलिलांतिकामित्यादिनाकथायांकर्मकालव्याप्त्युक्तेः दिनद्वये सत्वे ऽसत्वेवापराकुशपलाशव्रतस्यैववहुलाषष्ठीतिसंज्ञोक्ता ॥ तत्र स्कंदपूजामुपक्रम्यवहुलासितवर्णागौरेवपूज्येति अस्यामेवचंद्रषष्ठीव्रतं सायं चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्या उभयत्र तथात्वेपूर्वातदुक्तंभविष्ये तद्वद्भाद्रपदेमासिषष्ठ्यांपक्षेसितेतरे चंद्रषष्ठीव्रतं कुर्य्यात्पूर्वविधःप्रशस्यते चंद्रोदयेयदाषष्ठीपूर्वेह्निवापरेहनि सप्तम्यामुदितेचंद्रेनार्घ्यंदद्यात्कदाचन कदाचिद्यादद्देन्नारी सानारीनरकंव्रजेदितिकथायामप्युक्तेरियं सर्वथापूर्वैवकार्य्या चंद्रषष्ठ्यसितेपक्षेसैवोपोष्याप्रयत्नतइति अस्याःकथा भविष्योत्तरे ॥ अंवरीषउवाच ॥ देवराजकथंस्त्रीणांपातकंयातिदूरतः भुक्तिमुक्तिप्रदंब्रूहिव्रतंधर्मकरंपरम् ॥ इंद्रउवाच ॥ पुराकृतयुगस्यादौदेवर्षिर्नारदोऽभवत् तेनपृष्टोमहीपालब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥ नारदउवाच ॥ रौरवेणांधतमसात्रैलोक्यंपरिवेष्टितं तपोदानंचहोमंचव्रतं किंचित्प्रकाशय येनासौमुच्यतेजंतुर्नरकात्पापसंभवात् नरोवायदिवानारीतद्व्रतंकथयस्वमे ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुवत्सपरंगुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं निश्चितंसर्वधर्मेषुमहापापप्रणाशनं विदेहनगरेरम्येचतुर्वर्णसमाकुले गृहप्राकारशोभाढ्येवेदिचत्वरमंडिते गृहधर्मेणसंयुक्तायत्रनार्योनरैःसह भृगुवंशेसमुत्पन्नोब्राह्मणोवेदपारगः ऋषिस्तत्रैवनगरेह्यवसद्धर्मवित्तमः एकदातस्यचपितुः क्षयाहःसमुपागतः प्रातःपाकःप्रकर्त्तव्यस्त्वयापूतांतरात्मना

अ०१०
भाद्रप०
८

व्यंजनादीनिपत्किंचित्कर्तव्यंघृतसादितं एतदुक्तंस्वप्रियस्यैतथेत्यंगीकृतंतया संध्याकालेचतेनैवद्विजाश्चामंत्रि
तास्तथा रात्रौदैववशात्साथसंबभूवरजस्वला आत्मानंरजसाक्रांतंनाज्ञासीत्साद्विजांगना रजसाक्रांतयासर्वं
कृतंतद्व्यंजनादिकं तेनकर्मप्रचारेणदेवताःपितरस्तथा निःश्वासमुष्णमुन्मुच्य निराशानिर्गतास्तथा अथका
लेनसंप्राप्ताकेनचिन्मृत्युगोचरं तेनदोषेणसानारी चंडालीयोनिमागता मृतभार्यस्त्वसौविप्रोनिजकर्मरतः
सदा सुताःपंचगृहेतस्यगृहकर्मरताः सदा श्वपचस्यगृहेजाताब्राह्मणीपापसंयुता जातिस्मराभवत्सातु पति
व्रतप्रभावतः जाताचंडालभवनेववृतेस्मादिनेदिने अष्टवर्षायदाजातागतासापतिमंदिरं देवार्चनविदेरतंगृहद्वारे
ह्युपस्थिता त्रियामादिनशेषेतुवैश्वदेवंप्रकुर्वता बलिंचददतासम्यग्वायसेभ्योद्विजन्मना तस्मिन्कालेतुसंप्राप्तात
स्यास्तुमुखदर्शनात् हाहाकारःकृतस्तेनसूर्यस्यचनिरीक्षणं स्मरणंवासुदेवस्यभोजनंचविवर्जितं पुनःस्नानंकृतंते
नदानंदत्तंचशक्तितः त्रिरात्रोपोषणंकृत्वाचतुर्थेऽहनिपारणं चतुर्थेऽह्निपुनःप्राप्तामातंगस्यचकन्यका मातंगस्यगृहं
गत्वाब्राह्मणस्यसुतस्तदा तमब्रवीत्समातंगंकुपितोवीक्ष्यसंगमात् किमर्थमागतापुत्रीतवास्माकंचवेश्मनि अव
दत्तत्रमातंगःसंगृहणाभिहपुत्रिकां तूर्णंगृहंव्रजस्वामिन्प्रसादंकुरुमेप्रभो द्वितीयदिवसेतत्रमातंगीपुनरागता कु
पिताब्राह्मणाः सर्वेमातंगस्यचकन्यकां तत्पित्रेकथयामासुर्मातंगः पुनराहतान् आयध्वंमांद्विजाः सर्वेकिंकरो
मिसुतांप्रति इत्युक्त्वागृहमागत्यकोपेनाविष्टचेतनः रज्जुभिः सादृढंबद्धाताडितालगुडेनह मुक्तासादिवसस्यांते
मातंगेनदुरात्मना रात्रौस्वप्नेगतापुत्रंकिंसुप्तोसिभवान्सुत आगताहंतुजननीमहत्कष्टंसमाश्रिता ॥ पुत्रउवाच ॥
वदमातः कथंकष्टंसांप्रतंतववर्त्तते केनकर्मविपाकेनमातंगीयोनिमागता ॥ मातोवाच ॥ तवद्वारेस्थितातत्र
मातंगस्यचकन्यका तांमांविद्धिस्वकर्मातांविषमांगतिमास्थितां सहितापितृवंशेनगताचंडालतामहं स्त्रीधर्म

मविजानंत्याकृतंकर्ममयागृहे तेनकर्मविपाकेननरकेपातितास्म्यहं तथाकार्य्यंत्वयापुत्रयथाहंमोक्षमाप्नुयां इति
तस्यावचःश्रुत्वातत्सुतःशोककर्षितः शास्त्रंविलोक्यतेनैवगौरीसंवादमीक्षितं व्रतंचंदनषष्ठ्याख्यंशोकमोहप्रणाश
नं मातुर्विमोचनायैवचकारविधिपूर्वकं नभस्यस्यासितेपक्षेयदाषष्ठीचलभ्यते तस्यामुपोषणंकार्य्यंचंद्रमालोक्य
भोजनं रक्तचंदनलेपेन लिखेत्सूर्य्यंससोमकं गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्दीपनैवेद्यसंयुतैः मनोरमैश्चविविधैः पूजये
त्सुसमाहितः कथानकंचश्रोतव्यंब्राह्मणान्परिभोजयेत् चंद्रोदयेसदादद्यादर्घ्यंचैवफलैःशुभैः सप्तम्यामुदितेचंद्रे
नार्घ्यंदद्यात्कदाचन कदाचिद्यादेन्नारीसाध्रुवंनरकंव्रजेत् चंद्रायार्घ्यदानमंत्रः ॥ क्षीरोदसागराज्जातह्यात्रिनेत्रस
मुद्भव गृहाणार्घ्यमिमंदेवनमोस्तुरजनीपते अनेनविधिनातेनविप्रेणतद्व्रतंकृतं तेनपुण्यप्रभावेणगतोसौमोक्षमव्य
यंएतच्चंदनषष्ठ्याख्यंव्रतंस्वर्गप्रदंनृणां गोशतस्यप्रदानेनयत्फलंप्राप्नुयान्नरः तत्फलंसमवाप्नोतिव्रतमेतत्करोतियःसं
वत्सरकृतंपापंस्त्रीणांनश्यतितत्क्षणात्शुद्धदेहाभवेन्नारीव्रतमेतत्समाचरेत् चंद्रलोकेवसेन्नित्यंयावच्चंद्रदिवाकराविति
भविष्योत्तरे ब्रह्मोक्तचंद्रषष्ठीव्रतकथानकम् ॥ अथव्रतविधिः॥ पूर्वदिनेनिरामिषमेकवारंहविष्यभोजनंकुर्य्यात् व्र
तदिनेप्रातःसंकल्पंकुर्यात् ॐमद्यात्मनोज्ञातरजोभावकृतपाकादिसंपर्कजपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमोक्ष
कामनयाचंद्रषष्ठीव्रतंकरिष्येततोनद्यादौगत्वा पंचगव्यसहितेनजलेनस्नानं तत्रमंत्रः आपस्त्वमपिदेवेशज्योतिषां
पतिरेवच पापंनाशयदेवेशमनोवाक्कायकर्मजं इतिसूर्यायनमस्कारः ॥ पंचपल्लवैर्मार्जनंकृत्वा ततोमृत्तिकयास्ना
नं मृत्तिकेब्रह्मपूतासिकश्यपेनाभिमंत्रिता पवित्रीकुरुमांनित्यंसर्वपापात्समुद्धर ततोवरुणंप्रार्थयेत् पाशग्रहस्त्वं
वरुणनदीनामीश्वरप्रभो अद्याहंप्रार्थयामित्वांपूतंकुरुमहेश्वर इत्येवंस्नात्वा ॥ तिलकंविधाय सूर्यायरक्तचंदना
क्षतपुष्पैरर्घ्यंदद्यात् नमोविवस्वतेब्रह्मन्भास्वतोविष्णुरूपिणे जगत्पवित्रेशुचयेसावित्रेकर्मसाक्षिणे इत्यर्घ्यंदत्वा

व्र०र० सदालापपूजाकीर्त्तनादिभिर्दिनंसमाप्यरात्रौचंद्रोदयेचंद्रायार्घ्यंदद्यात् श्वेतचंदनपुष्पफलाक्षतयुतमर्घ्यपात्रमादाय
भाद्रप० क्षीरोदसागरोद्भूतह्यत्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यमिमंदेवनमस्तेरजनीपतेइत्यर्घ्यंदत्वा निरामिषमक्षारलवणं भोजनं
९ कुर्यादितिव्रतविधिः ॥अथोद्यापनं ॥यथोक्तलक्षणंमंडपंवेदिकांवाविधाय तत्रोद्यापनसंभृतिमादाय संकल्पंकुर्यात्
उँअद्याहमात्मनोज्ञाताज्ञातरजोभावकृतपाकादिपंचकजनितपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमोक्षकामनयायथा
कालसमाचरितचंद्रषष्ठीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ततआचार्यवरणादिग्रहमंडलसर्वतोभद्रमंडलपूजासामान्यपद्धतिक्र
मंविधाय सर्वतोभद्रस्थकलशेव्रताधिष्ठातृदेवताप्रतिमांसंस्थाप्यपूजामारभेत् द्विभुजंपंकजारूढंसदाप्रहसितान
नं निष्पादितंशिल्पिनाचतस्मिन्नेवदिनेपुनः ॥ अथध्यानम् ॥ ध्येयःसदासवितृमंडलमध्यवर्ती नारा
यणःसरसिजासनसन्निविष्टः केयूरवान्कनककुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ १ आगच्छदेव
देवेशतेजोराशेजगत्पते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंकृपयापरमेश्वर ॥ इत्यावाहनं नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषि
तं आसनंदेवदेवेशप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतामित्यासनं ॥ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपा
द्यार्थंप्रतिगृह्यतां इतिपाद्यम् ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर नमस्तेकमलाकांतअर्घ्यंनःप्रतिगृह्यतामित्यर्घ्यं
कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंसुभक्तितइत्याचमनं पंचामृतंसमानीतंपयो
दधिघृतंमधु शर्करारससंयुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतामितिपंचामृतस्नानं गंगाचयमुनाचैवनर्मदाचसरस्वती तापी
पयोष्णीरेवाचताभ्यःस्नानार्थमाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिशुद्धस्नानं ॥ सर्वभूषाधिकेदेव
लोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेववाससीप्रतिगृह्यतां ॥ इतिवासोयुगं ॥ देवदेवनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरा
त् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणसुरसत्तम ॥ इतियज्ञोपवीतं ॥ श्रीखंडचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठ

प्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यता ॥ मितिगंधं ॥ अक्षताधवलाः श्रेष्ठाः कुंकुमाक्ताः सुशोभनाः भक्त्यामयार्पिता
देवपूजार्थं प्रतिगृह्यतां इत्यक्षताः मल्लिका मालती जाती केतकी चंपकानिच मयाहृतानिदेवे
शपूजार्थंप्रतिगृह्यतां इतिपुष्पाणि वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यःसुमनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रति
गृह्यतां इतिधूपः आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहं इतिदीपम् इ
दंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि इतिफलं पूगीफलंमहादिव्यंनागव
ल्लीदलैर्युतं खदिरासारसहितंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोःअनंतपुण्यफ
लदमतःशांतिंप्रयच्छमे इतिदक्षिणा चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच सर्वेषांज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृ
ह्यतां इतिनीराजनं नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेस्तुरमाप्रिय नमस्तेकमलाकांतवासुदेवनमोस्तुते इतिपुष्पांजलिःया
निकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतिप्रदक्षिणापदेपदे इतिप्रदक्षिणं अर्घ्योयंगृह्यतां
देवभक्तिंमेह्यचलांकुरु व्रतंमेपूर्णतांयातुसकलाःस्युर्मनोरथाः इतिपुष्पफलाक्षतमर्घ्यप्रदानं कुर्यात् नमः
सर्वहितार्थायजगदाधारहेतवे साष्टांगोयंप्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृतः इतिसाष्टांगप्रणामः आवाहनंनजानामिनैव
जानामिपूजनं विसर्जनंनजानामित्वंगतिःपरमेश्वरइतिप्रार्थना ततः कलशेषुमासदेवतानांपूजनं ताश्चभाद्रपद
मारभ्यात्रपूजनीयाः ॐभगवतेयोगीश्वरायप्राकम्यासहितायनमः इतिगंधादिभिः संपूज्य प्रार्थनांकुर्यात्
मासिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं प्राकाम्यासहितस्तस्मात्पातुयोगेश्वरःप्रभुः १ ॐभगवतेपुंडरीकाक्षाय
लघिमासहितायनमः आश्विनेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मांपुंडरीकाक्षोलघिमासहितोवतु २ ॐभग
वतेकृष्णायरुक्मिणीसहितायनमः कार्तिकेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्त्वंभगवन्कृष्णरुक्मिण्यासहपा

हिमां ३ ॐभगवतेमोहिनीसहितायअनंतायनमः मार्गशीर्षेकृतंपापंज्ञानादज्ञानतोयतः मोहिनीसहितोनंतभगवन्पा
हिमांसदा ४ ॐभगवतेअच्युतायप्रीतिसहितायनमः पौषेमासिकृतंपापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा प्रीत्यासहाच्यु
तोदेवस्तस्मान्मे पातुसर्वदा ५ ॐभगवतेचक्रिणेशक्तिसहितायनमः माघेमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा कृ
तंतस्मान्मांपुनातुचक्रीशक्त्यासमन्वितः ६ ॐभगवतेगोविंदायक्रियासहितायनमः फाल्गुनेमासियत्पापमज्ञाना
द्ज्ञानतोपिवा तस्मात्क्रियायुतोदेवोगोविंदोमांसदावतात् ७ ॐभगवतेजनार्दनायश्रीसहितायनमः चैत्रे
मासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा कृतंजनार्दनस्तस्माच्छ्रीसमेतोवतात्सदा ॐभगवतेउपेंद्रायमाहिमासाहिता
यनमः वैशाखेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांमाहिमायुक्तउपेंद्रोवतुसर्वदा ९ ॐभगवतेयज्ञपू
रुषायलक्ष्मीसाहितायनमः ज्यैष्ठेमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माल्लक्ष्मीसमेतोऽव्यात्सर्वदायज्ञपूरुषः
१० ॐभगवतेवासुदेवायकांतिसाहितायनमः आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्कांतिसमायुक्तो
वासुदेवःपुनातुमं। ११ ॐभगवतेप्राप्तिसहितायहरयेनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवातस्मात्प्राप्तिस
मायुक्तोहरिर्मांसर्वदावतु १२ ॐभगवतेकेशवायह्रीसमेतायनमः मलमासेपियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मा
न्मांकेशवोदेवोह्रीसमेतोवतात्सदा १३ ॥ इतिव्रताधिष्ठातृयज्ञपुरुषपूजा ॥ अथतत्रैव ॥ ताम्रपात्रेघटेवा द्वादशारं
पद्मंविधाय तत्रसौवर्णंसूर्यबिंबंपूजयेत् पूर्वादिदलमारभ्य ॐभगवतेआदित्याय प्रभासहितायनमः इतिमार्ग
शीर्षमारभ्यान्यव्रतेपूजा ॥ ॥ अथभाद्रपदमारभ्यैवपूजाकार्य्या ॐभगवतेयमायसंयमनीसहितायनमः मासिभा
द्रपदेपापंदिवायच्चरितंमया तस्मात्संयमनीयुक्तोयमोमांपारिरक्षतु १ ॐभगवतेत्वष्ट्रेपद्मगर्भासाहितायनमः
आश्विनेयद्दिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं पद्मगर्भासमेतोमांत्वष्टातस्मात्सदावतु २ ॐनमोभगवतेस्वर्पतयेस्वर्ग

तिसहितायनमः कार्तिकेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मांस्वर्पतिर्देवःस्वर्गत्यासहितोवतु २ ओंभगवते आदित्यायप्रभासहितायनमः मार्गशीर्षेदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माद्यप्रभयासाकमादित्योहिपुनातुमां ३ ओंभगवतेदीप्तिसहितायरवयेनमःपौषेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मांदीप्तिसहितःपुनातुभगवान्रविः ४ ओंभगवतेगभस्तयेप्रकाशासहितायनमः माघेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रकाशयासार्द्धंगभस्तेत्वंपुनीहिमां ५ ओंभगवतेभानवेमरीच्यासहितायनमः फाल्गुनेयद्दिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मरीच्यासहितोभानुर्मांसर्वदावतु ६ ओंभगवते प्रभाकराय तपत्यासहितायनमः चैत्रेपियद्दिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रभाकरोदेवस्तपत्यासहितोवतु ७ ओंभगवतेदिवाकरायपद्मिनीसहितायनमः वैशाखेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माद्दिवाकरोदेवःपद्मिन्यासहितोवतात् ८ ओंभगवतेधर्मायहव्यवाहासमेतायनमः ज्यैष्टेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हव्यवाहासमेतोमांतस्माद्धर्मः सदावतु ९ ओंभगवतेतपनायतेजोवतीसहितायनमः आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तेजोवत्यासमेतोवैतस्मान्मांतपनोवतु ११ ओंभगवतेवरुणायसत्यभामासहितायनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्पुनातुमांवरुणस्संयुतस्सत्यभामया १२ ततः श्वेतचंदनेन कांस्यपात्रे द्वादशपत्रं पद्मंनिर्मायतत्रराजतंचंद्रबिंबंनिधायपूजांकुर्यात् ओंभगवतेद्विजराजायपूर्वाभाद्रपदासहितायनमः मासिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं पूर्वाभाद्रपदायुक्तोद्विजराजोवतात्ततः १ ओंभगवतेविधवेआश्विनीसहितायनमः मासिचाश्वयुजेपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं विधुर्मांभगवांस्तस्मादश्विन्यासहितोवतु २ ओंभगवतेकुंजराधरायकृतिकासहितायनमः कार्तिकेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांकृत्तिकायुक्तः पुनातुकुंजराधरः ३ ओंभगवतेमृगांकाय मृगशी

षान्वितायनमः मार्गशीर्षेनयापापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मृगशिरोयुक्तमृगांकस्त्वंपुनीहिमां ४ ॐभग वतेसुधांशवेपुष्यसहितायनमः पौषेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्सुधांशुर्भगवान्पुष्ययुक्तःपुनातुमां ५ ॐभगवतेइंदवेमघासहितायनमः माघेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मघासमायुक्तइंदुर्मामवतात्सदा ६ ॐभगवतेकुमुदबांधवायपूर्वाफाल्गुणीसहितायनमः फाल्गुणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्पूर्वाफाल्गुणीतःपायात्कुमुदबांधवः ७ ॐभगवतेचंद्रायाचित्रासहितानमः चैत्रेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं चित्रयासंयुतस्तस्मान्मांचंद्रःसर्वदावतु ८ ॐभगवतेऔषधीशायविशाखासहितायनमः वैशाखेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माद्विशाखासहित ओषधीशःपुनातुमां ९ ॐभगवतेनिशाकरायज्येष्ठासहितायनमः ज्यैष्ठेमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्निशाकरोदेवोज्येष्ठयासहितोवतु १० ॐभगवतेसुमनसेपूर्वाषाढासहितायनमः आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मांसुमनादेवः पूर्वाषाढायुतोवतु ११ ॐभगवतेहिमांशवेश्रवणसहितायनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हिमांशुर्भगवांस्तस्मात् श्रवणेनयुतोवतात् १२ ॐभगवतेपुरुषोत्तमायशांतिसाहितायनमः मलिमलुचेचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं यःस्यात्शांतिसमायुक्तःपातुमांपुरुषोत्तमः १३ ततःषष्ठीतिथिःपूज्या इत्येवंपूजांविधाय स्तोत्रपाठादिनाहःशेषंनीत्वारात्रौजागरणंकथाश्रवणादिकंचविधाय प्रातःस्नात्वा मंडलदेवतापूजां विधाय गृह्योक्तविधिनाग्निस्थापनं विधाय ब्रह्मणोवरणंचकृत्वा अन्वाधानांतमाग्निकार्यं यथाविधि कुर्यात् ततोमंडलदेवतामंत्रैर्ग्रहमंत्रैश्चहोमंसंपाद्य इदं विष्णुरितिमंत्रेणाष्टोत्तरशतमाहुतीः पायसाज्यद्रव्येण तैलाज्यद्रव्येण आकृष्णेनेतिमंत्रेणाष्टोत्तरशताहुतीर्हुत्वा पुनःपायसाज्यद्रव्येणाप्यायस्वेतिचंद्रमंत्रेण हुत्वा ततः सकलहोमशेषं समाप्य स्विष्टकृद्धोमांते अभिषेकं

पूर्णाहुतिंचकृत्वा आचार्य्यंसंपूज्य सर्वतोभद्रस्थकलशप्रतिमादिकंपीठंवाचार्य्यायदत्त्वा व्रतपूर्त्तये शय्यादानं
गोदानंच विधाय यथाशक्तिब्राह्मणान्सदन्नदक्षिणादिभिःसंतोष्याशिषोगृहीत्वा भूयसींदक्षिणां दत्त्वेष्टजनैःस
हभुंजीतइतिसोद्यापनंचंद्रषष्ठीव्रतम् अथशुक्लादि-श्रावणमासिकृष्णसप्तम्यांशीतलाव्रतं तच्च मध्याह्नव्यापिन्यां
कार्य्यम् तथाच माधवीये हारीतः पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिरिति अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य
ममावैधव्यदारिद्र्याभावभर्तृवियोगनिरसनपूर्वकबाधानिवृत्त्यर्थं शीतलाव्रतंकरिष्ये तथाच मिलितोपचारैः
शीतलांपूजयिष्ये इतिसंकल्पं विधाय कलशं संस्थाप्य तदुपरिशीतलां पूजयेत् ॥ तत्रध्यानं ॥ वंदेहं
शीतलांदेवींरासभस्थांदिगंबरां मार्जनीकलशोपेतांसूर्प्पालंकृतमस्तकां कुंभसंस्थापयेद्देवींपूजयेन्नाममंत्र
तः शीतलेदहमेपापंपुत्रसौख्यफलप्रदे धनधान्यप्रदेदेविपूजांगृह्णनमोस्तुते इतिसंप्रार्थ्य शीतलेशीतलाका
रेअवैधव्यसुतप्रदं श्रावणस्यासितपक्षेअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते इत्यर्घ्यंदद्यात् शीतलेत्वग्निपक्वानिदद्याच्चैवान्वि
तानिच नैवेद्यंस्वीप्रकुर्वीतघृतमिश्रंचसुंदरि कुमारीःसुभगाःसप्तपूजनीयाःप्रयत्नतः इतिपूजाविधिः ॥ अथ
कथा हेमाद्रौभविष्यत्पुराणे श्रीकृष्णउवाच प्रसिद्धंश्रूयतांरम्यंनगरंहस्तिनापुरं इंद्रद्युम्नश्चराजाभून्नृपति
र्लोकपालकः धर्मकर्मविधानायतस्यभार्यायशस्विनी क्रियानाम्नीचसासाध्वीदानशीलाप्रियंवदा बभूवप्र
थमःपुत्रोमहाधर्मेतिनामतः वर्द्धतेपितृवात्सल्यात्कालेकन्यामजीजनत् द्वितीयाचतथापुत्रीतस्याजातागुणोत्तमा
पुत्रीलक्षणसंपन्नाशुभकारीतिनामतः ववृधेसापितुर्गेहेसर्वांगगुणसुंदरी नाम्नारूपेणसावालासर्वोत्तमगुणाधिका
सामुद्रिकगुणोपेतापद्महस्ताप्रियंवदा वरोहिदेहमानेनलक्ष्मीवान्रूपवान्गुणैः समाययौचजग्राहपाणिग्रहणपूर्व
कं कदाचित्सापितुर्गेहेजामात्रानयनायच आजगामपरिजनैःस्वपुत्र्यानयनोत्सुका प्रणम्यचापितुःपादौत्व

रितंचारुहासिनी तत्पुत्रीनयनायापिजामाताकृतविग्रहः ततःसाकन्यकाप्रीतापितरंवाक्यमब्रवीत् रथमारुह्य
हेतातयास्यामिस्वपुरेगृहं तस्याःपितेत्युवाचेदंदंपत्योःशुभहेतवे पुत्रित्वंसुस्थिराभूत्वादिनमेकंवदस्वमे कन्यो
वाच ताततत्रपरिज्ञातंयदुक्तंपद्मयोनिना पातिव्रत्यसमोधर्मोनास्तीहभुवनत्रये करिष्यामिव्रतंयच्चत्वयोक्तमति
शोभनं ततस्तांकारयामासशीतलाव्रतमुत्तमं पुत्रींचप्रेषयामासब्राह्मणोवेदपारगः व्रतोपकरणेपुत्रीमार्गेप्राप्तासरो
वरं शीतलापूजनाद्धेतोर्गतासाध्वीसरोवरं तत्रदृष्ट्वातदामोहात्तडागंविधिसाधनंवभ्रामसावनेशून्येस्मरंती शीतला
व्रतं अतिश्रांताययौमोहाद्भयेनविपिनंमहत् स्मरंतीशीतलांवृद्धांनारीरूपांददर्शसा सुवासिनिविजानीहिसाध्वीं
मांवरवर्णिनि भविष्यतिचिरंजीवीभर्त्तातेभर्तृवत्सले आगच्छपूजनार्थंयदर्शयामिसरोवरं तयासहगतासाध्वीत
डागंविधिपूर्वकं पूजयामासशर्वाणींतोषयामासशीतलां पूजयित्वाचतांदेवींसुपथ्यंगंतुमुद्यता शीतलायाव
रंगृह्यसहसख्याचप्रस्थिता ययौसाददृशेरण्येस्वभर्त्ताकिंनुवक्ष्यति सरोवरंसमायातोन्वेषयन्शातविग्रहः ब्राह्म
णोनिद्रयासुप्तःपूर्वकर्मस्वभावतः दष्टोभुजगरूपेणसंयुक्तःपूर्वकर्मणा दृष्ट्वापतिंविषहतंशीतलायाःपतिव्रता वरंसं
गृह्यशालायांरुरोदकरुणंबहु तयोस्तरुणदंपत्योर्भाग्यसौभाग्यदर्शनात् रुदंतीकरुणंवालायाचयामासतद्व्रतं याव
त्तुपरलोकायजनसंघैःसुसंस्कृते कृशाणौतुसहैवात्रगंतुमिच्छामिवाह्निना तस्मात्साहंप्रवेक्ष्यामिपावकंपतिनासह अ
र्जयिष्येसुखंदिव्यमक्षयंयद्भवांतरे तावद्ददर्शतांदेवींशीतलांवरदांशुभां शीतलोवाच ॥ वत्सेकिमिदमित्युक्तंनश्रुतं
वरवर्णिनि शीतलाव्रतकारिण्यावैधव्यंनैवजायते स्वयमुत्थाप्यकल्याणिपतिंसुतंगृहंनय बोधयाशुत्वयाचीर्णं
व्रतंवैधव्यनाशनं इत्युक्त्वाबोधयामासभर्त्तारंसापतिव्रता तथेत्युत्थायतद्भर्त्तामृतोजीवमवाप्यच भर्त्तापिमुदितांदृ
ष्ट्वातांप्रियांप्रीतकर्मणा दृष्ट्वातुमहदाश्चर्यंतद्ग्रामस्थायिनोजनाः सर्वेतेविस्मयंजग्मुर्ब्राह्मणैःपरिवारिताः ब्राह्मणी

ओंविश्वेदेवासआगतशृणुतामइमंहवं इदंबर्हिनिषीदत इत्यावाह्य ओंयवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातिरितिदेवपात्रेषुयवान्विकीर्य्य ओंविश्वेदेवाः शृणुतेमंहवंमेयेअंतरिक्षयउपद्यविष्ठयेअग्निजिह्वाउतवायजत्राआसाद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वं ओंआगच्छंतुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः येयत्रविहिताःश्राद्धे सावधानाभवंतुमे इतिपठित्वा ॥ ततः ओंपितृनहमावाहयिष्ये इत्युक्ता ओंउशंतस्त्वानिधीमहिसमिताःसमिधीमहि ॥

इतिपितृनावाह्य

ओंअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इतिमात्रादिपात्रेषुयवान्विकीर्य्य ओंआयंतुनःपितर इतिपठित्वा ततोर्घ्यकरणं तत्रदेवपूर्वकंसर्वेषु ओंशन्नोदेवीतिमंत्रेणजलंक्षिपेत् ततोदेवार्घपात्रेषु ओंयवोसी तियवान्विकीर्य्य मात्रादिपात्रेषु ओंयवोसिसोमदेवत्योगोसवोदेवानिर्मितः प्रत्नमाद्भिःपृक्तःयुष्मान्नांदीमुखान्पितृन्लोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा इति मंत्रेणयवान्क्षिप्त्वा ततःप्रत्येकंगंधपुष्पाणिक्षिपेत् ॥ ततःप्रथमं देवार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा तत्रस्थपवित्रंभोजनपात्रेनिधाय तदुपरिकिंचिदुदकांतरंदत्वा ओंयादिव्याइतिपठित्वाकुशयवजलान्यादाय ओमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिक श्राद्धसंबंधिनो विश्वेदेवाएषवोहस्तार्घोनमः एवंपित्रादिश्राद्धदेवेभ्योमातामहादिश्राद्धदेवेभ्योपिदद्यात् ततोमातुरर्घपात्रमादाय पूर्ववत् यादिव्याइतिपठित्वाकुशादीन्यादाय ओमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिअभ्युदयिकश्राद्धेएषतेहस्तार्घोनमः एवंपितामहीप्रपितामह्योरपिदद्यात् ततःपित्रर्घपात्रमादायसव्यपूर्ववत्कृत्वाकुशादीन्यादाय ओमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएषतेहस्तार्घोनमः एवंपितामहादिपंचभ्योदद्यात् ततोवशिष्टजलपवित्रयुतंप्रथमंदेवार्घपात्रमादाय ओंविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्थानमसीतिदेवासनदक्षिणपार्श्वउत्तानंस्थापयेत् एव

मपरदेवार्घपात्रद्वयं तत्तदासनदक्षिणभागेप्रत्येकंस्थापयेत् ततःपितामहीप्रपितामहीअर्घपात्रद्वयस्थितं पवित्रं
भोजनपात्रोपरिधृत्वादक्षिणकरेणादाय ॐमातृभ्यःस्थानमसीतिमात्रासनवामभागेन्युब्जीकुर्य्यात् एवमेवपित्रा
र्घपात्राणांमिलनंकृत्वापित्राद्यासनवामभागे ॐपितृभ्यःस्थानमसीतिन्युब्जीकरणं ततोगंधादिदानं ॐमद्यामुक
गोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाएतानिगं
धपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिवोनमः एवंपित्रादिदेवेभ्योमातामहादिदेवेभ्यश्चदद्यात् ततः ॐमद्या
मुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नूनांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेनमः एवं
पितामहादिपंचभ्योपिदद्यात् ततपात्रमर्घासनसहितंचतुष्कोणमंडलंकुर्यात् ततःसजलैपुटकादौहस्तेनैवस
घृतमन्नमादाय ॐअग्नयेकव्यवाहनायस्वाहा इत्याहुतिद्वयंजुहुयात् सोमायपितृमतेस्वाहा इत्याहुतिद्वयं
जुहुयात् ततोपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः मोटकतिलजलान्यादाय ॐइदमन्नमेतद्भूस्वामि
पितृभ्योनमः इतिभूस्वामिनेकिंचिदन्नंदद्यात् पिंडार्थंकिंचिदवशेषयेत् ततोन्यदन्नंयथासंभवंसर्वत्रपरिविष्यघृ
तंजलंचतत्रोपनीयपात्रमालभेत् तत्रक्रमः उत्तानपाणिभ्यांदेवपात्रंस्पृष्ट्वा ॐपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्म
णस्यमुखेअमृतेअमृतंजुहोमिस्वाहा इतिपठित्वा ॥
ॐइदमन्नंविचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्यपांसुरेकृष्णहव्यरक्षमदीयं इतिपठित्वा इदमन्नमित्यन्ने ॐ
इमाआपा इतिजले ॐइदमाज्यमितिघृते ॐइदंहविरितिपुनरन्नेदक्षिणांगुष्ठमारोप्य ॐयवोसियवयास्म
द्वेषोयवयारातीरिति यवान्विकीर्य कुशादीन्यादाय ॐमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनां अमुका
मुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमन्नंसोपकरणंवोनमः यद्येकमेवपात्रंभवति तदा

वामेनपाणिनापात्रमत्यजन्नेव ओंइदंविष्णुरित्यादिपठित्वा यवक्षेपपर्यंतंकृत्वा कुशादीनादायपित्राद्युल्लेखेन पित्रादिदेवेभ्योपिजलमुत्सृजेत् एवमेवमातामहादिदेवेभ्यःभिन्नपात्रपक्षे पृथिवीतिपात्रमित्यादीनांसर्वेषा माप्तिः ततोमातृपात्रमुत्तानाभ्यामेवपाणिभ्यांस्पृष्ट्वा ओंपृथिवीतेपात्रमित्यादि ओंइदंविष्णुरित्यादिपठि त्वा ओंकृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयं ओंइदमन्नमित्यन्नेदक्षिणांगुष्ठंनिवेश्य ओंअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इत्यन्नोपरियवान्विकीर्य्य ओमद्यामुकगोत्रमातरमुकदेविनांदीमुखिअभ्युदायिकश्राद्धइदमन्नंसोपकरणंतेनमः एवंपात्रालंभनादिकं प्रत्येकंपितामहीप्रपितामहीभ्यामपिदद्यात् एवंपितृपात्रमालभ्य ओंपृथिवीतेइत्यादिप ठित्वा पूर्ववत्सर्वंकृत्वा ॥

ओमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धइदमन्नंसोपरणंतेनमः इतिपित्रन्नमुत्सृजेत् एवंपिता महादिपंचभ्योन्नमुत्सृजेत् ततःप्रांजलिः

ओंअन्नहीनमित्यादिजपेत् दर्भेषूपविश्यगायत्रींत्रिर्जपित्वा ॥ ओंमधुमधुमध्विति मधुवाताइत्यादिऋचंजपेत् पितृमंत्रान् ओंउदीरतामवरइत्यादीन् जपेत् अन्यानितुपुरुषसूक्तादीनिपवित्राणिजपेत् ततःप्रागग्रकुशत्रयं भूमावास्तीर्य्य जलेनप्रोक्ष्यजलप्रोक्षितं सयवघृतमन्नंकुशादिना अनग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्रदग्धाःकुलेमम भू मौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगति मितिमंत्रेणकुशोपरि अन्नंविकरेत् ॥

ततआचम्यहरिंस्मृत्वागायत्रींत्रिर्जपेत् चतुरस्रांपिंडयोग्यभूमिंपरिस्कृत्यउत्तरोत्तरक्रमेणस्थानत्रयेप्रादेशमात्रप रिमायतत्रप्रागग्रांरेखांदर्भपिंजुलीमूलेन ओंअपहतेत्यादि जपित्वा कुर्य्यात् प्रत्येकंरेखात्रयोपरि ओंयेरूपाणी ति अंगारान् भ्रामयेत् तदुपरिप्रत्येकंकुशत्रयमास्तीर्य्य प्रत्येकमवनेजनंदद्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ यवजलंग

धपुष्पैनवपात्राणिपूरयित्वाएकंपात्रंवामहस्तेकुशादीन्यादाय ॥ ॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदोविनांदीमुखिश्रा
भ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थानेअत्रावनेनिक्ष्वतेनमः ॥ इतिसर्वदक्षिणकुशत्रयमूलमात्रेऽवनेजनंदद्यात् एवमेव
पात्रांतरमादाय तत्कुशत्रयमध्येपितामह्यै अवनेजनंदद्यात् तत्कुशत्रयाग्रेप्रपितामह्यै अवनेजनंदद्यात् तत
श्चतुर्थमादाय ॐमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नांदीमुखाभ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थानेअत्रावनेनिक्ष्वतेनमः ॥
इतिसर्वदक्षिणकुशत्रयमूलादित्रेऽवनेजनंदद्यात् किंचिज्जलमवशेषयेत् एवंपितामहप्रपितामहयोःपिंडस्थानेऽव
नेजनंदद्यात् एवमेवपात्रांतरमादाय ॐमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धपिंडेत्रावने
निक्ष्वतेनमः इत्यपरकुशत्रयमूलेमातामहायावनेजनंदद्यात् एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोर्दद्यात ततोयवद
धिवदरघृतमिश्रितान्नेनपिंडान्निर्माय एकंपिंडंकुशादींश्चादायॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिश्राभ्युद
यिकश्राद्धएषतेपिंडोनम इतितदवनेजनस्थानेपिंडंदद्यात् एवमेवपितामहीप्रपितामहीभ्यांस्वीयावनेजन
स्थानेपिंडंदद्यात ततश्चतुर्थपिंडमादाय ॐमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन् नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएषतेपिं
डोनमः एवंपितामहप्रपितामहयोः ततःसप्तमंपिंडमादाय ॐमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्म्मन्नांदीमुखाभ्यु
दयिकश्राद्धएषतेपिंडोनमः ॥ इति तदवनेजनंदद्यात् एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोर्दद्यात् ततोदर्भमू
लेकरंप्रोंछ्यआचम्यहरिंस्मृत्वा अत्रमातरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वंइतिपठित्वा उदङ्मुखीभूयश्वासंनि
यम्यतेनैवपथामुखंपरावर्तयन् ॐअमीमदंतमातरोयथाभागमावृषायिषतइतिजपेत् ॥ एवंअत्रपितरोमादयध्वं
यथाभागमावृषायध्वमितिजपित्वा ॥
उदङ्मुखीभूयश्वासंनियम्य तेनैवपथामुखंपरावर्तयन् ॐअमीमदंतइत्यादिजपेत् ॥ ततोऽवनेजनावशिष्टज
लेनप्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥ तत्रक्रमः ॐअद्यामकगोत्रेमातरमुकगोत्रेनांदीमुखाभ्युदायिकश्राद्धपिंडेप्रत्यवनेनिक्ष्व

विशेषतः सुवासिन्योऽपियत्नेनभोजनीयाःशिवप्रियाः शैवानेवंभोजयित्वास्वयंभुंजीतवाग्यतः अतिथीन
पिसंतर्प्यद्वारदेशस्थितान्नृप एवंप्रयत्नतःकार्य्यंप्रतिवत्सरमादरात् नियमेनैवविधिवद्युकरीत्यायथाक्रमं ब्रा
ह्मणाद्यैरिदंकार्य्यंव्रतंसंयतमानसैः सर्वाभीष्टप्रदंपुण्यंव्रतमेतच्छिवात्मकं प्राप्तेतुषोडशेवर्षेकार्य्यमुद्यापनंनृप
उद्यापनविधानंचवक्ष्येशृणुयथाक्रमं पौर्णमास्यांभाद्रपद्यांव्रतोद्यापनमादरात् कर्तव्यमितियत्नेनद्रव्यंसंपा
द्यसादरं हैमीकार्य्यासार्द्धषष्ठी प्रतिमाचपलोन्मिता तदर्धेनाथवाकार्य्यातदर्धार्धेनवानृप रजतेनाथवाकार्य्या
यथोक्तपलमानतः संपादनीयाःकुंभाश्च हैमाः पंचदशोत्तमाः अथवाराजताःकार्य्या यद्वाताम्रमयानृप भाद्र
शुक्लचतुर्दश्यांशैवाब्राह्मणपुंगवाः निमंत्रणीयायत्नेन प्रातःसप्तदशोत्तमाः ततोगृहंवितानाद्यैरलंकृत्यप्रयत्नतः
स्वस्तिकाद्यैरलंकुर्य्यात्शिवस्थानमघापहं ततःसाहंप्रयत्नेनतस्मिन्शंकरमंदिरे पूजनीयाःप्रयत्नेनशिवयोः
प्रतिमाःशुभाः पूर्वोक्तेनविधानेनमंत्रैस्तैरेवसाधनैः रात्रौजागरणंकार्य्यंसोपवासंप्रयत्नतः ऋत्विग्भिः सह
सोत्साहंपयोमात्राशनेनवा रात्रौशिवकथाःश्राव्याःश्रोतव्यायत्नतोनृप कर्त्तव्यायत्नतोरात्रौपूजायामचतु
ष्टये ततःस्थेयंप्रयत्नेनस्नात्वाशंकरसान्निधौ पूजनीयाःप्रयत्नेनशिवोदेवःशिवापतिः चतुरस्रंततःकार्य्यंकुं
डमष्टदलान्वितं कंठद्वयंप्रांतदेशेहस्तद्वयसमन्वितं तत्रवह्निंप्रतिष्ठाप्यविधिवद्गृह्यमार्गतः पंचविंशतिसा
हस्रंहोमःसोमेतिमंत्रतः ततःप्रयत्नतोराजन्नमःपूर्वंसतारकं ततःपूर्णाहुतिंहुत्वाशैवान्संपूजयेत्ततः बिल्वप
त्रभस्मनाचपूजनीयायथाक्रमं एकैकस्मैप्रदातव्यंशिवयोःप्रतिमाद्वयं कलशोपिप्रदातव्यस्ततोवस्त्रद्वयान्वि
तः आचार्य्यायप्रदातव्यंसुवर्णशतमादरात् ततोयत्नेनशैवेंद्राभोजनीयाघृतव्रतैः सुवासिन्योपिशैवानांभो
जनीयाःप्रयत्नतः ततोदेयास्वशक्त्याचभोजितेभ्यश्चदक्षिणा ततश्चस्वकृतंकर्मशिवायविनिवेदयेत् उद्या

पनंकृतंशंभोमयैतदधुनाप्रभो इदंसंपूर्णतामेतुत्वत्प्रसान्महेश्वर मंत्रहीनंभक्तिहीनंशक्तिहीनमुमापते विधिही
नंकृतंकर्मत्वत्प्रसादात्फलप्रद प्रायश्चित्तंवैदिकानांव्यंगानामपिकर्मणां शिवस्मरणमेवेतिश्रुतिरप्यस्तिशांकरी
अतःकृतमिदंश्रौतंकर्मव्यंगमपिप्रभो सांगंभवतुविश्वेशतवैवस्मरणात्प्रभो इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंसांवंसर्वसुरो
त्तमं भुंजीयाद्बंधुभिःसार्द्धंसमौनंतिलवर्जितं एवंयःकुरुतेसम्यगुमामाहेश्वरंव्रतं ससर्वभोगान्भुक्तातेमोक्षंप्राप्नोति
सर्वथा ॥ राजोवाच गौत्तमैतद्व्रतंचीर्णंपुराकेनवदस्वमेकस्यकाममभूत्सिद्धिर्व्रतस्यास्यप्रभावतः ॥ गौत्तमोवाच
पुराशैववरोराजन्दुर्वासाख्योमुनीश्वरः कदाचित्संचरल्लोकान्ददर्शकमलापतिं ततःसमागतंदृष्ट्वादुर्वासा
मुनिरंजतः विल्वमालांददौतस्मैशंकरेणसमर्पितां गृहीत्वाविल्वमालांतांहरिर्गमनसंभ्रमात् शिरसापूजनी
यांतांगरुडांशेविनिःक्षिपत् तदस्तांतादृशींवीक्ष्यदुर्वासाःक्रोधमूर्छितः हरिंशशापवहुधाधिग्धिग्जन्मेतिसंवद
न् मयाशिवार्पितामालादत्तातुभ्यमघापहा साकथंगरुडस्कंधेविनिःक्षिप्त्वातुयाहरे गर्वस्यमूलभूतेयंतवल
क्ष्मीर्विनश्यति लक्ष्मीःपततुदुग्धाब्धौगरुडोपिविनश्यतु वैकुंठस्याधिकारोपितवयातुमदाज्ञया निस्तेजस्को
वनेःपृष्ठेसंचरायावधिध्रुवं इत्युक्त्वासतुदुर्वासाययौलोकांतरंनृप ततःपपातदुग्धाब्धौलक्ष्मीर्विष्णोर्मनोहरा त
तोतिदुःखितोविष्णुः प्रलपन्वनमास्थितः उवासविपिनेघोरेस्वकृतंकर्मसंस्मरन् ततःकदाचिद्भूपालमयातत्र
गतंपुरा तदामामागतंदृष्ट्वापूजयामाससमांहरिः ततोश्रुपूर्णनयनःकृतांजलिपुटोहरिः जगादपूर्ववृत्तांतंस्वल
क्ष्मीनाशकारणं ततोतिक्रांतचित्तायविष्णवेव्रतमुत्तमं तत्पृष्टेनमयाभूपकथितंसादरंमया ततोविलंवंविधि
वच्चकारश्रद्धयान्वितं ततःप्रसन्नोभगवान्हरयेपार्वतीपतिः ददौलक्ष्मींसगरुडांकरुणानिधिरव्ययः इदमेव
व्रतंचीर्णमिंद्रेणाप्यमितौजसा तेनप्राप्तस्ततःस्वर्गःस्वर्गभोगाश्चशाश्वताः ब्रह्मणापिव्रतंचीर्णमिदमेवपुरानृप

नष्टावागीश्वरीतेनसंप्राप्तादुर्ल्लभापिसा मुनिभिश्चपुराचीर्णंव्रतमेतन्मुमुक्षुभिः अस्यव्रतस्याचरणान्मुक्तिःप्राप्तामुनी श्वरैः इदंव्रतंप्रयत्नेनयःकरिष्यतिभक्तितः तस्यसौभाग्यसंपत्तिर्भविष्यत्येवसर्वथा यस्यास्त्यैश्वर्य्यभोगेच्छामोक्षे च्छाप्यनपायिनीयस्यसर्वाधिपत्येच्छातेनकार्य्यमिदंव्रतं वैधुतेनापिविप्रेणमोक्षार्थमतियत्नतःकृतमेतद्व्रतंपूर्वंसर्वा भीष्टप्रदायकं शारदोनामविप्रोभूद्वेदवेदांगपारगः मोक्षार्थमतियत्नेनतेनचीर्णमिदंव्रतं मुक्तिःप्राप्ताचतेनापिव्रत स्यास्यप्रभावतःयंयंकामंसमुद्दिश्यव्रतमेतदनुत्तमंयःकरिष्यतिसःकामंतंतमाप्नोतिनिश्चितं इदंव्रतंमहेशेनसमाख्या तमुमांप्रति कुमारायसमाख्यातमुमयैतद्व्रतंनृप नंदिकेशायकथितंकुमारेणव्रतंततः नंदिकेशेनकथितंदुर्वासमुनये ततःदुर्वाससापिकथितमगस्त्यायव्रतोत्तमं व्रतंतत्सागरेमह्यमगस्त्येनमहात्मना मयातिखिन्नचित्तायविष्णवेक थितंपुरा तेनचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं ब्रह्मणेकथितंपूर्वमिदमेवव्रतंमया तेनचीर्णंव्रतंसांगवाणीप्राप्त्यर्थ मादरात् सूर्य्यायेंद्रायचंद्रायमयैतत्कथितंव्रतं तैस्तुचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं कश्यपादिमुनिभ्यश्चकथि तंव्रतमुत्तमं तैश्चचीर्णंव्रतंसम्यक्भुक्तिमुक्तिफलप्रदं भूपव्रतानिसंत्येवबहूनिविविधानिच तथाप्येतद्व्रतसमंव्रतं नास्त्येवसर्वथा भवानपिकुरुप्रीत्याभूपालव्रतमुत्तमं इदंव्रतंशिवक्षेत्रेयःकरिष्यतिभक्तितः तस्यसर्वार्थसं सिद्धिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ ईश्वरउवाच ॥ इत्येतद्वचनंश्रुत्वासराजाप्रीतमानसः सपुत्रःपूजयामासगौत्त मंशैवपुंगवं ततोधर्मव्रतंचेदमुपदिश्यसगौतमः पुनःसंपूजितोराज्ञास्वाश्रमंप्रतिसंययौ राजासपुत्रस्तद्वाक्या दिदंमाहेश्वराभिधं व्रतंचकारविधिनायथाक्रममतंद्रितः येमामनन्यहृदयाःसकलामरेशंसंपूजयंतिसततंधृतभ स्मपूताःतेमामुपेत्यविगताखिलदुःखबंधामद्रूपमेत्यसुखिनोनिवसंतिनित्यम्

इतिशिवरहस्येशिवप्रोक्तंभाद्रपदपौर्णमास्यामुमामाहेश्वरंव्रतंसोद्यापनम् ॥

व्र०र०
भाद्र०
११२

अत्रैवलोकपालानांपूजाव्रतं तदुक्तं निर्णयामृतेब्रह्मपुराणे पूर्वाभाद्रपदायोगेपौर्णमास्यांपितामहः शक्रा ग्नियमरक्षोंभोवायुवित्तेशशंकरान् लोकपालांस्तुरक्षार्थंत्रैलोकस्याभिषेचयत् पृथिव्याधारणार्थायतथानंतं चभोगिनं तस्मात्तत्रलिखेत्पद्ममष्टपत्रंसकर्णिकं कर्णिकायांलिखेत्तत्रसानंतंकमलोद्भवं प्राच्यादिषुचपत्रेषु वाह्येवाद्यांश्चसायुधान् ततःक्रमेणतेनैवसंस्थाप्यकलशान्शुभान् पश्चात्संपूजनीयाश्चभक्त्याब्रह्मादयःसु राइति अथभाद्रशुक्लचतुर्दश्यां हेमाद्रौभविष्योक्तेकदलीव्रतं पुण्येमासिप्रकुर्वीतपूर्णिमायांशुभेदिने इत्युक्त्यापौर्णिमायाकार्य्यं उमामाहेश्वरपूजायाकथायामभिधानाच्च यत्प्रसिद्धंसमाख्यातंकदलीव्रतमुत्तमं त त्तेहंसंप्रवक्ष्यामिलोकानुग्रहकारकं नाकपृष्ठेःपुरादेवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः अप्सरामरकन्याभिर्नागकन्याभिरर्चिता संसारासारतांज्ञात्वाकदलीनंदनस्थिता शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेनृप देयमर्घ्यंवरस्त्रीभिःफलैर्नानाविधै स्तथा विरूढैःसप्तधान्यैश्चदीपालीरक्तचंदनैः दधिदूर्वाक्षतैर्वस्त्रैर्नैवेद्यैर्घृतपाचितैः जातीफलैः पूगफलैः पूज येद्गतमत्सरः तस्मिन्नहनिदातव्यंस्त्रीभिरन्याभिरेवच मंत्रेणानेनचैवार्घ्यंतंशृणुष्वनराधिप चिंतयेत्कदलींनि त्यं कदलैःकामदीपितैःशरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेविनमोस्तुते एवंयःपूजयेद्रंभांपुरुषोभक्तिमान्नृप नारीवान ग्निपक्काशीत्रीन्मासांश्चतुरोपिवातस्मिन्कालेनहिभवेत्काचिन्नारीकुलाटिनीदुर्गतादुर्भगाव्यंगास्वैरिणीपापचारि णी भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्यापुत्रपौत्रश्रियायुता आयुष्मतीजीववत्साजीवेद्वर्षशतंभुवि इतिहेमाद्रौभविष्येकद लीव्रतम् ॥

अत्रगुर्जराचारप्राप्तं कार्तिक्यांमाघ्यांवैशाख्यांचकदली व्रतं तत्र कदली व्रते पूजनं आगच्छकदलीदे विसौभाग्यफलदायनी रूपंदेहियशोदेहि जयंदेहिसुनिश्चितं आगच्छागच्छवरदे शंकरेणमहेश्वरि

करिष्यमाणांपूजांमिगृहाणानुग्रहंकुरु ॥ आवाहनम् १ कार्तस्वरमयंदिव्यंनानामणिगणान्वितं अधितिष्ठमहादे
विशिवेनसहपार्वति ॥ आसनम् ॥ २ ॥ दूर्वाक्षतादिभिर्युक्तंस्वर्णपात्रेस्थितंशुभं पाद्यार्थंकल्पितंभक्त्यागृहाणपर
मेश्वरि ॥ पाद्यम् ॥ ३ ॥ अर्घ्यपात्रस्थितंतोयंफलपुष्पसमन्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवित्वंभक्त्यादत्तंशिवप्रिये ॥
अर्घ्यम् ॥४॥ कर्पूरोशीरसुरभिशीतलंविमलंजलं गंगायास्तुसमानीतंगृहाणाचमनीयकं ॥ आचमनम् ॥५॥गंगा
दिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतंस्नानार्थंतेमयातोयंगृहाणपरमेश्वरि॥स्नानम् ॥६॥यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखादीनां
सदाभवेत् तथावर्द्धयमांदेविसेचनात्पार्वतिप्रिये ॥ इतिसेचनमंत्रः ॥ ७ ॥ वस्त्रंशुभ्रमिदंशुभ्रंकुंकुमारक्तशोभनं
गृहाणाच्छादनंदेवितथावर्द्धयमांसदा ॥ वस्त्रम् ॥ ८ ॥ आचमनीयं पूर्वोक्तमंत्रेण ॥ श्रीखंडंचंदनंदिव्यंघनसारंम
नोहरं विलेपनंगृहाणेदंरुद्राणिप्रियवल्लभे ॥ चंदनम् ॥९॥ मालतीचंपकादीनिशतपत्राधिकानिच सुगंधीनि
गृहाणत्वंपूजार्थंसुमनांसिनः॥पुष्पाणि ॥ १० ॥ अगुरुंगुग्गुलंधूपंदशांगंसुमनोहरं गृहाणदेविवरदेघ्राणतृप्ति
करंपरम् ॥ धूपम् ॥११॥ चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यानिवारणं आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि दीपं॥
१२ ॥ नानापक्वान्नसंयुक्तं रसैःषड्भिःसमन्वितं तेनैवेद्यंविधिभक्त्याकल्पितंत्वंगृहाणमे ॥ नैवेद्यम् ॥ १३ ॥ क
र्पूरैलालवंगादिनागवल्लीदलान्वितं पूगीफलसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ॥ तांबूलम् १४ इदंफलंमयादेविस्था
पितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥फलम् ॥१५॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोःअनं
तपुण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे ॥ हिरण्यम् ॥ १६ ॥ त्वमिंद्राणीप्रियानित्यंपार्वत्याश्चातिवल्लभा सतीनांका
मदापूज्याकामान्मेपरिपूरय ॥ नीराजनम् ॥ १७॥ आश्रयोदेवपत्नीनांपूजितात्वंश्रियास्वयं सौभाग्यारोग्यमा
युष्यंदेहिरंभेनमोस्तुते ॥ १८ ॥ प्रार्थना ॥ कदल्यैकमलायैन्द्यैमेधायैतेनमोनमः रंभायैभूतिसारायैसर्वसौख्य

अ०र० प्रदेनमः ॥ नमस्कारः ॥ १९ ॥ यथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलेधुवंतथामनोरथानांमेप्रभावोवर्द्धतात्स्वयम् ॥ इति

माद्र० कदलीदानमंत्रः ॥ २० ॥ ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहाबाहोसर्वविं

११३ द्याविशारद अनाथनाथविश्वात्मन्दीनदैन्यनिकृंतन त्वमस्माकंपुरोबंधु स्त्वमस्माकंपरःसखा त्वयाभिरक्षि

तानित्यं विचरामोत्रनिर्भयाः किंचित्पृच्छामिदेवेशवदस्वकृपयाविभो यत्कृत्यंसर्वधर्मेषुकृतेयास्मिन्महत्फलं सौ

भाग्यारोग्यदंपुण्यंधनधान्यविवृद्धिदं अन्नाच्छादनपुत्रादिवर्द्धनंश्रीनिकेतनं तन्ममाचक्ष्वभगवन्लोकानामुपका

रक ॥ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासर्वदुःखेभ्योनारीमुच्येतसंकटात् वस्त्रा

न्नपानविच्छित्तिर्नभवेत्तुकदाचन पुरामामेत्यकौंतेयरुक्मिणीप्राणवल्लभा प्रणिपत्याभवद्दीनासर्वकामाप्तयेशुभा

सौभाग्यंमेकथंदेवभवेज्जन्मनिजन्मनि सपत्नीनांश्रियंवीक्ष्यस्पृहामेजायतेप्रभो इतिप्रियायावचनंश्रुत्वाहंतांस

मब्रुवं रंभाव्रतंकुरुष्वाशुसौभाग्यप्राप्तयेशुभं कृतेयस्मिन्व्रतेदेविपरंसौभाग्यमाप्स्यसि इतिश्रुत्वावचोदेवीरुक्मि

णीमामभाषत रंभाव्रतंभवेत्कीदृक्कोविधिःकिंचपूजनं केनचादौपुराचीर्णमर्त्त्येकेनप्रकाशितं रुक्मिणीभाषितं

श्रुत्वापुनरेवाहमब्रुवं रंभाव्रतमिदंवक्ष्येशृणुदेवियथोदितं गोचर्ममात्रंसंलिप्यसर्वतोभद्रमंडलं लिखेत्तत्रतथावर्णैः

र्नीलपीतसितासितैः ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् अथवास्वस्तिकंकुर्य्यात्पद्ममष्टदलंतुवैततः साग्रांस

पर्णांहिसास्मितांवसुशोभनां समूलांकदलींस्थाप्यपूजयेत्तांयथाविधिउत्तमांतांसमानीयसेचयेत्तांसमाहिता यथारं

भेविवृद्धिस्तेशाखादीनांसदाभवेत्तथावर्द्धयमांदेविसेचनात्पार्वतीप्रियेयथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलीनवःतथामनो

रथानांमेप्रसवोभवतुस्वयं एवंसंपूज्यविधिवद्भक्तियुक्तेनचेतसारात्रौजागरणंकुर्य्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैःएवंयाकुरु

तेनारी व्रतानामुत्तमंव्रतं भुक्त्वातुविविधान्भोगान्सौभाग्यंविंदेतध्रुव एवमेतत्प्रकर्त्तव्यंकदलीव्रतमुत्तमं तस्मात्कुरु

विधानेनयथोक्तंफलमाप्स्यसि इतिश्रुत्वाविधानेनसाचकारव्रतोत्तमं अवापसकलंकामं मनसायदभीप्सितं
अन्यच्चशृणुराजेंद्रयदाश्चर्यकरंनृणांद्यूतेपराजितायूयंकृष्णानीतासमाप्रतिदुःशासनेनदुष्टेनद्रौपदीमुक्तमूर्द्धजा आकृ
ष्यमाणेवस्त्रेतुचिंतेमामस्मरत्तदा तूर्णंतत्रगतोराजन्द्रौपद्यास्त्राणनायवै अदृश्यमाणःकृष्णायैव्रतंसमुपदिष्ट
वान् तदाकर्तुमशक्येतुव्रतेस्मिन्राजसत्तम रुक्मिण्याचरितंपूर्वंयदेतद्व्रतमुत्तमं तस्यपुण्यफलंदत्तंकृष्णायै
राजसत्तम तत्कालमेववस्त्राणांसमृद्धिरभवत्पुरा दुःशासनेनदुष्टेनआक्षिप्तेष्वंशुकेषुच प्रादुर्भूतानिवस्त्राणि
नानावर्णानिभारत खिन्नोदुःशासनःपापो विररामांशुकग्रहात् तावद्बभूवुर्वस्त्राणिकदलीगर्भवन्नृप इत्थंव्रत
प्रभावोयंगुह्योपिकथितोमया कारयस्वविधानेनपूर्णकामोभविष्यसि ॥ अथोद्यापनम्
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कस्मिन्मासेतिथौकस्मिन्नाचरेद्व्रतमुत्तमं कथंभावेनकिंकार्य्यंतन्ममाचक्ष्वकेशव
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कार्त्तिकेमाघमासेवावैशाखेव्रितरेतुवा पुण्यमासिप्रकुर्वीतपौर्णमास्यांसभेदिने
तिथिक्षयंवर्जयेतशुभायांसुसमाहितः यस्मिन्देशेनलभ्येतकदलीराजसत्तम सुवर्णेनशुभांतत्रकृत्वापूजांस
माचरेत् यदिलभ्येतुकदलीमारोप्यादौप्रपूजयेत् यावन्नस्यात्फलंतावत्सिचेन्नीरेणभूपते फलोद्भूतक्रमेतस्याः
पश्चाद्विप्रान्समाह्वयेत् प्रभातेविमलेस्नात्वानद्यादौविमलेजले अहतेवाससीगृह्यकृत्वासंध्यादिकर्मच अरत्नि
मात्रंकृत्वातुस्थंडिलंवाग्यतःशुचिः अग्निंसंस्थाप्यविधिवत्तत्रहोमंसमाचरेत् शतमष्टोत्तरंविद्वान्तिलाज्याहु
तिभिस्तथा एकाग्रचित्तःसंहृष्टः कृतोव्याहृतीभिः पृथक् ब्रह्मादिभ्योदेवताभ्योनाममंत्रैःपृथक्पृथक् आ
चार्य्यंचसपत्नीकं वस्त्राद्यैःपूजयेत्ततः धेनुंपयस्विनींदद्यात्सवत्सांरत्नभूषितां स्वर्णशृंगीरौप्यखुरांकांस्यदोहनि
कायुतां ताम्रपृष्ठींरत्नपुच्छांवस्त्रघंटाविभूषितां अभ्यर्च्यवेदविदुषेआचार्य्यायनिवेदयेत् पादुकोपानहौछत्रम

लंकारानने कशः यथाशक्तिप्रदेयानि व्रतस्यपरिपूर्त्तये चतुर्विंशद्द्वादवानांयुग्मान्याहूयसंयतः वस्त्रालंकारगंधा
द्यैः पूजयित्वातुभोजयेत् वायनानितुदेयानिवंशपात्रैस्तुशक्तितः दद्याच्चदक्षिणांसम्यग्यथाविभवसारतः
अन्येभ्योपियथाशक्तिदद्यादन्नसुसंस्कृतं क्षमापयित्वातान्देवीव्रतस्यपरिपूर्त्तये वाचयित्वायथान्यायमाच्छिद्रंच
क्षमापयेत् दीनानाथान्प्रतर्प्याशुस्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंयःकुरुतेदेविकदलीव्रतमुत्तमं भुक्त्वातुविविधान्भो
गान्सौभाग्यंविंदतेपरं तस्मात्कुरुविधानेनयथोक्तंफलमाप्स्यसि एवंनारीनरोवापियःकुर्यात्कदलीव्रतं स
र्वान्कामानवाप्नोतिस्वर्गलोके महीयते इतिभविष्योत्तरोक्तंकदलीव्रतं एतच्चपौर्णमास्याविहितमपिहेमाद्रिमतेन
चतुर्दश्यांकार्य्यम्

इतिभाद्रशुक्लचतुर्दश्यांकदलीव्रतंभविष्योत्तरोक्तमिदम्

अस्यांभाद्रपौर्णिमायांसुवासिन्योनार्य्योभर्तुरायुरभिवृद्धयेसावित्रीव्रतंकुर्वंति वीरमित्रोदयेभविष्ये ॥ युधिष्ठिर
उवाच स्मरामिचहृषीकेशयच्चोक्तंभवतामम तत्सावित्रीव्रतंब्रूहिप्रसादसुमुखोभव ॥ श्रीकृष्णउवाच कथयामि
कुलस्त्रीणांमहिम्नोवर्द्धनंपरं यथाचीर्णंतुसावित्र्याव्रतंवैराजकन्यया आसीन्मद्रेषुधर्मात्मासर्वभूतहितेरतः पार्थि
वोश्वपतिर्नामपौरजानपदप्रियः सर्वेश्वरोनयत्यश्चसत्यवाक्संयतेंद्रियः समभार्य्योव्रतमिदंचकारापत्यकाम्यया
सावित्रीतिप्रसिद्धंयत्सर्वकामप्रदायकं तस्यतुष्टातुसादेवीसावित्रीब्रह्मणःप्रिया उवाचदुहिताह्येकातवराजन्भवि
ष्यति तस्याःप्रसादातुष्टामितवसर्वंभविष्यति मन्नाम्नासाचकर्त्तव्यामहाकीर्तिमतीतुसा भविष्यतिमहाराजनशोकं
कर्त्तुमर्हसि एवमुक्त्वातुसावित्रीजगामादर्शनंतदा कालेनगच्छताजाताद्रुहितादेवरूपिणी सावित्र्याप्रीतयादत्तासा
वित्र्याजप्तयातथा आदिष्टाचैवसावित्र्यासावित्रीसदृशीयतः सावित्रीत्येवनामास्याश्चक्रुर्विप्रास्तथापिता साश्रीव

द्विग्रहवतीव्यवर्द्धतपितुर्गृहे कालेवहुतिथेजाते यौवनस्थावभूवसा तांसुमध्यांतुसुश्रोणींप्रतिमांकांचनीमिव प्रा
प्तेयंदेवकन्येतिदृष्ट्वातांमेनिरेजनाः सातुपद्मपलाशाक्षीप्रज्वलंतीवतेजसा चचारचापिसावित्रीव्रतंयद्भृगुणोदि
तं अथोपोष्यशिरः स्नात्वा सम्यक्संपूज्यदेवताः हुत्वाग्निंविधिवद्विप्रान्वाचयित्वेंदुपर्वाणि तेभ्यःसुमनसःसिद्धाः
प्रतिगृह्यनृपात्मजा सखीपरिवृताभ्येत्य देवीश्रीरिवरूपिणी साभिवाद्यपितुः पादौविनीताचारुहासिनी कृ
तांजलिर्वरारोहा नृपतेः पार्श्वतः स्थिता तांदृष्ट्वायौवनप्राप्तांस्वांसुतांदेवरूपिणी उवाचराजापत्यर्थंसंमन्त्र्यस
हमंत्रिभिः पुत्रिप्रदानकालोयंनचकश्चिद्वृणोतिमां विचारयन्नपश्यामिवरंतुल्यमिहात्मनः तथापिदेयासिमयादो
षः स्यादन्यथामम पठ्यमानंमयापुत्रिधर्मशास्त्रेषुसंश्रुतं पितुर्गेहेतुयाकन्या रजःपश्यत्यसंस्कृता ब्रह्महत्या
पितुस्तस्यसाकन्यावृषलीस्मृता अतोर्थंप्रेषयामित्वांकुरुपुत्रिस्वयंवरं वृद्धैरमात्यैःसहिता शीघ्रंगच्छस्वमाचि
रं वेदादीनांयथावाच्योनभवेयंतथाकुरु एवमस्त्वितिसावित्रीप्रोक्ताशीघ्रंविनिर्ययौ स्यंदनेनमहार्हेणमंत्रिभिः
परिवारिता तपोवनानिरम्याणिराजर्षीणांजगामसा मान्यानांतत्रवृद्धानांकृत्वापादाभिवंदनं ततोवभ्रामती
र्थाणिपर्वतानांवनानिच देशांश्चविविधान्रम्यानाश्रमान्सुमनोहरान् एकस्मिन्साश्रमपदेकृतकृत्यावभूवह व
रयित्वावरंसातुआजगामस्वमालयं सावित्रीमंत्रिसहितापरितुष्टेनचेतसा तत्रापश्यतदेवर्षिंनारदंपितुरंतिके आ
सीनमासनेविप्रंप्रणम्यास्मितभाषिणी कथयामासतत्सर्वंप्रेम्णारण्यंगतासती ॥ सावित्र्युवाच आसीच्छाल्वेषुध
र्मात्मा क्षत्रियः पृथिवीपतिः द्युमत्सेनइतिख्यातोदैवादंधोवभूवसः तस्यचाप्यभवद्भार्यारुक्मिणीरूपशालिनी
तस्यप्रतिहतंराज्यंवैरिभिर्दैवयोगतः सावालापत्ययासार्द्धंभार्ययाप्रास्थितोवनं सचास्यवनसंवृद्धः पुत्रःपरम
धार्मिकः सत्यवान्नामरूपाढ्योभर्ततिमनसाकृतः ॥ नारदउवाच अहोकष्टमहोकष्टंसावित्रिकिमिदंकृतं वृतस्तेवा

लभावाद्यतगुणवान्सत्यवान्नृपः सत्यंवदत्यसौराजा सत्यवाकेनसः स्मृतः नित्यमश्वाः प्रियास्तस्य करोत्यश्वा
न्समृण्मयान् चित्रेपिचलिखत्यश्वान्चित्राश्वस्तेनसोच्यते किंबण्योरंतिदेवश्च शक्त्यादानगुणैःसमः ब्रह्मण्यःस
त्यवाग्दक्षः शिविरौशीनरोयथा ययातिरिवचोदारः सोमवत्प्रियदर्शनः अश्विन्याविवरूपेणद्युमत्सेनसुतोव
ली एकोदोषोस्तिनान्योस्तिअद्यप्रभृतिसत्यवान् संवत्सरेणक्षीणायुर्देहत्यागंकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच ना
रदादेतदाकर्ण्यदुहितामाहपार्थिवः पुत्रिसावित्रिगच्छान्यंवरंवरयसत्पतिं संवत्सरेणसोल्पायुर्देहत्यागंकरिष्य
ति ॥ सावित्र्युवाच सकृज्जल्पंतिराजानः सकृज्जल्पंतिपंडिताः सकृत्प्रदीयतेकन्यात्रीण्येतानिसकृत्सकृत् दी
र्घायुर्वापिस्वल्पायुर्निर्गुणः सगुणोपिवा सकृद्वृतोमयाभर्त्तानद्वितीयंवृणोम्यहं मनसानिश्चयंकृत्वाततोवाचाभि
धीयते क्रियतेकर्मणापश्चा देषधर्मःसनातनः ॥ नारदउवाच यद्येतदिष्टंदुहितुस्ततः शीघ्रंविधीयतां अविघ्नम
स्तुसावित्रीदिष्टंभद्रंकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच॥एवमुक्त्वासमुत्पत्यनारदास्त्रिदिवंययौ उत्पाद्यदुःखमतुलं तस्यरा
ज्ञोयुधिष्ठिर राजापिदुःखसंविग्न श्चिरंध्यानपरोभवत् अहोतिदुःखमुत्पन्नमपारंमादृगात्मनां एतदुःखम
होदृष्ट्वावरमेवानपत्यता सत्यमुक्तंपुराणज्ञैः कन्यादुःखैकभाजनं देव्यायदुक्तंतत्सर्वं व्यलीकंप्रतिभातिमे
एवंसंशोच्यवहुधादधारात्मानमात्मना देवींसंस्मृत्यसावित्रीं मयादत्तोवरःपुरा राजास्वदुहितुःसर्वंवैवाहिक
मथाकरोत् स्वयंगत्वातुसामीप्यवनंमुनिनिषेवितंशुभेमुहूर्तेपार्श्वस्थैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः समर्पयित्वाकन्यां
तांदत्त्वादायांश्चपुष्कलान् उवाचेदंमहाभागंसुप्रीतेनांतरात्मना द्युमत्सेनमहाभागशृणुमेपरमंवचः इदं
मेदुहितातातवल्लभाजीवितादपि भर्त्तासमुचितोह्यस्याः सत्ववान्सत्यवल्लभः त्वमप्यस्यासमुचितः
श्वशुरोधर्मवत्सलः अतोपराधाःक्षंतव्यावालेयंकार्यवालिशा यदभीष्टंचजामातुर्युवयोर्यदभीप्सितं तदाख्येय

मतोस्माकंस्वस्तिततस्तुव्रजाम्यहम् ॥ श्रीकृष्णउवाच इत्यभाष्यगतोराजानारदोक्तेर्व्यथान्वितः सावित्र्यपिचतं लब्ध्वापतिंसर्वगुणान्वितं मुमुदेतिवतन्वगीदिवसान्यार्यपुण्यकृत् एवंतत्राश्रमेतेषांतदानिवसतांसतां कालस्तत्पश्यतांकश्चिदतिचक्रामभारत सावित्र्यास्तुशयानायाश्चितयंत्यादिवानिशं नारदेनयदुक्तंतत्कदाचिन्नापसर्पति ततःकालेवहुतिथेव्यतिक्रांतेकदाचन प्रातःकालेहिमर्तव्यंयत्रसत्यवतानघ प्रौष्टपादेसितपक्षेद्वादश्यांरजनीमुखे गणयंत्याश्चसावित्र्यानारदोक्तंवचोहृदि चतुर्थेहनिमर्तव्यमितिसाचिंत्यभामिनी व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यसावित्र्याख्यंमहाफलं उपोष्यसंस्थितासाध्वीसावित्रीसापतिव्रता ततस्त्रिरात्रंनिर्वर्त्यस्नात्वासंतर्प्यदेवताःश्वश्रूश्वशुरयोःपादौववंदेचारुहासिनी अथप्रतस्थेपरशुंगृहीत्वासत्यवान्स्वयं सावित्र्यपिचभर्तारंगच्छंतंपृष्ठतोन्वगात् वार्यमाणापिसाभर्त्रावृद्धाभ्यांचाभिभाषिता उवाचश्वश्रूर्मांभद्रेगच्छकंटकिनंवनं सुकुमारासिकल्याणिबालिसाभूमिपात्मजे अपदाहींपदैर्यातुकथंशक्ष्यसितद्वनं उपवासात्त्रयस्तेद्यतस्मात्तिष्ठस्वसुमध्यमे सावित्र्युवाच नैषधर्मोवरस्त्रीणांयद्भर्तरिवुभुक्षिते स्वयमेवचभोक्तव्यमित्याहुर्धर्मदर्शिनः अपरंकौतुकंमेस्तिवनस्याद्यप्रदर्शने भर्त्रासहाद्ययास्यामिमानिषेधंकरिष्यथ भर्त्रासहागमिष्यामिकिंविषादेनमाचिरं ततोज्ञात्वाथसावालाजगामाथपतिव्रता सावित्र्यनुपदंभर्तुर्वनेतस्मिन्मनोरमे गत्वासौदूरमध्वानंजग्राहाथफलादिकं समित्कुशंचकुसुमंभार्यायासंवदन्प्रियं काष्टंकुठारेणतथापाटयामासलीलया अथपाटयतस्तस्यजाताशिरसिवेदना ततःसंवृत्त्यतत्सवैवटच्छायामुपाश्रितः सत्यवान्वेदनाक्रांतःकिंचिद्घूर्णितमानसः वटशाखामुपाश्रित्यसत्यवान्प्राहगद्गदं सावित्रिपश्यशिरसिवेदनामांप्रवाधते नचकिंचित्प्रपश्यामिभ्रमतीवाद्यमेमनः तवोत्संगेक्षणंतावत्स्वप्तुमिच्छामिसुंदरि सावित्र्युवाच विश्रमस्वमहावाहोसावित्रीप्राहदुःखिता पश्चादपिगमिष्यामोह्याश्रमंसुसुखादयं ॥

श्रीकृष्णउवाच ॥ यावदुत्संगगंकृत्वाशिरश्रास्तेमहीतले तावत्करालवदनाःशतशोथसहस्रशः आजग्मुर्यम
दूताश्चरौद्राश्चातिभयंकराः नशेकुर्दृष्टिपातात्तेसावित्र्याःस्थातुमंतिके गत्वाचचक्षुस्तत्सर्वंसावित्र्यास्तुयमंद्रुतं
दृष्टिपातेननास्माभिःसाध्यतेसत्यवान्कचित् इत्याकर्ण्ययमःकोपादुत्थायचवरासनात् आरुह्यमहिषंरौद्रंरौद्रः
प्राणहरोवली आजगामत्वरायुक्तोयत्रास्तेसापतिव्रता सावित्र्यपिचसंत्रस्तावीक्ष्यमाणाइतस्ततः सावधानाक
थंकोयंभर्त्तारंममनेष्यति तावद्ददर्शसावालापुरुषंकृष्णपिंगलं किरीटिनंपीतवस्त्रंसाक्षात्सूर्यमिवोदितं तमुवाचा
थसावित्रीप्रणम्यमधुराक्षरं सावित्र्युवाच कस्त्वंदेवोथवादैत्योमांधर्षयितुमागतः नचाहंकेनचिच्छक्या स्वधर्मा
द्वरोपितुं द्रष्टुंवापुरुषश्रेष्ठदीप्तांवह्निशिखामिव यमउवाच यमःसंयमनश्चाहंसर्वभूतभयंकरः क्षीणायुरेष
तेभर्त्तासन्निधौतेपतिव्रते नशक्यःकिंकरैर्नेतुंततोहंस्वयमागतः शरीरात्पाशसंयुक्तंपृथग्भूतंमहाद्युतिं अंगुष्ठमा
त्रंपुरुषंनिचकर्षयमोवलात् पुनःप्रयातुमारेभेपंथानंपितृसेवितं सावित्र्यपिवरारोहाकृत्वापादेनमंडलं रक्षार्थे
भर्तृकायस्ययमंचानुपदंततः पतिव्रतातदाश्रांताध्यायमानानिजंपतिं तच्चितातद्गतप्राणातामुवाचयमस्तदा
यमउवाच निवर्त्यगच्छसावित्रिसुदूरंतुमिहागता एषमार्गोविशालाक्षिनकेनाप्यनुगम्यते सावित्र्युवाच नश्रमो
नचमेग्लानिः कदाचिदपिजायते भर्त्तारमनुगच्छंत्यास्तवशिष्टस्यसन्निधौ सतांसंतोगतिर्नान्यास्त्रीणांभर्त्तासदा
गतिः वेदावर्णाश्रमाणांचशिष्याणांचगुरुर्गतिः सर्वेषामेवजंतूनांस्थानमस्तिमहीतले मुक्त्वाभर्त्तारमेकंतुस्त्रीणां
नान्यःसमाश्रयः एभिरन्यैः समुचितैर्वाक्यैर्धर्मार्थसंयुतैः तोषितोधर्मराजस्तुसावित्रीमिदमब्रवीत् यमउवाच
तुष्टोस्मितवभद्रेत्वंवरंवरयसुव्रते साचवव्रेस्वराज्यंचविनयावनतासती चक्षुः प्राप्तिस्तथाराज्यंश्वशुरस्यमहात्मनः
जीवितंचतथाभर्तुर्धर्मसिद्धिंचशाश्वतीं पितुःपुत्रशतंचैवतथाचशतमात्मनः धर्मराजोवरान्दत्वाप्रेषयामासतां

ततः आजगामाथसातन्वीन्यग्रोधविटपंतदा कृत्वोत्संगेशिरस्तस्यपूर्ववन्निषसादच गात्रसंवाहनंचक्रेभर्त्तुःश्रां
तस्यभारत उत्थिताश्चेतनांप्राप्यनीरुक्प्राहेदमादरात् कथंनबोधितोभद्रेकालोतीवगतोमम किंमांवक्ष्यति
मेतातःकिंवामाताचदुःखिता विरुद्धवाचंसंजातंकालोतीवगतोवने विहायमातापितरौकालेनक्कापिमेत्वगात् इति
मत्वाविरुद्धंतेकृतंनेहप्रबोधनं सावित्र्युवाच कथंत्वांबोधयेवीरपीडितंतुशिरोरुजा ममैवात्रविलंबोभूदकार्य्येस्य
त्वानघ प्रपश्योत्थायसावित्रीजग्राहशिरसेंधनं समित्कुशादिकंसोथजग्मतुस्तौस्वमाश्रमं ततःपित्रास्वनेत्रा
भ्यांदृष्टौतौपरयामुदा आलिंग्यमूर्ध्न्युपाघ्रायपुत्रमंकेनिवेश्यसः उवाचदिष्ट्यापश्यामिसभार्य्यंत्वांसमागतं वि
लंबकारणंपृष्टःसमाचष्टेयथातथं वेदितार्थौथसंहृष्टःपूजयामासतांसतीं अथवापूर्वजैर्भुक्तंराज्यंनिहतकंटकं द्यु
मत्सेनोमहाभागइयाजक्रतुभिस्तदा ततोश्वपतिरासाद्यपुत्रानात्मगुणाधिकान् सावित्र्याश्चेष्टितंज्ञात्वाजामा
तुर्जीवितंतथा राज्यप्राप्तिंचविपुलांपरांमुदमवापसः सावित्र्याख्यानकमिदंसर्वपापप्रणाशनं अवैधव्यप्रदं
स्त्रीणांस्वर्गमोक्षप्रदायकं सुखसौभाग्यदंचाथप्रातर्जप्यमिदंसदा भाद्रपदेपूर्णिमायामाशुचीर्णंव्रतंत्विदं माह
त्म्यमस्यनृपतेःकथितंसकलंमया ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंतद्व्रतंकृष्णसावित्र्यायदनुष्ठितं तस्मिन्भाद्रपदेमासि
विधानंतस्यशंसमे कादेवताव्रतेतस्मिन् कोमंत्रः किंफलंप्रभो एतदाख्याहिमेनाथ नाहितुष्यामिमाधव
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रूयतांपांडवश्रेष्ठसावित्रीव्रतमादरात् कथयामिकथंचीर्णं तयासम्यग्युधिष्ठिर त्रयोदश्यां
भाद्रपदेदंतधावनपूर्वकं त्रिरात्रंनियमंकुर्य्यादुपवासस्यभक्तितः अशक्तश्चत्रयोदश्यांनक्तंकुर्य्याज्जितेंद्रियः अयाचितं
चतुर्दश्यांपौर्णमास्यामुपोषितःनित्यंस्नात्वामहानद्यांतडागेनिर्झरेपिवा विशेषतःपौर्णमास्यांस्नानंसर्षपमृज्जलैः गृ
हीत्वावालुकांपात्रेप्रस्थमात्रांयुधिष्ठिर अथवाधान्यमादाययवशालितिलादिकं ततोवंशमयेपात्रेवस्त्रयुग्मेनवेष्टिते

व्र०र०
भाद्र०
११७

सावित्रीप्रतिमांकृत्वाब्रह्मणश्चैवशोभनां सौवर्णींमृण्मयींवापिस्वशक्त्याराैप्यनिर्मितां ब्रह्मस्वरूपनिर्माणंविष्णु
धर्मोत्तरेहितं पद्मपत्रासनस्थश्चब्रह्माकार्यश्चतुर्मुखः पुस्तकंस्वस्तिकंतद्वदक्षमालांकमंडलुं सावित्रीतस्यकर्तव्या
वामोत्संगगतातथा आदित्यवर्णांधर्मज्ञासाक्षसूत्रकरातथेति रक्तवस्त्रयुगंदद्यात्सावित्र्याब्रह्मणः सितं सावि
त्रींब्रह्मणासार्द्धमेवंभक्त्याप्रपूजयेत् गंधैः पुष्पैश्चनैवेद्यै दींपकैर्मोदकैः शुभैः पूर्णकोशातकैः पक्वैः कूष्मांडैः क
र्कटीफलैः नारिकेलैः सखर्जूरैः शाखोटैःपनसैस्तथा धान्याकैर्जीरकैर्हृद्यैर्गुडेनलवणेनच विरूढैःसप्तधान्यैश्च
वंशपात्रप्रकल्पितैःहरिद्रयाकंठसूत्रैःशुभैःकुंकुमकेसरैःअवतारंकरोत्येवंसावित्रीब्रह्मणःप्रिया ॥अवतारमवस्थितां॥
तामर्चयेतमंत्रेणसावित्रींब्राह्मणीस्वयं इतरासांतथास्त्रीणांपुराणोक्तोविधिःस्मृतःउँकारपूर्वकेदेविवीणापुस्तकधा
रिणी वेदमातर्नमस्तुभ्यमवैधव्यंप्रयच्छमे रूपंदेहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिदेहिमे एवंसंपूज्यविधिवज्जागरंतत्र
कारयेत् गीतवाद्यत्रनिर्घोषैर्हृष्टनारीकदंबकैःपुण्याख्यानैश्चविविधैस्तांरात्रिमतिवाहयेत् उत्सवेननयेद्रात्रिंस
वित्र्याश्चकथानकैः ततःप्रभातसमयेरवावभ्युदितेसति सावित्रींब्राह्मणश्रेष्ठसनैवद्यानिवेदयेत् अथसावित्रि
कल्पज्ञेसावित्र्याख्यानवाचके वेदज्ञेतुस्ववृत्तिस्थेदरिद्रेवाकुटुंबिनि मंत्रेणानेनकौंतेयप्रणम्याविधिपूर्वकं दूर्वा
क्षततिलैर्मिश्रापूर्वाशाभिमुखास्थिता शुचिवस्त्रधरेविप्रेउँकारस्वस्तिपूर्वकं सावित्रीयंमयादत्तासहिरण्याहिर
ण्मयी ब्रह्मणःप्रीणनार्थायब्राह्मणप्रतिगृह्यतां एवंदत्वाद्विजेंद्रायसावित्रींतांयुधिष्ठिर नैवेद्यादिचतत्सर्वंब्राह्मण
स्यगृहंनयेत् स्वयंदशपदंगच्छेत्स्ववेश्मततआविशेत् गौरिण्योभोजयेद्भक्त्याहविष्यान्नेनशक्तितः पुष्पैः कुसुम
सिंदूरैस्तालकैः कंठसूत्रकैः वासोभिर्भूषणैर्भक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जिता तथाभुक्ताहविष्यान्नंब्राह्मणैर्बहुभिः सह
विसर्जयेत्ततस्तांचसावित्रीप्रीयतामिति वक्तव्यंब्राह्मणैः सर्वैस्तुष्टैर्भुक्तवरैर्भृशं सावित्रीवरदातुभ्यंसदाभवतु

सुव्रते पुत्रीपुत्रस्तथाभर्त्तापरमायुरनामयः पुत्रपौत्रैश्चसंवद्धंवर्द्धतांतवसत्कुलं व्रतंचसुव्रतंतद्वद्विधिनानेनानिश्चितम्॥

॥ इतिश्रीभविष्योत्तरोक्तप्रौष्ठपद्यांसावित्रीव्रतम् ॥

अस्यामेववारुणव्रतारंभःकार्य्यः तदुक्तं हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ प्रौष्ठपद्यास्तथारभ्यसंपूर्णं शशलक्षणं संपूज्यवरुणंदेवंगंधमाल्यादिसंपदा जलाशयजलेदेवंध्यात्वासंवत्सरावधौ दद्याद्व्रतावसानेतुजल धेनुंद्विजातये छत्रोपानद्युगयुतांवासोयुगविभूषितां प्राप्नोतिलोकंवरुणस्यराज्ञस्तत्रोष्यकालंसुचिरंमनुष्यः मा नुष्यमासाद्यभवत्यरोगोरूपान्वितोवित्तयुतस्तथैव ॥ इतिभाद्रीकृत्यसमाप्तम् ॥

अथास्यांश्रीभागवतपुस्तकदानम् नारदीये प्रौष्ठपद्यांपौर्णमास्यांहेमसिंहासनस्थितं देयंभागवतायेदंद्वि जायप्रीतिपूर्वकं मदनरत्नेमात्स्ये यत्राधिकृत्यगायत्रींवर्ण्यतेधर्मविस्तरः वृत्रासुरवधोपेतं तद्भागवतमुच्यते अष्टादशसहस्राणिपुराणंतत्प्रकीर्तितं लिखित्वातच्चयोदद्याद्धेमसिंहसमन्वितं पौर्णमास्यांप्रौष्ठपद्यांसयातिपरमंप दमिति ॥ अस्यामेवकन्यार्कयुक्तायामयुक्तायामपिप्रपितामहान्परानुत्रीनुद्दिश्यश्राद्धंकुर्यात् ॥

तदुक्तं हेमाद्रौ मार्कंडेयपुराणे नांदीमुखानांकर्तव्यंकन्याराशिगतेरवौ पौर्णमास्यांतुकर्तव्यंवराहवचनंयथेति नांदीमुखत्वंचोक्तंब्राह्मे पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः त्रयोह्यश्रुमुखाश्चैतेपितरःपरिकीर्तिताः तेभ्यःपूर्वे तरयेतेप्रजावंतःसुखैधिताः तेतुनांदीमुखानांदीसमृद्धिरभिधीयते एतच्चनित्यंप्रत्यब्दंकर्तव्यं प्रत्यब्दमित्युक्त त्वात् अत्रमातामहाश्चापिकार्य्याःपूज्यंतेपितरोयत्रतत्रमातामहाअपीतिबौधायनोक्तेः अत्रपितृशब्दस्यजनकपर त्वेनबहुवचनाविरोधनिष्ठायांमातुःश्राद्धेतदापत्तिः इष्टापत्तेः अत्रपिंडपातनिषेधापवादः पौर्णमासीषुसर्वासुवर्ज्जये त्पिंडपातनं वर्जयित्वाप्रौष्ठपदींयथादर्शस्तथैवसेति ॥ निर्णयदीपेगार्ग्योक्तेः अथात्रसपिंडकाभ्युदयिकश्राद्ध

प्रयोगः सचदेशाचारपरिग्रहीतस्वगृह्योक्तविधिना कार्यः ॥ सपिंडकाभ्युदयिकश्राद्धम् ॥

अथप्रयोगः तत्रदक्षिणोत्तरक्रमेणद्वादशस्थानेषुप्रत्येकंआसादितद्रव्यंज्वालितप्रदीपदेशमागत्य आचम्य प्राङ्मुखउदङ्मुखोवाउपविशेत् सव्येनसर्वंकर्तव्यंऋजवएवकुशाः तिलकार्येयवाःकर्तव्या उँअपवित्रःपवित्रोवेत्यादिनापुंडरीकाक्षःपुनात्विति श्राद्धीयवस्तूनिसिंचेत् कुशोदकेन ततःकुशयवजलान्यादाय उँअद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनांअमुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनांतथामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानांतथामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानाममुकगोत्रस्यामुकस्यकर्तव्यामुककर्म्मनिमित्तकमाभ्युदयिकश्राद्धमहंकरिष्ये

इतिसंकल्पंकुर्यात् ॥ ततोगायत्रींदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् ॥

उँअद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः ॥ इतिकुशत्रयरूपंपवित्रमासनं दक्षिणतः आरभ्यउत्सृजेत् एवंयथोत्तरं उँअद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः उँअद्यामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः उँमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धइदमासनंतेनमः एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यामासनंदद्यात् ततः उँअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धइदमासनंतेनमः एवंपितामहप्रपितामहयोरपि उँमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिश्राद्धइदमासनंतेनमः एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोरपि ततः आवाहनं उँविश्वान्देवानहमावाहयिष्यइत्युक्त्वा

उमामाहेश्वरंचैवसौवर्णंप्रतिमाद्वयं संपादनीयंयत्नेनराजतंवामनोहरं पलाद्र्द्धंप्रकर्तव्यंप्रतिमाद्वयमुत्तमं
अधिकंचेद्यथाशक्तिकर्तव्यमितियत्नतः सौवर्णंराजतंवापिताम्रंवाकलशोत्तमं संपाद्यतंप्रयत्नेनप्रयतोव्रततत्प
रः ततःसदर्भेयुंजीतवस्त्रयुग्माऽर्चितंशुभं पृथक्पृथक्स्थापनीयंकलशेप्रतिमाद्वयं आपोहिष्ठादिभिर्मंत्रैस्तथा
त्रैयंबकैरपि अभिषिच्यप्रयत्नेनपूजयेत्प्रतिमाद्वयं ततःप्रयत्नतोगच्छेदलंकृतशिवालयं शिवस्थानंततःकु
र्यात्तोरणाद्यैरलंकृतं ततःषोडशपत्रेब्जेबहिरंतश्चतुर्गुणे अलंकृतैः स्वस्तिकाद्यैः स्थापयेत्कलशंनवं ध्या
येत्ततोमहादेवमुमादेहार्द्धधारिणं मुक्तामालाहारनागदुकूलपरिवेष्टितं पंचाननमुमाकांतमनलेंदुरवीक्षणं चंद्रा
र्द्धशेखरंत्र्यक्षंजटामुकुटमंडितं त्रिपुंड्ररेखाविलसद्भालभागमनामयं भस्मोद्धूलितसर्वांगंरुद्राक्षाभरणान्वितं मं
दस्मितमनाधारमाधारंजगतांप्रभुम् देवैरनंतैरनिशंस्तूयमानमनेकधा देवात्मकंदेववंद्यंविष्णुब्रह्मादिवंदितम्
विष्णुनीराजितारक्तपादपंकजमुत्तमं अप्रतिद्वंद्वमद्वंद्वंसर्ववृंदारकार्चितं सर्वोत्तममनाद्यंतंसर्वदेवनिषेवितं ऋतंशु
द्धंपरंब्रह्मपुरुषंकृष्णपिंगलं ऊर्द्ध्वकेशंविरूपाक्षंविश्वरूपंचिदात्मकं निष्कलंनिर्गुणंशांतंनिरवद्यंनिरंजनं अप्र
मेयंजगन्मध्येसृष्टिसंहारकारकं विश्वबाहुंविश्वपादंविश्वाक्षंविश्वसंभवं विश्वंनारायणाराध्यमक्षरंपरमंपदं वि
श्वतःपरमंनित्यंविश्वस्येशमनामयं एवंध्यात्वामहादेवंसर्वदेवोत्तमोत्तमं ध्यायेत्ततःपरंगौरीमाद्यविद्यामनामयां
लक्ष्मीसेवितपादाब्जांशचीसेवितपादुकां सरस्वत्यादिभिर्नित्यंस्तूयमानपदांबुजां अधरीकृतबिंबाधरीभूतपक्वबिं
वफलामुमां मुखकांतिकलोपेतपूर्णचंद्रामनामयां तिरस्कृतालिमालानामलकावलिभिःसदा पीनवक्षोजानि
र्द्धूतचक्रवाकवरांगनां नित्यंतिरस्कृताभोज्यनयनाभ्यामनिंदितां सीताबाधीकृताशेषकामभल्लामहर्निशं भ्रूकु
टयूर्द्धीकृताशेषकामचापमनाकुलां बाहुनालकलोद्भूतहेमनालांविलासिनीं रोमावलीतिरोभूतभ्रमद्भ्रमरजामिकां ना

भिरंध्रतिरोद्धृतघनावर्त्ताग्रवर्त्तुलां ऊरुयुग्मतिरोभूतरंभास्तंभांशुभावहां पादयुग्मतिरोद्भूतानिर्जितारुणपंकजां ब्रह्मेंद्रोपेंद्रजननीं महेशार्द्धांगभागिनीं महेशाश्लिष्टवामांगांवरदाभयदांसदां प्रसन्नवदनांशांतांस्मितपूर्वाभिभाषिणीं पूर्णचंद्रदुकूलाढ्यांजनाभरणभूषितां स्तूयमानांसदादेवैर्यज्ञैर्दानैश्चकोटिशः एवंध्यात्वाततः सम्यगुपचारान्प्रकल्पयेत् ततः पुष्पाणिसंगृह्यशिवमावाहयेच्छिवां अथावाहनं महादेवदयासिंधोविष्णुब्रह्मादिवंदित आवाहयामिदेवत्वांप्रसीदपरमेश्वर लक्ष्म्यादिदेववनितापरिसेवितुपादके आवाहयामिदेवित्वांप्रसीदपरमेश्वरि इत्यावाहनं १ गृहाणसोमविश्वात्मन्नासनंरत्ननिर्मितं अनंतासनविश्वेशकरुणासागरप्रभो उमेसोमधराश्लिष्टेसोमार्द्धकृतशेखरे नानारत्नसमाकीर्णमासनंपरिगृह्यतां। इत्यासनं २ पाद्यंगृहाणगौरीशहेमपात्रस्थितंशुचिगृहाणदेविपाद्यंत्वंवेदवेदांतसंस्तुते इतिपाद्यं ३ अर्घ्यंगृहाणदेवेशसपुष्पगंधसंयुतं शिवानंतगुणग्रामसर्वाभीष्टफलप्रद गृहाणार्घ्यंशिवेनित्येसर्वावयवशोभने शिवप्रियेशिवाकारेनित्यंभक्तवरप्रदे इत्यर्घ्यं ४ गृहाणाचमनंशंभोशुचिभूतंशुचिप्रिय गृहाणाचमनंदेविशुचिभूतेशुचिप्रिये इत्याचमनं ५ मधुपर्कंगृहाणेशसर्वदामधुपर्कद मधुपर्कप्रदानेनप्रीतोभवमहेश्वर मधुपर्कमिदंदेविस्वीकुरुप्रियशंकरे मधुपर्कप्रदानेनसुप्रीताभवशोभने इतिमधुपर्कं ६ शंभोपंचामृतंस्नानंस्वीकुरुष्वकृपानिधे सर्वतीर्थमयंनित्यंस्नानंशासनपावन शिवपंचामृतंस्नानंस्वीकुरुष्वशिवप्रियेश्रेष्ठतीर्थोत्तमेशुद्धेतीर्थराजानिषेविते इतिपंचामृतस्नानं ७ शंभोशुद्धोदकस्नानंस्वीकुरुष्वसुरोत्तम प्रसीदपरयाभक्त्यापाहिमांकरुणानिधे शिवेशुद्धोदकस्नानंस्वीकुरुष्वाशिवप्रिये प्रसीददेविदीनंत्वंपाहिमांशरणागतं इतिशुद्धोदकस्नानं ८ सोत्तरीयंगृहाणेदंदुकूलंशंकरप्रिये प्रसीदपाहिमांदीनमनन्यशरणंशिवे इतिवस्त्रं ९ उपवीतंगृहाणेशशंभोसर्वामरोत्तम उपवीतंगृहाणेशिशिवसांश्लिष्टविग्रहे इतियज्ञोपवीतं १०गृहाणचंदनंदिव्यंगंधाढ्येनविराजितं

प्रसीदपार्वतीनाथशरणागतवत्सल गृहाणचंदनंदेविवालचंद्रविराजितं विश्वंविश्वात्मिकेपाहिविश्वनाथप्रियेसदा इतिगंधं ११ गृहाणाभरणानीशनिराशानियमाश्रय विश्वाभरणविश्वेश रत्नाभरणभूषित गृहाणाभरणान्यंवेसर्वाभरणभूषिते सर्वप्रियेजगद्वंद्येजगदानंददेशिवेइत्याभरणं १२ गृहाणविल्वपत्राणिसपुष्पाणिमहेश्वर सुगंधीनिनवानीशशिवत्वंकुसुमप्रिय गृहाणविल्वपुष्पाणिसामोदानिशिवप्रिये सुगंधविल्वमंदारमालिकासमलंकृते इति पुष्पाविल्वपत्राणि १३ दशांगंगुग्गुलंधूपंनानागंधमनोहरं गृहाणभक्तवरदेलक्ष्मीदेव्याधिवंदितेइतिधूपम् १४कार्पासवर्त्तिसंयुक्तंगोघृतेनप्रदीपितं गृहाणत्वंतसूर्याग्निचंद्रप्रभनमोस्तुते आज्यंत्रिवर्तिविस्फूर्त्तिदीपमीशानवल्लभे गृहाणचंद्रसूर्याग्निमंडलाधिकसुप्रभे इतिदीपम् १५ शंभोगोघृतसंयुक्तंपरमान्नंमनोहरंसशर्करंगृहाणांबेपरमानंददायिनि इतिनैवेद्यम् १६ शंभोगृहाणगंधाढ्यमिदमाचमनीयकं शुद्धशुद्धिप्रदेदेविशिवभूपितविग्रहे इत्याचमनीयं १७ शंभोगृहाणतांबूलमेलाकर्पूरसंयुतं प्रसीदभगवन्शंभो सर्वज्ञामितविक्रम शिवेगृहाणतांबूलं क्रमुकादिफलान्वितं प्रसीदसुस्मितेदेविसोमलिंगार्द्धविग्रहे इतितांबूलं १८ गृहाणपरमेशानसरत्नेछत्रचामरे दर्पणंव्यजनंत्वीशसर्वदुःखविनाशन गृहाणोमेसुराराध्येसरत्नेछत्रचामरे दर्पणंव्यजनंचाद्येविद्याधारेनमोस्तुते इतिछत्रचामरादि १९ प्रदक्षिणनमस्कारान्गृहाणपरमेश्वर नर्तनंचमहादेविशिवमाद्यप्रियेशिवे इतिप्रदक्षिणनमस्काराः २० एवंप्रयत्नतःकार्यंशिवयोःपूजनंशिवं शिवानीचप्रयत्नेनपूर्वोक्तमपिपूजनं उक्तमंत्रंसमुच्चार्ययथापूर्वंयथाक्रमं शिवायनमःशिवंपूजयामि आवाहंतीतिमंत्रस्तुभवान्याःपरिकीर्त्तितः कपर्दिनेनमःकपर्दंपूजयामि भाललोचनायनमः भालंपूजयामि सोमसूर्य्याग्निलोचनायनमः नेत्राणिपूजयामि सुश्रोत्रायनमः श्रोत्राणिपूजयामि घ्राणगंधायनमः घ्राणानिपूजयामि स्मृतिदंतायनमः दंतान्पूजयामि श्रुतिजिव्हायनमः जिव्हापूजयामि कंठक

पोलायनमः कपोलानिपूजयामि ज्ञानोष्ठायनमःओष्ठान्पूजयामि नीलकंठायनमः कंठान्पूजयामि भूरिव
वक्षसेनमः वक्षांसिपूजयामि हिरण्यवाहवेनमः वाहून्पूजयामि विश्वोदरायनमः जठरंपूजयामि विश्वनखाय
नमः नखान्पूजयामि सर्वात्मकायनमः सर्वांगंपूजयामिनमः ॥ अथगौर्याः ॥ शिवायैनमः शिरःपूजया
मि पृथुवेण्यैनमः वेणींपूजयामि सीमंतराजितायैनमः सीमंतपूजयामि कुंकुमभालायैनमः भालंपूजयामि
सोमसूर्याग्निलोचनायैनमः लोचनानिपूजयामि श्रुतिश्रोत्रायैनमः श्रोत्राणिपूजयामि गंधप्रियायैनमः घ्राणंपूज
यामि सुभगकपोलायैनमः कपोलौपूजयामि कोमलदंतायैनमः दंतान्पूजयामि विद्याजिव्हायैनमः जिव्हां
जयामि विंबोष्ठायैनमः ओष्ठौपूजयामि घृतकंठायैनमः कंठपूजयामि पृथुलकुचायैनमः कुचौपूजयामि विश्वगर्भा
यैनमः उदरंपूजयामि शुभकट्यैनमः कटिंपूजयामि दिव्योरुदेशायैनमः ऊरूपूजयामि वृत्तजंघायैनमः जंघा
युगंपूजयामि लक्ष्मीसेवितपादायैनमः पादौपूजयामि महेश्वरप्रियायैनमः नखान्पूजयामि शोभन
विग्रहायैनमः सर्वांगंपूजयामि अंगपूजांसमाप्यैवंडोरकंतुविसर्जयेत् प्रत्येकंग्रंथिपुस्वच्छैःस्वच्छैर्विल्वदलादि
भिः प्रथमग्रंथिमारभ्य नमःसोमेतिमंत्रतः यथाक्रमेणसंपूज्यततोधार्य्यंतुडोरकं तत्रोपचाराः सर्वेपि तेनमं
त्रेणसादरं व्रतिभिर्यत्नतःकार्य्यंकुंकुमाक्तंतुडोरकं ततःपंचदशप्रस्थगोधूमास्तंडुलाश्चवाउपायनार्थमानेयाः
शुद्धाःकीटाद्यदूषिताः यद्वापंचदशाज्याक्तागोधूमाधूपमंडकाः ततःशिवैकशरणाःशैवाःशिवव्रतप्रियाःपूजनीयाः
प्रयत्नेनगंधपुष्पादिभिः क्रमात् ततःसवस्त्रंकलशंशिवयोःप्रतिमाद्वयं शैवायदेययत्नेनसुवर्णपलसंयुतं आ
दावुपायनंदत्वादेवमेतदतःपरं उपायनस्यमंत्रोपिवक्ष्येतत्रविशेषतः उमेशःप्रतिगृह्णातिउमेशोवैददातिच उ
मेशस्तारकोभाभ्यामुमेशायनमोनमः अमुंमंत्रंसमुच्चार्य्यदत्वोपायनमेवच तथाशैवाःप्रयत्नेन भोजनीया

पोलायनमः कपोलानिपूजयामि ज्ञानोष्ठायनमःओष्ठान्पूजयामि नीलकंठायनमः कंठान्पूजयामि भूरिव
वक्षसेनमः वक्षांसिपूजयामि हिरण्यवाहवेनमः वाहून्पूजयामि विश्वोदरायनमः जठरंपूजयामि विश्वनखाय
नमः नखान्पूजयामि सर्वात्मकायनमः सर्वांगंपूजयामिनमः ॥ अथगौर्य्याः ॥ शिवायैनमः शिरःपूजया
मि पृथुवेण्यैनमः वेणींपूजयामि सीमंतराजितायैनमः सीमंतंपूजयामि कुंकुमभालायैनमः भालंपूजयामि
सोमसूर्याग्निलोचनायैनमः लोचनानिपूजयामि श्रुतिश्रोत्रायैनमः श्रोत्राणिपूजयामि गंधप्रियायैनमः घ्राणंपूज
यामि सुभगकपोलायैनमः कपोलौपूजयामि कोमलदंतायैनमः दंतान्पूजयामि विद्याजिव्हायैनमः जिव्हां
जयामि विंबोष्ठायैनमः ओष्ठौपूजयामि घृतकंठायैनमः कंठंपूजयामि पृथुलकुचायैनमः कुचौपूजयामि विश्वगर्भा
यैनमः उदरंपूजयामि शुभकट्यैनमः कटिंपूजयामि दिव्योरुदेशायैनमः ऊरूपूजयामि वृत्तजंघायैनमः जंघा
युगंपूजयामि लक्ष्मीसेवितपादायैनमः पादौपूजयामि महेश्वरप्रियायैनमः नखान्पूजयामि शोभन
विग्रहायैनमः सर्वांगंपूजयामि अंगपूजांसमाप्यैवंडोरकंतुविसर्जयेत् प्रत्येकंग्रंथिषुस्वच्छैःस्वच्छैर्विल्वदलादि
भिः प्रथमग्रंथिमारभ्य नमःसोमेतिमंत्रतः यथाक्रमेणसंपूज्यततोधार्य्यंतुडोरकं तत्रोपचाराः सर्वेपि तेनमं
त्रेणसादरं व्रतिभिर्यत्नतःकार्य्यंकुंकुमाक्तंतुडोरकं ततःपंचदशप्रस्थगोधूमास्तंडुलाश्चवाउपायनार्थमानेयाः
शुद्धाःकीटाद्यदूषिताः यद्वापंचदशाज्याक्तागोधूमाधूपमंडकाः ततःशिवैकशरणाःशैवाः शिवव्रतप्रियाःपूजनीयाः
प्रयत्नेनगंधपुष्पादिभिः क्रमात् ततःसवस्त्रंकलशंशिवयोःप्रतिमाद्वयं शैवायदेयंयत्नेनसुवर्णपलसंयुतं आ
दावुपायनंदत्वादेवमेतदतःपरं उपायनस्यमंत्रोपिवक्ष्येतत्रविशेषतः उमेशःप्रतिगृह्णातिउमेशोवैददातिच उ
मेशस्तारकोभाभ्यामुमेशायनमोनमः अमुंमंत्रसमुच्चार्य्यदत्वोपायनमेवच तथाशैवाःप्रयत्नेन भोजनीया

जनंनिक्ष्वतेनमः इतितात्पिंडोपरिदद्यात् ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यां तथा ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्
नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेप्रत्यवनेनिक्ष्वतेनमःइत्युपरिदद्यात् एवमेवतत्तत्पिंडोपरिपितामहादिपंचभ्योदद्यात् ततो
नीवींविस्रंस्याचम्यहारिंस्मृत्वासूत्राण्यादाय ॐनमोवोमातरोरसायनमोवोमातरो मन्यवेनमोवोमातरोनमोवोमा
तरोगृहान्नोमातरोदत्तसतोवोमातरोद्वेष्मः एतद्वासः ॥ इतिमात्रादिपिंडत्रयोपरिप्रत्येकंसूत्रंदद्यात् ततः न-
मोवः पितरइत्यनेनमंत्रेणपित्रादिपिंडषट्कोपरिप्रत्येकंसूत्रंदद्यात् ततःकुशजलान्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रेमातर
मुकदेविनांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेपिंडेएतत्तेवासोनमः ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीएवंपितामहादीनांपंचानांसूत्र
मुत्सृजेत् ततोगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानिप्रत्येकंपिंडमभ्यर्च्य ॐशिवाआपः संत्वितिजलं ॐसौमनस्यमस्त्व
तिपुष्पाणि ॐअक्षतंचारिष्टमास्त्वितितंडुलान्प्रत्येकंपात्रेषुनिक्षिप्य कुशादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रायामातु
रमुकदेव्यानांदीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धदत्तैतदन्नपानादिभिःप्रीयतां इत्यक्षय्योदकंदद्यात् एवंपितामह्याः प्र-
पितामह्याश्चाक्षय्योदकं ॐअद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्म्मणोनांदीमुखस्याभ्युदयिकश्राद्धदत्तैतदन्नपानादिभिः
प्रीयतांइतीपित्रे एवंपितामहादिपंचभ्योक्षय्योदकंदद्यात् ॥ ततः ॐअघोरामातरःसंत्वितिमातृपिंडोपरिपूर्वाग्रां
जलधारांदद्यात् एवंपितामहीप्रपितामह्योः ततॐअघोराः पितरः संत्वितिपित्रादिपिंडषट्कोपरिजलधारांदद्यात्-
ततॐगोत्रंनोवर्द्धतांदातारोनोभिवर्द्धतांवेदाः संततिरेवच श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्त्विति अन्नंचनोवहुभवे
दतिथींश्चलभेमहि याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसंतुइत्याशीःप्रार्थयन् सपवित्रकुश-
त्रयाणिप्रत्येकमात्रादिपिंडत्रयेमातामहादिपिंडत्रयेदत्वा ॐऊर्जंवहंतिरमृतंघृतंपयः कीलालंपरिश्रुतं स्वधास्थ
तर्पयतमेमातॄः इतिमात्रादिपिंडोपरिदाक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ततस्तथैव ऊर्जंवहंतिरमृतंघृतंपयःकीलालंप

रिश्रुतं स्वधास्थतर्पयतमेपित्हन् इतिपित्रादिपिंडषट्कोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ततः पिंडमाघ्रायोत्था
प्यपिंडाधारकुशान्नुलमुकंचवन्हौक्षिपेत् अर्घपात्राण्युत्तानीकृत्यदक्षिणांदद्यात् दक्षिणाद्रव्यंचफलमूलेफलंमूलंवा प्र
ब्र०र० त्येकंतत्रक्रमः ऊंमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युद यिकश्राद्ध
भाद्र० संवधिनांविश्वेषांदेवानांकृतेतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांदातुमह
१२१ मुत्सृजेत् एवंपित्रादिश्राद्धसंवंधिदेवताश्राद्धदक्षिणांमातामहादिश्राद्धसंवंधिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॥
ऊंमद्यामुकगोत्रायामातुरमुकदेव्यानांदमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेइ
त्यादि अद्यामुककगोत्रस्यपितुरमुकशर्म्मणोनांदीमुखस्यकृतैतदाभ्युदायिकश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ऊंवाजेवा
जेइत्यादिनामात्रादिविसर्जनं विश्वेदेवाप्रीयंतामितिदेवाविसर्जनं ततः ऊंदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् दीपनिर्वापण
म् श्राद्धीयद्रव्यप्रतिपत्तिः ॥ इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः

अथसंकल्पश्राद्धमपरशाखायाम् मध्यान्हस्नानंविधाय संध्यांकृत्वा तर्पणंविधाय ॥ श्राद्धस्थलेगत्वा
दीपंप्रज्वाल्यआचम्य शुक्लांवरधरंविष्णुंमितिविष्णुंनमस्कृत्य यंब्रह्मवेदांतविदोवदंतिपरंप्रधानंपुरुषंतथान्ये वि
श्वोद्गतेः कारणमीश्वरंवा तस्मैनमोविघ्नविनाशनाय अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरैरपि सर्वविघ्नछिदेतस्मै
गणाधिपतयेनमः स्ववामभागेकर्मपात्रपूरणं भूमौशंखचक्रेलिखित्वा आसनं आसनेपात्रं पात्रे पवित्रं
ऊंपवित्रेस्थेवैष्णव्यौसवितुर्वः प्रसवउत्पुनाम्यछिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः शन्नोदेवीतिजलं ॥ ऊंश
न्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतयेशंयोरभिस्रवंतुनः ऊंयवोसीतियवान् ॥ ऊंयवोसियवयास्मद्द्वेषो
यवयारातीदिवेत्वातरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वाशुंधंताल्लोकाःपितृपदनाःपितृपदनमासीद ॥ तिलोसीतितिलान् ति

लोसिसोमदेवत्योगोसवोदेवनिर्मितः प्रत्नमद्भिःपृक्तः स्वधयापितृंल्लोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा गंधपत्रिकाक्षता
दितूष्णींनिक्षिप्य तेनजलेन आत्मानं प्रोक्ष्यंसंकल्पश्राद्धसामग्रीःसंप्रोक्ष्य प्राणानायम्य पुंडरीकाक्षस्मरण
विधाय अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरः शुचिः ॐपुंडरीका
क्षायनमः ॐदेवताभ्यः पितृभ्यश्चमहयोगिभ्यएवच नमः स्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः ३ सप्तव्याधा
दशार्णेषुमृगाः कालंजरेगिरौ चक्रवाकाःशरद्वीपे हंसाः सरसिमानसे तेपिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेद
पारगाः प्रस्थितादीर्घमध्वानंयूयंकिमवसीदथ श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं मनसाचापितृन्ध्यात्वा
संकल्पश्राद्धमारभेत् अपसव्यं ॐसोमस्यनीवीरसिविष्णोशर्मासिशर्मयजमानस्येंद्रस्ययोनिरसिसुसास्यकृधिइ
तिवाकटयांनीवीबंधनं अग्निष्वाताः पितृगणाः प्राचींरक्षंतुमेदिशं तथाबर्हिषदःपांतु याम्यांयेपितरःस्थि
ताः प्रतीचीमाज्यापाःपांतु उदीचीमपिसोमपाः रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्ते
षांयमोरक्षांकरोतुमे तिलारक्षंतुदितिजान्दर्भारक्षंतुराक्षसान् पंक्तिवैश्रोत्रियोरक्षेदतिथिः सर्वरक्षकः सव्यं
ॐयद्देवादेवहेडनंदेवासश्चकृमावयं अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः यदिदिवायदिनक्तमेनांसि
चकृमावयं वायुर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः २ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांसिचकृमावयं सूर्योमा
तस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः गायत्र्याःशूद्रादिदृष्टिदोषनिपातात्पाकादीनांपवित्रतास्तु प्रतिज्ञा ॐविष्णु
३ इत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य अपसव्यं अमुकनामसंवत्सरेअमुकायनेअमुकऋतौअमुकमासेअमुकपक्षेअमुक
तिथौअमुकगोत्राणांअस्मत्पितृपितामहानांअमुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांतथाअमुक गोत्रा
णांअस्मत्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां अमुकस

ज्ञकाविश्वेदेवपूर्वकंसंकल्पश्राद्धंकरिष्ये उँ।कुरुष्व ॥ सव्यम् विश्वेदेवाआसनं यवजलकुशद्वयंगृहीत्वा
अद्येह- अमुकगोत्रपित्रादित्रयश्राद्धसंवंधिनांतथामुकगोत्रमातामहादित्रयश्राद्धसंवंधिनां पूरूरवोमाद्रवसंज्ञ
कानांविश्वेषांदेवानांइदमासनमस्तु उँभूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतांआस्ये ॥ अपसव्यम् तिलमोटकजलं
गृहीत्वा अद्येहामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामह।नाममुकशर्मणांसपत्नीकानां वसुरुद्रादित्य
स्वरूपाणांसंकल्पश्राद्धेइदमासनमस्तु उँभूर्भुव स्वः इदमासनमास्यतांआस्ये ॥ अद्येह अमुकगोत्राणाम
स्मत्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांइदमासनमस्तु उँ
भूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतां आस्ये सव्यं विश्वेदेवार्चनविधौअत्र २ सुगंध नमोस्त्वनंतायेतिपूजनंधूपदीपौ ॥
यवकुशानादाय. अद्ये- अमुकगोत्रपित्रादित्रयः श्राद्धसंवंधिनः तथा अमुकगोत्रमातामहादित्रयश्राद्धसं
वंधिनः विश्वेदेवार्चनविधौ इमानिगंधाक्षतपुष्पधूपदीपादीनिनिधायविभागंवोनमः स्वाहा विश्वेदेवार्च
नविधेः सर्वंपरिपूर्णम् ॥
अपसव्यं अत्र २ सुगंध पितृभ्योपिपूजनं धूपदीपौतिल।मोटकं अद्येह-अमुकगोत्रा अस्मत्पितृपि
तामहप्रपितामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीकावसुरुद्रादित्यस्वरूपाः तथा अमुकगोत्रा अस्मत्मा-
तामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीकावसुरुद्रादित्यस्वरूपाः अर्चनविधौ-
इमानिगंधाक्षतपुष्पधूपदीपादियथाविभागशः स्वधा ॥ सव्यं अर्चनविधेः सर्वंपरिपूर्णमस्तु अस्तुपरि
पूर्णं गंधादिदानाचमनेस्वयंवाचमेत् परिवेषणार्थंभस्मनारेखाकरणं यथाचक्रायुधोविष्णुस्त्रैलोक्यंपरिरक्षति
एवंमांमंडभस्माकसर्वभूतानिरक्षतु पत्रावालिः संस्थाप्य ॥

मल्लिकामालतीचैत्यादि यज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपुष्पांजलिः नमःसर्वहितार्थायजगदाधारवक्षसे सर्गास्थि
त्यंतरूपायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इतिपुनरर्घ्यंदत्वा प्रार्थना अनंतकामान्मेदेहिपुत्रपौत्रविवर्द्धन अनंतः सर्वकामा
नामधिपः सर्वकामदः व्रतेनानेनसुप्रीतोभवत्विहसदामम अनंतायनमस्तुभ्यंसहस्रशिरसेनमः नमोस्तुपद्मना
भायनागाधिपतयेनमः अनंतसंसारमहासमुद्रेमग्नंहिमामुद्धरवासुदेव अनंतरूपेविनियोजयस्वअनंतसूत्रायनमो
नमस्ते इत्यनंतसूत्रनमस्कारः अनंतकामदंदेवंसर्वकामफलप्रदं अनंतडोररूपेणपुत्रपौत्रप्रवर्द्धन नमस्तेदेव
देवेशनमस्तेधरणीधर सूत्रग्रंथिषुसंस्थायअनंतायनमोनमः अथसूत्रग्रहणं संसारगह्वरगुहासुसुखंवि
हर्तुंवांछंतियेकुरुकुलोद्भवशुद्धसत्वाः संपूज्यचत्रिभुवनेशमनंतरूपंबध्नंतिदक्षिणकरेवरडोरकंते इतिनूतना
नंतसूत्रधारणं अथजीर्णानंतसूत्रविसर्जनम् संवत्सरकृतांपूजांसंपाद्यविधिवन्मम व्रजेदानींसुरश्रेष्ठत्वमनंत
फलप्रद तस्यांपिषोडशोपचारपूजार्घ्यः पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेद्विष्णुरूपिणं पूजयित्वाहरिंदेवमाचार्यंपू
जयेत्ततः परिधायसपत्नीकंवस्त्रालंकारभूषणैः मंत्रैःसंपूज्यविधिवद्धेनुंदद्यात्प्रयत्नतः सुरभीवैष्णवीमा
तानित्यंविष्णुपदेस्थिता ग्रासंगृहाणमयादत्तंगोमातस्त्रातुमर्हसि गावोममाग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गा
वोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं मंत्रेणानेनसंपूज्यआचार्यायनिवेदयेत् गोदानस्यप्रतिष्ठार्थं स्वर्णंदद्या
द्यथाविधि ततश्चामंत्रितान्विप्रान्पूर्वेद्युश्चचतुर्दश वस्त्रोपवीतैसंपूज्यभोजयेदन्नविस्तरैः ततस्तुदक्षिणां
तेभ्योवित्तशाठ्यविवर्जितः स्वशक्त्यादक्षिणांदद्यादाचार्यंचक्षमापयेत् क्रियाहीनंभक्तिहीनंद्रव्यहीनंतथै
वच मंत्रहीनंपठेत्पश्चात्व्रतसंपूर्तिहेतवे अनंतसंसारमहासमुद्रे अनंतरूपायनमोनमस्ते इत्यनंतंविसृज्या
थब्राह्मणांश्चतथैवच दीनांधकृपणेभ्यश्चदद्यादन्नादिकंधनं यथोपपन्नंभोक्तव्यंकृत्वामानसमव्ययं आच

म्यचशुचिर्भूत्वाध्ययेद्विष्णुंचतद्दिने एवंकृतेनृपश्रेष्ठकर्मणाचजनार्दनः अनंतरूपीभगवान्तुष्टोभवतिसर्वदा
व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकंव्रजेन्नरः ३ इतिसोद्यापनं प्रातिवर्षमनंतपूजनम् ॥ अथकथा ॥ भविष्योत्तो
युधिष्ठिरउवाच अहंदुःखीहसंजातोभ्रातृभिःसहकेशव कथंमुक्तिर्भवेदास्माकमनंतादुःखसागरात् कंदेवंपूजयि
त्वावैप्राप्स्यामोराज्यमुत्तमं अथवाकिंव्रतंकृत्वात्वत्प्रसादाद्भवीहिनः श्रीकृष्णउवाच अनंतव्रतमस्त्यन्यत्सि
थावस्यांयुधिष्ठिर सर्वपापहरंन्दृणांस्त्रीणांचैवयुधिष्ठिर शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेभवेत् तस्यानुष्ठानमा
त्रेणसर्वपापंव्यपोहति युधिष्ठिरउवाच कृष्णकोयमनंतेतिप्रोच्यतेयस्त्वया विभो किंशेषनागआहोस्विदनं
तस्तक्षकःस्मृतः परमात्माथवानंतउताहोब्रह्मगीयते कएषोनंतसंज्ञोवैतथ्यंमेब्रूहिकेशव श्रीकृष्णउवाच
अनंतइत्यहंपार्थममरूपंनिबोधतत् आदित्यादिग्रहात्मायोयःकालउपपद्यते लवकाष्ठामुहूर्तादिदिनरात्रिस्वरूप
वान् पक्षमासर्तुवर्षाणियुगकालव्यवस्थया योयंकालोमयाख्यातःसोनंतइतिकीर्त्यते सोहंकालोवतीर्णो
त्रभूभारोत्तारणायच दानवानांवधार्थायसाधूनांपालनायच अनादिमध्यपर्यंतं कृष्णविष्णुहरिंशिवं वै
कुंठभास्करंसोमंसर्वव्यापिनमीश्वरं विश्वरूपंमहाकालंसृष्टिसंहारकारकं प्रत्ययार्थंमयारूपंफाल्गुणायप्रदर्शि
तं पूर्वमेवमहाबाहो योगिध्येयमनुत्तमं विश्वरूपमनंतंचयस्मिन्निंद्राश्चतुर्दश वसवोष्टौतथादित्या रुद्रा
एकादशस्मृताः सप्तर्षयःसमुद्राश्चपर्वताःसरितोद्रुमाः नक्षत्राणिदिशोभूमिः पातालंभूर्भुवादिकं माकुरुष्व
त्रसंदेहंसोहंपार्थनसंशयः युधिष्ठिरउवाच अनंतव्रतमाहात्म्यंविधिंवदविदांवर किंपुण्यंकिंफलंचास्यअनुष्ठा
नवतांनृणां केनचादौपुराचीर्णंमर्त्येकेनप्रकाशितं एवंसविस्तरंकृत्वाब्रूह्यनंतव्रतंमम कृष्णउवाच आसी
त्पुराकृतयुगे सुमंतु र्नामवैद्विजः वसिष्ठगोत्रेचोत्पन्नःसुरूपांचभृगोःसुतां शीलानाम्नींचोपयेमेवेदोक्तविधिना

नृप तस्याः कालेनसंजातादुहितानंतलक्षणा शीलानाम्नीसुशीलासावर्धतीपितृवेश्मनि माताचतस्याःका
लेनज्वरदाहेनपीडिता विननाशनदीतीरेययौस्वर्गंपतिव्रता सुमंतुस्तुततोन्यांवैधर्मपुंसःसुतांपुनः उपयेमेवि
धानेनदुःशीलांनामनामतः दुःशीलाकर्कशाचंडीनित्यंकलहकारिणी सापिशीलापितुर्गेहेगृहार्चनपराबभौ
कुड्यस्तंभगृहद्वारदेहलीतोरणादिकं वर्णकैश्चित्रमकरोन्नीलपीतासितासितैः स्वस्तिकैःपद्मकैश्चैवशर्चयंतीपुनः
पुनः ततःकालेबहुगतेकौमारवशवर्तिनी पित्राद्दृष्टातदातेनस्त्रीचिह्नायौवनेस्थिता कस्मैदेयामयाशीलाविचार्यैवं
तिसदुःखितः एतस्मिन्नेवकालेतुमुनिर्वेदविदांवरः कन्यार्थीचागतः श्रीमान्कौडिन्योनामनामतः उवाचरूप
संपन्नांत्वदीयांतनयांवृणे पितादयौद्विजेंद्रायकौडिन्यायशुभेदिने स्वगृह्योक्तविधानेनविवाहमकरोत्तदा निव
र्त्यौद्वाहिकंसर्वंकर्कशांप्रोक्तवांस्तदा किंचिदाद्यादिकंदेयंजामातुःपरितोषिणं तच्छ्रुत्वाकर्कशाक्रुद्धाप्रोत्सार्यगृह
मंडलं पेटायांप्रस्थरंवद्ध्वास्वगृहंगम्यतामिति भोज्यावशिष्टचूर्णेनपाथेयंचचकारसा कौडिन्योपिविवाह्यैनांप
थिगच्छन्शनैःशनैःशीलांसुमंतुरादायनवोढांगोरथेनवै मध्याह्नेभोजवेलायांसमुत्तीर्य्यसरित्तटे ददर्शशीलास्त्रीणां
तुसमूहंरक्तवाससां चतुर्दश्यांतदापार्थस्वर्चयंतजनार्दनं उपगम्यशनैःशीलापप्रच्छस्त्रीकदंबकं आर्य्याःकिमेत
न्मेब्रूतकिंनामव्रतमीदृशं ताऊचुर्योषितस्तांवै शीलांशीलविभूषणां अनंतव्रतमेतद्धिव्रतेनंतःप्रपूज्यते साब्रवीदह
मप्येतत्करिष्येव्रतमुत्तमं विधानंकीदृशंतत्रकिंदानंकोत्रपूज्यते स्त्रियऊचुः शीलेसदन्नप्रस्थस्यपुंनाम्नःसंस्कृत
स्यच अर्धंविप्रायदातव्यमर्द्धमात्मनिभोजनं शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः कर्तव्यंसत्सरित्तीरेवि
धिनानेनभामिनि स्नात्वानंतंसमभ्यर्च्यमंडलेधूपदीपकैः पुष्पैर्गंधैश्चनैवेद्यैःपीतरक्तैश्चतुःसमैः॥ चतुःसमैःपरिभा
षोक्तगंधद्रव्यैः॥तस्याग्रतोदृढंसूत्रंकुंकुमाक्तंसडोरकं चतुर्दशग्रंथियुतंवामेकरतलेन्यसेत् अनंतसंसारमहासमुद्रे

मग्नंहिमामुद्धरवासुदेव अनंतरूपेविनियोजयस्व अनंतसूत्रायनमोनमस्ते अनेनडोरकंवद्ध्वाभोक्तव्यंस्वस्थमा
नसैःध्यात्वानारायणंदेवमनंतंविश्वरूपिणं भुक्त्वाचांतेव्रजेद्वेश्मभद्रंप्रोक्तमिदंव्रतम् कृष्णउवाच एवमाकर्ण्यराजे
न्द्रप्रहृष्टेनांतरात्मना सापिचक्रेव्रतंशीलाकरेवद्ध्वासुडोरकं पाथेयमर्धंविप्रायदत्त्वाभुक्त्वास्वयंततः पुनर्जगामसं
हृष्टागोरथेनस्वकंगृहं भर्त्रासहैवशनकैःप्रत्ययस्तत्क्षणादभूत् तेनानंतव्रतेनास्याबभौगोधनसंकुलं गृहाश्रमंश्रि
याजुष्टंधनधान्यसमाकुलं आकुलंव्याकुलंरम्यंसर्वत्रातिथिभोजनैः सापिमाणिक्यकांचीभिर्मुक्ताहारविभूषिता
देवांगवस्त्रसंछन्नासावित्रीप्रतिमाभवत् कदाचिदुपविष्टायादृष्टोवद्धस्तुडोरकः शीलायाहस्तमूलेतुतेनोक्तंकिमिदं
त्वया धृतस्तुडोरकस्त्वेनकिमर्थंब्रूहितत्त्वतः यस्यप्रसादात्सकलाधनधान्यादिसंपदः लभ्यतेमानुषैश्चापिसोनं
तोयंमयाधृतः शीलायास्तद्वचःश्रुत्वाभर्त्रातेनद्विजन्मना श्रीमदांधेनकौरव्यसापेक्षस्त्रोटितोरुषा कोनंतइतिमू
ढेनजल्पतापापकारिणा क्षिप्तोज्वालाकुलेवह्नौहाहाकृत्वाप्रधावती शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमध्येसमाक्षिपत् तेन
कर्मविपाकेनसाश्रीस्तस्यक्षयंगता गोधनंतस्करैर्नीतंगृहंदग्धंधनंगतं यद्यथैवागतंगेहेतत्तथैवपुनर्गतं स्वज
नैः कलहोनित्यंबंधुभिस्तर्जनंतथा अनंताक्षेपदोषेणदारिद्र्यपतितंगृहं नकश्चिद्वदतेलोकेतेनसार्द्धंयुधिष्ठिर श
रीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखितः विर्वेदंपरमंप्राप्तःकौडिन्यःप्राहतांप्रियां शीलेममेदमुत्पन्नंसहसाशोकका
रकं येनातिदुःखितोस्माकंजातंसर्वधनक्षयं स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रपद्यते शरीरेनित्यसंतापः खेद
श्चेतसिदारुणः जानासिदुर्नयःकोत्रकिंकृतेसुकृतंभवेत् प्रत्युवाचाथतंशीलासुशीलाशीलमंडिता प्रायोनंतकृता
क्षेपपापसंभवजंफलं भविष्यतिमहाभागतदर्थंयत्नमाचर एवमुक्तःसविप्रर्षिर्जगाममनसाहारिं निर्वेदान्निर्ज
गामाथकौडिन्यःप्रययौवनं तपसेकृतसंकल्पोवायुभक्ष्योद्विजोत्तमः मनसाध्यायचानंतंक्वद्रक्ष्यामिचतंविभुं

लोकपालान्यजेत्पृथक् ततोहोमंहविष्येणकृत्वापूर्णाहुतिंचरेत् शय्यांसोपस्करांधेनुंप्रतिमांचद्विजोत्तम प्रदद्याद्गुरवेभक्त्याद्विजानन्यांश्चतुर्दश संभोज्यमिष्टपक्वानिदक्षिणाभिः प्रतोषयेत् एवंयः कुरुतेऽनंतव्रतंप्रत्यब्दमादरात् सत्वनंतप्रसादेनजायतेभुक्तिमुक्तिभाक् अथात्रैवकदलीव्रतं कदलीव्रतमप्यत्रतद्विधानमिदंशृणु नरोवायदिवानारीरंभावनमुपस्थितंस्नात्वासंपूजयेद्गंधपुष्पधान्यांकुरादिभिः दधिदूर्वाक्षतैर्दीपैर्वस्त्रैःपक्वान्नसंचयैः एवंसंपूज्यमंत्रेणततःसंप्रार्थयेच्चतां अप्सरोमरकन्याभिर्नागकन्याभिरर्चिते: शरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेविनमोऽस्तुते इतिसंप्रार्थ्यकन्यास्तुचतस्रोवासुवासिनीः संभोज्यांशुकसिंदूरकज्जलालक्तकार्चिताः नमस्कृत्यनिजंगेहंसमाप्येनंव्रतंव्रजेत् एवंकृतेव्रतेविप्रलब्ध्वासौभाग्यमुत्तमं इहलोकेविमानेनस्वर्गलोकेव्रजेत्परामिति ॥ अथभविष्योक्तभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यामनंतचतुर्दशीव्रतं तत्र चतुर्दश्यौदयिकीग्राह्या उदयेत्रिमुहूर्तापिग्राह्यानंतव्रतेतिथिरित्युक्तेः दैवकर्मत्वाच्च चतुर्दश्याचपूर्णिमेतियुग्मवचनात् तथाभाद्रपदस्यांतेचतुर्दश्यांसितेद्विज पौर्णमास्याःसमायोगेव्रतंचानंतकंचरेदितिभविष्योक्तेः मुहूर्तमपिचेद्भाद्रेपूर्णिमायांचतुर्दशी संपूर्णांतुविदुस्तस्यां पूजयेद्विष्णुमव्ययमिति स्कांदाच्च दिनद्वये-यौदयिकत्वेसंपूर्णत्वात्पूर्वैव कालतत्वविवेचनकृत्यरत्नावलीनिर्णयसिंधुमयूखादिष्वप्येवं माधवीयेउदयव्यापिन्यांतिथ्यंतरवर्ज्जिमुहूर्तेतिमुख्यः कल्पः द्विमुहूर्तेत्यनुकल्पइत्युक्तं निर्णयामृतेतुस्वल्पायामप्युदयकालव्यापिन्यांचतुर्दश्यामुपक्रम्यपूर्णिमाभावेपिपूजादिकंकार्य्यं उदयकालव्यापिन्यास्तिथेर्दैवकृत्यसंपूर्णत्वविधानात् तदुक्तंउपवासव्रतादीनांघाटिकैकापियाभवेत् उदयेसातिथिर्ज्ञेयाविपरीतातुपैतृकइत्यादि वस्तुतस्तुमुहूर्तमपिचेद्भाद्रेइति स्कांदवाक्येनसंपूर्णत्वाभिधानान्मध्याह्नेभोज्यवेलायामिति कथावाक्याच्चपूजनंमध्याह्नएवकर्तव्यंमहाष्टम्यादिवत्दिवोदासप्रतापमार्तंडयोस्तुमध्याह्नेभोज्यवेलायामितिकथा

व्र० र
भाद्र
९५

श्रवणान्मध्याह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं अथानंतपूजनविधिः तत्रमासपक्षाद्युल्लिख्याखिलपापानिर्मुक्तिपूर्वकोत्तमासिद्धि
पुत्रपौत्रधनधान्यसंपत्त्यारोग्यामुष्मिकपरमगतिप्राप्तये चतुर्दशवर्षादियथाविध्यनंतव्रतंकारिष्य इतिसंकल्पंकृत्वा
मंडलंसर्वतोभद्रंकृत्वाकुंभंतुविन्यसेत् तत्राष्टदलपद्मंतुपूजयेद्विष्णुमव्ययं कुंभोपरिपात्रंविन्यस्य तदुपर्यष्टदलं
कृत्वा तत्रपूजयेदित्यर्थः कृत्वादर्भमयंदेवंफणासप्तकमंडितं तस्याग्रतोदृढंसूत्रं कुंकुमाक्तंसुशोभनं चतुर्दशग्रं
थियुतमुपस्थाप्यप्रपूजयेत् ततस्तुमूलमंत्रेणनमस्कृत्यचतुर्भुजं नवाम्रपल्लवाभासंपिंगलश्मश्रुलोचनं पीतांब
रधरंदेवंशंखचक्रगदाधरं प्रसन्नवदनंविष्णुंविश्वरूपंविचिंतयेदितिध्यानम् । अत्रग्रंथिदेवताः विष्णुरग्निस्तथा
दित्यःसहस्राक्षःपितामहः इंद्रःपिनाकीविघ्नेशः स्कंदः सोमस्तथैवच वरुणः पवनःपृथ्वीवसवोग्रंथिदेवता
इतितत्रावाह्यपूजयेत् आगच्छानंतदेवेशतेजोराशेजगत्पते क्रियमाणांमयापूजांगृहाणसुरसत्तमसहस्रशीर्षेत्यावा
हनम् १ नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषितं स्वासनंदेवदेवेशगृहाणपुरुषोत्तम पुरुषएवेत्यासनं २ गंगा
दिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां एतावानस्येतिपाद्यं ३ अनंतानंतदे
वेशअनंतगुणसागर अनंतानंतरूपोसिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यं ४ कर्पूरवासिततोयंमंदाकिन्याः
समाहृतं आचम्यतांहृषीकेशत्रैलोक्यव्याधिनाशन ततोविराडित्याचमनं ५ वांछितंकुरुमेदेवदुष्कृतंमाविचारय
मधुपर्कंगृहाणेदंत्रैलोक्यार्तिभयापह इतिमधुपर्कम् ६ ततः पुनराचमनं पूर्वोक्तमंत्रेण शर्करामधुसंमिश्रंपयो
दधिघृतंतथा पंचा तेनस्नपनंगृहाणजगतांपते आप्यायस्वइतिदुग्धंदधिक्राव्णइतिदधि घृतंमिमिक्षेतिघृतं
मधुवातेतिमधु स्वादुपवस्यशर्करा इतिपंचामृतं गंगाचगोमतीरेवायमुनाचसरस्वती नदीनदसहस्राणांतो
यमेतत्समाहृतं अनंतगुणरत्नायविश्वरूपधरायच नमोमाहात्म्यदेवायअनन्तायनमोनमः यत्पुरुषेतिस्नानं

पीतांबरयुगंदेवसर्वकामार्थसिद्धये मयानिवेदितंभक्त्या गृहाणसुरसत्तम तंयज्ञमितिवस्त्रं दामोदरनमऽस्तुत्रा हि
मांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपुरुषोत्तम तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमित्युपवीतं कस्तूरीकुंकुमोपेतंकर्पू
रेणचसंयुतं गंधंदास्यामिदेवेशअनंतायनमोनमः श्रीखंडचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठप्रीत्यर्थं
तवगृह्यतां तस्माद्यज्ञात् ऋचःसामानीतिगंधं नमःसर्वहितार्थायजगदाधारहेतवे सर्वसंस्थितरूपायअनंताय
नमोनमः मुक्तारत्नाक्षताःश्रेष्ठाःकुंकुमाक्ताक्षताःशुभाः वासुदेवजगन्नाथप्रीत्यामेस्वीकुरुप्रभो इत्यक्षताःमाल्या
दीनिसुगंधीनिमालात्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपुष्पाणि पूजार्थंप्रतिगृह्यतां तस्मादश्वाइति पुष्पाणि अथां
गपूजा अनंतायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणाय गुल्फौपू. कालात्मने जानुनीपू- विश्वरूपाय· जंघेपू-
विश्वरूपाय, कटिंपू, विश्वसाक्षिणे- मेढ्रंपू. पद्मनाभाय. कटिंपू, पद्मनाभाय‘ नाभिपू’ परमात्मने- हृद
यंपू- श्रीकंठाय कंठंपू. सर्वास्त्रधारिणे. बाहूनूपू- वाचस्पतये- मुखंपू, दामोदराय, दंतान्पू· केशवाय
ललाटंपूज- कमलासनाय· शिरःपू. सर्वात्मनेनमः सर्वांगंपूजयामिनमः वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यः सु
मनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवेशधूपोयंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं घृतवर्तिसमायुक्तंवह्निनायोजितंमया
दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यमितिरापहं ब्राह्मणोस्येतिदीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यंगृह्य
तांदेवभक्तिं ह्यचलांकुरु चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं कर्पूरवासिततोयंमदाकिन्याःसुशीतलं आचम्यतांजगन्ना
थमयादत्तंहिभक्तितः आचमनं गंधकर्पूरकस्तूरीसमायुक्तंमनोहरं करोद्वर्तनकंदेवगृहाणपरमेश्वर इतिकरो
द्वर्तनं इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि नाभ्याआसीदितिफलं पूगी
फलसमायुक्तंस पूरंमेनाहरं भक्त्यादत्तमयादेवतांबूलंप्रतिगृह्यतां इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजं

व्र०र० भाद्र० ९६

विभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे इतिदक्षिणाद्रव्यम् ॥ ततःपुष्पांजलिंदद्यात् मल्लिकामालतीपुष्पैर्नागचंपकसंयुतैः पुष्पांजलिंगृहाणेमंपादांबुजयुगार्पितं चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेकः सर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां इतिनीराजनं ॥ अथचतुर्दशग्रंथीनांसशक्तिकापूजा॥ ओंमोहिन्यैनमः ओंअनंतायनमः ओंश्रियैनमः ओंअनर्घ्यायनमः ओंपद्मिन्यैनमः ओंरुक्मिणीकांतायनमः ओंमहाबलायैनमः ओंगरुडध्वजायनमः ओंअजन्यैनमःओंवृषकूर्मायनमः ओंमंगलायैनमः ओंपृथ्वीधरायनमः ओंवरदायैनम ओंनृसिंहायनमः ओंशुभायैनमः ओंउपेन्द्रायनमः ओंशिवदूत्यैनमः ओंजामदग्न्यायनमः ओंदुर्गायैनमः ओंरघुनंदनायनमः ओंब्रह्माण्यैनमः ओंकृष्णायनमः ओंचित्रमंडलायैनमः ओंबुद्धरूपायनमः ओंहरिसिद्धायैनमः ओंमधुसूदनायनमः ओंवामनायनमः ओंभूत्यैनमः १४ ओंविराजायनमः ओंब्रह्मणेनमः ओंशभवेनमः ओंकुमारायनमः ओंनारदायनमः ओंमनवेनमः ओंआत्रेयायनमः ओंकपिलायनमः ओंव्यासायनमः ओंयज्ञायनमः ओंधन्वंतरयेनमः ओंपृथिव्यैनमः ओंनारायणायनमः ओंवृषस्कंधायनमः ओंविष्णवेनमः ओंअग्नयेनमः ओंसूर्यायनमः ओंसहस्राक्षायनमः ओंपितामहायनमः ओंइन्द्रायनमः ओंपिनाकिनेनमः ओंविघ्नेशायनमः ओं ओंस्कंदायनमः ओंसोमायनमः ओंवरुणायनमः ओंपवनायनमः ओंपृथिव्यैनमः ओंवसुभ्योनमः इतिगंधाक्षतपुष्पदूर्वादिभिः पूजयेत् १४ पुनःपुष्पांजलिंदत्वा साष्टांगोयंप्रणामस्ते प्रयत्नेनमयाकृतः दासोयमितिमांमत्वाप्रसीदपुरुषोत्तम नाभ्याआसीदितिनमस्कारः अनंतकामान्मेदेहि सर्वकामफलप्रद अनंतायनमस्तुभ्यंपुत्रपौत्रप्रवर्द्धन नमस्तेदेवदेशनमस्तेगडध्वज नमस्तेपुण्डरीकाक्ष नमस्तेह्यमराप्रिय नमस्तेकमलाकांत-वासुदेवनमोस्तुते द्वौहस्तौमुकुलीकृत्यजानूपरिनिधायचेति सप्तास्यासन्नितिनमस्कारःयानिकानिचेति प्रदक्षिणा

एवमुद्यापनंकार्य्यंव्रतस्यफलमिच्छता शक्त्यभावेद्विजानुज्ञांगृह्णीयुर्व्रतिनःसदा तयातत्पूर्णतामेतिनान्यथापिकदा
चन नारीवापुरुषोवापिपुत्रवान्जायतेध्रुवं इहलोकेसुखंभुक्त्वांतेगोलोकमाप्नुयात् श्रीकृष्णउवाच एतत्तेकथि
तंराजन्व्रतस्योद्यापनंशुभम् श्रोष्यंतिवापठिष्यंतितेषांसर्वेमनोरथाः येकरिष्यंत्यसंदेहंतेषांलोकाश्चशाश्वताः

इतिभविष्योत्तरेसोद्यापनंगोत्रिरात्रव्रतम्

अथात्रैवप्रसंगादशोकत्रिरात्रव्रतंभविष्योत्तरे ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुराजन्पुरावृत्तमयोध्यायांव्रतं
शुभं वसिष्टेनमुनींद्रेणसीतायैयन्निवेदितं विधायरावणवधंयदारामोपुरेभ्यगात् तदासीताप्रणम्याथवासिष्टंवा
क्यमब्रवीत् सीतोवाच भगवन्दंडकारण्याद्रावणेनहृतापुरा नपश्यामितदाकिंचिदात्मीयंविकलेंद्रिया
मासान्दशोषितातत्रराक्षसेनहृतासती अशोकवृक्षप्रणताजाताचिंतापरायणा उक्तंत्रिजटयातत्रवाक्यंहेत्व
र्थसंयुतं अशोकंप्रणमसीतेविशोकात्वंभविष्यसि तथेत्युक्तंमयाब्रह्मन्यथोक्तंत्रिजटावचः ततः प्रभृत्यहंशा
श्वदशोकव्रतमारभे तेनव्रतप्रभावेणहनुमान्पवनात्मजः शतयोजनविस्तीर्णंतीर्त्वासागरमव्यय मयादृष्टो
द्विजश्रेष्टसाभिज्ञानोमहाबलः पुनश्चकुशलीजातोदग्ध्वालंकांमहाबलः ततोमेप्रत्ययोजातोव्रतस्यास्यमहात
रोःअस्यचव्रतराजस्यप्रभावेणात्मजोहरिःततः कैश्चदहोरात्रैर्भर्त्तामेराघवोबली निहत्यरावणंसंख्येमांविशुद्धांगृही
तवान् तदहंभगवन्विप्रपृच्छामित्वांदृढव्रतं अशोकस्यप्रभावंमेवक्तुमर्हस्यशेषतःव्रतस्यतस्यपुण्यंतुपुराणोक्तंमही
तले अथवासुरलोकेषुसुरनारीनिषेवितं वसिष्टउवाच॥ एवमेतज्जनकजेयथावक्ष्यसिसुव्रते अशोकस्यप्रभावेणतद्व
द्वाक्यमयाधुनाशृणुचात्रमयाख्यातंनंदनोदिव्यकानने वृहस्पतिमुखाच्छ्रुत्वायज्ज्ञातंपरमाद्भुतंवृत्राभिभूतेनेंद्रेणहृतो
दैवात्महासुरःविश्रंसत्वाद्बुद्धिहानिस्तस्यधर्मेथजायत ब्रह्महत्यामवाप्याथदेवेंद्रोनष्टचेतनःत्रैलोक्यराज्यंत्यक्त्वाशु

समुरारिर्भयार्दितः एतस्मिन्नंतरेदेविनहुषोनृपसत्तमः त्रैलोक्यराज्यंसकलंजहारवलदर्पितः ततःशचीप्र
व्यथिताहतंराज्यमवेक्ष्यसा नंदनांतरमासाद्यतपस्तेपेसुदुष्करंतांश्रुत्वाधर्मनिरतांवृहस्पतिरुदारधीःआगत्य
नंदनेदेवींवाक्यमाहमहातपः ॥वृहस्पतिरुवाच किमर्थंतप्यतेदेवि तपः परमदुष्करं त्वया।किंप्रार्थ्यतेतेन
तपसाब्रूहिकारणम् ॥ शच्युवाच ॥ हत्याभिभूतंदेवेंद्रंहतराज्यंहतात्विषं क्वापिप्रनष्टंतंविप्रनजानेहंप्रियंपतिं
एतस्मात्कारणाद्ब्रह्मन्नूतपउग्रंसमाश्रिता यथापुनर्निजंराज्यंदेवेंद्रः प्राप्नुयादिति क्वतिष्ठतिमुनेब्रूहिसुरराट्शत्रु
तापनः प्रसादंकुरुमेदेवसंयोगंतेनचाप्नुयां ॥ वाक्पतिरुवाच ॥ शृणुपौलोमिदेवेंद्रोयथानष्टोभयातुरः मानसों
भसिसंभूतपंकजांतरमाश्रितः ब्रह्महत्याप्रभावेणउद्वेगंगुरुमाश्रितः अभिभूतमिहापश्यत्ततोप्सुविलयंगतः का
मंततःप्रसंगेन सर्वंप्राप्स्यसिसुव्रते वहुकालेप्सितंयस्मात्तपसालभ्यतेफलं स्त्रीणांपुष्टिप्रदंह्येकंव्रतंप्रोक्तंस्वयंभुवा
सावित्र्याःपृच्छमानायास्तत्वंकर्तुमिहार्हसि अशोकव्रतमित्येवनाम्नाख्यातंत्रिविष्टपे येनचीर्णेनपौलोमिनारीदुः
खंनविंदति हरः स्वयंभवत्येषवृक्षराजेषुनंदने अस्मिंस्तुष्टेहरस्तुष्टइतिविज्ञायनिश्चितं ॥ शच्युवाच पुन्नागनाग
वकुलंचंपकाद्यान्महीरुहान् परित्यज्यकथंचान्यान्हरोस्मिकृतसन्निधिः वाक्पतिरुवाच हरेणनिर्मितःपूर्वंअशो
कोयंकृपालुना लोकोपकारकरणेततोयंशिववल्लभः वसिष्ठउवाच निर्माय वृक्षप्रवरंप्रणम्यभक्तयार्चयित्वाविधिव
च्चधर्मंपप्रच्छदेवीपुनराहनाम्नादेविशृणुत्वंविधिमस्यसर्वं॥वृहस्पतिरुवाच आरभ्यतद्व्रतंकार्यंत्रिरात्रसमुपोषणं
त्रिरात्रंदेविविख्यातमशोकतरुमूलके कार्यंनारीभिरमलंमनोवाक्कायकर्मभिःततःप्रदक्षिणादेयाअष्टोत्तरशतंफलैः
नारिकेलैश्चखर्जूरैर्गोस्तनीभिर्दिनेदिने मंत्रेणानेनमनसापूजयंतिसदाशिवं अशोकशोकापनुदसर्वकामफलप्रद
व्रतेनानेनपूर्णेनयथोक्तफलदोभव इतिप्रदक्षिणामंत्रः ततस्तृतीयेदिवसेसमभ्यर्च्यविधानतः महादेवंवृष

युतंवंशपात्राणिकारयेत् अनेनैवविधानेनयःकुर्य्याद्व्रतमुत्तमं वैधव्यंनाप्नुयान्नारीपुत्रसौख्ययुताभवेत् वसिष्ठउवाच ॥ बृहस्पतिमुखाच्छ्रुत्वाशचीचक्रेव्रतोत्तमं शास्त्रोक्तविधिनासीते भक्त्यादेवःसमागतः ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तोय थाभवतिवासवः तथात्वमपिवांछार्थंव्रतमेतत्समाचर यथासाध्वीषुसुभ्रुश्रीप्राधान्यंजायतेक्षितौ व्रतमेतत्कृतं लोकेख्यातादेवीभविष्यति व्रतमेतदशोकस्यसर्वकामफलप्रदम् कृष्णउवाच वसिष्ठस्यवचःश्रुत्वा सीताचक्रेव्र तोत्तमं रामाज्ञांसमनुप्राप्यअयोध्यायांचकारसा सीताव्रतेकृतेतस्मिन्दुःखहीनासदाभवेत् युधिष्ठिरउवाच ॥ अशोकव्रतराजस्यपूजांदेवविधानतः कादेवतातत्रपूज्यानारीभिर्वदकेशव श्रीकृष्णउवाच ॥ अशोकवृक्षेतिष्ठं ति सर्वेदेवायुधिष्ठिर पल्लवेषुचशाखासुशिवाद्याःसर्वदैवहि अशोकसन्निधौरामः पूजनीयःसलक्ष्मणः सीतयासहितोराजन्विष्णुरीशोयतोमतः पृथङ्मंत्रैःपृथग्वस्त्रैरशोकाख्याययथाक्रमं पूज्याश्चभरतश्रेष्ठपुराणो क्तविधानतः अशोकवृक्षाविहिताः शिवाद्यायेसुरोत्तमाः अशोकपूजनेनाशु तैःसंतुष्टाभवंत्विह गौ र्य्यालक्ष्म्यातथेंद्राण्यादमयंत्याचसीतया त्वंसमाराधितःपूर्व मशोकफलदोभव इतिपूजामंत्रः ॥ अशो कवनिकामध्येसीतयात्वंप्रसाधितः अशोकसंफलफलोगृहाणार्घ्यंकृतंमया इत्यशोकार्घ्यमंत्रः । रावण स्यवधार्थायउत्पन्नस्त्वंमहीतले विष्णोरंशोसिदेवेशगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते तातभक्त्युन्मुखरामंवंदेहंलोकसुंद रं इतिरामार्घ्यमंत्रः । रामभक्तियुतंभ्रातंसुमित्रानंदवर्धनं तंलक्ष्मीवर्द्धनंगौरंलक्ष्मणंपूजयाम्यहं इतिल क्ष्मणपूजा ॥ अवनीतलसंभूतेसीतेसर्वांगसुंदरि गृहाणार्घ्यंमयादत्तंपूजांजनकनंदिनि इतिसीतापूजा लक्ष्मीस्त्वंसर्वदेवस्यविष्णोरंशामहीतले अवतीर्णामयादत्तंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इतिसीतायाअर्घ्यमंत्रः ए वंसपूज्यविधिवत्सर्वशोकविनाशनं सर्वपापप्रशमनंसर्वकीर्त्तिविवर्द्धनं अपुत्रयापुरापार्थपार्वत्यामंदिराचले

अशोकःशोकशमनःपुत्रत्वेपरिकल्पितः ।दकचास्यित्र शोकस्यमहातरोः कारितंविधिवत्तत्रतेनार्शा कोनगोत्तमः याव्रतंकुरुतेनारीपुराणोक्तविधानतः अशोकस्यप्रभावेणसर्वान्कामानवाप्नुयात अवैधव्ययुतासातुलक्ष्मीसान्निध्यमाप्नुयात सर्वोपहारंराजेन्द्रब्राह्मणायनिवेदयेत् कथामपिसमाकर्ण्ययःकुर्य्याद्द्विजपूजनं व्रतस्यफलमाप्नोति सव्रतोहिनसंशयः युधिष्ठिरउवाच विशेषंब्रूहिमेदेवअशोकतरुपूजने येनार्चितेतरौ सर्वंप्राप्यतेसकलंफलं श्रीकृष्णउवाच कथयामितरोराजन्याभिर्व्रतामिदंकृतं मनुष्यदेवगंधर्वनारीभिःपुत्रवृद्धये अनसूययात्रिपत्न्याअरुंधत्यातथैवच देवक्यासीतयाचैंद्याद्रौपद्यासत्यभामया दमयंत्याचसाविव्यातद्व्रतंकृतमुत्तमं अशोकःपूजितःपूर्वं यथावच्छृणुपार्थिव अशेकोराजतश्चैवसौवर्णश्चतथाशिवः तथैवकारयेत्सीतांसौवर्णौरामलक्ष्मणौ पूजयेद्विधिवन्मंत्रैः पूर्वोक्तैर्नृपसत्तम अशोकंपूजयेद्वृक्षंप्ररूढंशुभपल्लवैः विरूढैःसप्तधान्यैश्चगुणकमोदकैःशुभैः कालोद्भवैः शुभैर्दिव्यैर्नारिकलःसदाडिमैः पुष्पादिभिस्तरुथाधूपैः पूजयेत्तरुमुत्तमं अशोकःपांडवश्रेष्ठशोकंनाशयतिस्मृतः पितृमातृपतीनांचश्वशुराणांतथैवच अशोकस्त्वंशोकहरोभवसर्वत्रनःकुले इतिश्रीभविष्योत्तरेअशोकत्रिरात्रव्रतम्

अथभाद्रशुक्लचतुर्दशीकृत्यानिनारदीये ॥ भाद्रशुक्लचतुर्दश्यामनंतव्रतमुत्तमं कर्तव्यमेकभक्तंहिगोधूमप्रस्थपिष्टकंविपाच्यशर्कराज्याक्तमनंतायनिवेदयेत् गंधाद्यैःप्राक्समभ्यर्च्यकार्पासंपटजंतुवा चतुर्दशग्रंथियुतंसूत्रंकृत्वासुशोभनं ततःपुराणमुत्तार्य्यसूत्रंक्षिप्त्वाजलाशये निवध्नीयान्नवंनारीवामेदक्षेभुजेपुमान् विप्रायमिष्टपक्वान्नंप्रदद्याद्दक्षिणान्वितं स्वयंचतन्मितंचाद्यादेवंकुर्य्याद्व्रतोत्तमं मंडलंसर्वतोभद्रंधान्यवर्णैः प्रकल्प्यच सुशोभनंन्यसेत्तत्रकलशंताम्रजंमुने तस्योपरिन्यसेद्धैमीमनंतप्रतिमांशुभा पीतपट्टांशुकाछन्नांतत्रतांविधिनायजेत् गणेशमातृकाःखेटान्

मेसंतुपृष्ठतः गावोमेपार्श्वयोःसंतुगवांमध्येवसाम्यहं पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येतु यानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः इतिपूजामंत्रः फलैर्नानाविधैः पुष्पैर्गंधैरपिस्वशक्तितः पूजनीयाप्रयत्नेनदद्याद र्ध्यंविधानतः नालिकेरंचकूष्मांडंमातुलिंगंचदाडिमं समिष्टान्नंचनैवेद्यंकारयेद्यवसंयुतं गोत्रिरात्रव्रतार्थायफल मद्यकरेधृतं सर्वकामप्रदंदेविगृहणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यमंत्रः वस्त्रयुग्मंविधानेनदद्याद्वासांसिदक्षिणां सप त्नीकायगुरवेस्वशक्त्याचव्रतीनरः दिनानिव्रतिभिस्त्रीणिश्रोतव्याचकथाशुभा जितक्रोधैस्ततःसर्वैःस्त्रीभिर्वापुरु षैरपि एवंसंपूज्यविधिवल्लक्ष्मीयुक्तंतुकेशवं चतुर्थेदिवसेप्राप्तेततोधेनुंविसर्जयेत् अथधेनुंसवत्सांचमंत्रेणाने नपार्थिव दद्याद्विप्रायविदुषेधर्मज्ञेशास्त्रपारगे परिपूर्णंव्रतंकृत्वादत्त्वाकामानभीप्सितान् विप्रायत्वंमयादत्तामा तर्गच्छयथासुखं इतिदानमंत्रः ॥ सर्वदानानिदेयानिस्वशक्त्याव्रतिभिर्नरैः विविधेभ्योद्विजेभ्यश्चदक्षिणांचस्व शक्तितः वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदापयेच्चततोनरः गृहंयावत्व्रजेत्तिष्ठेद्गीतवाद्यपुरस्सरं गोपालानांचपाथेयंपूजा पूर्त्तिकरंपरं यवायेचारितानित्यंफलैर्नानाविधैःसह भुक्तायेकामधेन्वाचसंयुक्तागोमयेनच पारणंतैःप्रकर्तव्यं सर्वैरिष्टजनैःसह सपत्नीकायगुरवेदत्त्वाचान्नंसदक्षिणं कृष्णउवाच एवमाराध्यतांधेनुंराजावैभक्तितत्पर ततःप्रजानामधिपः प्रभातेसुरभिंमुनेः भाद्रेमासिसितेपक्षेत्रयोदश्यांयुधिष्ठिर पूजांकृत्वाविधानेनमुमोच त्वरितंशुचिः संध्यायप्रभृतिस्थित्वाआययौपुनराश्रमं अर्चांसुदाक्षिणाकर्तुंनत्वाचाविधिवद्बलिं ययौधेनोःस मीपेतुवलिंदत्त्वादिनत्रयं अनुयातस्ततोधेनोस्तृतीयेदिवसेपुनः जगतींगोरूपधरामिवोदधिपयोधरां लताभिः श्चततोराजापुष्पैर्वर्धयितस्तदा जयशब्दंचभाषंतेपक्षिणःसुंदरस्वनाः गीतेचवनदेवीभिर्गायमानंयशःस्वकं शुश्रा वचततोराजाभृशंमनसिहर्षितः तद्दिनेवैमुनेर्धेनूराज्ञोभावंपरीक्षितुं विवेशगह्वरंतत्रपार्वत्याश्चपितुर्गृहं कृत्रिम

अथततःसिंहोमुनेर्धेन्वाभयंकरःसिंहश्चददृशेराजाधेनुंकर्षन्बलेनवै दृष्ट्वाराज्ञातदाधेनुःक्रंदमानास्वरोल्बणैः ततो
धनुर्धरःसोपितांमोक्तुमुपचक्रमे तूणथाःसिंहवधार्थायराजावाणंसमाददे उत्पाः स्तुतदारोधःकोपयुक्तोबभूव
सः धनुष्यारोपयन्वाणंचित्रन्यस्तइवस्थितः हस्तस्यनिश्चलत्वेनक्रोधस्तस्यव्यवर्धत विस्मयंप्रापयन्सिं
होराजानंवैयुधिष्ठिर म.नवस्यगिराप्राहदुष्टत्वेनगाविस्थितः सिंहउवाच वाणःप्रयुक्तोभवताव्यथामयिभ
विष्यति ततःकष्टेनमहताश्रमंमाकुरुसर्वथा नमारुतस्यवेगोहिपर्वतोन्मूलनेक्षमः जायतेनमहाराज
स्यात्केवलमनोःकुले महेश्वरस्यमांराजन्नाम्नाकुंभोदरंतुवै सेवकानांचसर्वेषांमुख्यंजानीहिभूमिप विलोक
येमंपुरतोदेवदारुंमहाद्रुमं सिक्तःस्नेहेनभूपालशिवयायंसुतःकृतः कदाचिदागतोहस्तीभग्नस्तेनमहाद्रुमः
तस्यसंरक्षणार्थायनियुक्तोयंशिवेनतु कृत्वाशिवेनसिंहत्वंयुक्तोहंजीवभोजनः तर्हीयंखलुगौराजन्भक्ष्यार्थंसमु
पागता त्यक्त्वालज्जांनिवर्तस्वसुभक्तोसिगुरोर्भवान् आपत्कालइदंवृत्तंनस्याच्छस्त्रभृतोयदि दोषोनजायतते
तस्ययशोराजन्नगच्छति श्रुत्वागिरंतुसिंहस्यराजाचैनमुवाचह ईश्वरेणसमोनान्यांवेत्सिसिंहभवानपि समीथा
च्चकथंयातिममधेनुरियंगुरोः प्रसिद्धदेहंगृहाणैष्वमुंचधेनुंसवत्सकां भविष्यतिजनन्याश्चवत्सोमार्गंविलोकयन्
सिंहेनतुदिलीपायकथितंवैतदावचः देहांतरेचदृष्टानिभयकारीणिकुर्वता लोकेनहेतुनापार्थकांतंछत्रंचमत्कृतं स
र्वस्यजगतोराज्यंवपुरेतन्नवंवयः त्यक्तुमिच्छसिनोराजन्मूर्खस्त्वंकथमीदृशं ददासिचकथंप्राणान्प्रजापालनतत्परः
जीवन्नेवमहाराजमुनेःकोपश्चशाम्यति ततोरक्षस्वकंदेहं राज्यंचकुरुभूमिप यावद्वोवाचासिंहोसौनगेनानुगता
गिरः दिलीपोपितदापार्थवाणीमेतामुवाचह गवानिरीक्षितश्चैवभूमिपोदीननेत्रया किंमेराज्येनभोःसिंह
विष्टपेजीवनेनमे यशोगतंचमेसर्वंगुरोर्धेनुंग्रहीष्यसि यदिसिंहततश्चाग्रंसिंहस्यपातितस्तदा यावदित्थंच

पतितोमांसस्यापिंडवन्नृप तावत्सिंहोरवंकृत्वाधावितश्चभयंकरः दृष्ट्वासिंहंनिपतितंचंचलोनबभूवह तावत्तस्यो
परिष्टाच्चपुष्पवृष्टिःपपातवै उत्तिष्ठवत्सभूपालवाचमित्थंनिशम्यसः उत्थितश्चपुनश्चाग्रेगांददर्शनवैहरिं सेव
याचगुरोःपार्थभक्त्याचैवविशेषतः प्रीताकामदुघाहंचवरंयाचयतद्भवान् योजयित्वाकरौराजायाचेतनयंततः
वंशकर्तामहाप्राज्ञःशिवभक्तोनिरंतरं ॥ धेनुरुवाच ॥ गोत्रिरात्रव्रतंराजन्मद्भक्त्याभवताकृतं ततोयस्याश्चतेद
क्षःपुत्रःपौरुषविग्रहः येचान्येपिकरिष्यंतिगोत्रिरात्रव्रतंमम तेषांकामंप्रदास्यामिमनसीष्टंनसंशयः इत्युक्त्वा
चलिताधेनुर्वसिष्ठस्याश्रमंप्रति गामागतांबलिनीत्वाआययौतुसुदक्षिणा पूजांकृत्वाविधानेनराजपत्नीविशेष
तः प्रदक्षिणक्रियांकृत्वाचलितावैयुधिष्ठिर आश्रमेचततोगत्वादिलीपोसौततःपुनः गुरोरग्रेचतत्सर्वंवृत्तांतमवदी
त्पुनः नंदितौचतदापार्थदंपतीतौसुकोमलौ पारणंचततःकृत्वाप्रस्थितौनगरंप्रति हुताशंचनमस्कृत्यहोतारंगांत
थैवच आगतश्चततोराजाउत्पताकंपुरंप्रति राज्ञातेनकृशांगेनराज्यमारोपितंभजे दिनैःकतिपयैरेवगोत्रिरात्र
प्रभावतःराज्यंचकुर्वतस्तस्यसुतस्तस्यमहाबली प्रभातेसुमुहूर्तेचउत्पन्नोरघुसंज्ञया रम्यंजातंतदासर्वंसंजातानि
र्मलादिशः आददेचहुतंवह्निर्वायवःशीतलाववुः मृदंगानांस्वनैरम्यैः पूर्णंखंसमभूत्तदा प्रजाःसर्वास्तदापा
र्थवदंतिचपुनःपुनः गोत्रिरात्रप्रभावेणराज्ञःपुत्रोबभूवह पुरंदरस्यजेताचमहाधर्मपरायणः दिग्विजयस्ययज्ञस्य
कर्तासोपियुधिष्ठिर यज्ञंदिग्विजयंकृत्वाविप्रेभ्यश्चददौवसु ईदृशश्चाप्ययंसूनुर्गोत्रिरात्रप्रभावतःतदाप्रभृतिवैलोका
लोकेस्मिन्कुर्वतेव्रतं देवैःसर्वैः कृतंतत्रसर्वकामार्थसिद्धये सर्वाभिर्देवपत्नीभिःकृतंचव्रतमुत्तमं गोत्रिरात्रव्रतंपुण्यं
विधानेनफलप्रदं कुरुष्वत्वंमहाराजकुरुराजयुधिष्ठिर साक्षादनंतरंमातुः कृतामनसिपार्थिव भाद्रपदेसवत्सांत्वं
भक्त्यात्वाराधयस्वगां एवंयःकुरुतेपार्थगोत्रिरात्रव्रतंपुनः सिद्ध्यंतिसर्वकार्याणिसुखंचैवप्रवर्द्धते नजायतेयदा

त्ययस्याःपार्थभुवस्तले भक्त्येदंयदिकुर्वीततस्याःस्याच्चनसंशयः तपोभिर्दुष्करैःकिंचिद्यज्ञैस्तर्थिव्रतादिभिः
मुक्तोखिलेभ्यःपापेभ्योव्रतमेतद्विधायतु कुर्वंतियेव्रतमिदंजगतिप्रसिद्धंपापापहंसकलचिंतितकामदंच ॥
आरुह्यतेवरविमानमनुत्तमंचस्वर्गंप्रयांतियमभृत्यभयंविहाय ॥ इतिभविष्योत्तरेगोत्रिरात्रव्रतं ॥

अथोद्यापनम ॥ युधिष्टिरउवाच कथयस्वमहापुण्यंगोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंकृष्णयेनचीर्णेन तत्फलम् ॥ श्रीकृष्णउवाच वर्षेचतुर्थेसंप्राप्तेगोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंवक्ष्येसर्वेषांव्रतसिद्धये तृतीयेदिवसेस्नायान्मध्याह्नेविधिपूर्वकं देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यशुद्धेचसुगृहेव्रती रात्रौचसर्वतोभद्रंगौरीतिलकमुत्तमं पूरयेत्पंचभिर्वर्णैः शोभनंचयथोदितं ताम्रस्यकलशंकुर्यात्ताम्रपात्रसमन्वितं मासैनैकेनराजेंद्रलक्ष्मींनारायणंविभुं नवेसूक्ष्मेधृतेवस्त्रेदेवार्थंपरिकल्पयेत् वंशपात्राणिकुर्वीतसौभाग्यगुणचिह्नकैः विरूढवस्त्रपक्कान्नैर्नारिकेलादिभिः फलैः विलेपनैश्चपुष्पैश्चधूपैर्दीपैस्तथोत्तमैः पंचामृतैश्चनैवेद्यैः पूजयेद्विधिपूर्वकं लक्ष्मीनारायणंदेवंगांसवत्सांविशेषतः रात्रौजागरणंकृत्वागीतवादित्रकौतुकैः ततःप्रभातसमयेहोमंकृत्वाचवैष्णवं आचार्यंवरयेत्तत्रवेदवेदांगपारगं तदाज्ञयाचकर्तव्यंसाधुकर्मप्रयत्नतः गोत्रयंचप्रदातव्यमेकामपिसवत्सकां वहुदुग्धांसुशीलांचतारुण्याभरणान्वितां दंपतीपरिधानंचवस्त्रैराभरणैः शुभैः शय्यांसोपस्करांदद्यात्पानपात्रं कमंडलुं चामरंघृतपात्रंचतिलपात्रंसदक्षिणं पात्राणिचसुवर्णंचभोज्यागव्येनवैद्विजाः एवंधेनूंचविप्राययदत्वा चपृष्ठतोव्रजेत् पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयः अवारितान्निदानानिदत्वातंचविसर्जयेत् भूयसींदक्षिणां दद्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे गोपालेभ्योपिदद्याच्चशष्कुल्यादिसकंवलं सर्वंक्षमापयित्वातुपारणंचततश्चरेत् अनाथैर्व्याधिमुक्तैश्चसीदद्भिश्चकुटुंबकैः गवांभक्षितमन्नंयद्दुग्धेनपरिपाचितं तेनान्नेनप्रकर्तव्यादेहस्यशुद्धिमिच्छता

तम यथात्वंकंदलदलैःकदलयेकामदायिनि शरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेहिनमोस्तुते इत्थंयः पूजयेद्रंभांपुरुषोभक्तिमान्नृप नारीवानघ्निपक्वान्नाचातुर्वर्ण्यायुधिष्ठिर तस्याःकुलेपिनभवेत्कापिनारीकुलाटनी दुर्गतादुर्भगावंध्यास्वैरिणीपापकारिणी विलासिनीवावृषलीपुनर्भूर्भूगुणेतरा गणिकास्थाविरास्यावामूलकर्मकराखला भर्तृव्रताश्चचलितानकदाचित्प्रजायते भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्यापुत्रपौत्रश्रियावृता आयुष्मतीकीर्तिमतीरमेद्वर्षशतंभुवि एतद्रंभाव्रतंचीर्णंगायत्र्यास्वर्गसंस्थया तथागौर्य्याचकैलासेइंद्राण्यानंदनेवने श्वेतद्वीपेतथालक्ष्म्यारंभयारविमंडले भानुमत्यानागपुरेव्रतमेतदनुष्ठितं एतद्व्रतंपार्थिवेंद्रमासिभाद्रपदेसति याकरोतिनसादुःखैःकदाचिदपिपीड्यते उन्निद्रकंदलदलांकदलींमनोज्ञांयाःपूजयंतिकुसुमाक्षतधूपदीपैः तासांगृहेषुनभवंतिकदाचिदेवनार्य्यस्त्वनार्य्यचरिताविधवाविरूपाः इतिभविष्योत्तरोक्तं भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांरंभाव्रतम्
अथाऽगस्त्यार्घ्यदानव्रतं पद्मपुराणेसृष्टिखंडे ॥ भीष्मउवाच भूर्लोकोथभुवर्लोकःस्वर्लोकोथमहर्जनः तपःसत्यश्चसप्तैते देवलोकाःप्रकीर्तिताः पर्य्यायेणतुसर्वेषामाधिपत्यंकथंभवेत् इहलोकेशुभंरूपमायुरारोग्यमेवच लक्ष्मीश्चविपुलाब्रह्मन्कथंस्यात्सुरपूजित ॥ पुलस्त्यउवाच वसिष्ठेसंभवत्यस्मिन्जलकुंभेचपूर्ववत् ततश्चैवबभूवाथसाक्षसूत्रकमंडलुः अगस्त्यइतिशांतात्मा बभूवऋषिसत्तमः मलयस्यैकदेशेतुवैखानसविधानतः सभार्य्यःससुतोविप्रस्तपश्चक्रेसुदुष्करं ततःकालेनमहताह्युदकादिनिपीडितं जगद्वीक्ष्यसकोपेनपीतवान्वरुणालयं ततोस्यवरदाःसर्वेबभूवुःशंकरादयः ब्रह्माविष्णुश्चभगवान्वरदानायजग्मतुः वरंवृणीष्वभद्रंतेयश्चाभीष्टोव्रतेशुभ ॥ अगस्त्यउवाच यावद्ब्रह्मसहस्राणांपंचविंशतिकोटयः वैमानिकोभविष्यामिगगनांतरवर्त्मनि मद्विमानोदयेकुर्य्यार्घ्यः कश्चित्पूजनंमम सपुण्यत्वमायातुवरएकोवृतोमया आद्यंयेवैकरिष्यंतिपिंडपूर्वंतुभक्तितः

ब्र०र०
भाद्र०
१०५

तेषांपितृगणाः सर्वेमयासार्द्धंदिविस्थिताः सप्तकल्पंप्रतिष्ठंतुएषएववरोमम एवमस्त्विवतितंचोक्ताययुर्देवा
यथागतं तस्माद्दर्घ्यःप्रदातव्योह्यगस्त्यस्यसदावुधैः अथागस्त्यार्घ्यदानविधिः वीरमित्रोदयेमत्स्यपुराणे
कथमर्घ्यप्रदानादिकर्तव्यंतस्यवैप्रभो विधानंयदगस्त्यस्यपूजनेतद्वदस्वमे ईश्वरउवाच प्रत्यूषसमयेविद्वान्
कुर्यात्तस्योदयेनिशि स्नानंशुक्लतिलैस्तद्वच्छुक्लमाल्यांवरोगृही स्थापयेदव्रणंकुंभंमाल्यवस्त्रविभूषितं पंचर
त्नसमायुक्तंताम्रपात्रसमन्वितं अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौवर्णमत्यायतवाहुदंडं चतुर्भुजंकुंभमुखेनिधायधान्या
निसप्तांकुरसंयुतानि सकांस्यपात्राक्षतशुक्तियुक्तंमंत्रेणदद्याद्द्विजपुंगवाय उत्क्षिप्यलंवोदरदीर्घवाहुमनन्यचेता
यमदिङ्मुखस्थः उत्क्षिप्यकुंभमुखान्निःसार्यलंवोदरदीर्घवाहुंपुरुषंमंत्रेणदद्यादित्यर्थः लंवोदरमित्यादिपुनर्वि
शेषणंलंवोदरत्वविधानार्थं यमदिङ्मुखस्थइतिकुंभस्थापनादौसर्वत्रसंवध्यते प्रयोगांगकर्तृधर्मत्वात् श्वेतांच
दद्याद्यदिशक्तिरस्तिरौप्यैः खुरैर्हेममुखींसवत्सां धेनुंनरःक्षीरवतींप्रणम्यसवस्त्रघंटाभरणांद्विजाय हेममुखींसुव
र्णशृंगींअन्यत्रतथादर्शनात् आसप्तरात्रादुदयेर्घ्यमस्यदातव्यमेतत्सकलंनरेण उदयाद्यमस्येतिपाठोहेमाद्रे
यमोऽगस्त्यः यावत्समाःसप्तदशाथवास्युरथोर्ध्वमप्येववदंतिकेचित ॥ ॥ ॥ अथार्घ्यदानमंत्रः
काशपुष्पप्रतीकाशवन्हिमारुतसंभव मित्रावरुणयोःपुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते १ प्रत्यब्दंचफलत्यागमेवंकुर्वन्प्र
सीदति त्यजेदगस्त्यमुद्दिश्यधान्यमेकंफलंरसं होमंकृत्वाततः पश्चाद्भक्षयेन्मानवः फलं अनेनविधिना
यस्तुपुमानर्घ्यंनिवेदयेत् इंद्रलोकमवाप्नोतिरूपारोग्यसमन्वितः सप्तैवलोकानाप्नोतिसप्तार्घ्यान्यः प्रय
च्छति आसप्तरात्रादित्यादेरयमर्थः यस्मिन् अंशेअगस्त्योदयः तस्याद्यः प्राग्भूतोयोंशः ततः प्रागेक
स्मिन्दिने ऽर्घ्योदातव्यः॥ अगस्त्योदयकालश्चब्रह्मपुराणे ॥ अगस्त्योदक्षिणामाशामाश्रित्यनभसिस्थितः

वरुणस्यात्मजोयोगीविंध्यवृद्धिविमर्दनः कन्यांशेभ्यः पश्चिमेभ्यः षष्ठंप्रारभ्यसंख्यया अशान्द्वाविंशतिर्यावद्भुंक्ते
सूर्यस्तुराशिषु विंशतिमितिकल्पतरौपाठः उदेतितावद्भगवानगस्त्योऽव्योम्नितोयभुगिति कन्यांशेभ्यइतिपूर्वदिक
शब्दस्याध्याहारेपंचमी पश्चिमेभ्यइतिव्यधिकरणेच तेनायमर्थःकन्यांशपूर्वेभ्यः सिंहांशकेष्वंतिमेभ्यः षड्भ्यः
प्रारभ्य अगस्त्योदयइतिचोदयात्पूर्वस्यापिपाश्चिमत्वामित्येकएवार्थः अतएवागमः कन्यामनागतेसूर्येयत्र
घ्योंवैसप्तमादिति सिंहांतिमेष्वंशकेषुअर्ध्यदर्शयति यत्तु आगमज्योतिषयोः अप्राप्तेभास्करेकन्यांत्रिभि
र्भागैस्त्रिभिर्दिनैः अर्घ्यंदद्युरगस्त्यायये वसंतिमदालये इतिवचनंसप्तविंशांशादिषु अर्घ्यदानं तत्प्राशस्त्यपरं
नतुपूर्वांशकनिषेधपरं धर्मशास्त्रविरोधेनैतद्वचनमनादेयमित्युक्त्वा ब्रह्मपुराणार्थपरत्वेनानेतव्यमितिलिखितवतो
रत्नाकरस्याप्येतदभिप्रेतं समयप्रदीपेतु ज्योतिः शास्त्रात् सप्तविंशासिंहांशके अगस्त्योदयस्तद
नुसारिकन्यांशकेप्यर्ध्यदानंआसप्तरात्रादितिश्रवणात् आगमेतु कन्यायांसमनुप्राप्ते सूर्येर्ध्यः सन्नकीर्तित
इतिकन्यांशकेष्वर्घ्योनिषिद्धइत्युक्तं अर्ध्यद्रव्याणितु रक्तविल्वाक्षतैः पुष्पैर्दधिदूर्वाक्षतैस्तिलैः सामान्यः सर्व
देवानामर्घ्योयंपरिकीर्तित इतिसामान्यविधिः रत्नाकरेतुपुंखेनासितपुष्पाक्षतैःजलैरर्घ्योदेयइतिनृसिंहपुराणे
अगस्त्यार्घ्येतथादर्शनात् इतिदर्शनादित्युक्तं एतत्सकलमिति एभिरंगैः संपूर्णमित्यर्थः सकलमितिपा
ठेसकलमर्घ्यमित्यर्थःसमावर्षाणिवर्द्दत्येवेतिसंवंधः काशपुष्पप्रतीकाशेतिमंत्रः सौवर्णपुरुषदानेप्ययमेवार्घ्यमंत्रः
मंत्रांतरानभिधानात् ब्राह्मणकर्तृके अर्घ्येतु अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यामिषमानः उ
भौ वर्णावृषिरुग्रः पुषोसत्यादेवेष्वाशिषोजगामेतिवैदिकमंत्रान्वयइतिविशेषोस्मिन्कल्पेनास्ति एतन्मंत्रस्यविश
षानभिधानेनचातुर्वर्ण्यगोचरत्वादिति ॥ वीरमित्रोदयेप्रत्यब्दमिति अत्रफलत्यागेविशेषः स्मृत्यंतरे वीज

पूरंनारिकेलंरंभाजातीफलंतथा खर्जूरचूतदाडिम्यः फलान्येतानिवर्जयेदिति होमश्च महाव्याहृतिभिरा
ज्येनवैदिकमंत्रेणनाममंत्रेणच स्वयमाचार्यद्वारावा अत्रायमनुष्ठानक्रमः प्रथमं यथोक्तस्नानं ततोयथोक्त
कुंभस्थापनं यथोक्तसौवर्णपुरुषस्थापनं ततोऽगस्त्यपूजा नवग्रहपूजायां मानाभ ः विधानंयदगस्त्य
स्यपूजनेतद्वदस्त्वमे इत्युपक्रमे तथाकीर्तनात् अत्र शिष्टा यामचतुष्टये पूजां रात्रौजागरणं लोपामुद्रापूजन
माचरंति ततोऽर्घ्यदानं ततोहोमः ततः फलत्यागः सौवर्णपुरुषदानसंपत्तौ धेनुदानंच हेमाद्रौ तु
सकाशपुष्पाक्षतशुक्तियुक्तमित्यादिपठित्वाव्याख्यातं सकाशपुष्पाक्षतयाशुक्त्यायुक्तमर्घ्यमुत्क्षिप्यदद्यादित्य
न्वयः अत्यायतबाहुदंडमित्युत्क्षेपणक्रियाविशेषणं लंबोदरंदीर्घबाहुमिति प्रतिमाविशेषणंद्विजपुंगवोऽगस्त्य
इति ॥ इत्यर्घ्यदानम् ॥

ब्रह्मपुराणे कृतोपवासःसंपश्येदगस्त्यमुदितंमुनिं सर्वकामप्रदंपुण्यंसर्वसौभाग्यवर्द्धनं अर्चितव्यश्चभगवा
न्श्रद्धाभक्तिसमन्वितैः पूर्णकुंभैःसकूष्मांडैर्यवैर्धान्यैर्घृतेनच जातीपद्मोत्पलैः शुभ्रैश्चंदनेनसितेनच गोभिः
श्वेतैस्तथावस्त्रैरत्नैः सागरसंभवैः उपानच्छत्रदंडैश्चपादुकांजनवल्कलैः भूरिणापरमान्नेनफलैः पुष्पैः सुशो
भनैः अन्नप्रकारैर्भक्ष्यैश्चहोमैर्ब्राह्मणतर्पणैः आशास्यचशुभंकाममुद्दिश्यचमनोगतं यद्यहंभगवन्कामंप्राप्नुया
मनसेप्सितं त्वत्प्रसादादविघ्नेनभूयस्त्वांपूजयाम्यहं इत्युक्त्वापूजयेत्पश्चाद्दैवज्ञांश्चतथागुरुं ब्राह्मणान्भोजयि
त्वातुततोभुंजीतवाग्यतः अत्रचसंपश्येदित्यभिधानात् मेघादिछन्नेनशास्त्रासिद्धिः मत्स्यपुराणीयकल्पेतुदर्शन
स्यानंगत्वात् कालमात्रस्यमेघादिसत्त्वेऽसत्त्वेपि सत्त्वेविकल्पएवशास्त्रार्थः नत्वेकएवकल्पोद्वाभ्यांवोढव्यइतिवा
च्यं फलभेदात्करणभेदाच्च मत्स्यपुराणीयकल्पे अर्घ्यदानमेवप्रधानं अनेनविधिनायस्तुपुमानर्घ्यंनिवेदयेत्

यस्यप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनंगतं धनादिकंममातीवसुखदुःखप्रदायकं एवंसंचिंतयन्सौथबभ्रामविज
वने तत्रापश्यन्महाचूतंपुष्पितंफलिततंथा वर्जितंपाक्षिसंघातैःकीटकोटिवृतंतथा तमपृच्छत्त्वयानि
ःकचिद्दृष्टोमहातरो ब्रूहिसौम्यममातीवदुःखंचेतसिविद्यते सोब्रवीद्भद्रनानंतंकचिज्जानामिवाद्विज एवंनि
कृतस्तेनसजगामाथदुःखितः क्वद्रक्ष्यामीतिपश्यन्सगामपश्यत्सवत्सकां तृणमध्येप्रधावंतींमितश्चेत
पांडव अब्रवीद्धेनुकेंब्रूहियद्यनंतस्त्वयेक्षितः साचोवाचाथकौडिन्यंनानंतंवेद्म्यहंद्विज ततोव्रजन्ददर्शाग्रेगो
ःशाद्वलेस्थितं दृष्ट्वापप्रच्छगोस्वामिन्नानंतोवीक्षितस्त्वया गोवृषस्तमुवाचेदंनानंतोवीक्षितोमया ततोव्रजन्दद
ग्रेरम्यंपुष्करिणीद्वयं अन्योन्यजलकल्लोलैर्वीचीपर्यंतसंगमं छत्राकिंजल्ककल्हारकमलोत्फलमंडितं सेवितं
भ्रमरैर्हंसैश्चक्रैःकारंडवैर्बकैः तेचापृच्छद्द्विजोनंतोभवद्भ्यांनोपलक्षितःऊचतुस्तेद्विजश्रेष्ठनानंतोवीक्षितोद्विज दद
र्शाथवनेतस्मिन्गर्दभंकुंजरंतथा तावप्युक्तौद्विजेनेत्थंनेतिताभ्यांनिवेदितं एवंसपृच्छयनष्टाशस्तत्रैवनिषसादह
कौडिन्योविह्वलीभूतोनिराशोजीवितेनृप दीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यपपातभुविभारत प्राप्यसंज्ञामनंतेतिजल्पन्नुत्थ
सद्विजः नूनंत्यक्ष्याम्यहंप्राणानितिसंकल्प्यचेतसि उत्थायोद्बध्यवृक्षेस्मिंस्तावद्भारतसत्तम कृपयानंतदेवोपि
त्यक्षंसमजायत वृद्धब्राह्मणरूपेणइत एहीत्युवाचतं ग्रृह्यदक्षिणेपाणौगुहायांचप्रवेश्यतं स्वांपुरींदर्शया
सदिव्यनारीनरैर्वृतां तस्यांनिविष्टमात्मानंदिव्यसिंहासनेशुभे पार्श्वस्थशंखचक्राब्जगदागरुडशोभितं
र्शयामासविप्रायस्वीयंरूपमनंतकः विभूतिभेदैश्चानंतैरनंतममितौजसं तंदृष्ट्वाताद्दशंरूपमनंतमपराजितं
ध्यमनोजगादोच्चैर्जयशब्दपुरःसरं पापोहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः त्राहिमांपुंडरीकाक्षसर्वपापहरोभ
च्छ्रुत्वादेवदेवेशःप्राहसुस्निग्धयागिरा माभैस्त्वंब्रूहिविप्रेंद्रयत्तेमनसिवर्त्तते कौडिन्यउवाच मयाभूत्या

लिप्तनत्रोटितोनंतडोरकः तेनपापविपाकेनभूतिर्मेप्रलयंगता स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाषते निः
दाघ्रमतोरण्येतवदर्शनकांक्षया कृपयादेवदेवेशत्वयात्मासंप्रदर्शितः तस्यपापस्यमेशांतिंकारुण्याद्वः
मर्हसि कृष्णउवाच ॥ तच्छ्रुत्वानंतदेवेशस्तमुवाचद्विजोत्तम भक्त्यासंतोषितोदेवःकिंचिद्दयासमन्वि
तः अनंतउवाच स्वगृहंगच्छकौंडिन्यमाविलंबंसमाचर चरानंतव्रतंभक्त्यानववर्षाणिपंचच सर्वपापवि
शुद्धात्माप्राप्स्यसेसिद्धिमुत्तमां पुत्रपौत्रान्समासाद्यभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् अंतेचस्मरणंप्राप्यमामुपैष्यस्
संशयं अन्यच्चतेवरंदद्मिसर्वलोकोपकारकं इदमाख्यानकवरंशोलानंतव्रतादिकं शृणोतिचनरोयस्तुकुः
न्व्रतमिदंशुभं सोचिरात्पापनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमांगतिं गच्छविप्रगृहंशीघ्रंयथायेनागतोह्यसि कौंडिन्यउवाः
स्वामिन्पृच्छामिमेब्रूहि किंचित्कौतूहलंमया अरण्येभ्रमतादृष्टंतन्नवेद्मिजगद्गुरो सचूतवृक्षःकस्तत्रकागौःकं
वृषभस्तथा कमलोत्पलकल्हारैःशोभितंसुमनोहरं मयादृष्टंमहारण्येकिंतत्पुष्करिणीद्वयं कःखरःकुंजरःकं
त्रकोसौवृद्धोद्विजोत्तमः अनंतउवाच सचूतवृक्षोविप्रोसौवेदविद्याविशारदः सोर्थितोपिनचप्रादाच्छिष्येभ्यस्
रुतांगतः सागौर्वसुंधरादृष्टा सफलायात्वयाद्विज वृषोधर्मस्त्वयादृष्टःशाद्वलंसत्यमास्थितः ब्राह्मण्यौकेचि
दप्पास्तां भगिन्यौतेपरस्परं अन्नदानादियत्किंचित्तन्निवेदयतोमिथःविप्रायनक्वचिद्दत्तंमतिथौनिर्बलेतथा भिक्ष
दत्तानचार्थिभ्यस्तेनपापेनकर्मणा विचिकल्लोलमालाभिर्गच्छतस्तेपरस्परं खरःक्रोधस्त्वयादृष्टः कुंजरोमद
उच्यते ब्राह्मणोसावनंतोहं गुहासंसारगह्वरं इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत स्वप्नप्रायंतुतद्दृष्ट्वाततः स्व
गृहमागतः कृत्वानंतव्रतंसम्यग्वर्षाणिनवपंचच भुक्त्वासर्वमनंतेनयथोक्तंकुरुनंदन अंतेचस्मरणंप्राप्यततो
नंतपुरंगतः तथात्वमपिराजर्षेकथांशृणुव्रतंकुरु प्राप्स्यसेचिंतितंसर्वमनंतस्यवचोयथा यद्यच्चतुर्दशेवष

फलंप्राप्तंद्विजन्मना वर्षैकेनतदाप्नोतिकृत्वोपाख्यानकंव्रतं एतत्तेकथितंभूपव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासर्वपापे
भ्योमुच्यतेनात्रसंशयः येऽपिशृण्वंतिसततंपठ्यमानंपठंतिये तेपिपापविनिर्मुक्तायास्यंतिचहरेःपदम् संसार
गह्वरगुहासुसुखंविहर्तुंवांछंतियेकुरुकुलोद्वहशुद्धसत्वाः संपूज्यचत्रिभुवनेशमनंतदेवंवध्नंति दक्षिणकरेवरडोरकं
ते इतिश्रीभविष्योत्तरे अनंतव्रतकथा ॥

अथोद्यापनं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ देवदेवसमासेनव्रतस्यास्यफलंश्रुतं उद्यापनविधिंहित्वानव्रतस्यफ
लभेत् कृष्णउवाच मासिभाद्रपदेप्राप्तेपरिपूर्णेव्रतेततः शुक्लायांतुचतुर्दश्यांब्रह्मचारीभवेत्ततः एकभक्ते
ननियमंकृत्वाभक्तिसमन्वितः स्नात्वानद्याद्यदस्थानेतीर्थेप्रस्रवणेतथा सर्वौषधैःसर्वगंधैस्तिलकल्कैरथाम्लकैः
वेदोक्तविधिनासम्यक्तर्पयेत्पितृदेवताः नवनाभंसुसंपूर्णंसर्वतोभद्रमेववा तस्योपरिन्यसेत्कुंभमव्रणं
सुदृढंनवं ताम्रपात्रसमायुक्तंपंचरत्नसमन्वितं सुवर्णडोरकंकृत्वा चतुर्दशग्रंथियुतं सूत्रमयानंतरूपंच
माषकेणसुवर्णस्यदरिद्रेणापिपार्थिव शय्यांसोपस्कारांकृत्वातत्रानंतंन्यसेद्व्रती लक्ष्म्यायुतंवासुदेवंमुसलेनह
लेनच कुंभस्थताम्रपात्रोपरिस्वर्णनिर्मितमनंतं शय्योपरित्वर्थात्सूत्रमयमनंतंपूजयेदितिकेचित् तत्रलक्ष्म्या
युतमित्यादेरसंगतेः आचार्यंपूजयित्वाचवस्त्रैराभरणैस्तथा कर्णांगुलीपवित्रैश्चभक्त्यातत्रसमाहितः ततस्तु
पूजयेद्देवमनंतंविश्वरूपिणं वस्त्रयुग्मंशुचियस्माद्वासुदेवस्यवल्लभं अनंतःप्रीयतांतेनपीतवस्त्रेणमेसदा वस्त्रयुग्म
समाच्छन्नंपीतयज्ञोपवीतकं चंदनेनसुगंधेनकर्पूरागुरुमिश्रिणा लेपयेऽहंतवांगानिप्रीयतांमधुसूदनः गंधः पुनः
पुष्पाणिसंगृह्यपूजयेन्नामाभिःपृथक् अनंतायनमःपादौगुल्फौसंकर्षणायच नमःकालात्मनेजानूजघनंविश्वरूपि
णे कटिंवैविश्वरूपायमेढ्रंवैविश्वतेजसे नाभ्यांतुपद्मनाभायहृदयेपरमात्मने कंठंश्रीकंठनाथायबाहूसर्वास्त्रधारि

ऐ वाचस्पतेनमस्तुभ्यंमुखंसंपूजयेद्धरेः ललाटेकेशवायेतिशिरःसर्वात्मनेनमः लोकात्मासर्वभूतात्मानि
षत्रुटिसंभवः जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशनः वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यःसुमनोहरः आघ्रेयःसर्व
देवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहं अन्नं
चतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यंतेमयादेवदत्तंतत्प्रतिगृह्यतां पूगीफलंसपत्रंचसकर्पूरंमनोहरं पवित्रीकृत
मत्यंतंतांबूलंप्रतिगृह्यतां एवंपूजांततःकृत्वागच्छेत्कुंडसमीपतः स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापनंबुधः प्रारभ
ततोहोमंमश्वत्थसमिधैस्तिलैः व्रीहिभिर्मिश्रितैश्चापिघृतेनतुविधानतः ततःपुरुषसूक्तेनआतोदेवेतिवापुन
र्दंविष्णुर्विचक्रमेशतमष्टोत्तरंहुनेत् चरुहोमंततःकुर्यान्मंत्रैरेतैर्विचक्षणः अनंतायचकालायअहोरात्रायवैनमः
अर्धमासायमासायऋतुभ्यश्चतथापुनः मदनरत्नेजुहुयाद्गुरुरित्यस्याग्रे सर्वंहुत्वाविधानेनमंत्रैरेतैर्विचक्षणः एतैं
स्यमाणैश्चमंत्रैर्जुहुयादितिसंबंधः मंत्राश्चैते अनंतायस्वाहा कालायस्वाहा अहोरात्रायस्वाहा अर्ध
मासायस्वाहा मासायस्वाहा ऋतुभ्यःस्वाहा संवत्सरायस्वाहा ततोव्याहृतिहोमः सर्वं प्रायश्चित्तं
दक्षिणा आज्यतिलैःस्विष्टकृतं प्रजापतिभ्योजुहुयात् ततोत्रैलोकपालांश्चगृहान्पूज्ययथाक्रमं गीत
दिवनिनदैर्हुत्वापूर्णाहुतिंव्रती पुराणश्रवणैस्तद्वद्रात्रिशेषंनयेद्व्रतीतिरात्रौहोमोनभवति पूजांते पूर्वदि
एवकार्यः अथवा जागरणांते प्रातर्होमःकार्यइतिसंप्रदायानुसारतः पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेद्विश्वरूपि
णं पूजयित्वाहरिंदेवमाचार्यंपूजयेत्ततः परिधाप्यसपत्नीकंवस्त्रालंकारभूषणैः मंत्रैःसंपूज्यविधिवद्धेनुंदत्त्वा
विधानतः सुरभीवैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता ग्रासंगृह्णमयादत्तंगोमातस्त्रातुमर्हसि गावोम
अग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं मंत्रेणानेनसंपूज्यआचार्यायनिवेदयेत्

गोदानस्यविधानार्थंयदद्यात्स्वर्णंयथाविधिं अनंतंसपरीवारमाचार्य्यायनिवेदयेत् ततआमंत्रितान्वि
प्रान्पूर्वेद्युश्चचतुर्दश वस्त्रोपवीतैःसंपूज्यभोजयेदत्रविस्तरैः ततस्तुदक्षिणांतेभ्योवित्तशाठ्यविवर्जितःस्वशक्त्या
दक्षिणांदद्यादाचार्य्यायक्षमापयेत् क्रियाहीनंभक्तिहीनंद्रव्यहीनंतथैवच मंत्रहीनंपठेत्पश्चाद्व्रतसंपूर्तिहेतवे दी
नांधकृपणेभ्यश्चदद्याच्चैवतथाधनं ततोहृष्टैःसमस्तैश्चपुत्रसंवन्धिवांधवैःयथोपपन्नंभोक्तव्यंकृत्वामानसमव्ययं -
आचम्यचशुचिर्भूत्वाचिंत्योविष्णुश्चतद्दिने एवंकृतेनृपश्रेष्ठकर्मण्याशुजनार्दनः अनंतरूपीभगवान्तुष्टोभवतिसर्वदा
व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते इतिश्रीहेमाद्रौभविष्येसोद्यापनमनंतव्रतं
अथहेमाद्रिमदनरत्नोल्लिखितभविष्यपुराणानुयायी - अनंतव्रतोद्यापनप्रयोगः तत्रग्रहणदिनादिकचतुर्दशवर्ष
समाप्तिदिनेत्रयोदश्यांकृतैकभुक्तस्तदुत्तरशुक्लचतुर्दश्यांब्रह्मचर्य्याद्युपवास नियमवतोयथासंभवंपुण्यतीर्थादौसर्वौ
षधितिलकल्कामलैः स्नात्वास्नानांगतर्पणांतंनित्यकर्मनिर्वर्त्य गृहमागत्यमृदावेदिंकृत्वा तत्रनवनागसर्वतो
भद्रंवावलिख्यपंचवर्णैर्यथासंभवंसप्तधान्यादिभिःसंपूर्य्य सपवित्रपाणिराचम्यमासपक्षाद्युल्लिख्यचरितानंत व्रत
परिपूर्णतायै उत्तरांगमुद्यापनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिंपूजयेत् ततआर्य
मासनवस्त्रदक्षिणाकुंडलादिभिर्वृत्वापूजयेत् ततआचार्यो यदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाहत्यसर्वदा स्थानंत्यक्त्वा
तुतत्सर्वंयत्रस्थंतत्रगच्छतु अपवित्रःपवित्रोवेतिपंचगव्येनप्रोक्ष्यसर्वतोभद्रकरणपक्षे तत्रसर्वतोभद्रेदेवताआ
वाह्यपूजयेत् सर्वतोभद्रनिर्माणप्रकारोदेवतापूजादिप्रकारश्चपरिभाषायामुक्तः सोत्रापियथासंभवमनुष्ठेयः ततोमं
डलमध्येमहीयौरित्यादिकलशस्थापनमुक्तप्रकारेणकार्य्यं तत्रताम्रपूर्णपात्रयुतंकलशंस्थापयेत् तस्मिन्माषमात्रा
दिस्वर्णनिर्मितंचतुर्दशग्रंथियुतानंतंस्थापयेत् तदुत्तरतःसुविस्मृतांशय्यामासाद्यतत्रापिस्वर्णडोरकप्रतिमायांश्री

मदनंतापनइतिमंत्रेणावाहनादिपंचामृतस्नपनानंतरंवार्षिकपूजावत्कुर्य्यात् ततोवस्त्रयुग्मंशुचिं नस्माद्वासुदेवांगव
ल्लभं अनंतःप्रीयतांतेनवस्त्रयुग्मेनसर्वदा इतिमंत्रेणवस्त्रयुग्मंयज्ञोपवीतंचसमंत्रकंसमर्प्य चंदनेनसुगंधेनकर्पू
रागुरुगंधिना लेपयेहंतवांगानिप्रीयतांमधुसूदन इतिचंदनसमर्प्य माल्यादीनीतिपुष्पाणिसमर्प्य पुष्प
णिगृहीत्वांगपूजांकुर्य्यात् अनंतायनमःपादौपू० संकर्षणायनमःगुल्फौ कालात्मने- जानुनीपू० विश्वरूपायकटिं
विश्वरुपिणेजघनं विश्वसाक्षिणेमेढ्रंपू० पद्मनाभाय- नाभिंपूजयामि. परमात्मनेहृदयंपू० श्रीकंठाय. कंठं-सर्वास्त्र
धारिणेबाहू. वाचस्पतयेमु. केशवाय-ललाटंपू. सर्वात्मने. शिरःपूजयामिततःकालात्मासर्वभूतात्मानिमेषत्रुटिसंभव
जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशन इतिमंत्रेणपुष्पाणिसमर्प्यधूपदीपादिदत्वा पूजासाद्गुण्यार्थंदक्षिणां.
चदत्वानीराजनंकूर्य्यात् ततःकुंभात्पश्चिमभागेकुंडस्थंडिलंवानिर्माय तत्रउद्यापनांगभूतंहोमंकरिष्ये इति
संकल्प्य स्थंडिलोपलेपनादिअग्निप्रतिष्ठापनांकृत्वा अन्वादध्यात् तच्चेत्थंउोमद्यास्मिन्नाहितेग्नोजातवेद
समिद्धेनप्रजापतिंचाचारदेवतेआज्येन आग्निषोमौचक्षुषीआज्येनप्रदांदेवतामनंतमश्वत्थसमित्तिलव्रीहियवघृत
द्रव्यैःप्रत्येवमष्टोत्तरशत्ताविंशत्पष्टान्पतमसंख्ययापुनरनंतकालसंवत्सरर्तुमासार्धमाससंवत्सरं अग्निवायुसूर्य्यं
प्रजापतिंचवरुणाएकैकयाअज्याहुत्याग्रहान्समिदाज्येनचरुद्रवेणप्रत्येक मष्टोत्तराष्टायातमसंख्यया वासर्वतोभ
द्रपीठदेवता आज्येनैकैकयाहुत्यास्विष्टकृतं प्रजापतिंचाज्यप्लुततिलैःद्ध्यन्तहवनेनरुद्रमित्यादिसर्वमाज्या
भागांतंहुत्वोक्तद्रव्येनपुरुषसूक्तेन अतोदेवा उत्पेन नइयंविष्णुरित्येननचान्वाधानक्रमेणजुहुयात् ततः
प्रायश्चित्तहोमंससाप्पलोकपलान्ग्रहांश्चपंचोपचारैः संपूज्यबलिदानंचकृत्वागीतवादित्रानिनदैः पूर्णाहुतिंजु
हुयात् पुराणश्रवणजागरणादिभिर्निशामतिवाह्याऽपरेन्हिकृत्वान्हिकोयमानः पूर्वदिनस्थापितमनंतंसपरि वा

रमंडलांतंपूर्ववत्पूजयित्वाआचार्य्यंप्रपूजयेत् ततोगावोममाग्रतः संतुइत्यनेनधेनुंपूज्य सुरभीवैष्णवीमा
ताइतिमंत्रेणतस्यैवग्रासंदत्वा आचार्य्यायतांधेनुंदद्यात् ततःप्रतिमांशय्याकलशादियुक्तामध्याचार्यायनिवेद.
येत् अतःपूर्वेद्युर्निमंत्रितान्चतुर्दशब्राह्मणान् वस्त्रयज्ञोपवीतादिभिःसंपूज्य नानाविधेनान्नेनाचार्यसहिता
न्भोजयित्वातेभ्योवस्त्रकलशप्रतिमादिसहितां अनंतव्रतोद्यापनसामग्रींदत्वादक्षिणांचदत्वाआशिषोगृहीत्वा
विसर्जयेत् ततआचार्य्यायदक्षिणांदत्वाक्षमापयेत् तत्रमंत्रः क्रियाहीनंद्रव्यहीनंभक्तिहीनंतथैवच मंत्रही
नंकृतंयच्चपरिपूर्णंतदस्तुमे इतिएवंक्षमाप्यस्वयंभुंजीत इत्यनंतव्रतोद्यापनप्रयोगः ॥

अथनष्टडोरकप्रायश्चित्तं युधिष्ठिरउवाच ॥ अनंतव्रतमाहात्म्यंकृत्स्नंकृष्णत्वयोदितं भगवन्डोररूपेण
माग्यदोसिमहात्मनां डोरःप्रमादत्तोनष्टोयदिस्याद्विदितंजनैः तदाकिंकरणीयंस्याद्व्रतंत्रैलोक्यपावनं कृ
ष्णउवाच ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्वक्ष्यामिव्रतनिष्कृतिं फलंलोकस्यसर्वस्यरक्षार्थंशृणुतत्क्रमात् डोरेन
ष्टेमहान्दोषः प्रभवेद्व्रतिनामिहतस्मात्तदोषशांत्यर्थं प्रायश्चित्तंविधीयते गुरुंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्यसमाहितः
विज्ञाप्यडोरशंचकृत्वाडोरंव्रतीततः हव्यवाहंप्रतिष्ठाप्यतस्मिन्ध्यात्वाहरिंपरं आज्यमन्नावधिश्चित्यदद्याद्वि
प्रायवाससं अष्टोत्तरशतंहुत्वामूलमंत्रेणवैष्णवः नाममंत्रेणजुहुयाद्द्वादशार्णयुतेनवा केशवादिसकृ
द्धुत्वाप्रायश्चित्तंतुशक्तितः केशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्होमंकृत्वापूर्णाहुतिंततोहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् व्रत
च्छिद्रंतपच्छिद्रंयज्ञच्छिद्रंयज्ञकर्मणिवचनाद्भूमिदेवानांसर्वंसंपूर्णतांव्रजेत् मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनंजनार्द
नयत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे आचार्य्यपूजनंकार्य्यंदक्षिणाद्यैर्नृपोत्तम एवंशांतिविधिंकृत्वापूर्वंबहुतमा
दिशेत् प्रायश्चित्तमकृत्वातुपुण्यंनस्याद्व्रतेक्वचित् व्याधिनाग्रसितोदेहःश्रियासंत्यज्यतेगृहं डोरस्यातिक्रमे
चैवचरेत्सर्वमिदंबुधः यइदंकुरुतेपार्थतस्यायुःपुत्रसंपदःभवंतीतिशेषः इत्यनंतडोरप्रायश्चित्तं

अथापरमनंतव्रतोद्यापनं त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंकृष्णमयानंतव्रतंसुभं इदानींब्रूहिमेनंतव्रतोद्यापनमुत्तमं श्रीकृष्ण
उवाच यदाचित्तस्यवित्तस्यसंपत्तिर्जायतेशुभा तदाचोद्यापनंकुर्य्याच्छुभलग्नेशुभेदिने संकल्पयेदुपावासंदेशकाला
वनुस्मरन् ततोनदीतडागंवागत्वासर्वौषधैस्तथा तिलकल्कैमासलकैःस्नायान्मज्जनपूर्वकं तीरेमंडपिकांकृत्वा
गृहेवापिसुशोभितां तन्मध्येउपविश्याथदेशकालौस्मरेत्ततः गणेशंपूजयित्वाथपुण्याहंवाचयेद्द्विजैः आचार्य्यं
वृणुयाद्भार्य्यायुतंवेदांगपारगं ब्राह्मणानृत्विजश्चापिचतुर्दशफलादिना सर्वान्वस्त्रालंकारैर्जलपात्रादिनार्चयेत्
सौवर्णंराजतंवापिताम्रजंवापिमृण्मयंकुंभंन्यसेत्तदुपरिसुधाचंदनचर्चितं तस्मिन्जलेगंधपुष्पफलपल्लवमृत्तिकाः
क्षिप्तारत्नहिरण्यादिवाससावेष्टयत्नतः सौवर्णंराजतंताम्रंजातंवंशजमेवच पात्रंतदुपरिन्यस्यपट्टकूला
दिकंशुभंप्रसार्य्यतदुपर्य्यत्राष्टदलंचंदनादिना पद्मंविरच्यतन्मध्येनंतमूर्तिंनिधायच पलेनचतदर्द्धेनतदर्द्धे
नापिवाकृतां सौवर्णमयाऽऽयुक्तांशंखचक्रगधाब्जकां आवाहनाद्युपचारैःपूजयेत्सुसमाहितः पंचामृतेनस्नपये
त्ततश्चवसनद्वयं पट्टकूलादिकंपीतमर्पयित्वार्चयेद्व्रती गंधपुष्पादिभिर्नानाभक्ष्यैर्नानाफलैस्तथा एवंसंपूज्य
विधिवद्विधिनावार्षिकेणतु पुष्पैःसंपूजयेदंगान्यनंतस्यचनामभिः अनंतायनमः पादौगुल्फौसंकर्षणायच का
लात्मनेजानुनीचजघनंविश्वरूपिणे विश्वनाथायवैगुह्यंकटिंवैविश्वरूपिणे नाभिंचपद्मनाभायहृदयंपरमात्म
ने कंठंश्रीकंठनाथायबाहून्सर्वास्त्रधारिणे मुखंचवाचस्पतयेचक्षुषीकपिलायच ललाटंकेशवायेतिशिरःसर्व
त्मनेनमः नमःपादौजयागत्यैवमादिप्रपूजयेत् एवंपूजांयदायैवंरात्रौजागरणंचरेत् गीतवादित्रनृत्यादिपुरा
णश्रवणान्वितं प्रतिमायांप्रकुर्वीतपूजांगंधादिनाहरेः नानाफलानिभक्ष्याणिचोपवासीनिवेदयेत् ततः
प्रभातसमयेस्नात्वाचार्य्यादिभिःसह अनंतपूजयेत्प्राग्वंजुहुयात्पयश्चिमेततः कुंडेवास्थंडिलेकुर्य्यादग्निस्थाप

नपूर्वकं आज्यभागांतमाचार्यःस्वगृह्योक्तविधानतः ततोश्वत्थसमिद्भिश्चतदलाभेन्यथापिवा दधिमध्वाज्य
स्निग्धाभिस्तिलैर्वापायसेनच आज्येनचप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्रकं अष्टोत्तरशतंचाष्टविंशतिजुहुयात्क्रमात् अतो
देवेतिमंत्रेणर्षीणांवैनाममंत्रतः प्रणवाद्यंचतुर्थ्यंतंनमोंतानंतनामतःनाममंत्रैश्चजुहुयाच्चतुर्दशभिरादरात् ॐअनं
तायस्वाहा १ कपिलायस्वाहा २ शेषायस्वाहा ३ कालात्मनेस्वाहा ४ अहोरात्रायस्वाहा ५ अर्धमासा
यस्वाहा ६ षट्ऋतुभ्यःस्वाहा ७ संवत्सरायस्वाहा ८ परिवत्सरायस्वाहा ९ उषसेस्वाहा १० कला
यैस्वाहा ११ काष्ठायैस्वाहा १२ मुहूर्तायस्वाहा १३ समिधादिभिरेवंचप्रत्येकंजुहुयात्क्रमात् ततःस्विष्टकृदार
भ्यपूर्णपात्रांतमाचरेत् जप्त्वापुरुषसूक्तंतुस्मृत्वानंतंसुरोत्तमं पूर्णाहुतिंचजुहुयाद्धोमांतेविश्वमित्यृचा होमशेषसमा
प्याथकृत्वात्र्यायुषमप्यथ पूजयित्वाहरिंदेवमाचार्यंपूजयेत्ततः वस्त्रालंकारभूषाद्यैस्ततोधेनुंसमर्पयेत् पयस्विनीं
सुशीलांचवस्त्रालंकारभूषितां स्वर्णशृंगींरौप्यखुरींताम्रपृष्ठींसुवाससं कांस्यदोहांरत्नपुच्छांनिष्ककंठींसवत्सकां गां
वामंत्रेणसंपूज्याचार्यायचसमर्पयेत् मंत्रस्तुगवामंगेष्वितिगावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतःगावोमेहृदयेसं
तुगवांमध्येवसाम्यहंमंत्रमेतत्समुच्चार्यवस्त्रालंकारभूषणैःतत्पत्नींपूजयित्वाथब्राह्मणांस्तोषयेत्ततःऋत्विजःपूजयि
त्वाथतेभ्योदत्वाचदक्षिणां चतुर्दशचकुंभांश्चपक्वान्नपरिपूरितान् वस्त्रोपवीतंदद्याच्चाप्यनंतःप्रीयतामिति आचा
र्यादीन्भोजयित्वापूर्णतांवाचयेत्ततः अथानंतंविसृज्याथगृह्णीयादाशिषस्ततः भक्तियुक्तोनमस्कृत्यब्राह्मणां
स्तान्विसर्जयेत् ततोइष्टैर्बंधुयुतोभुंजीतसुसमाहितः एवंकृतेनंतफलदातानंतोनसंशयः इतिभविष्योत्तरेअ
नंतव्रतोद्यापनविधिः

अथसंक्षिप्तप्रकारेणानंतव्रतोद्यापनम् व्रतोद्यापनकौमुद्यां तत्रादौतिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनोनिखिलपापक्षयपूर्वोत्त

मसिद्धिपुत्रपौत्रपूरितविविधभोगधनधान्यपरमगतिप्राप्तिकामनया चतुर्दशवर्षाचरितानंत व्रतोद्यापनं करिष्येइ
तिसंकल्प्य नित्यविधिनास्वयंदेवंसंपूज्य ततोव्रताचार्य्यःसर्वतोभद्रे ब्रह्मादिदेवताआवाह्यतदुपरिकलशंविधिना
प्रतिष्ठाप्य तत्र यमुनामावाह्यश्रीसूक्तेन नाममंत्रेणवासंपूज्य तदुपरिअक्षतपरिपूर्णपात्रंनिधायतत्राष्टदलं विलि
ख्यतत्र स्वर्णनिर्मितांचतुर्दशग्रंथियुतामनंतप्रतिमां सहस्रशीर्षेतिपुरुषसूक्तेन स्थापयेत् तदुत्तरतःसप्तधान्यो
परिविस्तृततरौप्यशय्यायांनिर्मितलक्ष्मीसाहितंहैमं हलमुसलोपेतमनंतंदेवं अतोदेवेतिमंत्रेणइदं विष्णुरितिमंत्रेण
वास्थापयेत् स्वर्णडोरकप्रतिमायोःपूरुषसूक्तेनश्रीमदनंतायनमः इतिनाममंत्रेणवा पूजावार्षिकवत्कार्य्या अथ
ग्रंथिदेवताः विष्णुः १ अग्निः २ आदित्यः ३ सहस्राक्षः ४ पितामहः ५ इंद्रः ६ पिनाकी ७ विघ्ने
शः ८ स्कंदः ९ सोमः १० वरुणः ११ पवनः १२ पृथ्वी १३ वसवः १४ ततःशय्यायांप्रतिमायाः
शंखंचक्रंगदांपद्मंनाममंत्रेण तद्बहिर्नाममंत्रेण अनंतंकपिलंदक्षंमनुंप्रजापतिं संकर्षणं वालं वनमालिनं त्रि
विक्रमं अहोरात्रं अर्धमासं मासं ऋतुं अयने संवत्सरं परिवत्सरं इडावत्सरं अनुवत्सरं संवत्सरं प्रजा
ध्यक्षं अजितं सर्वभूतं प्रद्युम्नं अनिरुद्धं श्रीधरं पुरुषोत्तमं पद्मनाभं विश्वरूपं त्रिविक्रमं कृष्णं अच्युतं
तद्बहिरिंद्रादीन् तद्बहिरष्टवसून् तद्बहिरेकादशरुद्रान् तद्बहिरश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणि तद्बहिर्ब्राह्म्यादि
सप्तमातृः तद्बहिश्चैत्रादिद्वादशमासान् तद्बहिर्दीप्तादिशक्तीःदीप्तासूक्ष्माप्रभाप्रज्ञाविभूतिर्विश्वतोमुखी अमोघा
विद्युतातद्बहिर्विष्कुंभादियोगानावाह्य नाममंत्रैरेवपूजाकार्य्या पीठस्यपरितः पक्वान्नसहितान् चतुर्दशकुं
भान्संस्थाप्यचतुर्दशनामभिःपूजयेत् नाममंत्राः अनंतायनमः १ संकर्षणायनमः २ कालायनमः ३ शेषा
यनमः ४ वासुदेवायनमः ५ विश्वनाथायनमः ६ विश्वरूपायकोटिपू ७ पद्मनाभायनमः ८ दामोदरायनमः ९

जगन्नाथायनमः १० चतुर्भुजायनमः ११ श्रीकंठायनमः १२ केशवायनमः १३ सर्वात्मनेनमः १४
इतिसर्वेषांपूजा ततोंगपूजा अनंतायपादौपूजयामि १ संकर्षणायगुल्फौपू २ कालायजंघेपू ३ शेषायजा
नुनीपू ४ वासुदेवायऊरूपू ५ विश्वनाथायगुह्यंपू ६ विश्वरूपायकटिंपू ७ पद्मनाभायनमः नाभिंपू० ८
दामोदरायउदरंपू १० जगन्नाथायहस्तौपू चतुर्भुजायबाहुंद्वयंपू ११ श्रीकंठायनमःकंठंपू १२ केशवायल
लाटंपू १३ सर्वात्मनेनमः शिरःपूजयामि अनंतायनमः सर्वांगंपूजयामि ततोधूपादिमंत्रपुष्पान्त सर्वोपचा
रैःसंपूज्य नमस्कुर्य्यात् नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर नमस्तेसर्वनागेंद्रअनंतायनमोनमः इतिनमस्कारः
ततःप्रार्थना अनंतकामान्मेदेहिसर्वकामफलप्रद अनंतायनमस्तुभ्यंपुत्रपौत्रविवर्द्धन व्रतेनानेनसुप्रीतोभवत्वि
हसदामम ततःपुराणपाठजागरणादिभिर्निशामतिवाह्य प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् तत्रप्रधानंश्रीमदनंतं
अश्वत्थसमित् तिलव्रीहियवघृत पापसद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पीठदेवताआवरणदेवता
श्चैकैकयाआज्याहुत्याब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया आज्यहुत्यायक्ष्येस्थपनोक्तनाममंत्रैः सकलोहोमःकार्य्यःकेचित्तु
व्रतदिन एवसर्वंहोमामिच्छंति प्रातस्तुब्राह्मणभोजनमात्रं ततःपीठंसंपूज्यवस्त्रादिभिराचार्य्यंचसंपूज्यपीठंदद्या
त तत्रमंत्रः प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायक ब्रह्मसाक्षादहंविप्रविमुच्येभववंधनात् अनंतःप्रतिगृह्णा
तिअनंतोवैददातिच अनंतस्तारकोभाभ्यामनंतायनमोनमः ततःपूर्वेद्युर्निमंत्रितान् चतुर्दशब्राह्मणान्
वस्त्रादिभिः संपूज्यस्थापितचतुर्दशकलशान्यक्वान्नादिसहितान् सदक्षिणान्तेभ्योदद्यात् प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठेत्या
दिमंत्रौपठेत्व्रतपूर्तयेगांदत्वासुवर्णदानप्रतिष्ठांदद्यात् ततआशिषोगृहीत्वाक्षमाप्यचविसर्जयेत् क्रियाहीनंभक्ति
हीनंद्रव्यहीनंतथैवच मंत्रहीनंकृतंयच्चपरिपूर्णंतदस्तुमे ततोब्राह्मणभोजनपुरः सरंस्वयंभुंजीत इतिव्रतोद्या
पनकौमुद्यामनंतव्रतोद्यापनं

अथास्यामेवचतुर्दश्यांपालीव्रतम् हेमाद्रौ भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच अंबुपूर्णतडागेषुमहत्तोयाशयेषुच क
स्यार्घ्यसंप्रयच्छंतिकृष्णेता: कुलये।षित: श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेप्राप्तेशुक्लभूततिथौनृप तडागपाल्यां
दातव्योवरुणायार्घ्यउत्तम: ब्राह्मणै: क्षत्रियैर्वैश्यै:शूद्रै:स्त्रीभिर्विशेषत: तास्मिन्दिनेभक्तिनम्रैर्देयोर्घ्य: पांडुनन्दन
फलै पुष्पैस्तथावस्त्रैर्दीपालक्तकचंदनै: विरूढै: सप्तधान्यैश्चदधिमिष्टान्नचंदनै: अनग्निपक्वसिद्धान्नैस्तिलतं
दुलमिश्रितै: खर्जूरैर्नारिकेलैश्चवजिपूरै: फलैस्तथा द्राक्षादाडिमयूगैश्चपुष्पैश्चापिप्रपूजयेत् आलिख्यमंड
लेदेववंवरुणंवारुणीयुतं प्रभासतीर्थसहितगयापुष्करसंयुतं मंत्रेणानेनराजेंद्र पूजयेद्भक्तिभावत:वरुणायनमस्तु
भ्यंनमस्तेयादसांपते अपांपतेनमस्तुभ्यंरसानांपतयेनम: माक्लेदंमाचदौर्गन्ध्यंवैरस्यंमामुखेमम वरुणोवाहणी
भर्तावरदोस्तुसदामम एवंय:पूजयेद्भक्त्यापुरुषोवरुणालयं मध्याह्नेसरसिस्नात्वानाग्निपक्वव्रतीनृप चातुर्वर्ण्यां
चयानारीव्रतेनानेनपांडव निवेद्यव्राह्मणेदयतन्नैवेद्यंप्रकल्पितं एवंय:कुरुतेपार्थपालीव्रतमनुत्तमंतत्क्षणा
त्सर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशय: यथाम्बुयुद्वेगाभीर्थिजायतेनेहकुत्राचित् एवंहिव्रतिनांगेहेधर्मज्ञातुंनशक्यते
आयुषायशसाकीर्त्यासौभाग्येनयुतासदा भवंति व्रतमाहात्म्याज्जंतवोनात्रसंशय: संरुद्धशुद्धसलिलाति
विलांविशालांपालीमुपेत्यवहुभिस्तरुभि: कृतालीं येपूजयंति वरुणीसाहितं समुद्रेतेषांगृहेभवतिभूतिरलंपु
गाढ्या इतिभविष्योत्तरेपालीव्रतं ॥ अस्यामेवभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांरंभाव्रतं भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच ॥
अस्मिन्नेवादिनेपार्थशृणुव्रह्मसभातलेदेवलेनपुरागीतादेवर्षिगणसन्निधौ अप्सरोगणगंधर्वैर्देवै:सर्वै:समर्चितं संसा
रासरतांदृष्ट्वातत्ररुयाकदलींतत: शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेनृप जातीफलै:पूगफलैर्लवंगै:कदलीफलै:
सकृदल्यैतुरंभायैपूजाचात्रनिगद्यते तस्मिन्नहनिदातव्यस्त्रीभिरन्याभिरप्यलं मंत्रेणानेनवैपार्थसंशृणुष्वनरे

जगन्नाथायनमः १० चतुर्भुजायनमः ११ श्रीकंठायनमः १२ केशवायनमः १३ सर्वात्मनेनमः १४
इतिसर्वेषांपूजा ततोंगपूजा अनंतायपादौपूजयामि १ संकर्षणायगुल्फौपू २ कालायजंघेपू ३ शेषायजा
नुनीपू ४ वासुदेवायऊरूपू ५ विश्वनाथायगुह्यंपू ६ विश्वरूपायकटिंपू ७ पद्मनाभायनमः नाभिंपू० ८
दामोदरायउदरंपू १० जगन्नाथायहस्तौपू चतुर्भुजायबाहुद्वयंपू ११ श्रीकंठायनमःकंठंपू १२ केशवायल
लाटंपू १३ सर्वात्मनेनमः शिरःपूजयामि अनंतायनमः सर्वांगंपूजयामि ततोधूपादिमंत्रपुष्पान्त सर्वोपचा
रैःसंपूज्य नमस्कुर्य्यात् नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर नमस्तेसर्वनागेंद्रअनंतायनमोनमः इतिनमस्कारः
ततःप्रार्थना अनंतकामान्मेदेहिसर्वकामफलप्रद अनंतायनमस्तुभ्यंपुत्रपौत्रविवर्द्धन व्रतेनानेनसुप्रीतोभवत्वि
हसदामम ततःपुराणपाठजागरणादिभिर्निशामतिवाह्य प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् तत्रप्रधानंश्रीमदनंतं
अश्वत्थसमित् तिलव्रीहियवघृत पापसद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पीठदेवताआवरणदेवता
श्चैकैकयाआज्याहुत्याब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया आज्यहुत्यायक्ष्येस्थपनोक्तनाममंत्रैः सकलोहोमःकार्य्यः केचित्तु
व्रतदिन एवसर्वहोममिछंति प्रातस्तुब्राह्मणभोजनमात्रं ततःपीठंसंपूज्यवस्त्रादिभिराचार्य्यंचसंपूज्यपीठंदद्या
त तत्रमंत्रः प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायक ब्रह्मसाक्षादहंविप्रविमुच्येभववंधनात् अनंतःप्रतिगृह्णा
तिअनंतोवैददातिच अनंतस्तारकोभाभ्यामनंतायनमोनमः ततःपूर्वेद्युर्निमंत्रितान् चतुर्दशब्राह्मणान्
वस्त्रादिभिः संपूज्यस्थापितचतुर्दशकलशान्यन्नान्नादिसहितान् सदक्षिणान्तेभ्योदद्यात् प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठेत्या
दिमंत्रोपठेत्व्रतपूर्तयेगांदत्वासुवर्णदानप्रतिष्ठांदद्यात् ततआशिषोगृहीत्वाक्षमाप्यचविसर्जयेत् क्रियाहीनंभक्ति
हीनंद्रव्यहीनंतथैवच मंत्रहीनंकृतंयच्चपरिपूर्णंतदस्तुमे ततोब्राह्मणभोजनपुरः सरंस्वयंभुंजीत इतिव्रतोद्या
पनकौमुद्यामनंतव्रतोद्यापनं

अथास्यामेवचतुर्दश्यांपालीव्रतम् हेमाद्रौ भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच अंबुपूर्णतडागेषुमहत्तोयाशयेषुच क
स्याघ्यंसंप्रयच्छंतिकृष्णैताः कुलये।पितः श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेप्राप्तेशुक्लभूतातिथौनृप तडागपाल्यां
दातव्योवरुणायार्घ्यउत्तमः ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैःस्त्रीभिर्विशेषतः तस्मिन्दिनेभक्तिनम्रैर्देयोर्घ्यः पांडुनन्दन
फलैः पुष्पैस्तथावस्त्रैर्दीपालक्तकचंदनैः विरूढैः सप्तधान्यैश्चदधिमिष्टान्नचंदनैः अनग्निपक्वसिद्धान्नैस्तिलतं
डुलमिश्रितैः खर्जूरैर्नारिकेलैश्चबीजपूरैः फलैस्तथा द्राक्षादाडिमपूगैश्चपुष्पैश्चापिप्रपूजयेत् आलिख्यमंड
लेदेवंवरुणंवारुणीयुतं प्रभासतीर्थसहितंगयापुष्करसंयुतं मंत्रेणानेनराजेंद्र पूजयेद्भक्तिभावतः वरुणायनमस्तु
भ्यंनमस्तेयादसांपते अपांपतेनमस्तुभ्यंरसानांपतयेनमः माक्लेदंमाचदौर्गन्ध्यंवैरस्यंमामुखेमम वरुणोवारुणी
भर्तावरदोस्तुसदामम एवंयःपूजयेद्भक्त्यापुरुषोवरुणालयं मध्याह्नेसरसिस्नात्वानाग्निपक्वव्रतीनृप चातुर्वर्ण्या
चयानारीव्रतेनानेनपांडव निवेद्यब्राह्मणेदद्यात्तन्नैवेद्यंप्रकल्पितं एवंयःकुरुतेपार्थपालीव्रतमनुत्तमंतत्क्षणा
त्सर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः यथास्त्रयुद्धेगार्भिर्थिजायतेनेहकुत्रचित् एवंहिव्रतिनांगेहेधर्मज्ञातुंनशक्यते
आयुषायशसाकीर्त्यासौभाग्येनयुतासदा भवंति व्रतमाहात्म्याज्जंतवोनात्रसंशयः संरुद्धशुद्धसलिलाति
विलांविशालांपालीमुपेत्यबहुभिस्तरुभिः कृतालीं येपूजयंति वरुणीसहितं समुद्रंतेषांगृहेभवतिभूतिरलंपु
गाढया इतिभविष्योत्तरेपालीव्रतं ॥ अस्यामेवभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांरंभाव्रतं भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच ॥
अस्मिन्नेवदिनेपार्थशृणुब्रह्मसभातलेदेवलेनपुरागीतादेवर्षिगणसन्निधौ अप्सरोगणगंधर्वैर्देवैःसर्वैःसमर्चितं संसा
रासरतांदृष्ट्वातत्ररुथाकदलींततः शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेनृप जातीफलैःपूगफलैर्लवंगैःकदलीफलैः
सकृदल्यैतुरंभायैपूजाचात्रनिगद्यते तस्मिन्नहनिदातव्यस्त्रीभिरन्याभिरप्यलं मंत्रेणानेनवैपार्थसंशृणुष्वनरे।

इत्यादिनातस्यैवफलसंबंधबोधनात् ब्राह्मेतुपूजैवप्रधानं तत्रैवमनोगतकामलाभरूपफलश्रवणात् अर्घ्यस्यवा कथनात् एवंचमत्स्यपुराणीयेकल्पे उपवासआचारवलादेव अथचमत्स्यपुराणीयेपुमानितिश्रवणात्पुंसामेवा धिकारः ब्राह्मेतुसर्वाधिकारेविशेषाश्रवणात् इत्यगस्त्यपूजाविधिः ॥

नृसिंहपुराणेतु यदागस्त्योदयप्राप्तिस्तदासर्वसुराधिप अगस्त्यायददात्यर्घ्यंमहापुण्यविवृद्धये शंखेतोयंविनिः क्षिप्यसितपुष्पाक्षतैर्युतं मंत्रेणानेनवैदद्यात्सितपुष्पसमन्वितं काशपुष्पप्रतीकाशवह्निमारुतसंभव मित्रावरु णयोःपुत्र कुंभयोनेनमोस्तुते वातापीभक्षितोयेनइल्वलश्चमहासुरः समुद्रः शोषितोयेन सनोगस्त्यः प्रसीद तु एवंतुयोददात्यर्घ्यमगस्त्यायमहात्मने सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वांतरतिदुर्गतिम् ॥ भविष्योत्तरे ॥

श्रीकृष्णउवाच कांचनंकारयित्वातुयथाशक्त्यासुशोभनं पुरुषाकृतिप्रशांतंचजटामंडलधारिणं कमंडलुकरंशिष्यै र्मृगैश्चपरिवारितं मृत्यूग्रविषहंतारंदर्भाक्षस्रग्धरंमुनिं तस्मिन्कुंभेसमालभ्यचंदनेनततोन्यसेत् स्नापितंचानुलिप्तं चचंदनेनसुगंधिना पूजितंजातिकुसुमैर्हृद्यैर्धूपैश्चधूपितं ततश्चार्घ्यः प्रदातव्यो यैर्द्रव्यैस्तच्छृणुष्वमे खर्जूरैर्ना रिकेलैश्चकूष्मांडैस्त्रपुसैरपि कर्कोटैः कारवेल्लैश्चकमरैर्बीजपूरकैः वृंताकैर्दाडिमैश्चैव नारंगैः कदलीफलैः दूर्वा कुरैः कुशैः काशैः पद्मैर्नीलोत्पलैस्तथा नानाप्रकारैर्भक्ष्यैश्च गोभिर्वस्त्रैः शुभैरसैः विरूढैः सप्तधान्यैश्च वंश पात्रेनिधापितैः सौवर्णरूप्यपात्रेणताम्रवंशमयेनच मूर्ध्निस्थितेनमंत्रेणजानुभ्यामवनींगतः दक्षिणाभिमुखोभू स्वाभ्याह्वानमगस्त्यंतत्रच्चप दद्यादर्घ्यंप्रयत्नेनपयसागुरुचंदनैः अर्घ्यपात्रेशुक्त्याकारंनितिसंप्रदायात् सकाशपु ष्पाक्षतशुक्लीविहिमाद्रिः काशपुष्पप्रतीकाशवह्निमारुतसंभव मित्रावरुणयोः पुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते वातापीभ क्षितोयेनसमुद्रः शोषितः पुरा लोपामुद्रापतिः श्रीमान्योसौतस्मैनमोनमः यस्योदितेनपापानिविलयंयांति

त्वा दक्षिणाभिमुखःपातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ओंअद्यामुकगोत्रपितरमुककर्शन्नित्यश्राद्धे-
दमासनंतेस्वधेति तिलजलप्रोक्षितंमोटकरूपमासनंदक्षिणाग्रंपित्रेदद्यात् एवमेवपितामहादिभ्यः प्रत्ये.
कमासनमुत्सृजेत् ओंअपहताअसुरारक्षांꣳसिवेदिषद इतिश्राद्धदेशेतिलान्विकीर्य्य ओंआयांतुनःपितर
इतिजपेत् ततःओमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धेएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानितेस्वधा इतियथासं
भवंपित्रेगंधादिकमुत्सृजेत् एवमेवपितामहादिभ्योऽप्युत्सृजेत् ततोजलेनमंडलंचतुष्कोणमन्नपात्रस्यचतुर्दि
क्षुकृत्वान्नपरिवेषणंकुर्यात् ततोमधुदत्त्वा ओंमधुवाताऋतायतेइति ओंमधुमधुमध्विति मंत्रयेत् ततोन्नपात्रंव्य
स्ताभ्यामधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांस्पृशन् ओंपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेऽमृतंजुहोमिस्वाहा ओं
इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्ययाꣳसुरेइतिजापित्वावामहस्तेनान्नपात्रमत्यजन् ओंकृष्णकव्यमिदं
रक्षमदीयमितिजपित्वा ओंइदमन्नं ओंइमाआपः ओंइदमाज्यं ओंइदंहविरितिअत्रघृतजलेषुपुनरन्नेपिदक्षिणां
गुष्ठमारोप्य ओंअपहताअसुरारक्षांꣳसिवेदिषद इत्यन्नोपरितिलान्विकीर्य मोटकादीन्यादाय ओमद्यामुक
गोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धमिदमन्नंसोपकरणंतेस्वधेतिपित्रेन्नमुत्सृजेत् एवंपितामहादिपंचभ्योप्युत्सृजेत् तत्रो
दर्भेष्वासीनः गायत्रीमधुवाताइतिऋचंओंमधुमधुमध्वितिचजपेत्ततः कृणुष्वपाजइत्यादिऋचंपठेत्ततस्तिलान्भू
मौक्षिप्त्वाओंउदीरितामवरेत्यादिपित्र्यमंत्रान् ओंसहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तं ओंआशुःशिशानेत्यादिकंप्रतिरथम
न्यानिचपवित्राणियथाशक्तिजपेत् ओंनमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनमः
इतिपठेत ततःओमद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांकृतैतन्नित्यश्राद्धप्रतिष्ठार्थंमेकाकि

न्याधयः तस्मैनमोस्त्वगस्त्यायसशिष्यायचपुत्रिणे ब्राह्मणोवेदमंत्रेणदद्यादर्घ्यंनृपोत्तम वेदमंत्रस्तु अग
स्त्यःखनमानेत्यादिपूर्वमुक्तः दत्त्वैवमर्घ्यंकौंतेयप्रणिपत्यविसर्जयेत् अर्चितस्त्वंयथाशक्त्यानमोगस्त्यमहर्षे
ये ऐहिकामुष्मिकांदत्त्वाकार्य्यसिद्धिंदःस्वमे इति विसर्जयित्वागस्त्यंतंविप्रायप्रतिपादयेत् दैवज्ञन्यासरूपाय
वेदवेदांगवेदिने दानमंत्रः अगस्त्योममनस्स्थोस्तुयोगस्त्योस्मिन्घटेस्थितः अगस्त्योद्विजरूपेणप्रतिगृ
ह्णातुसत्कृतः अगस्त्यःसप्तजन्मोत्थंनाशयत्वावयोरघं अतुलंविमलंसौख्यंप्रयच्छतुमहामुने प्रतिग्रहमंत्रः
एवंयः कुरुतेभक्त्यात्वगस्त्यव्रतमादरात् फलमेकंतथाधान्यंरसंचैकंपरित्यजेत् संपूर्णेचतथावर्षेपुनरन्यमुप
क्रमेत् अन्यत्फलरसधान्यादित्यागंद्वितीयवर्षादावुपक्रमेदित्यर्थः दत्त्वार्घ्यंसप्तवर्षाणिक्रमेणानेनपांडव
पुमान्फलमवाप्नोतितदेकाग्रमनाः शृणु ब्राह्मणःस्याच्चतुर्वेदः सर्वशास्त्रविशारदः क्षत्रियःपृथिवींसर्वां प्राप्नो
त्यर्णवमेखलां वैश्यानांधान्यनिष्पत्तिर्गोधनंविपुलंभवेत् शूद्राणांधनमारोग्यंसन्मानंचाधिकंभवेत् स्त्रीणां
पुत्राःप्रजायंतेसौभाग्यंगृहमृद्धिमत् विधवानांमहत्पुण्यंभर्तृलोकगतिप्रदं कन्याभर्तारमाप्नोतिव्याधेर्मुच्ये
तदुःखिता येषुदेशेष्वगस्त्यार्घ्यपूजेयंक्रियतेजनैः तेषुदेशेषुपर्जन्यःकामवर्षीप्रजायते ईतयःप्रशमंयांतिन
श्यंतिव्याधयस्तथा विष्णुरहस्ये काशपुष्पमयींरम्यांकृत्वामूर्त्तिंतुवारुणेः प्रदोषेविन्यसेत्तांतुपूर्णकुंभेस्वलं
कृते जलपूर्णेकुंभे कुंभस्थंपूजयेत्तंतुपुष्पधूपविलेपनैः दध्यक्षतबलिंदद्याद्रात्रौकुर्य्यात्प्रजागरं प्रभातेतंस
मादाययायात्पुण्यजलाशयं निशावसानेतांपश्यन्जलांतेप्रतिमांमुनेः पुष्पैर्मूलैःफलैर्गंधैर्धूपैरथसुगंधिभिः द्रा
क्षाखर्जूरकर्कंधुनारिकेलादिभिःशुभैः पंचरत्नसमायुक्तंहेमरूप्यसमन्वितं सप्तधान्यभृतंपात्रंचंदनेनसमायुतं
तत्ताम्रमयंकृत्वादद्यादर्घ्यंद्विजातये अगस्त्यः खनमानइतिपूर्वोक्तोमंत्रः॥ अगस्त्यःखनमानेतिपठन्मंत्रमिमं

मुने यथालाभकृतार्घ्येण सम्यगभ्यर्च्यभक्तितः अर्घ्यंदद्युरगस्त्यायशूद्रेमंत्रविधिस्त्वयं काशपुष्पप्रतीकाश
वह्निमारुतसंभवमित्रावरुणयोः पुत्र कुंभयोनेनमोस्तुते ॥ अथविष्णुरहस्यानुसारेणागस्त्यार्घ्यदा
नपद्धतिः ॥ काशपुष्पमयीमगस्त्यप्रतिमांकृत्वा जलपूर्णंपंचपल्लवालंकृतप्रतिष्ठापितकुंभेतन्मंत्रेणतांविन्यस्य ॥
पुरुषाकृतिंप्रशांतंचजटामंडलधारिणं कमंडलुकरंशिष्यैर्मृगैश्चपरिवारितं मृत्युग्रविषहंतारंदर्भाक्षस्रग्धरंमुनि
मितिध्यात्वा अगस्त्यः खनमानइतिमंत्रेणतांसंपूज्य पुष्पधूपदीपनैवेद्यादिभिरर्चयित्वा पुष्पमूलफलगंध
सुगंधधूपद्राक्षाखर्जूरनारिकेलादिफलपंचरत्नहेमरूप्यादिभिः सप्तधान्यैश्चंदनेनचयुक्तंताम्रपात्रंशंखंवासज
लपाणिभ्यामादायागस्त्यायार्घ्यंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः विंध्यवृद्धिक्षयकरमहोधितोयविषापह रत्नवल्लभदेवेश
लंकावासनमोस्तुते वातापिभक्षितोयेनसमुद्रःशोषितःपुरा लोपामुद्रापतिःश्रीमान्योसौतस्मैनमोनमः येनो
दितेनपापानिप्रलयंयांतिव्याधयः तस्मैनमोस्त्वगस्त्यायसशिष्यायचपुत्रिणे लंकावासनमस्तुभ्यंमृषीण
प्रवरोत्तम उदितोद्वारिलंकाया अर्घ्योमेप्रतिगृह्यतां शंखपुष्पफलंतोयंरत्नानिविविधानिच सुरासुरमुनिश्रे
ष्ठअर्घ्योमेप्रतिगृह्यताम् राजपुत्रिनमस्तुभ्यमृषीपत्निनमोस्तुते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंलोपामुद्रेशुभानने ॥ इत्य
गस्त्यार्घ्यदानविधिः॥ अथभाद्रपदपौर्णमासीकृत्यानि नारदीये प्रौष्ठपद्यांपौर्णमास्यामुमामाहेश्वरंव्रतं एकभ
क्तःस्वयंस्नातःशिवंसंपूज्यभक्तितः कृतांजलिःप्रार्थयेतश्वःकरिष्येव्रतंप्रभो एवंविज्ञाप्यदेवेशंगृहीत्वाव्रतमुत्तमं
रात्रौदेवांतिकेस्नात्वाव्युत्थायापररात्रके कृतमैत्रादिनियमोभस्मरुद्राक्षभृत्ततः पूजयेच्छंकरंसम्यगुपचारैः पृथ
ग्विधैःबिल्वपत्रैःसुगंधाढ्यैर्नैवेद्यैर्धूपदीपकैः ततश्चोपवसेद्विद्वानाप्रदोषविधूदये पुनःसंपूज्यतत्रैवरात्रौजागरणं
चरेत् एवंपंचदशाब्दंतुकृत्वाव्रतमतंद्रितः वर्षेवर्षेतदुत्सर्गंविदध्याद्विधिपूर्वकं उमयाश्चमहेशस्यसौवर्णप्रतिमा

द्वयं हैमीरौप्यामृण्मयाश्चपदाःपंचदशोत्तमाः तत्रैकस्मिन्घटेस्थाप्यंसौवर्णप्रतिमाद्वयं पंचामृतेनसंस्नाप्य जलैः
शुद्धैस्ततोर्चयेत् उपचारैःषोडशभिस्ततःपंचदशद्विजान् भोजयेच्चैवमिष्टान्नैर्दद्यात्तेभ्यश्चदक्षिणां कुंभमेकैक
मीशस्यमूर्त्याढ्यंगुरवेऽर्पयेत् एवंकृत्वाव्रतंचैतदुमामाहेश्वराभिधं जायतेभुविविख्यातोनिधानंसर्वसंपदां अथा
स्मिन्नेवदिवसेशक्रव्रतमपिस्मृतं प्रातःस्नात्वाविधानेनपूजयेत्सुरनायकं गंधाद्यैरुपचारैस्तुनैवेद्यानांचराशिभिः
ततोनिमंत्रितान्विप्रान्संभोज्याविधिवत्ततः समागतांस्तथैवान्यान्दीनानाथांश्चभोजयेत् एतच्छक्रव्रतंब्रह्मन्कर्तव्यं
प्रतिवार्षिकं राज्ञावाधनिनान्येनधान्यमिष्यातिमिच्छता

अथात्रउमामहेश्वरंव्रतं शिवरहस्ये राजोवाच भगवन्मुनिशार्दूलव्रतमेकंवदस्वमे सांगयस्मिन्व्रतेचीर्णेसर्वा
न्कामानवाप्नुयात् गौत्तमउवाच ॥ उमामाहेश्वरंनामव्रतमास्तिव्रतोत्तमं सांगेतस्मिन्व्रतेचीर्णेसर्वान्कामानवा
प्नुयात् मासिभाद्रपदेशुक्ले पौर्णमास्यांप्रयत्नतः तद्व्रतंकार्य्यमनघैर्ब्राह्मणाद्यैर्विधानतः भाद्रशुक्लेचतु
र्दश्यांप्रातःस्नात्वाविधानतः शिवंध्यात्वाजगद्वंद्यंसोमंसोमार्द्धशेखरं कृतांजलिपुटोभूत्वामंत्रमेतंपठेन्नरः
श्वःकरिष्येव्रतंयत्नादुमामाहेश्वराभिधं आज्ञांदेहिमहादेवसोमसोमार्द्धशेखर इतिविज्ञाप्यवैदेवं पुनः संपूज्य
यत्नतः मध्याह्नेपिशिवंसायंपूजयेद्विधिपूर्वकं निद्राकार्यायथायोगंमहादेवस्यसन्निधौ उत्थायपश्चिमेयामेमहा
देवंततःस्मरेत् ततःशौचादिकंसर्वंनिर्वर्त्यप्रीतमानसः स्नानंकुर्याद्यथायोगंयथाशास्त्रंयथाक्रमं परिधायततोवस्त्रंक्षा
लितंशुष्कमक्षतं उद्धूलनंततःकार्य्यंत्रिपुंड्रंभस्मनाततः रुद्राक्षधारणंकार्य्यंसंध्याकार्य्यातथापुनः ततःशिवार्च
नंकार्य्यंविल्वपत्रादिभिर्नवैः ततोहोमोपिकर्तव्यःशिवप्रीत्यर्थमादरात् ततःपरंनियमनंप्रणमेत्सोममव्ययं
ग्रंथिंकुशैःप्रयुंजीततः कार्य्यासमादरात्भव्यंपंचदशग्रंथिंप्रयुंजीताशिवात्मकं संपादनीयंयत्नेनव्रतनिष्ठैरनाकुलैः

कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुककशर्मन्नित्यश्राद्धे-
इदमासनंतेस्वधेति तिलजलप्रोक्षितंमोटकरूपमासनंदक्षिणाग्रंपित्रेदद्यात् एवमेवपितामहादिभ्यः प्रत्ये.
कमासनमुत्सृजेत् ॐअपहताअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इतिश्राद्धदेशेतिलान्विकीर्य्य ॐआयांतुनःपितर
इतिजपेत् ततःॐमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धेएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानितेस्वधा इतियथासं
भवंपित्रेगंधादिकमुत्सृजेत् एवमेवपितामहादिभ्योप्युत्सृजेत् ततोजलेनमंडलंचतुष्कोणमन्नपात्रस्यचतुर्दि
शंकृत्वान्नपरिवेषणंकुर्यात् ततोमधुदत्वा ॐमधुवाताऋतायतेइति ॐमधुमधुमध्विितिमंत्रयेत् ततोन्नपात्रंन्य
स्ताभ्यामधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांस्पृशन् ॐपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेऽमृतंजुहोमिस्वाहा ॐ
इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्ययाꣳसुरेइतिजपित्वावामहस्तेनान्नपात्रमत्यजन् ॐकृष्णकव्यमिदं
रक्षमदीयमितिजपित्वा ॐइदमन्नं ॐइमाआपः ॐइदमाज्यं ॐइदंहविरितिअत्रघृतजलेषुपुनरन्नेपिदक्षिणां
गुष्ठमारोप्य ॐअपहताअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इत्यन्नोपरितिलान्विकीर्य मोटकादीन्यादाय ॐमद्यामुक
गोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धमिदमन्नंसोपकरणंतेस्वधेतिपित्रेन्नमुत्सृजेत् एवंपितामहादिपंचभ्योप्युत्सृजेत् ततो
दर्भेष्वासीनः गायत्रीमधुवाताइतिऋचंॐमधुमधुमध्विितिचजपेत्ततः कृणुष्वपाजइत्यादिऋचंपठेत्ततस्तिलान्भू
मौक्षिप्त्वाॐउदीरितामवरेत्यादिपित्र्यमंत्रान् ॐसहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तं ॐआशुःशिशानेत्यादिकंप्रतिरथम
न्यानिचपवित्राणियथाशक्तिजपेत् ॐनमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनमः
इतिपठेत् ततःॐमद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांकृतैतन्नित्यश्राद्धप्रतिष्ठार्थमेकाकि
नीमूलरजतंचंद्रदैवतंयथानामगोत्रायब्राह्मणायद.. गोदातुमहमुत्सृजेत् इतिमोटकादिनादक्षिणांदद्यात् ततःस

र्थ्यंकृत्वा ऊँदेवताभ्यःपितृभ्यइत्यादित्रिःपठेत् ऊँप्रमादात्कुर्वतांकर्मइतिपठित्वा विष्णुंस्मरेत् नित्यश्रा
द्धीयमन्नंब्राह्मणायप्रतिपादयेत् जलेवाक्षिपेत्

इतिनित्यश्राद्धविधिः ॥

स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदन्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृंदसंसेवकःधर्माधर्मविभागकृद्रघुप
तेःपादांबुजार्चारतोजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्क्ष्मांचिरम् १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे अ
भून्नभस्यकृत्यानांरम्योरत्नसमुच्चयः २ ॥

इति श्रीमत्सूर्यवंशावतंशरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेभाद्रपदमासकृत्यरत्नसमुच्च
यःसमाप्तः शुभमस्तुसर्वजगताम्

भाद्रपदमासप्रारम्भः